

הסתדרות העובדים הלאומית

חזרה לשורשים

הסתדרות לאומית

יש מי שצואל ארץ!

מייסודו של זאב זיבוטינסקי, 1934 *8882

בהוצאת הסתדרות העובדים הלאומית | חלק שלישי | תשע"ו 2016

הסתדרות העובדים הלאומית General Federation of Workers in Israel

עורך : יאיר שלם

חברי המערכת : מר יוסי קיסטר, גב' עדי בן דב אדרי, גב' עירית לנקרי,
מר חנן שלאין, גב' טלי בלייכר

כתיבה : מר יוסי קיסטר

תחקיר : מר יוסי קיסטר

עריכת לשון: גב' טלי בלייכר, בעומק השורות

עיצוב גרפי : גב' טלי מזרחי, סטודיו ט.ארט

עיצוב כריכה: : פיטנגו, סטודיו לעיצוב

דפוס : דפוס ולדמן, תל אביב

Printed In I srael

2016

כל הזכויות שמורות

2	דברי פתיחה
4	פרק ראשון: ציוני דרך
20	פרק שני: גאולת עמנו כמבוא לתיקונו של עולם
56	פרק שלישי: הסתדרות העובדים הלאומית במדינת ישראל
114	פרק רביעי: השנים הטובות
140	פרק חמישי: מוסדות העזר שליד ההסתדרות הלאומית
155	פרק שישי: הוועידה ה-20
163	ראויים לציון
171	נספחים
201	מקורות (רשימה חלקית)

קוראים יקרים,

ב-1994 נדבקתי ב"חידק" ההסתדרות הלאומית. באותה שנה הכרתי את גרשון אברמוביץ', האיש שחיבר אותי לשורשיו של הארגון החוזר בשנים אלה למסלול, לכיוונים וליעדים שהציבו מקימיו ב-1934.

הצטרפתי למשפחת הלאומית. לראשונה בחיי נכנסתי לשערי קופת חולים לאומית ברחוב יוסף טרומפלדור בירושלים. לא בכדי מוקמו המשרדים רק כמה מאות מטרים מקולנוע "עדן" בבירה, מקום מושבו של כינוס הייסוד של הסתדרות העובדים הלאומית בארץ-ישראל - ההסתדרות הלאומית.

באותם ימים היה משרדי סמוך למשרדו של גרשון אברמוביץ', ממייסדי הארגון, אדם שההיסטוריה והמורשת של ההסתדרות הלאומית היו שזורים בנימי נפשו. לאחר שהשתתף בכינוס הייסוד של הסתדרות העובדים הלאומית הפך אברמוביץ' להיות ממוביליו של הארגון, ובמהלך השנים היה למנהל מחוז ירושלים של ההסתדרות הלאומית ולאחד ממקימי קופת חולים לאומית. באותן שנים בילינו יחד שעות רבות. מאברמוביץ' שאבתי וינקתי את שורשיה של הלאומית. מהימים שבהם "הוגלו" מחזיקי הפנקס הכחול למפעלי ים המלח והגיעו לירושלים פעם בחודש. הרוזיוניזם בער בו ובחבריו, ואלו נתנו ממשכורתם להקמת בית ההסתדרות הלאומית בירושלים. אך סמלית היא בחירתם ברחוב יוסף טרומפלדור, הנושא את שמו של גיבור תל-חי, למיקום הבית הלאומי.

כבר מראשית דרכי בלאומית הבנתי כי להסתדרות הלאומית עוצמה חברתית לצד העשייה המקצועית. ככל שהתחברתי לשורשי הלאומית הבנתי שמשיותינו רבות. הבנתי שלנו העובדים מגיע יותר. מהר מאוד מצאתי את דרכי לוועד העובדים המחוזי ומשם לוועד הארצי, עד לבחירתי ליו"ר ועד מוסדות ההסתדרות הלאומית. בזכות הקשר שלי לעובדים החלטתי להתמודד על ראשות הארגון, ובפברואר 2007, כשנבחרתי לתפקיד יושב ראש ההסתדרות הלאומית, ידעתי לאן פנינו מועדות והודעתי לצירי הוועידה הי"ט: "זהו, נגמר המאבק. צריך להתחיל לעבוד. יש פה צעירים, יש פה חברי מועצה וכולם צריכים שירות. אז מיום ראשון בבוקר מתחילים". כך הכרזתי, וביחד יצאנו לדרך ארוכה שמטרותיה - המקצועיות והחברתיות - ברורות.

הספר **ההסתדרות הלאומית: חזרה לשורשים** מגולל את סיפורו המופלא של ארגון שרק לפני שמונה שנים מנה 17 אלף חברים וכיום, בזכות העבודה הקשה של כולנו, עובר את רף ה-75 אלף. תמיד ידעתי כי המפתח הוא השירות שאנו מעניקים לחבר, התמורה שחובתנו לתת לכל עובד החבר בארגון. למן יומי הראשון בתפקיד ניצבים לנגד עיני דבריו של אברמוביץ', וסיפורו בדבר העשייה והעוצמה החברתית של הארגון, ובזכות כל אלו מצאנו עצמנו פועלים נמרצות - לזכור ולפעול גם במישור זה.

בחרנו לפתוח את הספר בסיפורים המעצבים את פניה המתחדשות של ההסתדרות הלאומית. אני מאמין כי אסור לנו לשכוח את החברים שלנו ביום שסיימו את עבודתם ופרשו לגמלאות, דווקא אז הם זקוקים לנו במיוחד ואנחנו תמיד נעמוד לרשותם.

ההסתדרות הלאומית: חזרה לשורשים הוא סיפורו של הארגון המחדש ימיו כקדם, ארגון המיישם את מורשתו החברתית של אבי הארגון זאב ז'בוטינסקי. ספר שכולו הערכה לעובדים המסורים שלנו, שיחד מחדשים את ימיה של ההסתדרות הלאומית כקדם.

יואב שמחי

יושב ראש ההסתדרות הלאומית

קוראים יקרים,

אני מתכבד ומתרגש להציג בפניכם את הספר **ההסתדרות הלאומית: חזרה לשורשים**. הספר המוגש לידיכם מקיף את תולדות ההסתדרות הלאומית, את סיפורי ההנהגה ואת המהפך ההיסטורי של הארגון ב-2007, מהפך שפיתח את הארגון וקידמו מאז ועד היום.

מאפיינו העיקרי של הספר, ובכך גם ייחודו, נעוץ בהצגת הפעילות וניתוח האירועים המשמעותיים שחלו בהסתדרות הלאומית באופן אמין – אירועים שתורמו לנסיקת מעמדה של ההסתדרות הלאומית בתחום יחסי העבודה בישראל.

הספר פונה לכל המתעניין ביחסי חברה, כלכלה ועבודה בישראל, המשתקפים בו בתיאורי הדרך שעברה ההסתדרות הלאומית במשק הישראלי ברבות השנים. כן פונה הספר לכל עובדת ועובד, לכל ועדי העובדים ולכל העוסקים בתחומי משאבי האנוש ויחסי העבודה בישראל, בשקפו את העשייה מאחורי הקלעים של ארגון עובדים המובל מקריסה לצמיחה, עשייה הממקדת את פעילותו בליבת האיגוד המקצועי.

כפי שבדודאי תבחינו, בחרנו לחלק את הקריאה בספר לשני חלקים. החלק הראשון עוסק בגאולת עמנו כמבוא לתיקונו של עולם ובסיפור הפיכתה של ההסתדרות הלאומית לארגון בצמיחה, לאחר המשבר הגדול שהעיב על תולדותיה. חלק זה סוקר בהרחבה את ועידת המפנה בהסתדרות הלאומית בשנת 2007, ועידה שהקימה לתחייה את ההסתדרות הלאומית והובילה את הארגון לקדמת הבמה.

בחלקו השני של הספר, בתיקוד נדיר וייחודי, הצגנו לפניכם את תהליך צמיחתה מחדש של ההסתדרות הלאומית. בחלק זה שזרנו מובאות מלקט ראיונות על תחומי הליבה והעשייה של הארגון והצגנו את עמדותיהם של חברי הנהלת ההסתדרות שהיו שותפים מלאים לשינוי ולמפנה החל בארגון.

אני משוכנע שכל הקורא ספר זה יצא למסע מופלא החולש על פני תקופות ודורות, מסע המשקף את הדרך לפריחתו המחודשת של ארגון עובדים ולצמיחתו, הנטוע בליבת החיים החברתיים והכלכליים במדינת ישראל.

בסופו של הספר צורף גם תאריכון העובד הלאומי, המשקף את פני ההיסטוריה של ההסתדרות הלאומית ואת קורותיה מיום הקמתה ועד עצם היום הזה, בתום 80 שנה להיווסדה.

ברצוני להודות לחברי המערכת מר יוסי קיסטר, שהיה אמון על עבודת המחקר המקיפה לכתיבת הספר, גברת עדי בן דב אדרי, סמנכ"לית תקשורת ארגונית, גברת עירית לנקרי, מנהלת הלשכה, מר חנן שלאין, יועץ התקשורת של הארגון, גברת טלי בלייכר, עורכת הלשון ומכון ז'בוטינסקי בישראל, שריכז את כל החומרים לספר לשם קריאתם, עיבודם וגיבושם לתוצר זה.

וכמובן, ברצוני להודות ליו"ר ההסתדרות הלאומית מר יואב שמחי, שלימד אותנו מהותה של נחישות וחתירה להצלחה, ולעובדי ההסתדרות הלאומית, שהעניקו לנו סביבה אוהדת ותומכת כדי להוביל את השינוי בארגון.

אני מאחל לכם קריאה מהנה וחוויה מיוחדת בעיון בספר על חלקיו השונים.

בברכה,

יאיר שלם

מנהלה הכללי של ההסתדרות הלאומית
וממלא מקום יושב ראש ההסתדרות הלאומית

קרן הפנסיה של הסתדרות העובדים הלאומית

התנהלותם של מקצת חברי הנהלת הסתדרות העובדים הלאומית בשנים 1995-2006 פגעה לא רק במוסדות הפיננסיים שהיו מופקדים עליהם אלא גם בעמיתים, חברי הסתדרות העובדים הלאומית עצמם. פעולות השיקום וההבראה שנטלה על עצמה ההנהלה החדשה, לפיכך, התמקדו לא רק בהצלת הנותר במוסדות הפיננסיים של הסתדרות העובדים הלאומית, אלא בדאגה, בראש ובראשונה, לחברי הארגון.

כשבחנים היטב מה קרה בהסתדרות הלאומית בשמונה השנים הראשונות לכהונתו של יואב שמחי מיד קופצת לעין אחת מאבני היסוד החברתיות הראשונות שהוביל היושב ראש הנכנס: השבת קרן הפנסיה של ההסתדרות הלאומית על כלל נכסיה לחיקם של אלפי עמיתה ללא כל תמורה.

בתקופת ההנהלה החדשה נעשו בהסתדרות פעולות רבות, וגולת הכותרת שבהן הייתה השבתה של העשייה החברתית לארגון. ואכן, בזכות פעילותו האינטנסיבית והנחישות של שמחי, הושב לעמית קרן הסתדרות העובדים הלאומית כל כספם, ובסיומו של תהליך ממושך הועברו כל נכסי קרן הסתדרות העובדים הלאומית לעמיתה, לרבות 5.14 מיליון מניות ד"ש אייפקס בשווי של כ-130 מיליון ש"ח. פעולות אלה הגדילו את נכסיהם של 40,000 עמיתי הקרן.

פעילות זו מאופיינת בראש ובראשונה בראייה חברתית מהמדרגה הראשונה, והיא שהפכה, למעשה, ב-180 מעלות את הפעילות שהייתה מקובלת בארגון טרם בחירתו. החלטתו של שמחי הייתה אמיצה. במקום לאחוז בנכסי קרן הסתדרות העובדים הלאומית בשתי ידיים קמוצות ולנהל מאבקים משפטיים ממושכים, שהיו מבזבזים אפילו עוד מכספי ציבור, ויתר שמחי על נכסי הקרן שהיו בידי ההסתדרות הלאומית והשיב את תמורתם לחבריה.

רק בנובמבר 2009 - ולא לפני שהמשימה הסתיימה והנכסים הועברו - הרשה לעצמו שמחי להתייצב לפני חברי האספה השנתית של המועצה הארצית של ההסתדרות הלאומית ולהיזכר בגאוה בנאום בחירתו שנשא שנתיים קודם:

הקרב על הפנסיה

כמו שהבטחתי לכולם לא אחת, והיו כאלה שלא האמינו בשעתו שאני לא רק מדבר אלא גם עושה, ומוציא אל הפועל. לא פעם אמרתי לכולם כי מי שחשובים לי הם חברי ההסתדרות, ובראש ובראשונה עמיתי קרן הפנסיה. על בסיס זה הובלתי ביחד עם מיטב אנשי המקצוע מהשורה הראשונה להסכם הטוב ביותר לעמיתי קרן הפנסיה. שכרתי את שירותיו של עו"ד רם כספי, מקצוען מהשורה הראשונה במשק. ד"ר יוסי בכר, בעבר מנכ"ל משרד האוצר, דורון כהן, שמילא תפקידים רבים בשירות הציבורי, במשרד האוצר וברשות החברות. צוות זה עשה עבודה נפלאה תוך שיתוף פעולה הדוק עם בכירי ההסתדרות.

היום אני יכול להגיד לכם שמהבחינה המקצועית, סמוך ובטוח שהם עשו את העבודה הטובה ביותר. ההסכם אושר ע"י הוועד המנהל. ההסכם הזה הוא לא הסכם כלכלי, אלא זה הסכם ציבורי-חברתי ממדרגה ראשונה. זה לא פשוט להיפרד מכסף שלכאורה הציבור שלא חבר בקרן הפנסיה, חושב שהכסף הזה שייך לו ואפשר להשתמש בו. אבל בחוקת ההסתדרות אחד הדברים המהותיים שאנו מחויבים לדאוג הנו הביטחון הסוציאלי של חברינו, ואחרי שנקבל את הסקירה מאנשי המקצוע ונצביע ונאשר את ההסכם, נסיר את הגיבנת האחרונה מהסתדרות העובדים הלאומית.

דורון כהן, מי שניצח על המשא ומתן, התייצב אף הוא בפני האספה ופירט את פרטי ההסכם. כהן אף לא שכח לציין את ה"אני מאמין" ולא הוריד במאום מרוח המפקד שהעביר שמחי לכל צוות המשא ומתן מצדה של ההסתדרות: "בסופו של דבר נעשה כאן מהלך ציבורי-ערכי, שזו המדיניות שהטווה יואב שמחי, שאמר שצריך להחזיר את הרכוש לבעליו, ומצד שני להגן על הע"ל, שהפרשה תבוא לסיום, עם העברת הנכסים אפשר יהיה ללכת קדימה".

כדי להבין את גודלו ואת עצמתו של המהלך החברתי של שמחי, ויותר מכך: כדי להבין עד כמה צעד זה שינה את יחסה של הרגולציה כלפי ההסתדרות הלאומית, יש לקרוא היטב את הדברים שכתב רו"ח ראובן סוויירי בתום השלמת מהלך מכירתה של קרן ההסתדרות העובדים הלאומית. סוויירי עצמו הוא שהעצים את כל מחול השדים סביב התנהלות הקרן בשנים 2002-2006, בדוח ביקורת שהגיש ב-2008 לאגף שוק ההון במשרד האוצר. והנה, במכתבו מינואר 2011 ליאיר שלם מנכ"ל ההסתדרות הלאומית, כתב:

ברצוני להביע בפניך את הערכתי הרבה לפעולת החזרת המניות של דש אייפאקס הולדינג בע"מ מההסתדרות לקרן הפנסיה. פעולה זו של השבת המניות שנלקחו מהקרן בעורמה הנה פעולה ראויה והוגנת של גוף ציבורי. לדעתי פעולה זו מקנה תעודת כבוד להסתדרות העובדים הלאומית.

כיום, בעקרון מהותה של המדיניות החדשה, אין ההסתדרות הלאומית שולטת ישירות בגופים פיננסיים בהקשר לפעילותה השוטפת. המהלך מתוכנן, ופירושו ויתור מלא על שליטה בגופים פיננסיים שהיקף פעילותם משמעותי העלולים לשאת השלכות במיתוג ההסתדרות הלאומית ועצמתה. הפתרון היה מכורח המציאות, והוא נבע, כאמור, מקבלת האחריות הציבורית, במטרה לשמור כמה שאפשר על קרן המבטחת אלפי חברים עמיתים בביטוח פנסיוני - ובה בעת להתרכז בפעילות ענפה שתשרת את חברה כנדרש בחוקת ההסתדרות.

ואכן, בדוח שסיכם את פעולות ההסתדרות הלאומית בשנים 2007-2010, שנות שיקום, הבראה וצמיחה מחודשת, צוינה גם התרומה הכלכלית המשמעותית שהשיג הסכם הפשרה שבין הקרן לבין ההסתדרות הלאומית. תרומה זו סיפקה עדות ליזמה מקורית, לנחישות, לחשיבה נכונה ולשיקול דעת ראוי של יו"ר ההסתדרות הלאומית החדש, שהעמיד את העמית בראש סולם העדיפויות בכל פתרון שיושג.

שמחי טווה את דרכה החדשה של ההסתדרות הלאומית לשנים הבאות, דרך המציבה את חברי ההסתדרות במרכז העניינים של הארגון, ומסמנת לעובדי הארגון כי החבר הוא הנמצא במרכז מעגל העשייה של ההסתדרות.

להזדקן בכבוד - הצלת קרן הפנסיה

ארגון העובדים הבטיח וקיים: מקרן בשווי חמישה מיליארד שקלים סופקה כרית ביטחון בסך שניים וחצי מיליארד שקלים - לקרן ששוויה 11.5 מיליארד. כרית הביטחון הזאת, שהושגה במאבק עיקש היא כיום עוגן ליציבות ולביטחון אקטוארי. היא שומרת על זכויות העמיתים בעתיד, ובכך מרגיעה ומרווה מעט נחת לעובדים, שחשכו ממיטב כספם תקופה ארוכה ולא ידעו אם יזכו ליהנות מחסכונם.

שנת 2008 הציגה משבר כלכלי חמור לעולם. גם בהסתדרות הלאומית הבינו את חומרת המצב ואת השלכותיו על כל אחד מתחומי פעילותה השוטפת, אך מעל לכול הדיר נושא אחד שינה מעיניו של

יושב ראש הארגון. היה זה נושא שלא קשור בתפעול השוטף של הארגון ושלא יעניק לו "דיווידנדים", אבל בהחלט יאפשר לעשרות אלפי גמלאים בישראל להמשיך לחיות בכבוד. נושא קרן הפנסיה של חברי הסתדרות העובדים הלאומית ישב כגיבנת על גבה, וזו בחרה שנים רבות קודם לכן לשכוח – פשוטו כמשמעו: לא לזכור – את עשרות אלפי החברים שיצאו לגמלאות. ערב כניסתו לתפקיד יו"ר ההסתדרות הלאומית שאל שמח:

איך זה יכול להיות שהמדינה שוכחת עשרות אלפי עובדים המשלמים את מיטב כספם לקרנות הפנסיה הוותיקות במשך עשרות שנים ומבצעת אפליה הלכה למעשה בין מחזיקי הפנקס האדום העמיתים בקופות הפנסיה הלא מאוזנות (רשע וטוב לו) לבין מחזיקי הפנקס הכחול החברים בקופות הפנסיה המאוזנות (צדיק ורע לו)?

מחזיקי הפנקס הכחול הם העובדים הלאומיים, הם העובדים הרוויזיוניסטים שלא היו שייכים ל"גלדה האדומה". חרב חדה מאוד ריחפה מעל כספי הפנסיה שהפרישו מחזיקי הפנקס הכחול ממשכורתם במשך כל שנות עבודתם. בשנת 2008 התברר כי המדינה מתכוונת לקצץ אחוזים רבים בפנסיה של עמיתי הקרנות הוותיקות: הסתדרות העובדים הלאומית, עתודות וגלעד. המאבק המשותף להסתדרות הלאומית, ועד עובדי מוסדות הסתדרות העובדים הלאומית בראשותו של ששי שדה והגמלאים עצמם מנע קיצוץ מתוכנן של עשרות אחוזים בכספי הפנסיה.

שקיעת קרנות הפנסיה

הכול החל בשנת 1995. באותה שנה הורתה ממשלת ישראל לא לאפשר יותר את קליטתם של עמיתים חדשים בקרן הסתדרות העובדים הלאומית, ובכך גזרה את דינה של הקרן. המניעה לקבל חברים חדשים פגעה פגיעה של ממש במקורות גיוס הכספים של הקרן, וזו המשיכה לשלם את כספי הפנסיה לכל הזכאים. אי הכנסת הכספים פגעה באיזון האקטוארי העתידי של הקרן. בשל גידול הגירעון בקופות הוותיקות הלאימה מדינת ישראל בשנת 2003 את כל הקרנות הגירעוניות, ומנהלי הקרן, בניסיון לעצור את הגירעון האקטוארי, החליטו את ההחלטה הקלה ביותר לכאורה: הפחתת זכויות העמיתים. וכך היה עד שנת 2008. באותה שנה פורסם דוח סווירי, שהעלה חשדות לאי סדרים בקרן. מפקח מונה מטעם הממונה על הביטוח בשוק ההון במשרד האוצר, ומינויו הוביל להתפטרותם של יו"ר הקרן והמנכ"ל. הקרן הועברה לניהול מורשה במשרד האוצר.

המסע להצלת הקרן

לאור המצב החדש החליט יו"ר ההסתדרות הלאומית, שרק נכנס לתפקידו והתחיל להבין את המצב לאשורו, לצאת למאבק. למאבקו הארוך והמתיש רתם גם את ששי שדה, יו"ר ועד עובדי מוסדות הסתדרות העובדים הלאומית, ושדה הפך להיות יו"ר מטה המאבק להצלת קרן הפנסיה. בסוף 2009 נצפתה סנונית ראשונה להצלחתם: לראשונה הצליחו להשיב לעמיתים 8.4% מזכויותיהם, בשווי

של כ-450 מיליון שקלים. ששי שדה, מלווה ברוח הגבית של עשרות אלפי העמיתים, בישר לעובדים בערב ראש השנה תש"ע:

עובדים יקרים,

השבוע אנו חוגגים את ראש השנה ואת הרמאדאן, ברצוני לאחל לכולם שנה טובה, שנה מוצלחת ומאושרת, שנת בריאות והצלחה, שנת שגשוג ורווחה. למוסלמים שבנינו קול עם ואינתם בח'יר (כל שנה ואתם בכל טוב).

בשורה משמחת: לאחר מאמצים רבים להמתיק את השנה החדשה ולהחזיר זכויות עוד לפני החג, אישר השבוע אגף שוק ההון באוצר את השבת הזכויות המובטחת בשיעור 8.4% אשר תיכנס לתוקף החל מחודש אוקטובר.

קיימנו פגישה עם סגן שר האוצר, הממונה על קרנות הפנסיה, הרב יצחק כהן ועוזרו אסף מיכאלי.

בפגישה זו הצגנו את טענותינו ודרשנו מהמדינה לשאת באחריות למצב בו נמצאת הקרן ולהשלכות הכלכליות של המשתנים הרבים במשק הישראלי על חוסנה של הקרן ויכולתה לשלם את חובותיה לעמיתים. הצגנו נתונים ברורים המצביעים על פער משמעותי בין זכויות העמיתים בקרנות שבהסדר, לבין זכויות עמיתי קרן הע"ל.

חשיבותו של הסכם זה חורגת מן הניסיון של שיקום ההריסות בלבד, והיא אף חורגת מן הניסיון להימנע מהמשך תפעול החברות בתנאים של משבר ושל דלדול המשאבים הכספיים גרידא. בראש סדר העדיפויות של ההסכם עומד הפתרון השיקומי לעמיתי הקרנות. השיפור היה רב. זכויות עמיתי הקרן לא ייפגעו בשום צורה; פירות ההסכם ייזקפו לחשבונות העמיתים; והקרן תערוב לתשלום כל המסים, ההיטלים, המע"מ, הריביות והפרשי ההצמדה שקבוצת הסתדרות העובדים הלאומית תתבע. בהמשך יקבל ההסכם את אישור הדירקטוריונים, ההנהלות והמוסדות של כל התאגידים בקבוצת ההסתדרות הלאומית, לרבות מוסדות הארגון. הציבור - ובעיקר העמיתים - יוכלו לראות בהסכם פעולה ציבורית שכל כולה נעשתה להשבת זכויותיהם של עמיתי הקרן.

ואכן, ההודעה הגיעה לאחר שעמלו שמחי ושדה לילות כימים בעבודה משותפת. השבת הזכויות נתנה רוח גבית לכל העוסקים במלאכה. שמחי ושדה הרחיבו את פעילותם במישור המשפטי והתקשורתי, והגבירו את עבודתם מול הכנסת והממשלה. אחת ההחלטות החשובות באותה עת הייתה גיוסו של משרד עורכי הדין ליפא מאיר, וזה ליווה את הפעילות בכל אחד מהמישורים. תחומי הפעילות המגוונים חייבו הקמת צוותי עבודה משותפים להסתדרות הלאומית, ועד עובדים ואנשי מקצוע, והחשובים מכולם - הגמלאים עצמם. הגמלאים לא ישבו מהצד אלא היו שותפים מלאים בתהליך: הם נפגשו עם ח"כ חיים כץ, שכיהן באותן שנים כיו"ר ועדת העבודה והרווחה של הכנסת וטיפל במסגרת תפקידו גם בקרנות הפנסיה השונות; והם ניצבו בראש מורם מול משרד האוצר וועדת העבודה והרווחה של הכנסת בהפגנות מתוקשרות, בזמנים שהצוות האסטרטגי הגדיר כקריטיים לאורך התהליך לשמירה ולהגנה על זכויותיהם של בעלי הפנקס הכחול.

לזכותו של יואב שמחי, יו"ר ההסתדרות הלאומית, תיזקף החלטתו העקרונית להעדיף בכל הסכם את טובת העמית על פני טובת החברה, ובמקרה שלפנינו – ההסתדרות הלאומית. החבר הוא שעמד בראש דאגותיו. מן הסיבה הזאת, למשל, בחר שמחי את הסכם הפשרה על פני מהלכים משפטיים, שהיו כרוכים בעלות גבוהה ונמשכים תקופה ממושכת, ובסופו של דבר היו פוגעים בעמיתי הקרן בשנית. "יואב מבחינתו החליט שהוא מוותר על הקרן [...] ובפעולותיו גילה אחריות כלפי העמיתים", אומר יאיר שלם. "הדברים באו לידי ביטוי בתהליך הארון, התכליתי והמקצועי שהוציא את ההסתדרות הלאומית מאפלה לאור גדול".⁽¹⁾

הקמת פורום כרית הביטחון

אחת מנקודות הציון בתהליך הצלת כספי הפנסיה של העמיתים התרחשה במרס 2011 בכנסת. ח"כ כץ, יו"ר ועדת עבודה ורווחה, נענה לבקשת מטה המאבק וקיים דיון בעניין. לראשונה ישבו במשותף סביב שולחן אחד נפגעי קרנות הפנסיה הוותיקות. ששי שדה הוא שהוביל את הדיון, והוא השכיל לחבר את כל השותפים החדשים להחלטה לאחד כוחות ולהקים את פורום כרית הביטחון. שדה נבחר לעמוד בראש הפורום ששותפיו היו עובדי אוניברסיטת בר אילן, עובדי בנק אוצר החייל, עובדי מכבי ועובדי הדסה, ועובדות רשתות המעונות אמילי ואמונה.

חודש לאחר מכן נורתה יריית הפתיחה גם במישור המשפטי. ב-13 באפריל 2011 הוגשה עתירה לבג"צ באמצעות משרד ליפא מאיר בעניין הפליית עמיתי הקרנות הוותיקות. עו"ד אהרן אברמוביץ' ממשרד ליפא מאיר כתב: "מטרת העתירה לבג"צ הייתה כדי שבית המשפט ימנע את האפליה בין קופות פנסיה ותיקות שהיו בהסדר לבין הקופות המאוזנות שלא היו בהסדר. במקביל להליך המשפטי החל משא ומתן עם האוצר כדי להגיע להסדר בהסכמה".

בזכות הפעילות האסטרטגית המתואמת והנכונה הוצבה כרית הביטחון על השולחן. הפורום החדש שקם נפגש עם סגן שר האוצר ח"כ יצחק כהן, עם יו"ר ועדת עבודה ורווחה ח"כ חיים כץ ועם יו"ר ועדת הכנסת ח"כ יריב לוין. ב-1 ביוני 2011 פנו לסגן שר האוצר בבקשה לדון בעניין כרית הביטחון לקרנות המאוזנות, ארבעה ימים לאחר מכן פנו גם לח"כ חיים כץ בבקשה לדון בעניין בדחיפות, וב-18 ביולי 2011 פנו לח"כ יריב לוין, יו"ר ועדת הכנסת, בבקשה לסייע בטיפול בבעיית שחיקת הפנסיה בקרנות המאוזנות. ב-24 ביולי 2011 הגיב משרד האוצר לנושא כרית הביטחון. כל הטענות שהועלו נדחו על הסף, אך משרד האוצר השאיר פתח להמשך המאבק, בקביעתו לעגן את הנושא בחוק. את טענותיו, כך ציין משרד האוצר, פורום כרית הביטחון יוכל להעלות בוועדות הכנסת במהלך החקיקה.

הפורום "קפץ" על המציאה. עוד באותו חודש הכין משרד ליפא מאיר הצעת חוק המתקנת את האפליה, ומחילה את כרית הביטחון גם על הקרנות המאוזנות. שבועיים לאחר מכן כבר הונחה ההצעה על שולחנו של ח"כ חיים כץ, יו"ר ועדת העבודה ורווחה והפנסיה. זו הייתה יריית הפתיחה להליך החקיקה, שהיו שותפים לו משרד האוצר ופורום כרית הביטחון.

(1) מתוך שיחה עם מר יאיר שלם, מנכ"ל ההסתדרות הלאומית, ביום 27 בנובמבר 2014.

ולמרות כל זאת, במקביל למהלכים המשפטיים והחוקתיים התברר שהחרב עודה מונפת מעל ראשיהם של העמיתים: בתחילת 2012 נרמזו ראשי ההסתדרות הלאומית רמזים עבים בדבר הכוונה להפחית את הזכויות בשנית, והפעם בשיעור של 7.5 אחוזים. בהחלטה מתואמת עם מטה המאבק הוחלט לצאת במהלך משולב – החלטה שהתבררה כנכונה – ובפעם הראשונה קיבלו איתות מבעלי הקרן כי מהלך הפחתת הזכויות נעצר. ב-20 במרס 2012 הודיעה פסגות למשרד האוצר כי היא דוחה את הפחתת זכויות העמיתים עד להשלמת ההליכים בכנסת ובבג"צ.

ההודעה הדרמטית לא עצרה את המשך הפעילות: מהלך תקשורתי שכלל כתבות בעיתונים ופנייה דחופה לדיון בוועדות הכנסת. בסוף חודש מרס התייצבו גמלאי הקרן מול משרד האוצר בירושלים להפגנה, והניפו את סממתם בקריאה לשר האוצר: "אל תשליכני לעת זקנה". ב-2 באפריל 2012, שיאו של המהלך התקשורתי, הגיעו אוטובוסים לכניסה לכפר המכבייה ברמת גן בשעת בוקר מוקדמת. בלב השכונה השקטה ברמת גן ניצבו אט אט מאות עובדי לאומית ועובדי אוניברסיטת בר אילן, עובדי בנק אוצר החייל, עובדי מכבי והדסה ועובדות רשתות המעונות אמילי ואמונה, וכמובן, גם הגמלאים חדורי המוטיבציה, כדי להשמיע את עמדתם לחברי הכנסת המתכנסים בסמוך. "אל תשליכני לעת זקנה", זעק אחד השלטים, ואחר שאל את חברי הכנסת: "810 ש"ח פנסיה זה צדק חברתי?"

הקולות שנשמעו מהמגאפונים והדברים של ששי שדה, יו"ר מטה המאבק של עמיתי הפנסיה, עשו את שלהם, ודיון עם ח"כ כץ נקבע במהרה. בתום שלוש שעות הדיון יצא ח"כ כץ עם בשורה ראשונה ל-150,000 עמיתי הקרנות, כי ההפחתה שתוכננה ממש לאותו חודש בתשלומי הפנסיה בקרנות הוותיקות המאוזנות לא תבוצע עד 30 באפריל. עם הבשורה הזו חזרו מאות הגמלאים להמשך ההכנות לחג הפסח.

קביעתו של ח"כ כץ הייתה ליריית הפתיחה של המהלך המוצלח. ההמשך היה סדרת פגישות במשרד האוצר ובכנסת עם שר האוצר יובל שטייניץ וסגנו ח"כ יצחק כהן. בתחילת אפריל התקיימה פגישה בלשכתו של שר האוצר, בנוכחות יו"ר ההסתדרות יואב שמחי, ששי שדה, עו"ד אהרן אברמוביץ' ממשרד ליפא מאיר והיועץ האסטרטגי שליווה את המהלך חנן שלאין. מטעם האוצר השתתפו בפגישה השר יובל שטייניץ וסגנו יצחק כהן, פרופ' עודד שריג, הממונה על שוק ההון והביטוח, סגנו רגואן גרייב, ראש תחום הפנסיה, הראל שרעבי ושאר נציגים מאגף שוק ההון והביטוח, אייל אפשטיין, סגן ראש אגף תקציבים ונציגים מאגפו. בסיום הפגישה קיבל שר האוצר את עמדתו של יואב שמחי, והנחה את הגורמים במשרדו לפתוח בהליך הוגן ושוויוני המונע אפליה בין העמיתים.

לאור הנחיית השר קיים שדה מרתון פגישות עם אנשי משרד האוצר. בזכות הפגישות הללו הוגשה בקשה משותפת לדחיית הדיון בבג"צ, לפי ההסכמות כי עד 31 במאי 2012 לא יקודמו הליכי חקיקה ולא יבוצעו הפחתות בפועל לעמיתי הקרנות. בג"צ קיבל את הבקשה, ודחה את הדיון ליוני.

בתאריך 23 במאי 2015 התקיים טקס במשרדו של סגן שר האוצר, ובו בירכנו על סיכום העקרונות שלהלן:

- הקרנות המאוזנות יהיו זכאיות לכרית ביטחון בסך 2.5 מיליארד ש"ח.
- גיל הפרישה יותאם לחוק.
- תשלום "דמי ניהול" (גימלאים) בשיעור 1.75% בפריסה לחמש שנים.

ששי שדה, יו"ר מטה המאבק, סיכם את הדברים: בתחילת התהליך שווי נכסי הקרן עמד על פחות מ-5 מיליארד ש"ח, בתנודתיות רבה ועם ביטחון אקטוארי נמוך מאוד. העמיתים סבלו מחוסר יציבות, זכויותיהם הפנסיוניות הופחתו כדבר שבשגרה, ופחדם מהלא נודע ודאגתם לעתיד גרמה להם חרדות, מתח ופאניקה. בימים אלו, לאחר סיום התהליך, שווי נכסי הקרן עומד על כ-11.5 מיליארד ש"ח, ואת הקרן מנהל גוף מקצועי שערך טיוב נתונים כללי והניב תשואות גבוהות מדי שנה בשנה. הכנסות ההסתדרות ממכירת הקרן וממכירת נכסי "הע"ל תשורה" הועברו כולם לנכסי הקרן למען העמיתים, היטיבו את מצבה הפיננסי והאקטוארי וסייעו לייצב את הביטחון האקטוארי. כרית הביטחון, שהייתה עיקר המאבק, מספקת עוגן ליציבות ולביטחון אקטוארי. היא שומרת על זכויות העמיתים בעתיד ובכך מרגיעה אותם, העובדים שחסכו ממיטב כספם תקופה ארוכה ולא ידעו אם יזכו ליהנות מחסכונם.

בדוח שסיכם את פעולות ההסתדרות הלאומית בשנים 2007-2010, שנים של שיקום והבראה, צוינה גם התרומה הכלכלית המשמעותית שהשיג הסכם הפשרה שבין הקרן לבין הסתדרות העובדים הלאומית. תרומה זו סיפקה עדות ליוזמה מקורית, לנחישות, לחשיבה נכונה ולשיקול דעת ראוי של יו"ר ההסתדרות הלאומית החדש, אשר העמיד את העמית בראש סולם העדיפויות בכל פתרון אשר יושג. הצלחת מהלך השמירה על תשלומי הפנסיה היא רק אבן דרך אחת בדרכה המתחדשת של ההסתדרות הלאומית. יושב ראש ההסתדרות הלאומית יואב שמחי, שסימן כיעד מרכזי מיד לאחר בחירתו את המאבק להחזרת הכבוד לעשרות אלפי העובדים שנתנו את מיטב שנותיהם למדינה, אינו מסתפק במהלך חברתי זה וכבר קבע יעדים חדשים, אך ראש וראשון לכולם, כמו שהגדיר שמחי בתחילת המאבק, הוא החזרת הכבוד למחזיקי הפנקס הכחול.

השנים הטובות

2007 - בלימת השפל הכלכלי

המהפך שחל בראשית 2007 בבית ההסתדרות הלאומית פתח דף חדש; ההנהגה הנבחרת התחילה לפתור את כל אותן הפרשיות שעלו וצצו בתקשורת בכל הקשור להתנהלות של נושאי משרה ושל חברים מן השורה. ההנהלה התמודדה עם הדברים הן במישור המשפטי הן במישור המעשי, של תיקון, שיקום ועלייה על דרך חדשה. רוח חדשה נשבה בארגון, רוח של עשייה המאופיינת בשקיפות

ובבקרה, בשיתוף כלל החברים בקידום היעדים והמטרות שהוצבו. הכול למען ציבור החברים שגילה לאורך השנים נאמנות לעקרונות שלמענם הסתדרות העובדים הלאומית קמה לפני יותר משמונה עשורים.

הי"ר החדש יואב שמחי והמנכ"ל החדש יאיר שלם לקחו על עצמם את תפקיד השיקום של ההסתדרות הלאומית ואת קידומה. במבט לאחור אפשר לראות שיפורים משמעותיים הן בהתנהלות הארגון הן בקידום הנושאים השונים. הישגים גדולים נרשמו במערכת יחסי העבודה והחברה, במצב הכספי של ההסתדרות הלאומית, כפי שהדברים משתקפים במאזנים השנתיים, בהישגיה לקידום העובדים בפרט ובתרומתה לחברה ולכלכלת מדינת ישראל בכלל.

עם תחילת כהונתם הקדישו הי"ר, המנכ"ל וחברי ההנהלה הנבחרת זמן רב לחשיבה ולעבודה, ובנו מערך עבודה חדש. האגף לאיגוד מקצועי קיבל עצמאות במינויו של משה כהנא לוי"ר האיגוד ובמינויה של בטי מצר לוי לתפקיד סמנכ"ל, כן מונו סמנכ"לים לתחומים אחרים. כעת נתמך מערך הארגון באנשי מקצוע מיומנים, לצורך מתן השירות והמענה הראויים. באותה שנה הוקמה ועדת היגוי מקצועית, שתפקידה היה לבדוק את נחיצותם של בעלי התפקידים הפועלים בארגון בכל תחום ותחום ואת הצורך בגיוס בעלי תפקידים חדשים. צוות ההיגוי התכנס בכל שבוע והעביר את המלצותיו להנהלה, והמלצותיו האלה היו הבסיס לשינויים שבוצעו במבנה הארגוני של ההסתדרות העובדים הלאומית. באותה שנה חל שינוי גם באופן התנהלות בית-הדין העליון של ההסתדרות הלאומית. נציגים מהימנים מונו, בעלי כישורים מקצועיים, אשר העניקו שירות בכל העניינים שהחברים נדרשו להם.

2008 - התנעה של השינוי

בשנה זו גובשה תכנית ההבראה וההתייעלות שאפשרה למצות את הפונקציות הקיימות בארגון עד תום כדי לקדם את מטרותיו. במהלך שנה זו יצרו מאגר משותף של משאבים, צמצמו מחלקות ובעלי תפקידים ומרכזו את העשייה. במבט לאחור אפשר לומר כי בשנה זו ניכרו לראשונה סימני היציאה מהמשבר. פעילות רבה הייתה בתחום ההסכמים הקיבוציים. כל ההסכמים הקיבוציים הקיימים מופו, נוהלי עבודה הוסדרו והאגף לאיגוד מקצועי עובה; הדבר נעשה באמצעות יועצים משפטיים שקודמו מהמחוזות השונים כדי לשמש כיועצים משפטיים בכירים בתחום. נציגי ההסתדרות הלאומית השתתפו ופעלו במסגרת ועדת העבודה והרווחה בכנסת.

ראוי לציין כי בשנת 2008 התנהלה פעילות נמרצת בעניינם של העובדים במפעל צמנטכל. בהסכם קיבוצי תקדימי עיגנה ההסתדרות את כלל תנאי העבודה הקיימים בחברה באופן נפרד מחברת שיקון ובינוי. "צמנטכל", של סולל בונה תשתיות, נוסדה בשנת 1967, והייתה לחברת הקידוחים והביסוס הגדולה בישראל. החברה הובילה בצידוד, בידע, בניסיון ההנדסי, בכוח האדם המקצועי ובכושר הביצוע לעבודות גאו-טכניות תת-קרקעיות, ועם זאת, למרות הניסיון הרב והידע המצטבר, במהלך שנת 2004 היה אותו ענק בנייה בקריסה. לאור המשברים שחוותה "צמנטכל" ראוייה פעילותם של נציגי ההסתדרות העובדים הלאומית להגנה על זכויות העובדים להערכה מיוחדת. הודות להישגה של ההסתדרות הלאומית הפכה "צמנטכל" ליחידת מיקוח נפרדת מחברת שיקון ובינוי. גם כפר הנוער

יוהנה ז'בוטינסקי והמוסד החינוכי שלו בבאר יעקב נקלעו לקשיים, וגם במקרים אלו נפתר עניינם של העובדים בדרך שזכתה לבסוף להכרת תודה ולהוקרה מצד כל הגורמים.

2009 - ההסתדרות הלאומית על המפה כארגון עובדים יציג

כשנתיים לאחר המהפך של 2007 חל מהפך נוסף. בשנת 2009 הפכה ההסתדרות הלאומית לראשונה לארגון עובדים יציג ב-16 מקומות עבודה, חלקם גדולים כגון "טבע טבליות" בהר החוצבים (ירושלים), חברת התחבורה "קונקס", החברה הממשלתית "תשתיות נפט ואנרגיה" ועוד. במקומות עבודה אלה ואחרים ייצגה ההסתדרות הלאומית את העובדים והייתה להם לפה. כן נערך ב-2009 ניסיון להבחין בין תפקיד מזכיר האיגוד המקצועי לבין תפקיד משווק הסתדרות העובדים הלאומית, העושה נפשות לצירוף חברים ולהאדרת שם הארגון בקרב ציבור העובדים. התפקיד הוגדר כ"רכז שיווק מקצועי", רש"ם.

"ניתן לומר", אומרת מצר לוי, "כי השנים שבין 2007 ל-2009 היו שנים של היערכות, התנעה, בניית מערכות עבודה, בניית שיטות, הטעמת חזון האיכות והשירות; ולמעשה, בניית קרקע פורייה לצמיחת הארגון. פעולות אלה הולידו באופן מידי, החל משנת 2010, צמיחה מאסיבית של הארגון".⁽²⁾

2010 - שנה של הרחבת השורות

המשבר שפקד את המוסד לצד הניתוק מקופת חולים לאומית עם הרפורמה במערכת הבריאות הובילו לנטישת חברים רבים את שורות ההסתדרות הלאומית, ולכן יעד העבודה של הארגון לשנת 2010 היה הרחבת שורותיו. ואכן, גם שנת 2010 התאפיינה בעמידה ביעד שנקבע: 5,000 עובדים הצטרפו להסתדרות הלאומית כחברים מן המניין.

אמנם הרחבת שורות ההסתדרות הלאומית הייתה גולת הכותרת, אך לא בזה תמה פעולתה של הסתדרות העובדים הלאומית בשנת 2010. בקרב ציבור העובדים נעשתה עבודת חריש עמוקה, שכללה גם מאבקים משפטיים. בהליך תקדימי זכה יו"ר ועד עובדי "הוט" יוני מנדל להגנה מפני פיטורים. בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת התקיים דיון בעניין זכותם של עובדי הוט להתארגן, ועל ההנהלה הוטל איסור להתנכל להם. כן התנהל הליך משפטי בעניין טייסי אל-על, שביקשו להיות יחידת מיקוח נפרדת. בשנה זו, של ניהול משפטיים רבים בסכסוכי עבודה במשק, ניתן גם פסק הדין "ספרינט מוטורס" בעניין עובדי סנוול, שהתמקד בתחרות בין ארגוני עובדים במסגרת התארגנות ראשונית. במערכה המשפטית זכתה ההסתדרות הלאומית בניצחון משמעותי, כאשר סיכלה את פיטורי יו"ר ועד הפעולה של חברת התובלה הנמל החדש. בסכסוך שפרץ במאפיית אנג'ל נכנסו אנשי האגף המקצועי של ההסתדרות הלאומית לעובי הקורה, והצליחו להגיע לחתימה היסטורית לאחר 60 שנים: לראשונה נחתם הסכם קיבוצי מיוחד במאפייה.

בשנת 2010 פעלה ההסתדרות הלאומית גם בביתה. זכות עובדי לאומית לשירותי בריאות (לשעבר קופת חולים לאומית) הוסדרו לאחר משא ומתן ארוך, מייגע וענייני. הסכם קיבוצי תקדימי נחתם,

(2) דברים מתוך רשימתה של עו"ד בטי מצר לוי, יו"ר האגף לאיגוד מקצועי בהסתדרות הלאומית, על "סוד הקסם לצמיחת ההסתדרות הלאומית מאז 2007", מיום 24 בנובמבר 2014.

אשר היטיב את תנאי השכר והעבודה ועיגנם בחוק, איפשר לעובדים המועסקים בחוזים אישיים לעבור להסכם הקיבוצי וקבע שכר מינימום הגבוה בכ-30% משכר המינימום במשק (בשיעור 5,000 שקלים ברוטו בחודש).

באותה שנה של הרחבת השורות, של ההישגים הרבים בתחום סכסוכי העבודה ושל התקדימים השונים שנקבעו לטובת העובדים, חל שיפור גם בהעברת המידע ובהטמעת סדרי המנהל התקין. מבקר הפנים של הסתדרות העובדים הלאומית ליווה את ההליכים והכשיר את עובדי הארגון כיצד לבקר את פעולתם באופן נכון לייעול המערכת. משאבים רבים הושקעו בקידום השתלמויות מקצועיות ובהטמעת הייצוג בבתי הדין לעבודה בידי מזכירי האיגוד המקצועי. כן מונו סגנים למנהלי המחוזות כעתודה ניהולית. מנהלי הארגון גם הם זכו לייעוץ שוטף, והדבר סייע להם להטמיע שיטות עבודה מתקדמות, תרבות של חיסכון ארגוני וכלים לניהול זמן יעיל ולביצוע משימות. הטמעת התפיסה הכלכלית החדשה תרמה לשדרוג מנגנוני הגבייה של דמי החבר להסתדרות הלאומית, ולהצלחה במיסוד התהליכים.

2011 - שנה של ניצול ההזדמנויות

בשנת 2011 נמשכו הצמיחה וניצול ההזדמנויות, בתרגום הניסיון המקצועי שנרכש בשנה החולפת לכדי מעשים. מנכ"ל ההסתדרות הלאומית הוביל מהלך חדש של הערכת עובדים לפי הישגיהם ובהתאם לשיחות משוב על תפקודם ועל עמידתם ביעדים. בשנה זו הוסדרה גם קרן השביתה של ההסתדרות הלאומית, וזאת לאחר בנייה מדוקדקת של תנאי הזכאות ושל אופן הפרשות הסדרות לקרן השביתה לטובת ציבור חברי ההסתדרות הלאומית. ראוי לציין כי מרגע שיהודה ושומרון נקבעו כיעד אסטרטגי התקיימה פעילות רחבת היקף בקרב הרשויות המקומיות באזור, והתוצאה לא איחרה לבוא. ההסתדרות הלאומית הפכה לארגון היציג במטה בנימין, בשומרון וביישוב ביתר עילית.

בשנה זו גם נכנס לתוקפו חוק הגברת האכיפה של דיני העבודה בישראל, חוק שההסתדרות הלאומית הייתה מעורבת בקידום הליכי חקיקתו בכנסת. בהתאם לכך, כשירות לחבריה, קיימה ההסתדרות הלאומית כינוסים וימי עיון בשיתוף משרד הכלכלה, ובהם הבהירה את זכויות העובדים במסגרת החוק המעודכן.

ביטוח תרופות מצילות חיים בחינם לחברים זכאים

בשנת 2011, בצעד נוסף להיטיב עם חברי הסתדרות העובדים הלאומית, החליט דירקטוריון ההסתדרות להעניק ביטוח תרופות מצילות חיים בחינם לכלל חברי ההסתדרות הזכאים, כקולקטיב. בבסיס הרעיון עמד רצונה של הסתדרות העובדים הלאומית לצאת בבשורה חדשה למען ציבור חבריה, וכך ניתן לכל החברים הזכאים בהסתדרות העובדים הלאומית ביטוח "בריאות ה.ע.ל.", ביטוח תרופות מצילות חיים. כן ניתנה להם האפשרות לצרף את בני משפחותיהם לביטוח זה, בעלות נמוכה מאוד לכל נפש. רכישת הביטוח למען החברים הזכאים אפשרה להם לשמור על זכויות הביטוח

שלהם בכל תקופת חברותם בהסתדרות, ואפשרה להם לשמור על הרצף הביטוחי גם אם החליפו את מקום עבודתם. הפעילות השתלבה עם חזונה של הסתדרות העובדים הלאומית, והרחיבה את סל השירותים שניתן לחברי ההסתדרות עד אז. למעשה, בהפעלת ביטוח "בריאות ה.ע.ל" העצים הארגון את ערכם של דמי החבר.

2012 - לקידום זכויות עובדי קבלן

הקמת קולקטיב הצרכנות שווה

העשייה בשטח למען ציבור העובדים, ובמיוחד למען אלה המקופחים, עובדי הקבלן, אפיינה את פעילות ההסתדרות הלאומית לאורך כל שנת 2012 ובשנים שאחריה. בשנת 2012 ניכרה עלייה של כ-100 אחוזים בשיעור הסדרת יחסי העבודה באמצעות הסכמים קיבוציים מיוחדים. בתחום הבריאות המשיכו נציגי ההסתדרות לפעול כדי להטמיע את ההטבה המשמעותית שניתנה לחברי הארגון, ביטוח "בריאות ה.ע.ל". הייתה זו שנה של מקסום הישגים. היעד שהוצב לצירוף חברים חדשים משלמים היה 8,340 - ויעד זה הושג בקלות. יתרה מזאת: בשנת 2012 הצטרפו לשורות ההסתדרות הלאומית 200 אחוזים יותר מן היעד שנקבע בתחילתה.

שינוי משמעותי נוסף הושג באמצעות הכרזת יציגות בקרב מאבטחי שרי ממשלת ישראל שהועסקו בחברת "מיקוד". בזכות ההסתדרות הלאומית, שעמדה לימנים של העובדים, הכיר בהם פסק דין תקדימי כיחידה נפרדת - ואפשר להם לממש את זכות השביתה שלהם למרות הגדרת השירות שהם מספקים כחיוני. בהמשך, כשהצטרפו מאבטחי מזרח ירושלים להסתדרות הלאומית במאבק מתקשר למען זכויותיהם, עלה בידי עובדי האגף לאיגוד מקצועי לגייס לשורות הארגון גם את "מודיעין אזרחי", חברת האבטחה הגדולה במשק. הצלחה גוררת הצלחה. במהלך אותה שנה של הישגים ביקשו להצטרף להסתדרות הלאומית גם עובדים זרים בענף הבניין, שבחרו בהסתדרות הלאומית כארגונם היציג מרצונם החופשי. כן נחתמו הסכמים קיבוציים מיוחדים עם תאגידי כוח אדם זר לבניין, מעסיקהם של העובדים הזרים, ומלבד זאת חתמה הסתדרות העובדים הלאומית גם על הסכם קיבוצי כללי עם התאחדות תאגידי כוח אדם זר לבניין, בשיתוף איגוד לשכות המסחר.

המאבק לייצוגם של העובדים הזרים בידי ההסתדרות הלאומית טרם הגיע לסיומו. כיום עדיין מתנהלים משפטים בשל התנגדויות מצד ההסתדרות הכללית החדשה לעניין, ומשפטים על סמכותו של הממונה על יחסי העבודה במשרד הכלכלה בנוגע לאופן בחינתו את היציגות. מלשכת מנכ"ל ההסתדרות הלאומית נאמר כי ביולי 2014 הגיש הארגון עתירה לבג"ץ כנגד החלטתו של הממונה על יחסי העבודה.

צירופם של עובדים ממגזרים שונים לשורות ההסתדרות הלאומית בשנת 2012 שברה שיאים, בעיקר מצד העובדים החלשים בחברה. אלה מצאו משענת בטוחה למיציג זכויותיהם בהסתדרות הלאומית. עם המצטרפים נמנית חברת ISS, חברת הניקיון הגדולה ביותר במדינת ישראל, ועובדי מפעל טבע אסיא, שהצטרפו לאחר מאבק עיקש וממושך אל מול ההסתדרות הכללית החדשה.

בשנה זו נחשפה ההסתדרות הלאומית לראשונה גם לתופעות שליליות של בריונות ניהולית במקומות העבודה: התעמרות מנהלים בעובדים, ובחלק גדול מהמקרים - בעובדות. בעקבות עלייתו של הנושא על סדר היום הציבורי הוקמה ועדה להתמודדות עם התופעה. כיום מטופל הנושא בידי יו"ר ההסתדרות הלאומית, הרואה בו נושא בוער שיש לעקור מן השורש, ובידי האגף לאיגוד מקצועי ומרכז גאות.

כצעד נוסף להיטיב עם חברי ההסתדרות, החליט הדירקטוריון בשנת 2012 על הקמת קולקטיב הצרכנות שווה. בבסיס הרעיון עמדה הקמת גוף שיפעל כמועדון צרכנות בעל אופי כלכלי, שבדרך פעולתו יתרום להרחבת סל השירותים לחברי ההסתדרות (באמצעות, למשל, ביטוח בריאות קולקטיב שהונהג קודם לכן). לצד הקמת קולקטיב הצרכנות הוחלט גם על הקמת מועדון "שווה ועדים". המועדון החל לפעול כקבוצת רכישה לוועדים, במטרה להקטין עלויות לוועדים משמעותית בזכות יתרון גודלם (מידע נוסף על קולקטיב הצרכנות שווה ועל מועדון שווה ועדים אפשר לקרוא בפרק על מוסדות העזר, בעמוד 151).

2013 - שנה של התעצמות

מאז שנת 2010 מצויה הסתדרות העובדים הלאומית במגמה של צמיחה והתעצמות. עובדים ומגזרים שונים באוכלוסייה מצטרפים לשורותיה, ורואים בה ארגון יציג השומר על זכויותיהם. כדי לקלוט מצטרפים חדשים אלה היה צורך במענה ארגוני הולם, היערכות ארגונית חדשה שתענה לתמהיל החברים ומקומות העבודה המיוצגים בידי הארגון. לשם כך הורכב צוות מקצועי ומיומן בהובלת המשנה למנכ"ל, וזה גיבש המלצות להנהלת הארגון בעניין המבנה הארגוני הנדרש. כשהמבנה הארגוני שהוצע גובש במלואו התנהל הליך של סידור ענייני ומקצועי, ובסופו שובצו כלל בעלי התפקידים בחטיבות המתאימות להם: חטיבת ארגונים יציגים, חטיבת חברות נותני השירותים והחטיבה הישירה (התארגנויות ראשוניות והסתדרות ישירה). בשנת 2013 הושם הדגש במיוחד על השירותים להכשרת יציגות בענפי השמירה והניקיון, ועל שימור מספר העובדים הרב שהצטרף לארגון בענפים אלה. בנוסף ניתנה תשומת לב מיוחדת לטיפוח השירות לחבר ולגיבוש נוהלי עבודה מקצועיים וכללים (סטנדרטים) ברורים במתן השירות.

גם בעניין זכויותיהם של עובדי הקבלן גילתה ההסתדרות הלאומית מעורבות ראויה לציון בשנה זו. אחת התופעות השליליות בהעסקת עובדי קבלן היא שיטת המכרזים, שלפיה החברות הן שזוכות בעבודה. לרוב, התחרות שענפים שעובדי הקבלן דרושים בהם פרועה, והמחירים צונחים בהתאם. חברות עובדי הקבלן מוכנות להיכנס לשוק גם במחירי הפסד, אבל המפסידים האמיתיים הם העובדים עצמם, מכיוון שהמאבק על קבלת העבודה מתנהל על גבם. ההסתדרות הלאומית נאבקה גם בתחום זה לשמירה על זכויות העובדים, ולמניעת כל פגיעה בשכרם ובמעמדם.

בשנת 2013 ניתנה תשומת לב מיוחדת לתכנון תהליכי עבודה ולאופן ניהול משברים באיגוד המקצועי, לרבות התייחסות מערכתית לאופן ההתמודדות בתחרות בין ארגוני עובדים שונים. בפרשת "אלבטוף" התקדמה ההסתדרות הלאומית בעניין בצעד משמעותי. בסיומו של הליך משפטי תקדימי שנערך

בין הסתדרות העובדים הלאומית לבין ההסתדרות הכללית החדשה, נעטר בית הדין הארצי לבקשת ההסתדרות הלאומית וקבע כללי תחרות בין ארגוני עובדים על היציגות של מקום עבודה. במבט לאחור אפשר לראות בתהליך זה ניצחון רעיוני של מייסדי הסתדרות העובדים הלאומית, שפעלו לאור משנתו החברתית של ז'בוטינסקי, לשבור את המונופול של ההסתדרות הכללית של העובדים העבריים בארץ-ישראל.

כנס הוועדים השנתי (2013) - ים המלח

ולצד כל ההישגים שפורטו עד כה, גולת הכותרת של הגידול וההתעצמות שחלה בהסתדרות הלאומית בשנת 2013 היא הצטרפותם של 12 אלף חברים חדשים לשורותיה (ראוי לציין כי היעד באותה שנה עמד על 10,000 חברים חדשים בלבד). אחת הסיבות להישג גדול כל כך לארגון שרק לאחרונה עבר משבר קשה, היא העובדה שההסתדרות הלאומית הפכה לארגון יציג של כמה וכמה חברות גדולות במשק. אחת מהן, למשל, היא אלקטרה מוצרי צריכה. כשעובדיה של חברה בסדר גודל כזה במשק הישראלי רואים בהסתדרות הלאומית את הגוף היציג שלהם, נוצרת אווירה אוהדת ותומכת גם בקרב ועדי עובדים

של חברות אחרות. ואכן, פרויקט אלקטרה היה בבחינת מבצע רחב היקף. לאור התגייסות כלל גורמי הארגון הושגה היציגות, ובעקבות הפרויקט נחתם הסכם קיבוצי משופר ותקדימי לציבור העובדים בקבוצה. יותר ויותר חברות ראו בהסתדרות הלאומית ארגון יציג. חברות נותני השירותים פנו אל נציגי האגף לאיגוד מקצועי בבקשת סיוע וייעוץ. עובדי עמישב, למשל, וטי אנד אם, הצטרפו אף הם, ובעקבותיהם הצטרפו עובדי העיתון מקור ראשון ועובדי חברת י.ר.א.ב. תנופת ההצטרפות של ועדי עובדים נתנה את אותותיה גם בחברות כגון פרטנר, אביב שיגור ואלדן - ובעוד רבות אחרות. גלי

ההצטרפות, שלא היו בעבר בהיקפם, חייבו את ההנהלה לגבש מענה מקצועי, זמין, אסרטיבי ונחרץ, שיתאים לכל מגזר עובדים ולכל תחום תעסוקה. בכך השקיעו – ועודם משקיעים – יו"ר ההסתדרות הלאומית, המנכ"ל וחברי ההנהלה את מרצם.

בינואר 2009 חזרה ההסתדרות הלאומית אל מקומה הטבעי כארגון עובדים מוביל במדינת ישראל. מערכות ניהול המידע בארגון חודשו ושודרגו, ובזכות זאת התאפשרו שליטה ותיעוד של המידע הקיים בו – דבר שתורם רבות לתחושת השטח ולידיעתו. בזכות המנהלים, שהטמיעו את חשיבות העדכון בתכנת שירות הלקוחות, ובזכות השימוש בדוחות הניהוליים האמינים שפותחו, השתפרו לאורך כל הזמן רמת השירות ואיכותו. כל השירותים שהוענקו תאמו את הצרכים ואת הדרישות שבאו מהשטח בזמן אמת. גם סל השירותים החדש של ההסתדרות הלאומית, ובמיוחד השימוש בקולקטיב הצרכנות שווה, תרמו רבות לשיפור מערכת השירותים לחברים, וגם הקמת העמותות לקידום מקצועי היל"ה ועמי"ת (מידע נוסף על העמותות אפשר לקרוא בפרק על מוסדות העזר, בעמוד 152).

פריצת הדרך של ההסתדרות הלאומית בתחום צריכת שירותים ומוצרים תרמה לכלל ציבור העובדים בישראל – לא רק לחברה. בשנת 2013, אותה שנה של התעצמות, השיקה הסתדרות העובדים הלאומית את מועדון הצרכנות שווה – קולקטיב חברתי צרכני. היא יצרה כוח קנייה קבוצתי כלל ארצי, שהעניק לכל המצטרפים מקרב העובדים בישראל כוח קנייה שלא היה להם בעבר. בדומה למועדון חברים של מערכת הביטחון וצה"ל, מועדון אשמורת בתנופה של הסתדרות המורים ועוד, גם מועדון שווה של ההסתדרות הלאומית מעניק מגוון הנחות והטבות. כל ההטבות מיועדות לכלל ציבור החברים בהסתדרות הלאומית, ומשפרות משמעותית את כוח הקנייה שלהם. יותר אין עוד צורך לחפש קשרים עם עמיתים של מועדונים אחרים; לכל חבר בהסתדרות העובדים הלאומית פתוחה הדרך לזכות בהטבות, בהנחות ובמגוון שירותים מוזלים, באמצעות כרטיס של מועדון שווה.

תמורת תשלום חודשי קבוע של 0.95 אחוזים מן המשכורת, מקבלים המצטרפים להסתדרות הלאומית שני כרטיסים מגנטיים – להם ולבני זוגם. הכרטיסים כוללים הטבות משתנות, חלקן במעמד הקנייה וחלקן במבצעים ייחודיים לחברי קולקטיב הצרכנות שווה. מנכ"ל ההסתדרות הלאומית יאיר שלם צופה לחולל שינוי במערכת ההטבות של ציבור העובדים. לדבריו, תפיסת הצרכנות של הציבור הרחב בישראל עומדת על סף שינוי. אם בעבר ידעו כולם שרק בעלי כרטיס "חבר" ומכריהם יכולים לזכות בהטבות משמעותיות, הרי מעתה מצוי כרטיס כזה ממש בהישג ידם של כולם. ביוזמת ההנהגה של ההסתדרות הלאומית, בשנת 2013 הרעיון למצות את ההטבות מול בתי העסק לכוח קנייה קבוצתי הפך לעובדה בשטח.

2014 - המשך מיצובה של ההסתדרות הלאומית

בשנת 2014, 80 שנים לייסודה של ההסתדרות הלאומית, תנופת הצמיחה וההתעצמות בעיצומה. זוהי השנה של מבצע צוק איתן, שנה שהציבה אתגרים מדיניים, ביטחוניים, כלכליים וחברתיים. גם ההסתדרות הלאומית התגייסה לשירות החיילים, בסדיר ובמילואים, כן נרתמה לשרת את ציבור העובדים המגויס לעבודות חיוניות ואת כלל ציבור העובדים בחזית ובעורף. למענם העמידה את מיטב המומחים בתחום דיני העבודה, לרבות משרדי עורכי דין ורואי חשבון מהמובילים במשק, והקימה מערך של מענה מקצועי רחב היקף, הכולל תמיכה וליווי מקצועי. הנהגת ההסתדרות הלאומית קראה לציבור הרחב בעוטף עזה, לאורך קווי העימות ובעורף - שהיה לחזית, להיעזר בשירותיה ובעובדיה המסורים ולקבל "כיפת ברזל" משלנו, סיוע, תמיכה וליווי מקצועי זמין. ושוב, כבעבר, לא הותנתה הפנייה אל ההסתדרות הלאומית בחברות בארגון. הדלת נפתחה לכלל אזרחי המדינה. אמצעי התקשורת הוצפו במספר הטלפון להתקשרות: 8882*.

כשחזרה המדינה לשגרה המשיך הארגון בהטמעת השינוי במבנה הארגוני על פי חטיבות, בקליטת המוני המצטרפים ובתהליכי השיפור והשכלול הרבים שהחלה. מתוך השברים של תחילת 2007 עלתה ההסתדרות הלאומית וקמה לתחייה. הקריסה נבלמה, והצמיחה כיום בעיצומה. "הצמיחה מחדש, מקורה מהתעצמותה של הסתדרות העובדים הלאומית ומהתפתחותה", אומרת מצר לוי. "זהו תהליך מבורך של יצירת אתגר לארגוני עובדים אחרים, השואפים להתפתח, להתחדש ולחוש ברוח גדולה וחדשה. רוח זו ספוגה בכל הערכים, ערכי העבודה והצדק החברתי, שהתוותה ההסתדרות הלאומית מיום הקמתה, ואשר שוב נושאת עמה בשורה של חדשנות ופריחה".⁽³⁾

---

(3) ש.ם.

הכול החל ביום י"ט-כ' בשבט תרפ"ח (10-11 בפברואר 1928), בנחלת יהודה שליד ראשון לציון. במושבה קטנה זו, שנקראה על שם יהודה לייב פינסקר מראשי חובבי ציון ושלימים הפכה להיות חלק מהעיר ראשון לציון, נערך כינוס הייסוד של ארגון העובדים הרוויזיוניסטים, בהשתתפות 14 צירים משמונה סניפים. בראשיתו של הכינוס התמקד הדיון בשאלה אם להמשיך ולפעול כגוש עבודה רוויזיוניסטי בתוך ההסתדרות הכללית או לפרוש ולצאת לדרך חדשה ועצמאית - ובסופו התקבלה ההחלטה ההיסטורית להקים סיעה עצמאית במסגרת ההסתדרות הכללית של העובדים העבריים בארץ-ישראל. בכינוס השתתפו, בין היתר, ההיסטוריון ד"ר אב"א אחימאירי, הסופר והרופא ד"ר יהושע השל ייבין והמשורר אורי צבי גרינברג, שפרשו ממפלגת הפועל הצעיר. חברי הפועל הצעיר תרמו בהקמת ההתיישבות השיתופית (קבוצות ומושבים) ובהקמת הסתדרויות פועלים, לרבות הסתדרות העובדים הכללית. עשר שנים לאחר מכן התאחדה הסיעה עם מפלגת אחדות העבודה, וביחד הקימו את מפלגת פועלי ארץ-ישראל (מפא"י).

במקום להניף את הדגל האדום המעמדי, הדוגל בססמה "פועלי כל העולם, התאחדו", בחרו הפורשים מהפועל הצעיר להניף את הדגל הלאומי של העובד העברי: דגל שסימל כל כולו את אהבת המולדת, את הדאגה לעובד העברי ואת החתירה לצדק חברתי לכול. לראשונה הופיעו יחדיו על במת הכינוס שלושה אישים ששמם הלך לפנייהם בתחום עיסוקם, אחימאירי, ייבין ואצ"ג, וחצו את הקווים הפוליטיים - משמאל לימין. השלושה הביעו את תמיכתם להקמת גוש העבודה הרוויזיוניסטי.

עצם הופעתם של שלושת אנשי הרוח בכינוס הרוויזיוניסטי תרמה תרומה עצומה להעלאת המוראל ולהגברת אמונתם של מעצבי תנועת העבודה הלאומית. סמלי הדבר שהשלושה הגיעו לתנועה הלאומית דרך "גוש העבודה" והעניקו מאישיותם ליסודות הבנין של הסתדרות העובדים הלאומית.⁽¹⁾

אישים אלה, שהכירו מקרוב את מנהיגי הפועל הצעיר ואת הנהגת ההסתדרות הכללית, הטיפו לפרישה, אך בנעילת הכינוס נקבעה פשרה: בתוך ההסתדרות הכללית יוקם גוש עבודה רוויזיוניסטי, שיזכה למידה כלשהי של עצמאות בטיפול בענייני עבודה. כן הוחלט לפעול במטרה להפריד את הארגון המקצועי מלשכות-העבודה ומשטחי פעולה אחרים שאינם שייכים לארגון המקצועי.

גורם אחר שתרם אף הוא לגיבוש כוחו המאורגן של העובד הלאומי היה הסתדרות הציונים העמלנים. ארגון זה נוסד ב-8 בינואר 1926, כקבוצה לעומתית בתוך הפועל הצעיר. בתחום המדיני הזדהו העמלנים עם ברית הציונים הרוויזיוניסטים (ברית הצה"ר), בהנהגת זאב ז'בוטינסקי, יוצר הגדודים

(1) יהושע אופיר, ספר העובד הלאומי: תולדות תנועת העבודה הלאומית בארץ-ישראל, חלק ראשון, הוצאת הוועד הפועל של הסתדרות העובדים הלאומית, (מהדורה ראשונה) תשי"ט - 1959, עמ' 50.

זאב ז'בוטינסקי

העבריים במלחמת העולם הראשונה, משורר, מתרגם, סופר ועיתונאי, ששמו כבר הלך לפניו. מצעם החברתי נשא אופי מעמדי הסתדרותי, אך אנטי-סוציאליסטי: מחד גיסא הם שללו את מלחמת המעמדות וציידו בדרך הבוררות הלאומית על פני שביתות, ומאידך גיסא הכירו בזכות השביתה. עם מייסדי הקבוצה נמנו ד"ר אריה אלטמן, ד"ר אברמוביץ, א' שניידרמן (שנארי), ד"ר גלעדי, ברוך ויינשטיין, ד"ר משה לוריה, משה הימלפרב ויוסף ליבין.

בוועידה הארצית השנייה שלהם, שנערכה בתאריכים 10-11 בספטמבר 1926, נתקבלה החלטה לשתף פעולה בתחום המדיני עם ברית הצה"ר. כן הוחלט לדרוש מההסתדרות הכללית להנהיג שינויים בפעילותה המקצועית

וההתיישבותית. העמלים שאלו באיזו דרך תבחר תנועתם ללכת בארץ-ישראל - אם בדרך הסוציאליזם, הבניין הסוציאליסטי של ארץ-ישראל ומדיניות מעמדות, או בדרך העמלנות, ארץ-ישראל עובדת בדרך לקואליציה לאומית.⁽²⁾ בהיותם נאמנים לדגל "הארץ והעבודה", חיפשו העמלנים את הגשמת הרעיון הלאומי שלהם על דרך ציונות מדינית וסוציאליט חברתית. "מסקנה זו קירבה את העמלנים אל הקבוצה הרביזיוניסטית שעמה ניסתה לשתף פעולה בשאלות המדיניות הציונית".⁽³⁾

באוקטובר 1926, במהלך ביקורו הקצר של ז'בוטינסקי בארץ-ישראל, נציגי העמלים אף נפגשו עמו. הם סיפרו לו "על מאבקם והתלבטויותיהם, על הצורך לשלב את המלחמה בעד חידוש פני הציונות ובמגמות חיסול וותרנות מדינית במלחמה מקבילה בעד עיצוב דמותה הלאומית של תנועת העבודה ותכנית חברתית לטובת ציבור העובדים המהווה כוח דינמי בישוב".⁽⁴⁾ ז'בוטינסקי האזין לדבריהם בקשב רב, הוא העריך את נחישותם ללכת נגד הזרם מתוך אמונה בצדקת דרכם, אבל לבקשתם, לקבל את אישורו לפעול לקידום רעיונותיהם מחוץ למסגרת הצה"ר, השיב כי עוד נחוץ לו זמן לבדוק את הדברים. לא עבר זמן רב, ובינואר 1927 הגיעו העמלים לסוף דרכם העצמאית, בשל חילוקי-דעות בקרב חברי הנהגתם.

בעקבות הפילוג בשורותיהם הצטרפו חלק מהחברים לברית הצה"ר, אחרים חזרו לשורות ההסתדרות הכללית והפעל הצעיר, והשאר התפזרו ומצאו להם מסגרות אחרות או שפנו איש איש לדרכו. בהצטרפות מקצת חברי קבוצת העמלים לברית הצה"ר הונח היסוד לגוש העבודה.⁽⁵⁾ בהקשר זה

(2) דוד ישי, **בין תכול לבן - ואדום: לתולדות תנועות העבודה הלא-סוציאליסטות**, הוצאת סיעת תכלת-לבן

בהסתדרות הכללית, 1980, עמ' 12.

(3) שם.

(4) שם, עמ' 13.

(5) שם, עמ' 12.

ראוי לציין את מכתבו של ז'בוטינסקי מפריז, מיום 19 באוקטובר 1927, אל מרכז הצה"ר בארץ-ישראל⁽⁶⁾ בסעיפו האחרון כתב: "מאד שמחנו לידיעתכם, כי משתדלים אתם לקרב את העמלים, ועוד יותר נשמח אם תצליחו בזה".⁽⁷⁾

פעילות ארגונית ורעיונית זו של הפועל העברי בארץ-ישראל התרחשה על רקע העלייה השלישית (1919-1924). זו הייתה עלייה של חסרי כול. רוב העולים בה הגיעו מרוסיה ומפולין, והביאו עמם בעיקר כוח עבודה וחלוציות. העולים האביונים נתונים היו לחסדיהם של פקידי לשכת העבודה המפלגתית, ומכיוון ש"אחדות העבודה" שלטה על לשכות-העבודה, [היא] השתלטה על מקורות הפרנסה ועל פת-הלחם של האדם העובד".⁽⁸⁾ בתוך זמן קצר איבד גם הפועל הצעיר מכוחו הפוליטי, ובהמשך מצא את מקומו בחסות אחדות העבודה. ארץ-ישראל שאליה הגיעו עולי העלייה השלישית הייתה נתונה במשבר כלכלי חמור. האווירה שאפפה אותה הייתה זו של אכזבה מדינית מהשלטון הבריטי בארץ-ישראל, ושל ניפוץ התקוות לחברה חדשה ברוסיה שנתלו בעקבות מהפכת 25 באוקטובר (7 בנובמבר) 1917. רבים מן העולים ראו במו עיניהם את זוועות המשטר הקומוניסטי בברית המועצות ואת מראות הבלהה של שבירי החלום על "עולם המחר". המוני ציונים נעצרו, נאסרו, הועמדו למשפט מכור מראש והושלכו לבתי הכלא ולמחנות עבודה. אחד העולים היה ד"ר אלטמן - אחרי המאסרים ההמוניים באודסה הגיע אלטמן ארצה מרוסיה עם צעירי ציון באונייה צ'צ'רין. לדבריו:

בבואנו ארצה נכנסנו באורח אוטומאטי ל"הפועל-הצעיר", שהיתה מפלגה-אחות ל"צעירי-ציון". אבל כבר בימים הראשונים לבואנו ארצה החלטנו להקים כאן סיעה אופוזיציונית, שמגמתה היתה להילחם בקו הוויצמניסטי בהסתדרות הציונית, קו שהשתלט אז במפלגה, וכן רצינו להילחם נגד הקו הסוציאליסטי שארלזורוב וחבריו החדירו למפלגה.⁽⁹⁾

כך או כך, כבר בבואם ארצה של חברי קבוצת צעירי ציון, החדורים רוח לאומית ותחושת תסכול מהאמונה ב"עולם המחר", הבינו שהפועל הצעיר אינו המפלגה שתיארו לעצמם בגולה.⁽¹⁰⁾

הפרישה מן ההסתדרות הכללית

הפרישה מן ההסתדרות הכללית, הסוציאליסטית, עמדה כל הזמן על הפרק, והתממשה ככל שגדלה המגמה של פרישת פעילים, חברי "הפועל הצעיר" לשעבר, מההסתדרות הכללית. בין השאר פרשו מן ההסתדרות גם פעילים בדמותם של יוסף כצנלסון, יצחק גוריון ואחרים, שלא מצאו את מקומם עוד במסגרת ההסתדרות הכללית, מכיוון שמפלגות השמאל הסוציאליסטיות הלכו וקנו בה את

(6) זאב ז'בוטינסקי, 'איגרת 302', בתוך: קארפי דניאל (עורך), איגרות: 1926-1927, כרך ה, הוצאת מכון ז'בוטינסקי בישראל - הספרייה הציונית - ההסתדרות הציונית העולמית, תש"ס - 2000, עמ' 260-262.

(7) שם, עמ' 262.

(8) יהושע אופיר (לעיל הערה 1 בפרק זה), עמ' 29.

(9) שם, עמ' 28.

(10) שם.

עבודה בפרדס

אחיזתן. אלה הפורשים הזדהו עם רעיון בית"ר - תנועת הנוער שהקימו ב-1923 צעירים יהודיים בריגא, בירת לטביה, בראשותו של אהרן צבי פרופס - צעירים שקיבלו על עצמם את משנתו של זאב ז'בוטינסקי. כבר באותה שנה (ינואר 1923) פרש ז'בוטינסקי מהנהלת ההסתדרות הציונית, וב-1925 הקים בפריז את מפלגת ברית הציונים הרוויזיוניסטים (הצה"ר). בנימוקים של השקפת עולם לאומית - עוד בטרם הוקמה המסגרת הנפרדת להסתדרות העובדים הלאומית - רבים מבין הפורשים מההסתדרות הכללית ומבין העולים בגלי העלייה השונים בחרו

שלא להצטרף להסתדרות הכללית, משמע: "ארגון עובדי הצה"ר ובית"ר" קם כאילו מתוך עצמו, לאחר שנמצאו בארץ המוני פועלים בלתי תלויים בהסתדרות השמאלית".⁽¹¹⁾

מאורעות דמים של יהודים ביהודים

במושבה כפר סבא עוררה החלטתה של ההסתדרות הכללית לשמר מונופול בשוק העבודה תקרית דמים. באפריל 1930 נשלחו חלוצי בית"ר לעבודה בשתי מושבות קטנות: ראש פינה וכפר סבא. במושבה הצפונית לא נתקלו בכל התנגדות מן השמאל, אך במושבת השרון התלקח עימות דמים על רקע פוליטי. החלטתה של ההסתדרות הכללית, בהנהגת המזכ"ל דוד בן-גוריון, לשמור על עקרון "עבודה מאורגנת" מטעמה בלבד, עוררה תקרית דמים ושערורייה שהדיה הגיעו אף לתפוצות הגולה. ההחלטה לוותה במעשי אלימות חמורים שפקדו את המושבה שבועות מספר, עד למציאת פתרון בתיווכם של משה סמילנסקי ויהושע חנקין.

תחילת המאורעות ביציאתם של 25 חברי קבוצת בית"רים לעבודה בפרדס אהרונוביץ. משמרות השמאל ארבו להם בהגיעם והתנפלו עליהם במכות. הבית"רים נפצעו והמשטרה נאלצה להתערב - אך לא בכך הסתיים הסיפור. ההתנפלויות המאורגנות התפשטו גם לפרדסים אחרים שבית"רים עבדו בהם, כמו, למשל, פרדס אידלמן. אמנם סמילנסקי וחנקין הצליחו לגבש הסכמים זמניים לרגיעות - אך אלה הופרו חדשות לבקרים, וההתנפלות על עובדים בית"רים נמשכו. הצעת בית"ר היחידה

(11) שם, עמ' 77.

פוגרום השמאל - כיסאות ואבנים

שהאיכרים ניאותו להסכים לה נגעה להקמת "לשכה ניטרלית", אבל המהומות והפרות הסדר בפרדסים לא פסקו. מחבר הספר **העובד הלאומי** מציין כי לשכת העבודה ההסתדרותית הייתה כלי רב עוצמה בידי המפלגה השלטת בהסתדרות הכללית, וכי על כלי זה ראשי השמאל לא היו מוכנים לוותר. "עובדה היא שבית"רי כפר-סבא, חברי ההסתדרות

'הכללית' לא נהנו מן הלשכה ההסתדרותית גם לפני הסכסוך, והיה עליהם להתחנן ליום-עבודה, גם בימים בהם העבודה היתה מצויה בשפע".⁽¹²⁾ לפי קו ההסברה של ההסתדרות הכללית בכפר-סבא, "מוטב לקבל 10 פועלים ערבים מאשר פועל בית"רי אחד".⁽¹³⁾ ניסיונות שונים אף ננקטו לאיים על בעל מסעדה מקומי כדי למנוע אספקת מזון מפועל בית"רי.

שימוש באלימות יזומה נגד העובד הלאומי רווח עוד שנים רבות לאחר מאורעות כפר-סבא. באמצעות האלימות ביקשו להשליט סדר יום חדש במערכת יחסי העבודה ובחיי היום-יום ביישוב העברי. "ואגרוף רשע זה הורם מכאן ואילך לא פעם נגד אלה שכפרו בזכות המונופולין של מפלגה אחת [מפא"י] על חלוקת עבודה ופת-לחם".⁽¹⁴⁾ ראוי לציין כי מטרת חברי בית"ר והעובדים הלאומיים כלל לא הייתה לשבור את הארגון המקצועי של הפועל העברי - אלא לכבוש את העבודה מידי הפועל הערבי. עם זאת, הפתרון לסייום הסכסוך נמצא רק ב-29 באפריל 1930. לפי הזמנת הוועד החקלאי המקומי נותרו 25 עובדים חברי בית"ר לעבוד בפרדסי אידלמן.

אירועי כפר-סבא, על השלכותיהם במערכת יחסי העבודה ביישוב, העיבו על מערכת החיים והקצינו את הקיטוב שהיה בין האיכרים לבין הפועלים ובין הפועלים לבין עצמם. מכאן בשלה ההכרה כי אין מקומו של העובד הלאומי במסגרת הסתדרות העובדים הכללית, וכי יש צורך בהקמת מסגרת ארגונית נפרדת - גוף שידאג לזכויות העובד הלאומי ולעבודה של חברי המפלגה הרוויזיוניסטית - בשלב זה, ארגון ברית הצה"ר ובית"ר. כיום מגדירים שלב זה כשלב הראשון להקמת הסתדרות העובדים הלאומית.

(12) שם, עמ' 73.

(13) שם, עמ' 74.

(14) שם.

ארגון שקם מתוך עצמו

ז'בוטינסקי עם ראשי הצה"ר

בתאריך 31 במאי 1930 הוחלט בכינוס הארצי של גוש העבודה (עובדי הצה"ר ובית"ר) לפרוש מן ההסתדרות הכללית. העובדים אחזו בהשקפת עולם לאומית והיו אמונים על צדק חברתי - לא זה הסוציאליסטי - והם שאפו למסגרת חדשה משלהם. בנאום הפתיחה שלו בנס, אמר מזכיר גוש העבודה א'

שניידרמן (שנארי) כי בארץ נמצאים "אלפים פועלים שאינם יכולים להיכנס להסתדרות הכללית", כיוון שהם מעדיפים את הלאומיות על המעמדיות".⁽¹⁵⁾ אותם עובדים קבעו עובדה בשטח: שאין עוד בלעדיות למסגרת הארגונית של הסתדרות העובדים הכללית. עם זאת, בעוד הפרישה כבר נקבעה כוודאית, ההחלטה הרשמית לפרוש טרם נתקבלה במוסדות הצה"ר ובית"ר - החלטה זו תתקבל רק כשלושה חודשים לאחר מכן, בוועידת הצה"ר בפראג.

ההחלטה להתנתק לא הייתה קלה. רבים היססו, בעיקר בגלל שיקולים מעשיים: ההסתדרות הכללית העניקה לא רק יום עבודה לפועל, אלא שירותים שונים בתחומי הרפואה, החינוך והתרבות, הספורט, הכלכלה, הרווחה ועוד - שירותים שאדם אמור לקבל מהמדינה וממוסדותיה. הפרישה מההסתדרות הכללית, לפיכך, לא הייתה רק שלב ארגוני של הקמת הסתדרות עובדים חדשה. האנשים שביקשו להתנתק ולהצטרף לארגון העובדים החדש נדרשו לכך לקרוב גדול, וזו יכולה להיות הסיבה שלהקמת הסתדרות העובדים הלאומית קדמה הקמתה של קופת חולים לעובדים לאומיים, או קופת חולים לאומית (קח"ל), בכ"ו במרחשוון תרצ"ד (15 בנובמבר 1933). מאז 2 במאי 2010 נושאת קופת החולים הזאת את השם "לאומית שירותי בריאות".

כבר בנס שנערך בפראג באוגוסט 1930 דנה הוועידה העולמית הרביעית של ברית הצה"ר בהקמת הסתדרות העובדים הלאומית. גם לאחר כעשרה חודשים דנו בכך הצירים, בוועידה השישית של ברית הצה"ר בארץ-ישראל שהתכנסה בתל אביב במאי 1931 - דנו ולא הגיעו לכלל החלטה... בינואר 1932, בחלוף שבעה חודשים, שוב דנו הצירים של מועצת עובדי הצה"ר ובית"ר בנושא פתיחת משא ומתן עם הגורמים השונים לקראת הקמת הסתדרות עובדים לאומית - אך בסופו של דבר, רק בנובמבר 1933, בכינוס של המועצה הארצית השישית של ארגון עובדי הצה"ר ובית"ר בתל אביב, החליטה המועצה בתום יומיים של דיונים לפתוח בפעולות ארגוניות לקראת הקמת הסתדרות עובדים לאומית, ולהקים את קרן העובד הלאומי.⁽¹⁶⁾

(15) שם, עמ' 77.

(16) כינוסים מספר עוד התכנסו ומפגשים מספר, ורק בחודש מרס 1934 התקיימו הבחירות לוועידת הייסוד של הסתדרות העובדים הלאומית.

העיתון **חזית העם**, ביטאון תנועת העבודה הלאומית, יצא בכותרת ראשית: "תחי הסתדרות העובדים העברים הלאומיים בארץ-ישראל!"⁽¹⁷⁾ כתב העיתון ציין כי לצורך קידום ההכרזה הוטל על חברי הוועדה לנהל משא ומתן עם גושים שחבריהם מזדהים עם עקרונות הסתדרות עובדים לאומיים. כך הוגדרו העקרונות:

א. הודאה בפתרון שאלת היהודים באמצעות יצירת מדינת יהודים בארץ-ישראל

ב. סידור לשכות עבודה ניטרליות ביישוב

ג. בורות חובה לאומית במקרה של סכסוכי עבודה וקביעת תנאים

ד. עבודה עברית מלאה במשק העברי.

על הוועדה הוטל גם להרכיב משלחת שתצא בזמן הקרוב לגולה כדי לנהל משא ומתן עם גושים והסתדרויות השותפים בבסיסים הרעיוני לארבעת העקרונות, במטרה לצרפם להסתדרות העובדים הלאומית.

היצירים דנו והתווכחו על הקמת הארגון החדש, ואולי היו עוד ממשיכים ומתכנסים ודנים בסוגיה החשובה - אך בסופו של דבר קבע ז'בוטינסקי את העובדות בשטח, והוא שהחליט את ההחלטה. ראש בית"ר הוא שצעד את הצעדים המשמעותיים למימוש הרעיון.

להקים הסתדרות עובדים נוספת

הסולידריות הלאומית, למשנתו של ז'בוטינסקי, עדיפה על זו המעמדית. במאמרו **כן, לשבור!**⁽¹⁸⁾ קרא ראש בית"ר לשבור את המונפול של הסתדרות העובדים הכללית הסוציאליסטית ולהקים הסתדרות עובדים שנייה. מאמרו הזה עורר גל של הסתה פרועה כנגדו. הוא הוכרז בתור מי שרוצה לשבור את ההסתדרות, והוגדר מבחינה ציבורית בתור "אויב הפועלים".

המאמר הסעיר את הרוחות בקרב חברי הנהגת ההסתדרות הכללית. הוא פורסם על רקע האלימות המתגברת ביחסי העבודה ביישוב - והנהגת ההסתדרות הכללית ליבתה את היצירים. כנגד העובד הלאומי, בית"ר והתנועה הרוויזיוניסטית התנהל כעת מסע הסתה שיטתי וממוקד, ובמיוחד מסע של רצח אופי כנגד ז'בוטינסקי עצמו. המילים "מיליטריזם", "פאשיזם" ו"אלימות" חזרו ונשנו בהקשרים שונים בתעמולת השמאל. במיוחד באו הדברים לידי ביטוי בתחום סכסוכי העבודה. מבחן כוח ראשון נרשם בבית החרושת לביסקוויטים פרומין בירושלים. מועצת פועלי ירושלים דרשה מבעל בית

⁽¹⁷⁾ 'תחי הסתדרות העובדים העברים הלאומיים בארץ-ישראל!', **חזית העם: ביטאון תנועת העבודה הלאומית**

(העורך האחראי: ד"ר הר-אבן), גיליון 128, כ"ז במרחשוון תרצ"ד - 15 בנובמבר 1933.

⁽¹⁸⁾ זאב ז'בוטינסקי, 'כן, לשבור!', בתוך: **כתבים: בסער**, כרך יב, הוצאת ערי ז'בוטינסקי, תשי"ג, עמ' 43-53.

(המקור פורסם בידיש בעיתון **היינט**, בתאריך 4 בנובמבר 1932).

החרושת להעסיק פועלים אך ורק באמצעות לשכת העבודה של ההסתדרות הכללית, אך במפעל זה נהגו לקבל עובדים באמצעות ארגוני עובדים שונים, ולכן בעל המפעל דחה את הדרישה לאלתור. באוקטובר 1932 פתחו הפועלים, שסרו למרות ההסתדרות הכללית, בשביתה. שביתתם לא נסובה סביב תנאי העבודה ולא סביב השכר, אלא סביב מטעמים פוליטיים. עילת השביתה הייתה קבלתה לעבודה של עובדת החברה בארגון עובדי הצה"ר ובית"ר.

חברי ההסתדרות שובתים - בית החרושת פרומין

על השבתת העבודה בבית החרושת נוספו מעשי אלימות, ופעמים אחדות אף נאלצה המשטרה להתערב ולהשליט סדר במקום. פניות מצד גורמים שונים ביישוב להפסיק את השביתה הפראית לא נענו, והצעות לבוררות בין השובתים לבין הבעלים נדחו. המפעל ניזוק כלכלית. בית החרושת עמד לסגור

את שערי ומטה לחמם של העובדים היה עלול להישבר - וארגון עובדי הצה"ר ובית"ר נחלץ לסייע למפעל בפעילותו השוטפת. ההסתדרות ראתה בצעד זה הפרת שביתה.

ההסתדרות הכריזה חרם על תוצרת בית החרושת, ואילו מזכירות ארגון עובדי הצה"ר ובית"ר גינתה את החרם ויצאה בקול קורא ליישוב לקנות מתוצרת המפעל. באחת הכרזות ליישוב העברי נקרא הציבור -

להשיב חרם תחת חרם: חרם על תוצרת "תנובה" בפרט, ועל תוצרת משקי ההסתדרות בכלל. בשם הנוער הלאומי, שקדושים ויקרים לו בנין א"י והעבודה העברית, הננו פונים לכל הישוב באזהרתנו: חלילה לכם! אל תאחזו בחרב-פיפיות זו! אל תעלה בלבכם מחשבת חרם על שום תוצרת עברית. בעבודה עברית, בכל עבודה עברית ורק בעבודה עברית תבנה ארץ-ישראל. תשובתנו על החרם צריכה להיות לא הכרזת חרם חדש, כי אם משנה-תמיכה באותה התוצרת שמבקשים להחרימה. (19)

כרזת ארגון עובדי הצה"ר ובית"ר, המזכירות הארצית, פנתה לציבור בקריאות כגון: "תחי התוצרת העברית", "תחי העבודה העברית", "יחי בנינה של א"י" ו"קנו תוצרת פרומין! קנו תוצרת עברית!" (20) אך סכסוך העבודה במפעל פרומין נמשך עוד כארבעה חודשים. בפברואר 1933 נחתם הסכם בין פרומין לבין ההסתדרות הכללית, והסכם זה הוא ששם קץ לשביתה הממושכת. לפי ההסכם, 20 אחוזים מעובדי המפעל יתקבלו זמנית לעבודה שלא דרך לשכת העבודה ההסתדרותית. היה זה הישא לארגון עובדי הצה"ר ובית"ר, שהרי הדרישה למונופול במערכת יחסי העבודה נדחתה.

(19) מ"ז - תיק 25/ סימול 23/2/9.
(20) שם.

מאה נגד שנים-עשר

האלימות היזומה של ההסתדרות הכללית לא החלה בבית החרושת לביסקוויטים פרומין בירושלים וגם לא נעצרה על סף דלתותיו. תופעותיה המכוערות כבר נחשפו שנים אחדות קודם לכן, באירועי הפרדס בכפר סבא. גם לאחר מציאת הפתרון למשבר בבית החרושת גלשה האלימות מבעד לדלתותיו, והיא הציפה את מקומות העבודה בחרושת, במסחר, בתעשייה ובחקלאות, בערים ובמושבות. הנהגת ההסתדרות יצאה במסע נקם בעובדים שלא סרו למרותה, ובמיוחד כוון גל עכור זה כנגד העובד הלאומי וכנגד אלה שהזדהו עם ז'בוטינסקי או עם הארגונים שקיבלו עליהם את מנהיגותו.

לתופעה מקוממת וכואבת זו הסב ז'בוטינסקי את תשומת לב קוראיו במאמרו **צלב הקרס האדום**, שפורסם לראשונה באוקטובר 1932.⁽²¹⁾ במאמר זה הציב ז'בוטינסקי את הנושא הבוער – האלימות – על שולחן סדר היום הציבורי: "הגיעה השעה לקרוא לדברים בשמם: השתלטות ה'שמאליים' בארץ-ישראל תביא לידי תגרות-סכינים בין יהודים לבין עצמם. לא לסתם תגרות, אלא לתגרת-סכינים; ועדיין איני רואה כל ערובה לכך, שהתהליך ייעצר בשימוש בנשק קר".⁽²²⁾ כך ניבא ראש בית"ר – ולא ידע מה ניבא.

בשעה שנכתב מאמר זה בפריז טרם ידע ז'בוטינסקי את כל הפרטים הנוגעים לתקרית בבית החרושת פרומין, אך פרט אחד הוא ידע – והוא העיקרי: "מי הוא העיקרי: מי הוא המתחיל במלחמת-המעמדות האגרופית".⁽²³⁾ ביולי 1929, במושב אסיפת הנבחרים באולם אוהל שם בתל אביב, הוצב ז'בוטינסקי עצמו ככתובת לתוקפנות השמאל, והומחש לו בבירור אלימות מאורגנת מהי. באירוע, שבו דנו בהשתתפות היישוב בסכנות היהודית המורחבת, התלהטו הרוחות – ז'בוטינסקי נחלץ בעור שיניו מתקיפותיהם של אנשים שחלקו על דבריו וניסו להשתיקו בכוח. באותו דיון נכחו 12 נציגי הצה"ר, ואילו נציגי מפלגות הפועלים היו 100.

ומאה אנשים אלה, מתוך בהמיות אמיתית של אספסוף עבדים הזוחלים על גחון למען הפריץ, התנפלו באגרופיהם על השנים-עשר, סחבו אחד מאלה על הרצפה, תוך שהם בועטים בו במגפיהם, ומרטו את שערותיו של עוד מי שהוא. **זאת** היא השיטה שלהם, **זאת** היא הפרופורציה הקרובה ללבם: מאה נגד שנים עשר. עכשיו הם ממשיכים בזה.⁽²⁴⁾

בצל אירוע מזעזע זה כתב ז'בוטינסקי מכתב אל העיתונאי ופעיל הצה"ר ישעיהו קלינוב, ולאחר הפגישה עמו בקונגרס הציוני ה-16, שנערך ב-1929 בציריך, הביע ז'בוטינסקי תחושותיו כי יחסם של

(21) זאב ז'בוטינסקי, 'צלב הקרס האדום', בתוך: יוסף נדבה (עורך), **הרוויזיוניזם הציוני לקראת מיפנה: קובץ מאמרים ב"ראסוויט" לשנים 1932-1934**, הוצאת מכון ז'בוטינסקי, תשמ"ז-1986, עמ' 133-135.

(22) שם, עמ' 133.

(23) שם.

(24) ההדגשה במקור. שם.

הפועלים הסוציאליסטים לחברי התנועה הלאומית מקורו לא בהתנהגות חברי התנועה הלאומית - אם היא טובה או רעה, אלא בעצם עובדת גידול החברים... וכל השאר אינו חשוב. "הם שוטמים אותנו משטמה אורגנית ובלי יכולת להימנע מזה; לדידם - או הם או אנו".⁽²⁵⁾

האלימות נגד העובד הלאומי הייתה מכה שפגעה במרקם החיים של היישוב העברי בארץ ואף העכירה את חיי היהודים בגולה. לשפל המדרגה היא הגיעה בשביעי של פסח בשנת 1933, בתום הכינוס הארצי של תנועת בית"ר בארץ-ישראל. במהלך צעדת מאות חברי בית"ר בחוצות תל אביב, צעדה שנערכה ברישיון מלא, כחוק, קידמו את פניהם במארב מתוכנן חברי ההסתדרות הכללית, אנשי אגרון מפלוגות הפועל שהובאו למקום מבעוד מועד כדי לשבש בכוח את מצעד הבית"רים וכדי להפליא בהם מכותיהם. הייתה זו בריונות לשמה. דם רב נשפך ברחובות העיר העברית הראשונה, פצועים היו מוטלים על הכביש וקריאות השנאה של יהודים כנגד יהודים החרישו אף קריאות דומות שנשמעו כבר בערי גרמניה ובריין הגרמני באותה התקופה, שבועות אחדים לאחר עליית המפלגה הנאציונל-סוציאליסטית לשלטון. את האווירה העכורה הזאת, של שנאת החינם, שליוותה כצל מאיים את צעדת בית"ר בעיר תל אביב, היטיב לתאר המשורר טוביה ויטקובסקי. בשיר הלכת שחיבר באותם ימים כתב: "בית"רי צועד! בית"רי צועד / כחומה של ברזל הגופות. / השנאה מסביב, / אך בלב האביב / וחמלה על האח הצורך..."⁽²⁶⁾

ב-23 באפריל 1933 פרסמה עיריית תל אביב כרוז בחתימת ראש העיר מאיר דיזנגוף, ובו נכתב, בין השאר, כי -

בלי להכנס לפרטים ולסבות אשר גרמו לידי חרפה כזאת, התברר למדי מכל הידיעות שנתקבלו מצדדים שונים שהיו ההתנפלויות מצד קבוצות גדולות, מאורגנות, או בלתי מאורגנות, על קבוצות קטנות שעברו ברחוב בתוך תהלוכה ספורטיבית או מפלגתית ושקדמו להתנפלויות אלה פתקאות וכרוזים עם ססמאות של גזף ושטנה.

אין מלים בפינו כדי לכנות את המעשים האלה בשמם האמתי. אלה הם נמוסי אגרון ואלמות אשר אינם לפי רוח עמנו ולא לפי רוח חברה נאורה המיסדת את חייה על עיקרי היושר, הצדק והשוויון.

בושים אנו שבתוך עיר יהודית, מיושבת ע"י אנשים בעלי תרבות ובעלי מסורת אשר רגלי אבותיהם עמדו על הר סיני וקבלו את תורת הצדק והאחווה - שבעיר כזאת ימצאו להם מקום מאורעות כאלה.

⁽²⁵⁾ יוסף ב' שטמקן, **זאב ז'בוטינסקי - פרשת חייו**, ספר שני: 1923-1935, הוצאת קרני, 1959, עמ' 310-311.
⁽²⁶⁾ טוביה ויטקובסקי, 'בית"רי צועד', בתוך: דוד ניב (עורך), **עלי בריקדות - משירי העז והמרי**, משרד הביטחון - ההוצאה לאור, תשמ"ה-1984, עמ' 45.

אין שום דבר בעולם, אשר יוכל להצדיק התנהגות כזאת הן מצד קבוצים מאורגנים והן מצד המון פרוע. כואבים אנחנו כאב עמוק מאד בראותנו, שיש חוגים המנסים למצוא צידוק כל-שהוא להתפרצות הפראית הזאת [...] (27)

גל עכור זה של שנאה תהומית לז'בוטינסקי ולחברי תנועתו, לבית"ר ולעובד הלאומי, יגיע לשפל נוסף בליל שבת 16 ביוני 1933, בהריגתו של ראש המחלקה המדינית של הסוכנות היהודית ד"ר חיים ארלזורוב. בעת שטייל עם רעייתו על חוף ימה של תל אביב נורה למוות בידי אלמונים, ואלו נמלטו מזירת הפשע. עם החשודים שנעצרו בעקבות הרצח נמנו גם שלושה חברי בית"ר וברית הבריונים, צבי רזנבלט, אברהם סטבסקי וד"ר אב"א אחימאיר - שניים מהם יהיו לימים חברי הסתדרות העובדים הלאומית - וכולם יצאו זכאים בדין. זמן רב אחר כך המשיכו הנהגת ההסתדרות הכללית, מפלגות הפועלים, יומון ההסתדרות (עיתון **דבר**) וגורמים אחרים בממסד הציוני להפיץ עלילות, שקרים ושמועות כזב בדבר מעורבותו לכאורה של ז'בוטינסקי וחברי תנועתו ברצח המנהיג הציוני.

נמשיך להגן על אמונתנו

עננה זו, של עלילה, של שנאת חנים ושל רדיפת יהודים שאינם מקבלים את תכתיביה ואת מדיניותה של ההסתדרות הכללית, ריחפה על היישוב גם במהלך השנים הבאות: שנים של רדיפת יהודים בגרמניה ובארצות אירופה האחרות. המתח בין מפלגת פועלי ארץ ישראל (מפא"י) למפלגה הרוויזיוניסטית לא פג, (28)

זיכוי שלושת הנאשמים ברצח ארלזורוב - לא זו בלבד שלא שיכן את ההסתה, הוא אף העצים את הרוחות וליבה תחושות של שנאה ושל איבה. בזה אחר זה זוכו הנאשמים מאשמת הרצח: ראשון ד"ר אב"א אחימאיר, אחריו צבי רזנבלט ולבסוף אברהם סטבסקי (לאחר שהורשע בבית המשפט המחוזי וערער על הרשעתו בבית המשפט העליון), ולמרות הזיכויים המשיך השמאל "בתכניו והוסיף להאשים את הרביזיוניסטים ברצח" (29) גם הקמתה של הסתדרות העובדים הלאומית לא מיתנה את אווירת השנאה, אלא הוסיפה מוקדי עימות חדשים להתקפות מפלגות הפועלים על העובד הלאומי ועל תומכיו. באווירה שנוצרה עלה הצורך להגן - הן מקצועית הן פיזית - על העובד הלאומי ועל כל מי שלא קיבל את מרות ההסתדרות הכללית. ואכן, מצרפת הרחוקה שלח ז'בוטינסקי ברכת שלום חמה לפועלי הצה"ר ובית"ר. "נמשיך להגן על אמונתנו, על הרעיון שלנו לשרת את המדינה העברית", הדגיש. בברכתו חזר ודיבר על מדינה עברית, שבאותם ימים ובמשך שנים רבות לאחר מכן נשמטה

(27) מאיר דיזנגוף, 'לכל ההסתדרויות, הארגונים והקבוצים אשר בתל-אביבו' (מנשר), בתוך: ח' בן-ירוחם, **ספר בית"ר: קורות ומקורות**, כרך א - מן העם, הוועד להוצאת ספר בית"ר, תשכ"ט - 1969, עמ' 483.

(28) יהושע אופיר, **ראשוני אצל 1931-1940**, העמותה ע"ש חנניה ואולגה יקותיאלי ליד ראשוני האצ"ל, תשס"ב -

2002, עמ' 79.

(29) שם.

ממטרות ההסתדרות הציונית ולא עמדה על סדר-היום של הממסד הציוני. מובן, כך אמר, שהעבודה העברית בארץ-ישראל צריכה להיות מאורגנת – ואז הוסיף ואמר: "אבל חירת-נא זאת על לוח לבכם, שה'הסתדרות' איננה ולא תהיה להסתדרות היחידה של העבודה העברית בארץ-ישראל. ישנן גם הסתדרויות אחרות; הן תגדלנה".⁽³⁰⁾

דבריו רמזו ז'בוטינסקי להקמת הסתדרות חדשה. אמנם לא נקב בשמה, אבל הבטיח שתיאבק למימוש עקרונותיה ולהגשמת אמונותיה, ושתילחם על זכות העובד העברי לעבודה על זכויותיו ולהגנה. זו תהיה הסתדרות המנוהלת בידי הרצון הלאומי ולא המעמדי, כך אמר, וחתם את מאמרו בהבטחה כי ימצא את המלחמה עד תום – עד הניצחון.

כינוס ועידת היסוד

זה נכון, כן, לשבור!

את המאמר המכונן הזה כתב ז'בוטינסקי על רקע האלימות ההולכת וגוברת בקרב הפועלים בארץ-ישראל. תחילה השיב למבקרו ולמשמיעיו שטענו כי בכוונתו לשבור את ההסתדרות של הפועלים, ופתח את דבריו בהבהרה חד משמעית: "איש אינו רוצה לשבור את ההסתדרות

של הפועלים העברים – חס ושלום. פועלים חייבים להיות מאורגנים. קיים רצון לשבור את אחת מההסתדרויות של הפועלים, יותר נכון – רוצים לשבור (וגם ישברו) את התביעה שלה למונופולין ולשלטון".⁽³¹⁾ ואכן, "זה נכון, כן, לשבור!"⁽³²⁾

לא רק האלימות הגוברת והיזומה מצד הנהגת ההסתדרות הכללית הייתה למכת היישוב העברי בארץ-ישראל, אלא גם השביתות, ובעיקר אלה הפראיות, הרסו כל חלקה טובה של המשק העברי ושל החברה. נגע השביתות פגע קשות בהשקעות, בעלייה, בייצור ובעובדים עצמם. הנהגות מפלגות הפועלים, "השמאליים", כלשונו של ז'בוטינסקי, תמכו בעלייתו של המעמד הבינוני – ובו זמנית התנכלו לה. הנהגת השמאל הפעילה את לחציה לא במשא ומתן ולא בדרך של הסכמה אלא בשביתות, ואילצה כך את המשקיעים הפרטיים לקבל את תנאי העבודה שהכתיבה ההסתדרות הכללית. ז'בוטינסקי הגדיר זאת כאסון למשק ולחברה היהודית בארץ, וקרא להעמיד את הסולידריות הלאומית מעל זו המעמדית.

⁽³⁰⁾ שם, עמ' 135.

⁽³¹⁾ ההבלטה במקור. זאב ז'בוטינסקי (לעיל הערה 18 בפרק זה), עמ' 45.

⁽³²⁾ שם.

קיומה של הסתדרות חיוני להגנת האינטרסים של העובדים, על כך לא היה כל ויכוח. אבל כשז'בוטינסקי ראה כי אותה ההסתדרות מתנגדת לבוררות לאומית, ללשכות עבודה ניטרליות ולקיומן של הסתדרויות אחרות, כשראה שאותה ההסתדרות מעדיפה את האינטרסים המעמדיים על פני אלו הלאומיים – לא מצא את מקומו במסגרתה. מה גם שלא ראה כיצד יוכל ליישם את העקרונות החשובים שהעלה בגוף שבו העובד הלאומי הוא מיעוט בלבד. עוד כתב ז'בוטינסקי כי העיתון הרשמי של ההסתדרות (33) –

מחרף אותי ואת חברי כמעט בכל גליון, משסה ומסית בנו את ציבור הפועלים, אולם עלי מוטלת החובה לשלם את מס האיגוד, שעל חשבוננו מתקיים העתון הזה, ובכספי חברינו תומכים במדיניות המנוגדת לאמונתנו: מלחמת מעמדות, אלימות ביחסי עבודה, שבידות פראיות וכיוצ"ב, הרי מן הראוי לעלות על דרך חדשה – ליצור הסתדרות חדשה. גם לתמוך בה ולהשתדל להפוך אותה לכוח חזק בארץ, אשר ישבור, צעד אחר צעד, – כן, לשבור, – את השיטה הגרועה והמזיקה. (34)

לתיקונו של עולם

למען הקמת הסתדרות העובדים הלאומית נרתם ז'בוטינסקי לגייס גם את חברי בית"ר. במרס 1934 כתב מפריז אל חברי התנועה את הדברים האלה, ולאורם עוטר מאז בתואר "ראש בית"ר":

עליכם לזכור, כי בקרוב תתחיל בפעולתה הסתדרות העובדים הלאומית בארץ ישראל. קהל העובדים שלנו יעמוד במצב חמרי קשה מאד. על אף גבורתו ומוכנותו להביא את כל הקרבנות הדרושים, לא יוכל הוא להשיג את המטרה ולעמוד כנגד לחץ שוטנינו, אם לא נספק אותו באמצעים המתאימים; גם האמצעים האלה תלויים במלואם בקרן "תל-חי". (35)

ז'בוטינסקי קרא לבית"רים להתגייס ולסייע, במיוחד בחופשת הפסח, לקרן תל-חי. "זו תהיה הדרך המעשית ביותר לעזור לאחיכם הסובלים בא"י ולסלול לעצמכם את התיב אל המולדת". (36) במכתב אחר מפריז, מכתב שכתב במרס 1934 אל חברי תנועתנו, ברית הצה"ר בארץ-ישראל, נתן ביטוי לגאוותו על השתייכותו למחנה שנטל על עצמו "ליסד בארץ-ישראל הסתדרות עובדים לאומית", (37) ובמכתב שכתב בוורשה באפריל 1934 הודה לאחותו תמר ז'בוטינסקי-קופ על ששלחה לו את הסמל של הסתדרות העובדים הלאומית. (38)

(33) ז'בוטינסקי לא נקב בשמו אבל, ככל הנראה, התכוון ליומון דבר.

(34) שם, עמ' 50.

(35) זאב ז'בוטינסקי, 'איגרת 94', בתוך: קארפי דניאל (עורך), איגרות: 1934, כרך ט, הוצאת מכון ז'בוטינסקי בישראל –

הספריה הציונית – ההסתדרות הציונית העולמית, תשנ"ב-תשע"ה, עמ' 84.

(36) שם.

(37) שם, 'איגרת 102', עמ' 91-92.

(38) שם, 'איגרת 124', עמ' 111.

זאב ז'בוטינסקי

על הגרעין הנפשי שממנו צמחה הסתדרות העובדים הלאומית כתב יוסף פעמוני, מייסד קופת חולים לעובדים לאומיים ומכון ז'בוטינסקי בישראל. לדבריו, הנוער הבית"רי הכריז על מרד נגד הסתדרות הפועלים, שהדגל האדום של מלחמת המעמדות וחגיגות 1 במאי היו אבני היסוד למצפונם ולהשקפתם. "הנוער הבית"רי לא רצה להיות כפוף למשמעת הסתדרות זאת בהשגת עבודה ופרנסה; הוא רצה לעבוד ולבנות בארגונו הוא, והקים את ארגון עובדי הצה"ר ובית"ר".⁽³⁹⁾

חלוץ העובר לפני המחנה

ביום כ"ד בניסן תרצ"ד (9 באפריל 1934) נוסדה בירושלים הסתדרות העובדים הלאומית. במעמד 206 צירים⁽⁴⁰⁾ ויותר מאלף אורחים שהתכנסו באולם

הקולנוע עדן, נקבע כי הסתדרות העובדים הלאומית תעמוד על העקרונות האלה: מדינה עברית בארץ-ישראל היא הפתרון לשאלת היהודים; סידור לשכות עבודה ניטרליות ביישוב; בורות חובה לאומית בסכסוכי עבודה; עבודה עברית במשק העברי.

ועידת היסוד נפתחה באווירה ציבורית סוערת, על רקע פרשת רצח ארלוזורוב וההסתה היום-יומית כנגד חברי בית"ר, אנשי מפלגת הצה"ר, העובדים הלאומיים ורדיפתם. גם בית המשפט המחוזי טרם פרסם את פסק הדין של שני הנאשמים: "הראשון" ו"השני".⁽⁴¹⁾

בבחירות לכינוס היסוד של הסתדרות העובדים הלאומית הצביעו 4,039 מפרנסים בתשע רשימות. מבין הרשימות יש לציין את "פועלים ציונים כלליים", "רשימת חברי מכבי", "פועלים תימנים" ועוד. על אירוע היסטורי זה נכתב בעיתון **חזית העם** כי "ירושלים היתה מוצפת חולצות חומות"⁽⁴²⁾ והמוני אורחים-פועלים שבאו לוועידה. ברחובות התבלטו הפנים של התימנים מפורכי-העבודה והיסורים. הרחובות היו מלאים נוער שבא מן הטוריה ומפיגומי הבנין, כדי להקים את מפעל הסתדרותו החלוצית".⁽⁴³⁾

⁽³⁹⁾ פעמוני, 'הגרעין הנפשי ממנו צמחה ה.ע.ל.'. בתוך: **חזית העובד**, גיליון מס' 70, אב תשכ"ה-אוגוסט 1965, עמ' 13.

⁽⁴⁰⁾ על פי העיתון **Daily News Bulletin** מיום 11 באפריל 1934, השתתפו במעמד הקמת הסתדרות העובדים הלאומית 230 צירים. (זאב ז'בוטינסקי, לעיל הערה 35 בפרק זה, 'איגרת '99, עמ' 89, 10). לפי **חזית העובד** השתתפו

106 צירים בוועידת הייסוד (**חזית העובד: ביטאון העובד הלאומי**, גיליון 70, [1965], עמ' 10).

⁽⁴¹⁾ הכוונה לסטבסקי ולרזנבלט, כך כונו בתקשורת באותם הימים.

⁽⁴²⁾ מדי תנועת הנוער בית"ר באותם הימים.

⁽⁴³⁾ בתוך: **חזית העם: ביטאון המחשבה הרביזיוניסטית**, גיליון 182, כ"ו בניסן תרצ"ד - 11 באפריל 1934, עמ' 1.

את נאום הבכורה נשא עקיבא ברון, ממעצבי דמותה של התנועה הלאומית באותן שנים (בעתיד ייבחר ברון גם למזכיר הכללי הראשון של הסתדרות העובדים הלאומית), וכך אמר:

הסתדרות העובדים הלאומית לא תעמוד מנגד ליתר חלקי העם, לא תצפה ולא תדרוש שהעם יישאנה על כפיים. הסתדרות העובדים הלאומית מקבלת על עצמה להיות החלוץ העובר לפני המחנה, סולל הדרכים וצבא הכיבוש לעם העברי על כל מעמדיו, עדותיו וקהילותיו באשר הם שם. (44)

בברכה ששלח ז'בוטינסקי מפריז לכבוד הקמת הסתדרות העובדים הלאומית, כתב, בין השאר, כי "מה שעומד להיווצר עתה ידביק את חותמת-רוחו על כל המבנה החברתי של היישוב, ובעתיד הקרוב גם על המדינה כולה". (45) לדבריו, אין בפנייתו לצירי הוועידה כל חידוש, המציאות היא שתחדש. "המציאות היא - אתם ועתיד מפעלכם הנולד ברגע זה". (46) ראש בית"ר כתב:

המהות היסודית של נשמת ישראל היא התשוקה ליושר חברתי. עוד לפני דור הנביאים, מראשית היוולדה, בחלומותיה ובאגדותיה הראשונות הביעה הנשמה הזאת געגועי-נצח לתיקונו של עולם. מימי ילדותו עד הנה, אף פעם לא השלים הרוח העברי עם "המצב הקיים". בחרדת קודש כרע ברך לפני יוצרו, אבל יחד עם זה דרש בזכותו לתקן ולשפר את היצירה. (47)

בדברי ברכתו לצירי הוועידה הרבה ז'בוטינסקי להסתמך על המקורות. הוא דיבר על עם ישראל ועל יעקב אבינו, שנאבק עם הבורא פנים אל פנים ובנה לו מדינה ותיקן דינים; דינים שמהם צמחה והתפתחה במהלך הזמן כל שיטת החוקים המגינה בימינו על זכויות הפועל העובד ועל זכויות האביון מחוסר העבודה. כן דיבר ז'בוטינסקי על "רעיון היובל": רעיון עמוק ונשגב שאת כל ערכו יבינו בנינו. את דבריו בנה על סמך עקרונות נביאי ישראל, המעוגנים בשחרור החברה מחרפת הרעב והדלות והאמונה במשיח - כלומר, ב"תור הזהב" שאיננו בעבר אלא בעתיד: "ואתה בן-אדם, אתה תהיה בונה". (48)

הצירים האזינו בקשב רב לדברי הברכה של ראש בית"ר, שהקריא הסופר והמתרגם בן-ציון ידידיה (גוטליב). דממה הייתה באולם במהלך קריאתם, הדברים שלא היו רק דברי ברכה גרידא אלא ציון יעדים ומטרות של ממש, שהטווה ראש בית"ר לעובד הלאומי, לצדק חברתי במדינת ישראל שראה והאמין בהקמתה.

אין כישראל באומות העולם, אין כמוהו שעד לתחתית תהומות מצפונו הנהו חדור אותו הצמא ליושר חברתי. אבל אין לו בית שייצר בו חברה כפי רוחו, חברה "בצלמו ובדמותו" של אותו המצפון

(44) עקיבא ברון, בתוך: **חזית העובד: ביטאון העובד הלאומי**, גיליון מס' 70, 1965, עמ' 10.

(45) זאב ז'בוטינסקי (לעיל הערה 35 בפרק זה), 'איגרת 117', 9 באפריל 1934, עמ' 103-108. עמ' 103.

(46) שם, עמ' 104.

(47) שם.

(48) שם, עמ' 105.

המיוחד. העם שנבחר לתפקיד נושא האמת הסוציאלית הריהו נע ונד המטיף את רעיונו רק באזוני נוכרים, מטיף בעל פה ולא על-ידי דוגמה, כי אין לו "מעבדה" שבה יבנה וישפר ויסיים את ציבור הלאומי, ציבור מופת לכל העמים. (49)

לפי ההגדרה הזאת לצדק סוציאלי, כל אדם הוא מלך. "המושג העברי של הצדק החברתי הוא רחב כרוחב החיים עצמם, ולא יתגשם בחיים אלא בידיים עבריות על אדמת ה'מעבדה' העברית". על כן, לדבריו, "בונה ישראל את המעבדה הזאת, ובזה, ואך בזה, לא רק את עצמו יציל, כי אם לכל עמי תבל בעתיד, שאולי איננו רחוק, יראה את הנתיב לגאולה הסוציאלית". בהמשך הוא כותב: "שעטנז' קראנו לחזיון החולני הזה, ובמקום 'שעטנז' קבענו לעצמנו את הדין של 'חד-נס'". (50)

המונח "חד-נס" שטבע ז'בוטינסקי הוא תרגומה של המילה "מוניזם", ומשמעו דבקות בציונות כרעיון יחיד, ללא כל רעיונות נלווים כגון סוציאליזם.

הדור העברי הזה ישרת את שירותו לגאולת החברה העולמית, בצורה זו, אך ורק זו, יבנה את מדינת ישראל. [...] תעודה זו אין כמוה לקודש וליופי בתנועות הלאומיות שנכתבו עד עתה על ספר דברי הימים העולמי; אין כמוה ראויה לתואר "אידיאל" במלוא משמעות המושג, כי באמת מכילה ומקיפה תעודה זו את כל שאיפותיו של הרוח העברי - גאולת עמנו כמבוא לתיקונו של עולם. [...] ודוקא לפיכך אין מקום בלבנו ל"אידיאל" שני, לחזיון החולני של נשמה הפוסחת על שתי הסעיפים... "שעטנז" קראנו לחזיון החולני הזה, ובמקום "שעטנז" קבענו לעצמנו את הדין של "חד-נס". (51)

ז'בוטינסקי הביע תקוותו כי הדור העברי בימינו ישרת את שירותו לגאולת החברה העולמית, וכי רק בדרך זו יבנה את מדינת ישראל. המוטיב "מדינת ישראל" חזר ועלה בדברי ברכתו, מוטיב שיריביו משמאל ומימין לא העלו כלל על דל שפתותיהם. ז'בוטינסקי לא שלל כלל את מפעל הבניין וההתיישבות בארץ-ישראל, להפך: "בנין מדינתנו הריהו מפעל התישבותי", אבל אמר גם כי "בכל תקופת ההתיישבות, עד היווצר הרוב העברי במדינה [העברית], אין מקום לריב המעמדות בקרב היישוב הבונה. יש מקום למאמצי הפועל להיטיב את מצבו, למאמצי הרכוש להגדיל את רווחיו". הפתרון שהציג ז'בוטינסקי לחילוקי-דעות אינו טמון בהשבתות אלא בבוררות. "עקרון הבוררות זה התנאי היסודי להצלחת מפעלנו ההתישבותי". ואכן, הסתדרות העובדים הלאומית נועדה להגשים את אמונתו של ראש בית"ר, האמונה כי "המהות היסודית של נשמת ישראל היא התשוקה ליושר חברתי. עוד לפני דור הנביאים, מראשית היוולדה, בחלומותיה ובאגדותיה הראשונות הביעה הנשמה הזאת געגועי-נצח לתיקונו של עולם". (52)

(49) שם, עמ' 104.

(50) שם.

(51) שם.

(52) שם, עמ' 103-108.

את דברי ברכתו לצירים הנלהבים ולמאות האורחים שגדשו את האולם חתם ז'בוטינסקי במשפט כי עתה הפך החזון למציאות. עתה קיים ציבור פועלים אשר יטול חלק בהגשמת החזון הציוני, "ויחד נלך בדרכי הגשמה ובנין, שעליהם יודנו ויברכנו בעתיד עם ישראל המושל במדינתו. תל-חי הפועל הציוני!"

בדברי הברכה של גדול חוקרי הספרות העברית החדשה פרופ' יוסף קלזנר, שנעדר מפאת מחלה ולכן הקריא את דבריו הסופר ידידיה, נאמר: "ההסתדרות החדשה [הלאומית] באה לרשת את מקום 'הפועל הצעיר' שאבד לאחר שהתחבר עם 'אחדות העבודה'".⁽⁵³⁾ בדברי הברכה שלו ציין פרופ' קלזנר לשבח את צירי הוועידה, על עמידתם בגבורה ובאיפוק מול גלי השנאה והאלימות שהופנו כלפיהם מצד הנהגת מפלגות הפועלים וחברי ההסתדרות הכללית.

אתם הסובלים, אתם הנרדפים, אתם המוכים והפצועים, אתם שמעלילים עליכם כל מיני עלילות שבעולם - אתם המגשימים את חזון הדורות, את יעודי הנביאים, את חלומותיהם של בית חשמונאי ובר-כוכבא, ביחד עם כל חולמי החלום המלכותי שלנו מכל שאר המעמדות. ולהיות נמנים עם המהפכנים חזון גדול למציאות הוא שכר עליון שכדאי לשאת עליו כל עמל ותלאה.⁽⁵⁴⁾

דברי ברכה רבים עוד נישאו, ודיונים התקיימו בנושא הרעיון ובנושא דרכו של הפועל היהודי בארץ-ישראל, ולבסוף השתררה באולם דממה. יצחק גוריון, אחד המייסדים, קם וקרא לצירים את ההצהרה על הקמת הסתדרות העובדים הלאומית בארץ-ישראל: "העובדים למקצועותיהם ומפלגותיהם מאוחדים מהיום הזה בארגון חברתי חדש, בהסתדרות העובדים הלאומית בארץ-ישראל".⁽⁵⁵⁾ בתום הוועידה יצאה הסתדרות העובדים הלאומית לדרכה החדשה.

חתירה תמידית לשלום-בית

באוירת האלימות וההתלהמות ששררה בארץ - על רקע זיכויים של שלושת הנאשמים ברצח ארלזורוב ועל רקע התסכול הגובר בקרב מחנה המעלילים - עשה ז'בוטינסקי כל שביכולתו כדי להרגיע את הרוחות ולהחזיר את שגרת החיים התקינים ליישוב. אך הדבר היה מותנה בנכונות מצד מחנה היריב, וזה האחרון לא נטה כלל לפשרות. להפך - להבות השנאה והאיבה לובו בהתאם לצרכים הפוליטיים.

עשרה ימים לאחר זיכוי של סטבסקי, "הנאשם הראשון", שיגר הוועד הפועל של ברית הצה"ר מכתב אל הוועד הפועל של מפא"ג, כדי לקיים משא-ומתן בלתי-אמצעי למציאת הבסיס ל"מודוס ויונודי"

⁽⁵³⁾ יוסף קלזנר, בתוך: **חזית העם**, 11 באפריל 1934.

⁽⁵⁴⁾ יוסף קלזנר, בתוך: **חזית העובד: ביטאון העובד הלאומי**, גיליון 70, 1965, עמ' 10.

⁽⁵⁵⁾ יהושע אופיר (לעיל הערה 1 בפרק זה), עמ' 149.

(modus vivendi) – מתכונת לקיום יחסים תקינים במציאות הנתונה בלי שכל צד יוותר על עקרונותיו. במכתב הובעה התקווה כי "התחרות [היריבות] בין המחנות השואפים גם זה וגם זה להשפעה מוכרעת על היישוב והציונות, יכולה, וחיבת להתפתח בצורות שתתאמנה לכבודה של האומה ולא תזקנה לכווח התגר והמגן של היהדות הציונית". (56) במכתב נכללה גם הצעה למנות שניים מחברי הנהלת הצה"ר שייפגשו עם נציגי מפא"י באחת מערי אירופה, הרחק ממוקדי הסערה בארץ. המכתב לא נענה.

מפא"י הגיבה לדברים באמצעות פרוז שהופץ בקרב כל חוגי היישוב והתנועה הציונית, ובו דברי בלע ופולמוס. עם זאת, מתחת למלל ולמחזור מסע השטנה, הציע מזכ"ל ההסתדרות הכללית וי"ר מפא"י דוד בן-גוריון, "למנות שני באי-כוח של המפלגה, שיבואו בדברים עם המפלגה הרביזיוניסטית בדבר יחסי פועלים ועקירת מעשי אלימות". עם כל הנכונות שהביע מזכ"ל ההסתדרות לקיום המפגש עם נציגי הצה"ר, הוא הביע את הסתייגותו מן הפועל הלאומי. "בתנועה הרביזיוניסטית יש פועלים, פועלים ממש, הם לא נעשו פועלים בשביל פרובוקאציות, בשביל הפרת שביתות. אבל הם מפירי שביתות, והם מסוכנים בשבילנו יותר מכל הרביזיוניסטים". (57)

למסע ההשמצות של מפא"י היו תוצאות חמורות בשטח. ב-18 באוקטובר 1934 הטילו כ-1,500 אוהדי ההסתדרות מצור על אולם בחיפה שבו התקיים מפגש בהשתתפות עשרות חברי הצה"ר. הצרים על האולם יידו פנימה קליעים ואבנים, ופצעו עשרות מבין הנאספים. כוחות המשטרה שהוזעקו למקום נאלצו לפנות את המתפרעים באלות, ו-15 מבין חברי ההסתדרות נעצרו לחקירה. מאורע זה עורר תגובות נזעמות גם מצד הסוכנות היהודית ומפלגות הפועלים, הכול גינו את המעשים. מרכז מפא"י, שנחרד מהתגובה הציבורית, פרסם גילוי-דעת ואמר כי "עושי המעשה הפרוע בחיפה [...] גרמו נזק רב למעמד הפועלים, עזרו לאויביו, ועשו את רצונם של הרביזיוניסטים". (58)

מאוחר יותר התברר כי מאחורי עמדתו המרוככת של בן-גוריון ובבסיס נכונותו להידבר עם נציגי הצה"ר עמד פנחס רוטנברג, יו"ר הוועד הלאומי, שהיה המעסיק הפרטי הגדול ביותר בארץ-ישראל ומקורב לשני האישים: ז'בוטינסקי ובן-גוריון. רוטנברג השתתף עם ז'בוטינסקי בהקמת הגדודים העבריים במלחמת העולם הראשונה ובהקמת ההגנה בירושלים במאורעות תר"ף (1920). רוטנברג ניצל את מעמדו לכפות על בן-גוריון מפגש עם ז'בוטינסקי בלונדון.

תחילה נועד ז'בוטינסקי עם רוטנברג בפריז בספטמבר 1934. הייתה זו פגישה מקדימה לתיאום סבב המפגשים הבאים, וב-8 באוקטובר החל המשא ומתן בין הנהלה הציונית לבין נציגי הצה"ר בדבר השכנת שלום. בן-גוריון נפגש עם שלמה י' יעקבי, יד-ימינו של ז'בוטינסקי, ועם מיכאל שוורצמן, הכונה לקראת מפגש הפסגה בין בן-גוריון לז'בוטינסקי. למפגש זה הגיע בן-גוריון לא נציגי ההסתדרות

(56) ח' בן-ירוחם, **ספר בית"ר: קורות ומקורות**, כרך ב: אל העם, חלק ראשון, הוועד להוצאת ספר בית"ר, תשכ"ט –

1969, עמ' 374–375.

(57) שם, עמ' 376.

(58) מרכז מפא"י, 'גילוי דעת מרכז מפלגת פועלי א"י', בתוך: **דבר**, 23 באוקטובר 1934; 'הארץ', 24 באוקטובר 1934;

שכטמן (לעיל הערה 25 בפרק זה), עמ' 324–325.

הכללית או מפלגת הפועלים, אלא כשליח מיוחד של ההנהלה הציונית. (59) ז'בוטינסקי היה היוזם. הוא הגיש לאיש שיחו תכנית בת שישה סעיפים, ובה הצעות לסיכום שיגדע את מעשי האלימות ויביא לשלום-בית בתנועה הציונית. ז'בוטינסקי חתר ליצירת חזית מאוחדת בין כל המפלגות בתנועה הציונית, וביקש להשיג "מודוס ויונדי" בין שתי הסתדרויות העובדים, הכללית והלאומית בארץ-ישראל. הוא פעל להקמת מוסד לבוררות לאומית בסכסוכי עבודה שיקדם הידרות בין הפועלים לבין המעבידים. בן-גוריון וז'בוטינסקי נפגשו תשע פעמים, כולן בחסותו של רוטנברג (הוא עצמו הותיר את השניים לבדם להמשך הדיון).

ב-26 באוקטובר, לאחר דיון ממושך, חתמו השניים בראשי-תיבות על הסכם מניעת אלימות בין המפלגות בארץ ובגולה. כן חתמו על טיוטה להסכם עבודה שנועד להביא ל"מודוס ויונדי". לאחר ארבעה ימים נפגשו שני האישים פעם נוספת בלונדון להמשך הדיון ביניהם. בפרק הזמן שעבר אישר הוועד הפועל של ברית הצה"ר את הסכם מניעת האלימות, אך ככל ששני האישים התקדמו בשיחותיהם וה"קרח" שביחסיהם הפשיר עלו בשני המחנות קולות התנגדות. בישיבה שקיימו בארץ-ישראל נציגי הסתדרות העובדים הלאומית ומרכז הצה"ר ובי"ר, הוחלט להודיע לז'בוטינסקי על התנגדותם להסכם העבודה - זאת בשל הוויתור על עקרון לשכת העבודה הניטרלית.

ב-6 בנובמבר מצא ז'בוטינסקי לנכון לדווח לרוטנברג על התקדמות שיחותיו עם בן-גוריון. במכתב סודי ששיגר אליו מלונדון ציין כי השיחות הפרטיות המתקיימות בין בן-גוריון לבינו, סביר שניבו תוצאות מעשיות ושיזכו לאישורן של שתי הנציגויות הרשמיות. לדבריו, נקודות המחלוקת העיקריות שונתרו הן בסעיף 4א, הנוגע להסתדרות העובדים הלאומית. (60) בסעיף נאמר כי מצעה של הסתדרות העובדים הלאומית דורש הנהגת בורות כללית, ושולל כל צורה של מלחמת מעמדות ישירה כמו שביתה או השבתה. "עד להנהגת שיטה זו, שום שביתה לא תחייב את הפועלים שדעתם שונה, אלא אם כן הוצעה למעסיק והוא דחה אותה". (61) אך הפגישות עוד טרם הסתיימו. שני המנהיגים המשיכו בשיחותיהם, וב-11 בנובמבר חתמו על הסכם העבודה. ברית הצה"ר התחייבה שלא לפגוע בזכויות ובמעמד של הסוכנות היהודית, ושלא לפנות אל שלטונות המנדט בבקשת רישיונות עלייה (סרטיפיקטים), ונדרשו שלא להחרים את הקרנות הלאומיות. בתמורה הובטח להם כי יקבלו מהנהלת הסוכנות היהודית זכות לרישיונות עלייה לפי מכסה. בעניין יחסי העבודה נקבעו דרכים ליישוב שבתות ונקבעה בורות חובה בין מעבידים לעובדים. ההסכם היה טעון אישור מוסדות שני הצדדים.

ב-22 בנובמבר אישרה הסתדרות העובדים הלאומית את הסכם העבודה, ואילו מהצד השני לא נתקבלה כל תשובה. ארבעה חודשים תמימים חלפו, וב-24 במרס 1935 נערך בהסתדרות הכללית

(59) שכטמן (לעיל הערה 25 בפרק זה), עמ' 327.

(60) זאב ז'בוטינסקי (לעיל הערה 35 בפרק זה), 'איגרת 319', לונדון, 6 בנובמבר 1934, עמ' 287-291, עמ' 289.

(61) שם.

משאל על אישור ההסכם. במשאל נדחה ההסכם ברוב קולות: 16,474 נגד לעומת 11,522 בעד. במשאל השתתפו פחות מ-60 אחוזים מבעלי זכות הבחירה. יומיים לאחר מכן הודיע בן-גוריון לז'בוטינסקי במברק על תוצאות המשאל.

התשובה השלילית של חברי ההסתדרות הכללית להסכם בן-גוריון-ז'בוטינסקי טרף את הקלפים, אבל לא הביא את הקץ לגישושים לקראת הסכם עבודה חלופי. דב הוז, מראשי מפא"י, פנה אל נציגי הסתדרות העובדים הלאומית והציע הסכם לחלוקה צודקת של העבודה. ביום 4 באפריל נענתה פנייתו בחיוב.

כעת, במלאת שנה להקמת הסתדרות העובדים הלאומית, יכלו חבריה לרשום לעצמם שורה של הישגים. מוסדות היישוב, לרבות הנהגת ההסתדרות הכללית ומפא"י, הכירו בקיומה ואף דנו עם נציגיה על הסדרת יחסי העבודה ביישוב. הישגיהם אף צוינו בוועידה הארצית השנייה של הסתדרות העובדים הלאומית, שנערכה בסוף אותו החודש (20-22 באפריל) בתל אביב.

הוועידה נערכה לאחר ההכרה בכישלון השיחות של ז'בוטינסקי ובן-גוריון, שביקשו להגיע לכדי הסכם בין שתי ההסתדרויות - כללית ולאומית - ולהוריד את מפלס השנאה ביישוב לפועל הלאומי ולתנועת ז'בוטינסקי. על אווירת כישלון השיחות נוספה פרישת הצה"ר מן ההסתדרות הציונית, ולקראת סיומה של אותה שנה - הקמת הסתדרות ציונית חדשה (הצ"ח) בנשיאותו של ז'בוטינסקי. באתם ימים התגבשו פלוגות העבודה. המאבק לעבודה עברית ולכיבושה מידי הפועל הערבי, המאבק על זכותו של העובד הלאומי לעבודה ולתנאי עבודה, צבר תאוצה. החלטה חשובה שהתקבלה באותם הימים הייתה לחייב כל חבר להשתייך לקופת החולים של העובדים הלאומיים, החלטה זו תבטל רק לאחר 60 שנים.

ההסתדרות הלאומית אינה פוליטית

בישיבת הפתיחה, במעמד חברי הוועד הפועל, 130 צירים מכל סניפי ההסתדרות הלאומית בארץ ומאות אורחים שגדשו את האולם, אמר יו"ר הוועד הפועל יצחק יעקבי כי צירי הסתדרות העובדים הלאומית לוועידה הארצית השנייה נבחרו בידי 6,500 חברות וחברים, על-פי תקנון. לדבריו, "ההסתדרות [הלאומית, י"ק] אינה פוליטית ותפקידה היחידי והעיקרי הוא - הדאגה לסידור חבריה בעבודה שתפרנסם בכבוד. כאן, הם לא נדרשים לוותר על העקרון הקדוש להם ביותר - על יצירת המדינה היהודית בארץ-ישראל".⁽⁶²⁾ ז'בוטינסקי שלח ברכה והבטיח "לאמץ את כל כוחותינו להגברת העובד הלאומי הלוחם".⁽⁶³⁾ גם אסירי תנועת העבודה הלאומית בנוו שמש שלחו ברכה להמשך המלחמה למען "המדינה והעבודה העברית". פרופ' יוסף קלזנר, שבירך את הצירים בוועידת

⁽⁶²⁾ הסתדרות העובדים הלאומית בא"י, הוועד הפועל, הוועידה השנייה (י"ז-י"ט בניסן תרצ"ה - 20-22 באפריל 1935), עורכים: ד"ר י' יבין, י' גוריון, י' הגלילי, ת"א / מ"ז - סימול ד 39 / 4 / 2.

⁽⁶³⁾ שם.

היסוד בירושלים, שיגר מכתב ברכה וציין שתי נקודות המייחדות את הסתדרות העובדים הלאומית: (א) נשיאת הדגל הלאומי ברמה – הדגל הציוני הטהור ללא כל תערובת של כל תנועה אחרת; (ב) התנגדות למלחמת מעמדות. וגוריון אמר כי "בשאר הדברים אתם – פועלים. ככל הפועלים תלחמו בעד עבודה עברית, בעד חיים הוגנים ומשופרים".⁽⁶⁴⁾ ברכות נשלחו מסניפים שונים של התנועה הרוויזיוניסטית באירופה וממוסדות שונים בארץ ובעולם. נדמה שכבר בשנה הראשונה לקיומה ביססה את עצמה הסתדרות העובדים הלאומית ביישוב הארץ-ישראלי.

בתום הקראת הברכות החלו הדיונים המעשיים. יצחק גוריון דיבר על סכסוכי העבודה האלימים שאירעו ב-12 החודשים החולפים:

ועידת היסוד שלנו התקיימה באותם הימים הקשים של מלחמה איומה ואכזרית על עצם זכותו של העובד הלאומי בארץ לעבודה וללחם; בעצם הימים העקובים בדם חברינו ברחובות וחדרה. באותם ימי השתוללות החוליגניות האדומה, שהעיזה בפעם הראשונה – נקוה כי היתה זאת גם בפעם האחרונה – בתולדות הישוב, להרוס עד תלו בנין יהודי, רק מפני שבנוי היה בידים עבריות אחרות – כונתי לבנין הורקין ברחובות.

גוריון התכוון לאירועי חודש מרס של השנה החולפת (1934), חודש שבו הגיעו סכסוכי העבודה לרף מאיים של תקריות דמים. במושבה רחובות חוו חברי בית"ר והעובדים הלאומיים אלימות מודרכת מצד הנהגת מפלגות הפועלים וההסתדרות הכללית. ד"ר חן מלך מרחביה, מחבר **ספר בית"ר**,⁽⁶⁵⁾ העלה על נס את מאבקם של חברי בית"ר על זכותם לעבודה ואת עמידתם בגבורה נפשית מול גלי השנאה שהפנתה אליהם ההסתדרות, בניסיונה לרמוס את זכויותיהם ולפגוע בגופם. "בית"ר עמדה על זכותה להתקיים, להביע דעתה, לפעול בגלוי, ולהבטיח עבודה ולחם לחבריה".⁽⁶⁶⁾

ימי מבחן אלה היו גורם מחשל לנכונות הנפשית של חברי ההסתדרות הלאומית לצלוח את כל אותם אתגרים שנכוננו להם. ברל רפטור, מראשי ההסתדרות הכללית, נתן לכך ביטוי בהפועל הצעיר, באמרו כי "עלינו לראות בכול פועל בית"רי חבר לעבודה, אבל עלינו גם לנהל מלחמה חמורה ביותר נגדו בשעה שהוא בא להפר שביתה, והפרת שביתה פירושה – לא רק הורדת שכר-העבודה, אלא גם הכנסת הפקרות בשוק העבודה ורצון לשבור את הארגון המקצועי".⁽⁶⁷⁾ פועלים לאומיים היו יעד להתקפות אלימות מצד פועלים מאורגנים ששלחה הנהגת השמאל. עובדיו של הקבלן לפקוביץ ברחובות, למשל, הוכרזו כמפירי שביתה ודמם הותר – וכך היו הדברים גם באתרי בנייה אחרים. שיאה

⁽⁶⁴⁾ שם.

⁽⁶⁵⁾ ח' בן-ירוחם, **ספר בית"ר: קורות ומקורות**, כרך א: מן העם; כרך ב: אל העם, חלק ראשון; כרך ב: אל העם, חלק

שני, הוועד להוצאת ספר בית"ר, תשכ"ט – תשל"ו.

⁽⁶⁶⁾ ח' בן-ירוחם (לעיל הערה 56 בפרק זה), עמ' 261; אופיר (לעיל הערה 1 בפרק זה), עמ' 161.

⁽⁶⁷⁾ שם, עמ' 260.

של האלימות נרשם בפרשת סכסוך העבודה בהקמת בית הורקין, ביתו של תושב רחובות מִכְס הורקין, שהיה בעל הכרה לאומית ללא חברות מפלגתית. הורקין גם היה חבר בקואופרטיב הנהגים של "דרום יהודה", ואת ביתו ביקש לבנות באמצעות עובדים לאומיים. גורמים רבים בחשו בקדירת האלימות, לרבות הוועד הלאומי, שתבע את זכות ההכרעה כבורר על אף עוינותו לעובד הלאומי. הסכסוך, במקום שיימצא לו פתרון הולם, רק הלך והסלים. לפי ד"ר מרחביה, לקראת סיום הבנייה הגיעו לאתר עשרות חברי קיבוצים באישון לילה, כפתו את השומר, היכוהו, והרסו את כל הבנוי עד ליסוד. הורקין, מצדו, גם לאחר הרס בניין ביתו לא היה מוכן לפשרות: רק חברי בית"ר ועובדים לאומיים יבנו את הבית. שוב הוכרז הורקין כמפר שבייתה, והנהגת ההסתדרות הכללית דרשה לפטר מ"דרום יהודה" ולשלול את רישיון הבנייה שנתן לו ועד המושבה – אך הקואופרטיב דחה דרישה זו. גם ראש מועצת רחובות גורודיסקי דחה את הדרישה על הסף, וכך כל הגורמים שחברו לבנות את ביתו. "אישי המושבה, שנתנו את דעתם למעשי חורבן, בלא לחוס על ממונם של ישראל, ראו את עמדת בית"ר צודקת וראויה לתמיכה".⁽⁶⁸⁾ זו הייתה שעתם היפה של המושבה רחובות, פרנסיה ותושביה.

מאותה פרשת דמים יצאו בית"ר והעובד הלאומי מחושלים ומגובשים. הניסיון להציג את הקמת בית הורקין כפרובוקציה כשל. "מחנה ז'בוטינסקי לא נרעש ולא נשבר; נתגבש, אף הרחיב שורותיו",⁽⁶⁹⁾ אך מסעי ההסתה ותופעות של אלימות כלפי העובד הלאומי לא חלפו מנופי הארץ, והרוחות הרעות נשאו בחובן הרס וארס. בישיבת הפתיחה חזר גוריון והעלה את נושא הרדיפות נגד חברי התנועה הלאומית בעקבות העלילה על שלושת החברים ששמו נכרך בפרשת ארלזורוב. "בתוכם אחד [ד"ר אב"א אחימאיר] אשר הגה את הרעיון של הסתדרותנו, נתונים היו תחת הסוגר והבריה, עם צל התליה המרחף על ראשם, מפני חטאם היחיד – השתייכותם למחנה העובד הלאומי".⁽⁷⁰⁾ עם זאת, גם גוריון הודה שהשנה (1935), בניגוד לשנה הקודמת, האווירה ברחוב נרגעה קמעא.

המטרה שלנו על רגל אחת, לדוגמת הלל הזקן, היא בשתי מילים: מדינה עברית! אולם כיצד נתרגם את משנתנו החברתית כרוכה בעובדה כי פועלים אנו. ומשום שידענו כי בלי פעולה לא יתכנו תנאי עבודה הוגנים, במשק שיש לו ידים זולות מן המוכן, דוקא משום כך אמרנו: אל נתן להתאבקות הכוחות להתעלל בנו, אל נקיים בבשרנו את המימרא 'כל דאלים גבר', כי אם נמצא את הדרך לשלום בישוב על ידי הקמת לשכות עבודה נייטראליות, הבנויות על יסוד של בורות חובה.⁽⁷¹⁾

הורדת מפלס השנאה ביישוב העברי בארץ-ישראל ובגולה הייתה זמנית בלבד. בעקבות פרשת ארלזורוב ומסע ההסתה נגד ז'בוטינסקי ותנועתו, חיזקה מפא"י את מעמדה בהסתדרות הציונית

(68) ש.ם.

(69) ש.ם, עמ' 261.

(70) הסתדרות העובדים הלאומית (לעיל הערה 62 בפרק זה).

(71) ש.ם, עמ' 24-25.

ובקונגרס הציוני הי"ח. בקונגרס זה, שזכה לכינוי "קונגרס המהפך", השתלטה תנועת העבודה על סדר היום והכתיבה את הדרך המדינית ללא כל צורך לשתף גורמים אחרים בהחלטות המדיניות. לראש המחלקה המדינית של ההסתדרות הציונית והסוכנות היהודית נבחר משה שרתוק (לימים משה שרת), ודוד בן-גוריון, שכיהן עדיין באותם ימים כמזכ"ל ההסתדרות הכללית, נבחר גם להיות חבר ההנהלה הציונית והסוכנות היהודית. הדרך לשלום-בית בתנועה הציונית, שלרגע נדמה כי כבר פסעה בה, הלכה והתרחקה.

בתחילה נראה שז'בוטינסקי אכן הגיע לכדי הישג כלשהו: הסוכנות נדרשה לוותר על המונופול שהיה לה בחלוקת רישיונות העלייה לבאי-כוחם של המפעלים התעשייתיים והחקלאיים, אך לסוכנות היהודית, בעלת הרוב המוחלט של מפא"י, לא היה כל עניין לוותר בנושא זה. ז'בוטינסקי נאלץ להודיע, לפיכך, כי "בשום אופן לא נקבל ההשקפה ה'פראגמטית' [החלטות הקונגרס הי"ח בפראג] על משמעת, שפירושה שלטון הרוב על המיעוט".⁽⁷²⁾ היה זה ניסיון שקוף לדחיקת ז'בוטינסקי וחברי תנועתו מן הקונגרס הציוני, ואכן, נציגי הצה"ר בקונגרס הזהירו כי כל ניסיון מסוג זה יביא לפילוג בתנועה הציונית. ז'בוטינסקי קבע כי בתנאים הקיימים, אלו של גילויי איבה ושנאה לו ולתנועתו לצד ההחלטות הגורפות כנגד התנועה הרביציוניסטית מצד הרוב המוחלט, הקונגרס הי"ח היה כ"לא היה. מה שהיה בפראג לא היה קונגרס".⁽⁷³⁾

יהודית, ציונית, חלוצית

דחיית "הסכמי לונדון"⁽⁷⁴⁾ מצד רוב חברי הוועד הפועל של ההסתדרות הכללית וקבלת סעיף המשמעת דחקו את התנועה הרוויזיוניסטית אל מחוץ להסתדרות הציונית. לא היה מנוס מפרישה ממנה ומהקמת מסגרת חדשה - ההסתדרות הציונית החדשה (הצ"ח). בתאריכים ט'-י"ד באלול תרצ"ה (7-12 בספטמבר 1935) תקיים זו את כינוס הייסוד הראשון שלה בווינה, בנשיאותו של ז'בוטינסקי.

בכינוס זה ניסח ז'בוטינסקי מחדש את מטרת הציונות: "תעודת הציונות היא גאולת ישראל וארצו, תחיית ממלכתו ושפתו והשרשת קדשי תורתו בחיי האומה".⁽⁷⁵⁾ תעודה זו תוגשם בדרך של יצירת רוב עברי בארץ-ישראל משני עברי הירדן, בדרך של הקמת המדינה העברית על יסודות החופש האזרחי ועקרונות הצדק ברוח תורת ישראל; ובדרך של שיבת ציון לכל דורשיה. בנאום שנשא התייחס נשיא הצ"ח גם לבעיות החברתיות (הסוציאליות) של הציונות.

(72) יהושע אופיר (לעיל הערה 1 בפרק זה), עמ' 191.

(73) שם.

(74) שמם של ההסכמים שנחתמו בין בן-גוריון וז'בוטינסקי במפגשיהם ב-1934.

(75) יוסף ב' שכטמן, **זאב ז'בוטינסקי: פרשת חייו**, ספר שלישי: 1935-1940, הוצאת קרני, 1959, עמ' 28-31. בספרו של שכטמן כתוב 'מטרת' ולא 'תעודת'; זאב ז'בוטינסקי, **עולמו של ז'בוטינסקי: מבחר דבריו ועיקרי תורתו**, משה בלע (עורך), הוצאת סטימצקי-מכון ז'בוטינסקי בישראל, 2002, עמ' 168.

עמדתנו לבעיות הסוציאליות [החברתיות] תהיה ראשית-כל יהודית, שנית - ציונית, שלישית - חלוצית. כיהודים שומרים אנו בדמנו את רעיון היובל, את חזון המהפכה החברתית הגדולה, את הכמיהה לתבל שאין בה רעב ודמעות. לעולם לא נסכים למשטר הסובל בקרבו רעב ודמעות; ומדינת ישראל [כך במקור, י"ק] תתגאה שהיא תשמש מעבדה לרוח עברית זו של ריפורמה סוציאלית [חברתית] ותראה לתבל כולה מופת של דמות חברתית חדשה.⁽⁷⁶⁾

לדבריו, אין המדובר במהפך או במהפכה אלא בתהליך. הדרך היא זו של צמיחה, לא של כפייה ואליומות. בענייני החברה טען כי כל סכסוך עבודה מן הראוי שיטופל בדרך של בוררות ולא בדרך של שביתות, כל שכן פראיות, ובעניין היסוד השלישי, החלוצי, טען כי הדרך להגשמה מצויה במופת האישי. כמי שמייצג את האביונים בישראל, "אנו רשאים לומר אחת ולתמיד: במקום ש'חלוצים' משמינים, שם אין הם חלוצים, ושם משהו לא כשורה בכל העסק כולו של הצלת-העם. אין הצלת-עם בלי סבל ומחסור"⁽⁷⁷⁾ ובמשפט אחד: "חלוץ פירושו: נזיר, נגיד, נדיב"⁽⁷⁸⁾.

וכך נסגר המעגל. חתירתן של מפלגות הפועלים להגמוניה, שלטון-על, ולהשלטת מרות באלימות הרוב (ולעתים באלימות גם ללא רוב), הביאה לפילוג הן בהסתדרות הציונית הן בהסתדרות העובדים הכללית. כך קמו שתי הסתדרויות חדשות: הסתדרות ציונית חדשה (הצ"ח) והסתדרות העובדים הלאומית (הע"ל). בתנאים החדשים שנוצרו נכוננו לשתי ההסתדרויות החדשות קשיים רבים בעולם הכללי, שעמד בימים אלו לקראת מלחמת העולם השנייה, ובעולם היהודי, שנגרף בסופה של אנטישמיות מתגברת, של אלימות מבית ושל איומי השמדה מחוץ. שנים קשות נכוננו להסתדרות הלאומית, אך זו עמדה במבחן ובאתגרים - ואף יצאה מהם מחושלת. עוד ועוד חברים נרשמו לארגון ולפעילותו, סניפים חדשים הוקמו בערי הארץ ובמושבותיה. בסוף שמונת החודשים הראשונים להקמתה כבר מנתה בשורותיה כ-7,500 חברים. בסניף בתל אביב, הגדול בסניפי ההסתדרות הלאומית, כבר היו רשומים יותר מ-3,500 חברים, ולרשותם עמדו שירותי בריאות בדמות קופת חולים לעובדים לאומיים, שקמה כשנה קודם לכן. גם במבחן קליטת העלייה החדשה רשמה לעצמה הסתדרות העובדים הלאומית הישג נכבד: מתוך 11,000 עולים חדשים שנרשמו כעובדים מאורגנים, בשורותיה נרשמו כ-1,000 עולים חדשים - זאת על אף כל המגבלות ששם הממסד הציוני בדרכו של העולה הלאומי לארץ-ישראל.

שנת 1934, השנה הראשונה להקמת הסתדרות העובדים הלאומית, הוכיחה כמה חיונית הייתה הקמתה. בתל אביב לבדה הוקמו 24 קבוצות קבלניות של ההסתדרות הלאומית, ובמסגרתן חברו כ-500 פועלים. כן קם מוסד כספי: "אוצר עממי" (לימים בנק אוצר עממי), בהון יסוד של 650 לירות ארץ-ישראליות. לא חלפה שנה, ובוועידת הסתדרות העובדים הלאומית השנייה אף נרשם גידול נוסף במספר המצטרפים. מחבר ספר **העובד הלאומי** מציין כי המצטרפים מקורם לא רק מקרב העולים

⁽⁷⁶⁾ יהושע אופיר (לעיל הערה 1 בפרק זה), עמ' 192.

⁽⁷⁷⁾ שם, עמ' 193.

⁽⁷⁸⁾ שם.

אלא מעובדים מקומיים ש"חצו את הקווים" והצטרפו לארגון העובדים הלאומי, או מקרב אלה שלא היו מאורגנים כלל. גם ב-1936 גדל הארגון וצמח, וכך, משנה לשנה, גדל בהתמדה מספר החברים. בשנת 1939, חמש שנים להקמת הארגון, הוא מנה 16,500 חברים ב-26 סניפים.

פלוגות הגיוס של בית"ר הציבו רף חדש לרוח החלוציות של הנוער העברי במולדת. הרעיון של שילוב עבודה עברית, שמירה ושירות חובה של שנתיים בפלוגה היה בו כדי לתרום למימוש הרעיון הציוני.⁽⁷⁹⁾ במיוחד פעלו חברי הפלוגות, חדורי רוח חלוצית של שירות העם והמולדת, לכיבוש העבודה העברית מידי הפועל הערבי. הם התנדבו ב-36 יישובים, ממטולה בצפון ועד קסטינה בדרום. בשירותם החלוצי ובקרבתם על מזבח הרעיון הציוני רשמו חברי פלוגות הגיוס של בית"ר דפים מזהירים בכיבוש העבודה, בשמירה ובהעפלה, אולם גם הם נתקלו בעוינות מצד הסתדרות העובדים הכללית ומצד הממסד הציוני בכל הקשור לזכויות הקיום שלהם, לעבודה, לעלייה ולהתיישבות. סכסוכי העבודה המבוימים שהציפו את ערי הארץ ואת מושבותיה הפכו גם אותם יעד לעימותים מתמשכים.

חברי הפלוגות נכנסו לעימותים בכל פעם שזכו לקבל עבודות במשקי האיכרים, בפלחה ובפרדסים, במפעלי החרושת והתעשייה. אנשי הפלוגות היו לחוט השדרה של המאבק בחזית סכסוכי העבודה, ולמתרס הקדמי שבו. כאן התייצבה לצדם הסתדרות העובדים הלאומית. "הע"ל התקשרה עם גורמים ציבוריים שונים, פרשה חסותה על ענף היהלומים החדש בארץ, הגנה בכבוד על מקומות עבודה בהם הוכרזו סיכסוכי עבודה מבויימים, הגישה עזרתה בכל מקרי ההתקפות המרושעות על פלוגות הגיוס"⁽⁸⁰⁾ לדברי משה (מוסקה) שטיין, חבר "אם הפלוגות" בראש פינה ומחבר הספר **ביום שירות**, פלוגות הגיוס היו מאלהן סניפי ארגון העובדים החדש - ארגון עובדי הצה"ר ובית"ר ובהמשך הסתדרות העובדים הלאומית.⁽⁸¹⁾

באור ובסתר

הסתדרות העובדים הלאומית ליוותה את המאבק להקמת המדינה לא רק בתחום מערכות יחסי העבודה, החברה והבריאות, אלא גם בשדות המערכה של המחותרות: ארגון צבאי לאומי בארץ-ישראל (אצ"ל) ולוחמי חירות ישראל (לח"י). בהקמת קופת חולים לאומית ובהמשך הקמת הסתדרות העובדים הלאומית, הונחו התשתיות הארגוניות לפעילות ארגון ההגנה ב או ארגון הגנה לאומית (אצ"ל). חלק ממשרדי הקופה ברחוב גרוזנברג בתל אביב שימשו משרד סמוי של המחותרת.⁽⁸²⁾ "בחצר הפנימית של סניף קופת חולים לאומית [...] נערכו קורסים לעזרה ראשונה על-ידי צוות רופאים ואחיות שליוו את

(79) משה שטיין, **ביום שירות: מרשמי של בוגר הפלוגות לתולדות פלוגות הגיוס לבית"ר**, יוסף כרוסט ויוסף קיסטר (עורכים), הוועד לבוגרי פלוגות הגיוס לבית"ר והמכללה לחינוך לאומי ע"ש אריה בן-אלעזר, 1986; יוסף קיסטר (עורך),

ביום גיוס: פלוגות הגיוס של בית"ר, משרד החינוך והתרבות, תשמ"ג.

(80) מ' שטיין (לעיל הערה 79 בפרק זה), עמ' 129.

(81) שם, עמ' 129-130.

(82) יהושע אופיר (לעיל הערה 28 בפרק זה), עמ' 43.

הלוחמים במערכות הארגון והעניקו להם סיוע רפואי בשטח המערכה ובמרפאות, כמו בבתי החולים בעורף".⁽⁸³⁾ את ניסיונו בהגשת עזרה ראשונה רכש פעמוני, מייסד הקופה, בשלהי שנות ה-20 של המאה ה-20, ובמיוחד במאורעות הדמים בתרפ"ט - כאשר יחידות העזרה של בנות בית"ר הגישו סיוע רפואי לחניכי בית הספר למפקדים ולמדריכים של בית"ר. כבר בהקמת אצ"ל ובמרוצת כל שנות קיומו מצאו לוחמיו סעד רפואי בשירותי קופת חולים לעובדים לאומיים.

ב-25 בדצמבר 1936, בעיצומם של מאורעות הדמים תרצ"ו-תרצ"ז, נחתם בפריז הסכם סודי בין מקימו ומפקדו של ארגון אצ"ל אברהם תהומי לבין נשיא הצ"ח ז'בוטינסקי, ואצ"ל עבר למרותו של זה האחרון. עם זאת, תהומי לא קיבל את מרותו הפוליטית של ז'בוטינסקי, ולאחר כחמישה חודשים פילג את אצ"ל וחזר עם תומכיו להגנה.⁽⁸⁴⁾ על רקע פילוג זה, שהתרחש בצמוד לפרישתו של ז'בוטינסקי והארגונים שעמד בראשם מהתנועה הציונית, נקלעה גם הסתדרות העובדים הלאומית למתחים שבין הצורך לשמור על עצמאותה כגוף מקצועי, הנותן הגנה ושירותים לציבור העובדים שלה, לבין הזיקה הפוליטית לז'בוטינסקי, למפלגתו ולגופים הסרים למרותו: בית"ר, הצה"ר והצ"ח.

הסתדרות העובדים הלאומית דרשה עצמאות בטיפול בחברים שבתחום אחריותה, ועמדה זו עוררה חששות בקרב הנהגת ההסתדרות הציונית החדשה. על כך העיד יצחק ברמן: לדבריו, בשלהי 1939 קיבל הוראה לפעול לשינויים בהסתדרות העובדים הלאומית, שהונהגה בידי עקיבא ברון ואלחנן הלפרן.

באותו זמן נקראה מועצת ההסתדרות לדון על החלטות הוועד הלאומי בענייני משק. חברי ה.ע.ל. היו ברובם אנשי הארגון [אצ"ל, י"ק] או אוהדיו. בהתאם להוראה שקיבלתי העמדתי את חברי הארגון שבמועצת ה.ע.ל. במסדר, כחיילים. הוריתי להם לדרוש שינויים בהנהגת ההסתדרות. המועמד שדרשתי להצביע עבורו היה אליעזר שוסטק. לא הכרתי את האיש. שמעתי שהוא מזכיר סניף ה.ע.ל. בתל-אביב, נאמן המפלגה. בהצבעה במועצה התקבלה ההחלטה להדיח את מזכיר ההסתדרות עקיבא ברון. במקומו התמנה אליעזר שוסטק. גם הרכב הוועד הפועל השתנה, אלחנן הלפרן הודח גם הוא.⁽⁸⁵⁾

⁽⁸³⁾ יוסף קיסטר, **האצ"ל: הארגון הצבאי הלאומי בארץ-ישראל**, משרד הביטחון - יחידת המוזיאונים, 2005, עמ' 36.

⁽⁸⁴⁾ י' פעמוני, 'פרשה מן האצ"ל: רמז לפרשת ה"הסיעה"', בתוך: **חזית העובד: ביטאון העובד הלאומי**, גיליון מס' 72, ט"ו במרחשוון תשכ"ו - נובמבר 1965, עמ' 4. במאמרו כרך פעמוני את העניין בפרשה אחרת: הקמת סיעת "תכלת-לבן" בהסתדרות העובדים הכללית.

⁽⁸⁵⁾ יהושע אופיר (לעיל הערה 28 בפרק זה), עמ' 328.

דרך פריזמה ממלכתית

אליעזר שוסטק

בשנת 1936 נבחר אליעזר שוסטק למזכיר הסתדרות העובדים הלאומית בתל אביב. בחלוף השנים, בריאיון שהעניק לעיתונאי אדר קיסרי, סיפר: "כיהנתי כמזכ"ל ההסתדרות הלאומית באותן שנים סוערות ביותר - משנת 1936, לפני קום המדינה, ומשנת 1948, לאחר הקמתה".⁽⁸⁶⁾ מתוקף תפקידו זכה שוסטק להכיר הן את מנהיגי היישוב וההסתדרות הכללית הן את ז'בוטינסקי, ואתו גם השתתף בכמה ועידות. בעניין סכסוכי העבודה, שהיו הנושא הבוער ביחסי העבודה שבין העובד הלאומי לבין זה ה"פועלי", ציין שוסטק בראיונו בסיפוק: "אני הפסקתי את מלחמת הדמים ביחסי עבודה בארץ".⁽⁸⁷⁾ לדבריו, בשנת 1937 יזם, פעל וחתם על ההסכם עם ההסתדרות הכללית לחלוקת עבודה בלשכת עבודה משותפת, דבר שלא

היה קודם לכן בארץ. "עד להקמת לשכה כזאת, היה פיצוח ראשים, פשוטו כמשמעו, על כל בנין. לכל הסתדרות היתה לשכת עבודה משלה, שדאגה לעבודה רק בשביל חבריה".⁽⁸⁸⁾ בהקמת לשכה זו תרם שוסטק להפסקת מלחמת הדמים בין יהודים, ו"אותה לשכת עבודה הפכה ברבות הימים, עם קום המדינה, ללשכת תעסוקה ממלכתית".⁽⁸⁹⁾ להישג זה לא היו שותפים חברים מקרב הסתדרות העובדים הלאומית, אלו זכרו היטב כיצד נדחו סיכומי בן-גוריון וז'בוטינסקי בידי הוועד הפועל של ההסתדרות הכללית. עם זאת, ביולי 1937, כשנפגש שוסטק עם ז'בוטינסקי במפגש ראשי התנועה הרוויזיוניסטית ואצ"ל באלכסנדריה, אמר ז'בוטינסקי כי בהחלט היה טעם בפועלו. סכסוכי העבודה באותם ימים העמיקו את הקרע בעם, שיסעו את החברה והרבו שנאה ומדון בקרב ציבור העובדים. המציאות חייבה לחתור לשלום בית. תנועת העבודה, לפי שוסטק, ראתה את טובת הכלל דרך פריזמה מפלגתית, ואילו הסתדרות העובדים הלאומית ראתה אותה אחרת. מה שטוב למדינה טוב גם לתנועה.

⁽⁸⁶⁾ אדר קיסרי, 'שוסטק: אני הפסקתי מלחמת דמים ביחסי עבודה', בתוך: חזית העובד: ביטאון העובד הלאומי,

גיליון פסח תשמ"ט - אפריל 1989, הוצאת הסתדרות העובדים הלאומית - המחלקה להסברה, עמ' 4-5.

⁽⁸⁷⁾ שם, עמ' 5.

⁽⁸⁸⁾ שם.

⁽⁸⁹⁾ שם.

בימים שפעל שוסטק להשגת הסכם העבודה זכה להכיר רבים ממנהיגי ההסתדרות הכללית, ובהם גם ברל כצנלסון – זה הותיר בו רושם רב. אך מי שניהלו עמו את הפגישות להקמת לשכת עבודה משותפת היו דווקא אותם האנשים שבזמנו הכשילו את ההסכמים שגיבשו ז'בוטינסקי ובן-גוריון. דוד רמז, שכיהן אז כמזכ"ל ההסתדרות הכללית, אף נקב בשמותיהם: יצחק בן-אהרון, מרדכי נמירובסקי (נמיר), אהרון בקר ואחרים. "לאחר מספר שנים", הוסיף שוסטק לתמונה ההיסטורית, "ב-1941, הייתי בוועדה למו"מ בינינו [הסתדרות העובדים הלאומית] לבין מפא"י, בהשתתפות ברל כצנלסון, אליהו גולומב וגולדה מאיר, על הקמת הסתדרות ציונית אחת, ואפילו 'הגנה' אחת".⁽⁹⁰⁾ כך התגלגלו הדברים לאן שהתגלגלו – והשאר כבר היסטוריה.

השינויים האישיים והארגוניים שנעשו במסגרת הסתדרות העובדים הלאומית, לא היה בהם כדי לשנות את מערכת היחסים המתוחה שבין הארגון לבין היישוב המאורגן ומוסדותיו. פגישות בן-גוריון וז'בוטינסקי בחסות רוטנברג כבר היו לפרק נשכח בהיסטוריה. העובד הלאומי מצא עצמו מקופח ומנושל מזכויותיו לעבודה בכל ענפי המשק. קיפוח זה נמשך גם בפרוץ מלחמת העולם השנייה וגם במהלכה.

באביב 1940 חלה האטה במשק. עבודות הקטיפה נסתיימו זה כבר, ואבטלה זוחלת נתנה את אותותיה בכל מקום. באותם ימים החליט הוועד הלאומי לכנסת ישראל להפסיק את הסיוע לעובדים הלאומיים – ורק להם. הוועד הלאומי טען כי כספי הסיוע מקורם בקרנות הסוכנות היהודית, גוף שז'בוטינסקי ותנועתו פרשו ממנו שנים ספורות קודם לכן, וכי הכספים יינתנו רק לפועלים השייכים ללשכות העבודה העונות למרותה. צעד שרירותי נוסף שהוועד הלאומי נקט נגד הסתדרות העובדים הלאומית היה מניעת התמיכה מן הפרדסנים שהעסיקו עובדים לאומיים – סובסידיה בסך 30 מיליון ליום לכל עובד.

לצורך מציאת פתרון הולם למדיניות זו של קיפוח, נפגשו שוסטק, מזכיר הוועד הפועל של הסתדרות העובדים הלאומית, ומזכיר הסניפים במושבבות, עם ע' מול, נציגו של רוטנברג, נשיא הוועד הלאומי בנושא יחסי העבודה, ויד ימינו. לשאלה מדוע קופח חלקה של ההסתדרות הלאומית השיב מול: "עניין התוספת קשור עם החלטת הוועד הלאומי בנוגע ל'לשכה אחידה'. רק ל'לשכה האחידה' הננו משלמים את התוספת".⁽⁹¹⁾ כן הציע מול שלא להטריד בשאלה זו את רוטנברג. נציגי הסתדרות העובדים הלאומית דחו את תשובתו, וטענו כי העובדים הלאומיים, כמו כל העובדים בארץ-ישראל, משלמים מכספים למס החירום ולמגביות אחרות ולפיכך זכאים לאותה תמיכה. נציגי הסתדרות העובדים הלאומית אף איימו שיארגו הפגנות ושיציבו משמרות מחאה, אך מול עמד על דעתו, וטען שאין כל מקום להיענות לדרישתם ושאינן בדעת רוטנברג לקבל את פנייתם. כך נהג יד ימינו של נשיא הוועד הלאומי בעצם ימי מלחמת העולם, ימים שבהם קיוו הכול לאחדות השורות בתנועה הציונית ובעם היהודי.

⁽⁹⁰⁾ ש.ם.

⁽⁹¹⁾ יהושע אופיר (לעיל הערה 1 בפרק זה), עמ' 290.

באותם ימים - ובאיחור רב - החלו שלטונות המנדט לבצע עבודות לביצור שלטונם בארץ-ישראל. העבודות כללו הקמת מחנות צבא, גידור גבול הצפון, סלילת כבישים ביטחוניים והקמת מצדיות (עמדות ירי) ותחנות משטרה מבוצרות (מבצרי טיגרט). הייתה זו תגובה מאוחרת למאורעות הדמים של תרצ"ו-תרצ"ט (1936-1939), ולמה שזכה גם לכינוי "המרד הערבי", ואולי הייתה זו היערכות לכל תפנית העלולה להתרחש במהלך מלחמת העולם השנייה, שנצפתה כבר באופן.

את תחנות המשטרה תכננו השלטונות לבנות בעזרת קבלנים פרטיים, והסתדרות העובדים הלאומית דרשה קביעת מפתח לחלוקת העבודה בין ארגוני הפועלים. בדרישתה כללה ההסתדרות הלאומית את כל העבודות הציבוריות והצבאיות, ולא רק את תחנות המשטרה. כאן נאלצו ארגוני השמאל "להתקפל", משום שגם שאר ארגוני הפועלים תמכו בדרישתה, ואכן, בישיבה נתקבלו החלטות בכיוון זה. בפועל, לעומת זאת, עשה השמאל כל מאמץ להשתלט על העבודות ולכבוש את המונופול גם כאן. הסתדרות העובדים הלאומית לא ויתרה. ביוני 1940 החליט הוועד הלאומי על קביעת מפתח ארצי, שהעניק לארגון עשרה אחוזים מן העבודות, אך שוב לא היה השמאל מוכן לכל פשרות. בעבודות הציבוריות של הסתדרות העובדים הלאומית שביצעו המשרדים הקבלניים של השמאל העובדים הלאומיים לא שותפו. רק בנתניה, הודות להתערבותו של ראש המועצה המקומית עובד בן-עמי, זכו העובדים הלאומיים לנתח זעיר - חמישה אחוזים מהיקף העבודות הציבוריות. גם כאן, מי שפעל להכשלת הסתדרות העובדים הלאומית היה מול, נציגו של נשיא הוועד הלאומי בסכסוכי עבודה.

מאוחר יותר, כאשר נודעו לרוטנברג הפרטים בדבר השתלטות ארגוני השמאל על העבודות הציבוריות בניגוד להסדרים שנקבעו, הוא דרש ליישם את ההסכם להעביר עשרה אחוזים מהיקף העבודות להסתדרות הלאומית. מטרתו הייתה למצוא נוסחה של פיוס לאומי ביישוב ובמערכת יחסי העבודה. הוא ניסה לרצות את ארגוני השמאל, אפילו על חשבון ארגוני הימין והסתדרות העובדים הלאומית, כדי להגיע לרגיעה ביחסי העבודה ביישוב. אך לבסוף, לאחר שכל ניסיונותיו כשלו, הגיש את התפטרותו, כשהוא מותח ביקורת חריפה על תאוות-השלטון של הנהגת ההסתדרות הכללית המונעת כל פשרה לאומית. שנה וחמישה חודשים לאחר התפטרותו נפטר בביתו בלונדון ממחלה קשה.

מאבקו של העובד הלאומי לעבודה במסגרת העבודות הציבוריות במהלך מלחמת העולם השנייה נמשך ללא הפוגה. ב-15 בספטמבר 1940 שלח שוסטק מכתב אל המפקד הצבאי הבריטי בארץ-ישראל, ובו דרש למסור עבודות ממשלתיות לחברי הסתדרות העובדים הלאומית ולכל ארגוני העובדים האזרחיים, נתח מן העבודות הציבוריות. "למצוא עבודה בלי מלחמת-דמים, כי בעלי בת-החרושת והקבלנים הפרטיים נאלצים על-ידי איומים, שביתות ואמצעי-לחץ אחרים להעסיק אך ורק פועלים מלשכת ההסתדרות השמאלית [הכללית]". במכתב זה ציין מזכיר הסתדרות העובדים הלאומית כי אי צדק רב טמון בניסיונה של ההסתדרות הכללית לקבל מן הממשלה עבודות ציבוריות על חשבון הארגונים האחרים. באותה התקופה (1940) קיימה ההסתדרות הכללית עסק קבלני גדול משל עצמה, "סולל בונה", שהיה הגדול ביותר בארץ - ובגלל עסק זה, בהתחרות מסחרית שלא

בתנאים שווים, נמנעו העבודות הצבאיות מהקבלנים הפרטיים. הדברים, כך כתב שוסטק במכתבו, עוררו התמרמרות גדולת שלעתים אף היו כרוכות בסכסוכי-דמים.⁽⁹²⁾ כן הודיע המזכיר הכללי של הסתדרות העובדים הלאומית למפקד הצבא כי גם ההסתדרות שהוא מייצג הקימה מרכז עבודה, שמתפקידו להוציא לפועל עבודות בניין וסלילת כבישים. כרכז עבודה פנה זה כבר לשלטונות בבקשה לעבודות, אך נדחה בטענה שהסתדרות העובדים הלאומית אין הון עצמי. דבר זה אמנם היה נכון כשלעצמו, אך היו לה קבלות על ביצוע עבודות ומשימות של בניין לשביעות רצון הלקוחות.

תשובת מפקד הצבא לפניית ההסתדרות הלאומית הייתה קצרה וברורה: לא ניתן לשנות תקנות קיימות של משרד המלחמה. רק בהצגת הוכחה מעשית כי לרשות הארגון עומד הון קבוע יהיה אפשר לרשמה ברשימת קבלני משרד המלחמה. ואמנם, ההסתדרות הלאומית הרימה את הכפפה, ובסיוע הנהגת ההסתדרות הציונית החדשה (הצ"ח) יצרה אפשרות למימון ביצוע עבודות קבלניות ונרשמה בין החברות המאושרות לקבלת מכרזים צבאיים.⁽⁹³⁾

בשנים שקדמו למלחמת העולם השנייה התמקד עיקר מאמצה של הסתדרות העובדים הלאומית בהגנה על היישוב היהודי נגד הכנופיות הערביות, בכיבוש העבודה העברית, בארגון ה"ספורט הלאומי" - עליית "אף-על-פי" (ההעפלה), בפעילות המדינית של מלחמה באנטישמיות הגואה באירופה ובהכשרת היהודים להגן על עצמם - ובשנים אלו נדחקו נושאים חברתיים וכלכליים לקרן זווית. בשנות המלחמה, לעומת זאת, על אף כל האילוצים, ידע הארגון לבנות את מוסדותיו ולנהל מאבק ללא פשרות להגנת העובד ולקידום זכויותיו. הסתדרות העובדים הלאומית הפכה לארגון עובדים חשוב ביישוב ולגורם חשוב בתנועה הלאומית. היא העניקה לעובד הלאומי הגנה מקצועית, הבטיחה את צורכי קיומו והגנה עליו במקומות העבודה, בשמירה קפדנית על קיומו העצמאי.

ימי מלחמת העולם השנייה חזרו והעצימו את בעיות החברה והכלכלה של המשק היהודי ואת מצוקת העובדים. השונה הפעם היה שמפלגות השמאל וההסתדרות הכללית נואשו מלהמשיך ולשמור על המונופול שלהן בדרכים כוחניות ואלמות. עתה ניסה השמאל לשמר את מעמד העל שלו בדרך של השתלטות כלכלית. מציאות חדשה זו הביאה לליכוד השורות של התנועה הלאומית, ולשיתוף פעולה הדוק בין הסתדרות העובדים הלאומית לבין הצ"ח. סיבה נוספת לשיתוף הפעולה האמור הייתה מותו הפתאומי של זאב ז'בוטינסקי, ביום כ"ט בתמוז ת"ש (4 באוגוסט 1940). ראש בית"ר, יו"ר הצה"ר, נשיא הצ"ח ומצביא אצ"ל נפטר, הרחק ממיליוני מעריציו באירופה ובמולדת. תחושת האבל בארץ ובגולה המדממת הייתה גדולה. הידיעה המרה הגיעה אף לבין חומותיו של גטו ורשה, שם היו כלואים באותה התקופה מאות אלפי יהודים מתייסרים וגוססים. גם השמועות על רדיפת היהודים בארצות שכבשו הגרמנים, ומאוחר יותר הידיעות על גורלם המר - גם אלו הביאו לשיתוף פעולה הדוק בין הסתדרות העובדים הלאומית לבין שאר מוסדות התנועה הלאומית וחבריה. אך הצ"ח וקרן

⁽⁹²⁾ שם, עמ' 295.

⁽⁹³⁾ שם.

תל-חי, המוסד הכספי שעמד לרשותה, נקלעו לבעיות של מחסור בכספים למימון הפעולות והסיוע, והסתדרות העובדים הלאומית נדרשה עכשיו לסייע להן. ארבעה ימים לאחר פטירת ראש בית"ר, כאשר הן יריבי התנועה הלאומית הן אוהדיה דימו כי מכת מוות צפויה לתנועה שהקים ולארגונים שסרו למרותו, חתמה הסתדרות העובדים הלאומית על המשך הופעתו של **המשקיף**, יומון הצה"ר. עתה, לאחר פטירתו של ראש בית"ר, הייתה "השתתפותו הקבועה" של זאב ז'בוטינסקי נתונה במסגרת שחורה. הסתדרות העובדים הלאומית סייעה בטיפוח מורשתו ובהנצחתה. משלב זה לא נשאלה עוד השאלה אם היא מכשיר בידי התנועה הרוויזיוניסטית או מסגרת עצמאית.⁽⁹⁴⁾

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה ועד לסיומה עבר העם היהודי טלטלה גדולה, שואה. שישה מיליונים של יהודים, גברים, נשים וטף, נרדפו ונרצחו, ועברו מדורי גיהנום של סבל, ייסורים, רעב והשפלה. דרכי המילוט נחסמו בפני המוני היהודים עוד לפני פרוץ המלחמה, בספר הלבן ("השחור") מיום 17 במאי 1939. מיליוני יהודים מצאו עצמם כלואים במדינות אירופה – ואלו היו להם מלכודת מוות. בארץ-ישראל נאסרו על היהודים רכישת קרקעות והקמת יישובים חדשים, וממשלת בריטניה הבטיחה להעניק עצמאות מדינית לרוב תושבי פלשתינה (א"י). במילים אחרות: בניגוד לאמנת המנדט שהפקיד ב-1922 חבר הלאומים בידי מלך בריטניה ג'ורג' החמישי, בריטניה הבטיחה להקים בארץ מדינה ערבית נוספת על המדינות הערביות שכבר היו קיימות.

על אף כל האכזבות והתסכול במחנה היהודי והציוני, התייצב לצד הקיסרות הבריטית היישוב כולו, לרבות ארגוני ההגנה ואצ"ל (ולמעט קבוצה קטנה שפרשה ממנו והקימה את לוחמי חירות ישראל, לח"י). רבים מבני היישוב התנדבו ליחידות הצבאיות הבריטיות כדי להילחם באויב המשותף – גרמניה הנאצית ובעלות בריתה. באותם ימים של מלחמת עולם נפסק המאבק בספר הלבן. המידע שהגיע לארץ על האסון הגדול שפקד את מיליוני היהודים באירופה ובצפון אפריקה היה קלוש, והאנשים יכלו רק לשער ולחשוש. רעם המלחמה הגיע רק בשתי גיחות של מטוסי קרב איטלקיים. אלו הטילו פצצות בתל אביב ובאזור חיפה, הרגו עשרות, פצעו מאות והרסו מבנים ורכוש – אבל כותרות העיתונות המצונזרת ושידורי הרדיו המבוקרים שמרו על שתיקה רועמת, והחיים בארץ התנהלו בשגרה מפתיעה של ימי חולין. מחנות הצבא של הבריטים בארץ וצבאות אחרים שעברו העשירו את כלכלת היישוב. בתי המלאכה והחרושת עבדו יומם ולילה ותרמו למאמץ המלחמה. התעסוקה ביישוב הייתה מלאה, והדאגה לגורל יהודי אירופה נטמעה בשאון החיים הטובים של השגרה. גם הנהגת היישוב – הסוכנות היהודית והוועד הלאומי – שידרו מציאות בלתי אפשרית שבה "עולם כמנהגו נוהג". באותם ימים הפכה הסתדרות העובדים הלאומית לגורם כלכלי וחברתי משמעותי להגנת העובדים במפעלי החרושת והתעשייה.

שגרה זו הגיעה לקצה ביום ז' בשבט תש"ד (1 בפברואר 1944), כאשר אצ"ל, בהנהגת מנחם בגין, הכריז על מרד בשלטונות המנדט הבריטיים ובמדיניות בריטניה באזורנו. זה היה אצ"ל חדש, אצ"ל שניתק עצמו מהארגונים הלגליים כגון הסתדרות העובדים הלאומית, הצה"ר, הצ"ח ובית"ר, ויצא

(94) שם, עמ' 298.

לדרך עצמאית-חתרנית למלחמה גלויה בשלטון הבריטי, שלטון שמדיניותו עוינת לתנועה הציונית ולעם היהודי המושמד במחנות המוות. אמנם להסתדרות הלאומית לא הייתה עוד מעורבות ניהולית בארגון, אך היא סיפקה עורך נאמן ללוחמים, חברי אצ"ל ולח"י, שרבים מהם היו גם חברי הסתדרות העובדים הלאומית. תמיכת ההסתדרות הלאומית במלחמת הארגונים הייתה גורם מסייע רב חשיבות להישגים המבצעיים ולחישול רוח הלוחמים.

משה מימון, מראשוני הסתדרות העובדים הלאומית, ציין כי "העובד הלאומי יצק את היסודות למרד העברי"⁽⁹⁵⁾ לדבריו, ראשוני המורדים באו ממחנה העובד הלאומי, והם שהכשירו את העם למרד עוד טרם הכרזתו. "ה.ע.ל. הוציאה את תורת ז'בוטינסקי למרחב, לסדנאות, אל פיגומי בניינים, בפרדסים ובשדות הניר. ה.ע.ל. היא שנשאה את לפיד המרד והעבירה אותו מבית לבית, מעיר לעיר ומכפר לכפר"⁽⁹⁶⁾ בספרו הצר מימון על כך שאין זוכרים זכויות ראשונים. הסתדרות העובדים הלאומית היא שסיפקה ללוחמי שורות אצ"ל ולח"י לא רק מחסה אלא גם מקום שבו היה הלוחם יכול למצוא תושייה, יום עבודה ומרפא בשעת מחלה או פגיעה.

היישוב המאורגן, לרבות הסוכנות היהודית לארץ-ישראל, הוועד הלאומי לכנסת ישראל, ההסתדרות הכללית ומפלגות הפועלים, על הארגונים והמוסדות הסרים למרותם, התנגדו נמרצות לפעילות המבצעית של אצ"ל ושל לח"י. שוב החלו במסע של רדיפה, של הדרה, של חרמה, של הסגרה ושל גירוש - "סזון", ציד אחר אלה שנחשדו בהשתייכות למחתרת הלוחמת ולחברי הארגונים שנחשדו בתמיכה בהם. חברי ההסתדרות הלאומית היו באותה קבוצה נרדפת.

הסתדרות העובדים הלאומית בימי הרדיפות מבית

תקופת הסזון נמשכה מאוקטובר 1944 עד אוקטובר 1945. היישוב המאורגן, או המוסדות הלאומיים - ובכלל זה הסוכנות היהודית לארץ-ישראל, הוועד הלאומי לכנסת ישראל, ההגנה וכוחותיה המגויסים (הפלמ"ח), ההסתדרות הכללית על כל שלוחותיה וארגוניה ומפלגות הפועלים - כל אלו שיתפו פעולה עם השלטון הזר, הבריטי, לדיכוי המרד. הם האמינו שכך יוכלו להיטיב את יחס הממשלה בלונדון ואת יחס השלטונות בארץ-ישראל כלפי היהודים וכלפי היישוב היהודי. בתמיכתם בבריטים, רדפו את "הפורשים" ופעלו להסגרתם. הממסד הציוני פעל כדי לסכל את התנגדותם של אצ"ל ולח"י, וכדי לדחוק את השפעת הלוחמים אל השוליים. צעד זה היה עלול לגרור את היישוב כולו למרחץ דמים, אך החלטת מפקדת אצ"ל, בראשותו של מנחם בגין, הייתה חדה וברורה: לא תהיה מלחמת אחים. אצ"ל לא יגיב. הסתדרות העובדים הלאומית, על ציבור העובדים והחברים שבשורותיה, התגייסה לתמיכה בלוחמים, וגינתה את אלה המצרים צעדיהם ומשתפים פעולה עם השלטון הזר.

⁽⁹⁵⁾ משה מימון, 'העובד הלאומי יצק את היסודות למרד העברי', בתוך: חזית העובד: ביטאון העובד הלאומי, [1965],

עמ' 8-9.

⁽⁹⁶⁾ שם.

בדומה למפקדת אצ"ל, גם הנהגת הסתדרות העובדים הלאומית שללה כל פעולה אלימה שתביא לידי מלחמת אחים ביישוב.

תחת המסווה של "חיסול הטרור והטרוריסטים" (הכינוי שניתן ללוחמי אצ"ל ולח"י), החלו הארגונים הכפופים ליישוב המאורגן במסע צלב כנגד התנועה הלאומית בכללה, ולא רק נגד הלוחמים. רדיפה זו כוונה גם נגד הסתדרות העובדים הלאומית וחבריה.

בוועידתה הארצית השישית, שהתקיימה בתאריך 20 בנובמבר 1944 קיבלה הסתדרות העובדים הכללית החלטה ל"חיסול הטרור" - חיסול אצ"ל. את ההחלטה הביא לאישור הצירים יו"ר הנהלת הסוכנות היהודית דוד בן-גוריון, בנאום הסיכום שלו על "ארבע התביעות":

כל מי שקשור לכנופיות אלו, כל מי שתומך בהן, לאו דווקא אם הוא משתמש באקדח או משליך את הפצצה, אלא כל מי שמפיץ את הספרות ומדביק מודעות שלהם - צריך להיות מורחק ממקום העבודה, אם זה משרד, בית-חרושת או פרדס, וצריך להיות מוצא מלשכת העבודה.

הוא הדין אם הוא לומד בבית-ספר תיכוני או אחר [...] אם הוא מביא את ספרותם הטמאה של הטרוריסטים לנערים, ומפיצה ביניהם. לא זו בלבד שצריכים לקחת ממנו את הכרזים הטמאים ולשרוף אותם, אלא צריך לגרש אותו מבית הספר [...].

הדבר השני שנדרש מאתנו: לא לתת להם מקלט ומחסה [...] אסור לתת מקלט ומחסה לפושעים אלו המסכנים את עתידנו.⁽⁹⁷⁾

כשבועיים וחצי לאחר נאום זה התכנסה המועצה הארצית של ההסתדרות הלאומית לדון בבעיותיו של העובד הלאומי. בכינוס השתתפו נציג מחלקת העבודה הממשלתית, נציגי הציונים הכלליים, הפועל המזרחי, התאחדות התימנים ורבים מבעלי התעשייה ומועצות העובדים, ובמעמד זה נשא אליעזר שוסטק דברים בשם הוועד הפועל של הסתדרות העובדים הלאומית. שוסטק דיבר גם על הסזון, ובמיוחד עסק בעמדת הסתדרות העובדים הכללית: ההתנכלות לאצ"ל ולתומכיו, וההחלטות להשליך פועלים מבתי חרושת, דיירים מבתי מגורים ותלמידים מבתי ספר.⁽⁹⁸⁾ שוסטק, לדבריו, נפגש עם ראשי השלטון, ובהם גם ראשי מחלקת העבודה הממשלתית ה"ה קוזניס וסונדרס ומושל המחוז ה' מסגריב, ואלו הצהירו וחדרו והצהירו כי "קיומה ופעולותיה של הע"ל היו ונשארו חוקיים בהחלט"⁽⁹⁹⁾ שוסטק מחה על מדיניות האיפה ואיפה בחקירות השלטונות את העובדים. לדוגמה הציג את החקירה בקרב העובדים במפעלי ים המלח על חשד בהשתתפותם בפעולות לא-חוקיות. העובדים חברי הסתדרות העובדים הלאומית נחקרו בנפרד מאלו חברי הסתדרות הכללית, "ואת האחרונים שחררו

⁽⁹⁷⁾ בן-גוריון, **במערכה**, כרך ב, הוצאת מפלגת פועלי ארץ-ישראל, עמ' 294-295.

⁽⁹⁸⁾ אליעזר שוסטק, 'מועצת הסתדרות העובדים הלאומית מזהירה נגד הסכנה של מלחמת-אחים', בתוך: **המשקיף**,

10 בדצמבר 1944, עמ' 3.

⁽⁹⁹⁾ שם.

מיד". (100) כך גם נהגו במקומות עבודה אחרים; רופאים אף נחקרו בדבר השתייכותם לקופת חולים של העובדים הלאומיים. שוסטק התייחס גם לסזון, באמרו:

קראנו את המועצה למען תת אזהרה ליישוב על הזעזועים העלולים לבוא עלינו בעקב מלחמת אחים איומה - אם את הכרזתו ההיסטורית של ראש ההסתדרות השמאלית מר ד. בן-גוריון המדבר גם בשם הסוכנות היהודית - ינסו חבריו להפוך למעשים. ואם מי שהוא ינסה לבנות על חלוקי הדעות בתוכנו, הרינו מכריזים ומודיעים שבמלחמה זו נעמוד כולנו מאוחדים כחומה בצורה מאחורי הנהגתנו וכל מוסדותינו העליונים ונצא מהמלחמה הזאת מגובשים ומוצקים יותר. (101)

ראוי לציין שיומון ה**בקר**, עיתונם של "הציונים הכלליים", יצא בכותרת: "הסתדרות עובדים לאומית נגד הטרור" - משמע, נגד הטרור של "היישוב המאורגן" וכוח המגן שלו, הגנה ופלמ"ח. בהחלטותיה קבעה המועצה הארצית של ההסתדרות הלאומית:

הסתדרות העובדים הלאומית היא הסתדרות מקצועית. לא עסקה ואיננה עוסקת בשום עניינים פוליטיים, החוגים ממסגרת עניני עבודה ובעיות סוציאליות ומתנגדת לכל מעשה אלמות, חבלה ורצח כאמצעים להשגת מטרות מדיניות-צבוריות ושלטוניות - ישוביות והיא מכריזה שעשתה ותעשה כל אשר ביכולתה לטיהור חיינו במולדת מדרכי מלחמה כאלה. (102)

עם שיתוף האינטרסים שיש לנו - לעם היהודי וליישוב במולדת עם בריטניה הגדולה - התמיכה שלנו נתונה לעם הבריטי במאבקו נגד גרמניה. מועצת הע"ל גם מאמינה שסוף האמת המדינית הזאת לנצח בתוך העם האנגלי וממשלתו. (103)

עם זאת, המועצה הביעה את מחאתה על מעצר פעילי הסתדרות העובדים הלאומית וחבריה ועל הגלייתם של חשודים משורות המחותרת הלוחמת, אצ"ל ולח"י, למחנות מעצר ביבשת אפריקה. כחודש קודם לכן הגלו השלטונות הבריטיים 251 לוחמי מחותרת ואסירים מדיניים, רבים מהם חברי ההסתדרות הלאומית, למחנות באריתריאה. הגירוש הזה ומשלוחי הגירוש שנוספו עליו בהמשך בוצעו כולם בסיוע הסוכנות היהודית לארץ-ישראל. זו הפעילה יחידות של מתנדבים משורות ההגנה והפלמ"ח לחיסול אצ"ל, באמצעות רדיפת מפקדיו וחבריו, הסגרתם לידי השלטונות הבריטיים, הלשנות ומאסרים, שלוו גם במסע של רצח אופי ואלימות. הסתדרות העובדים הלאומית התייצבה בגלוי כנגד מסע זה של רדיפות.

במשך עשרות שנים ליותר ההסתדרות הלאומית את העובד הלאומי בארץ-ישראל במאבקו על זכותו לעבודה, לדיו, לבריאות ולחינוך, והגנה על זכויותיו. בכל מערכות חיה של האומה ליותר הסתדרות העובדים הלאומית את היישוב העברי ואת המדינה שבדרך.

(100) שם.

(101) שם.

(102) יהושע אופיר (לעיל הערה 1 בפרק זה), עמ' 323.

(103) שם.

הסתדרות העובדים הלאומית במלחמת העצמאות

החלטת עצרת האומות המאוחדות מיום כ"ט בנובמבר 1947 על הקמת מדינה יהודית במערב ארץ-ישראל לצד מדינה ערבית, על נתינת העיר ירושלים וסביבותיה תחת משטר בין-לאומי ועל סיום המנדט ב-1 באוגוסט 1948, סחפה את מרבית בני היישוב היהודי למעגלי שמחה וריקודים - אך בטרם חלפה יממה הכריזה הנהגת ערביי ארץ-ישראל כי מה שנחתם בדיו יימחק בדם. מלחמת העצמאות החלה, והיישוב העברי נגרף למרחק דמים שאיש לא ידע בימיו הראשונים את מועד סיומו.

לוחמי אצ"ל וחברי לח"י עלו מאפלת המחותרת לאור היום. השלטונות הבריטיים החלו לשחרר את לוחמי המחותרת מבתי הסוהר וממחנות המעצר (מאות הלוחמים שהיו במעצר באפריקה שוחררו אחרונים - רק ביולי 1948, למעלה מחודשיים לאחר הקמת המדינה). רבים מן המשוחררים היו חברי הסתדרות העובדים הלאומית שנטלו חלק פעיל במערכות אצ"ל ולח"י. עכשיו היה אפשר לגלות

מחנה מעצר בקפריסין

את התרומה הגדולה של הארגון למאמץ המלחמה נגד השלטון הזר, לרבות קופת חולים לעובדים לאומיים וצוותיה הרפואיים. קורסים רבים להכשרת אחיות וחובשים קרביים נפתחו, ואנשי הסגל הרפואי התנדבו להדרכת לוחמי הארגון. באותם ימים של לחימה במשעבד הבריטי שימשו הסתדרות העובדים הלאומית ומוסדותיה עורף ומקור תמיכה ללוחמים באור ובסתר, וכעת הגיש

הצוות הרפואי סיוע ללוחמים בעורף ובשדות הקרב. ידידים, אוהדים ותורמים מחו"ל שלחו למוסדות קופת חולים לעובדים לאומיים ציוד רפואי ותרופות, וההסתדרות הלאומית העניקה ללוחמים ולאלה שביקשו מחסה מפני רדיפותיה של הבולשת הבריטית ימי עבודה, מקלט ותעסוקה.

עם הכרזתו של בן-גוריון על הקמת המדינה ביום ה' באייר תש"ח (14 במאי 1948), יכלו חברי הסתדרות העובדים הלאומית לעמוד זקופים ולחוש גאווה: עד כה נשאו לבדם בלבם את רעיון הקמת המדינה העברית בארץ-ישראל, חרף כל ההשמצות והרדיפות של חברי מפלגות הפועלים ושל גורמים אחרים במחנה הציוני. חזנם של הרצל וז'בוטינסקי להקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל - אותו חזון שנשאו חברי בית"ר, אנשי "מנורה", עובדים לאומיים, חברי התנועה הרוויזיוניסטית על כל שלוחותיה, אנשי

אחיות קופת חולים לאומית

המחתרת הלוחמת ותומכי המחנה הלאומי - התממש בחלקו. היה זה יום חג לאלה שזכו - ולא לה שלא זכו - לראות בשחר עצמאותו של עם שחוה שואה וזכה לתקומה במולדתו.

ביום 1 במרס 1948, סמוך להכרזה על הקמת המדינה, קיבל הוועד הפועל של הסתדרות העובדים הלאומית את ההחלטה לסגור את לשכות העבודה העצמאיות ולהצטרף ללשכות הכלליות. הייתה זו החלטה אמיצה, מכיוון שלשכת העבודה הכללית סרה עדיין למרות ההסתדרות הכללית ולא למדינת ישראל או לגוף ממלכתי-ציבורי אחר. אך לנגד עיניה של ההסתדרות הלאומית עמדה התמונה הכללית: לשכת עבודה זו אמנם סגרה דלתותיה לעובד הלאומי, שללה את זכויותיו לעבודה ולכבוד ורדפה אותו עד כה עד חרמה - אך השיקול הממלכתי גבר על כל הסיכונים והחששות. הסתדרות העובדים הלאומית לא קמה כדי ליצור מדינה בתוך מדינה ולא קמה כדי ליצור עמדות כוח. מטרת הקמתה הייתה לקדם את רעיון הצדק החברתי של הרצל ושל ז'בוטינסקי, ולהגן על העובד הלאומי מפני יריבים מבית שטימאו את טוהר הרעיון בדגלים עוינים, אדומים מדם טהורים וקדושים. עם הורדת הדגל הבריטי, "היוניון ג'ק", בנמל חיפה, ועם הנפת הדגל העברי, התכול-לבן, ברחבי המדינה העברית שקמה בסערת מלחמה, נסתיים פרק אחד בתולדות הסתדרות העובדים הלאומית - ונפתח פרק חדש. פרק של תפקוד במדינת ישראל העצמאית.

בצמיחה מתמדת

ביום ה' באייר תש"ח (14 במאי 1948), עם הקמת מדינת ישראל, יצאה הסתדרות העובדים הלאומית בארץ-ישראל מהמחותרת. אמנם הייתה זו הסתדרות שפעלה כחוק, אך השלטונות הבריטיים חשדו, ולא בכדי, כי הסתדרות העובדים הלאומית על מוסדותיה הם שעומדים מאחורי מאבקם של שני ארגוני המחותרת: אצ"ל ולח"י. רבים מאנשי ההסתדרות הלאומית נעצרו, נאסרו, נחקרו ואף הוגלו למחנות מעצר באפריקה, ואילו עתה נפתח לפנייהם - ולפני העם היהודי כולו - פרק חדש.

מסדר גדוד של האצ"ל בירושלים לכבוד המפקד מנחם בגין

המדינה, שקמה זמן קצר לאחר סיום מלחמת העולם השנייה, זמן קצר לאחר השואה האיומה שפקדה את העם היהודי, פתחה שעריה למאות אלפי עולים, רובם פליטים, שרידי חרב ועקורים. בין הניצולים היו גם רבבות חברי בית"ר והתנועה הלאומית, שראו בהסתדרות העובדים הלאומית את ביתם ואת משענתם

החברתית והכלכלית, את האחת שתסייע בידיהם לשקם את חייהם ולבנות את ביתם במדינת ישראל - חלום הדורות. התקוות היו גדולות וכך גם הציפיות, אך המציאות הייתה שונה בתכלית.

כיממה לאחר הקמת המדינה, במוצאי שבת 15 במאי 1948, הודיע מפקד אצ"ל מנחם בגין על פירוק הארגון ועל הפיכתו לתנועה הפוליטית "תנועת החרות מיסודו של הארגון הצבאי הלאומי". תנועה מדינית זו נוספה על תנועת הצה"ר מייסודו של ז'בוטינסקי. הלבבות נחלקו והמבוכה הייתה רבה, במיוחד בקרב חברי הסתדרות העובדים הלאומית, יוצאי בית"ר וחברי הצה"ר.⁽¹⁾

(1) יהושע אופיר, ספר העובד הלאומי: שנות המדינה, חלק שני, הוצאת הוועד הפועל של הסתדרות העובדים הלאומית, תשמ"ג, עמ' 14.

ב-25 בינואר 1949, בבחירות הכלליות הראשונות לאספה המכוננת (הכנסת הראשונה), התייצב המחנה הלאומי מפולג. יוצאי אצ"ל, בראשותו של בגין, הקימו את תנועת החרות מיסודו של הארגון הצבאי הלאומי, ואילו חברי התנועה הרוויזיוניסטית ובית"ר הלכו לבחירות ברשימה נפרדת – ברית הצה"ר המאוחדת. חברי הסתדרות העובדים הלאומית נקרעו בין שני המחנות. יהושע אופיר, מחבר **ספר העובד הלאומי** ציין כי אף שראשי ההסתדרות הלאומית הכריזו על נאמנותם לחוקת ההסתדרות ועל אי תלות מפלגתית, ראשי תנועת החרות עדיין ראו בארגון חלק מן התנועה הרוויזיוניסטית ובית"ר. על התסבוכת שאליה נקלעה הסתדרות העובדים הלאומית, על אף העובדה שנמנעה מן הוויכוח הפנימי, הגיב המזכיר הכללי אליעזר שוסטק חודשים מספר לאחר הקמת המדינה, טרם נערכו הבחירות הכלליות הראשונות לכנסת הראשונה. בדיון שקיים הוועד הפועל בנושא המשבר ביחסי תנועת החרות והמפלגה הרוויזיוניסטית, אמר שוסטק כי העובדה ההיסטורית היא שהסתדרות העובדים הלאומית הוקמה בידי התנועה הרוויזיוניסטית. הארגון הוא של הצה"ר, אמר, וכך יש להשאירו. עם זאת, כל משתתפי הדיון היו תמימי דעים שאין להכניס את ההסתדרות הלאומית לתוך הקלחת הפוליטית שבין שתי הרשימות.

תוצאות הבחירות הכלליות הראשונות לכנסת האיזו את נציגי שתי הרשימות של התנועה הלאומית לפעול לקראת מיזוג. ביוני 1948, בוועידת היסוד של תנועת החרות סוכם על הקמת מפלגת חרות-הצה"ר. כן סוכמה בה חלוקת משימות: תנועת החרות תפעל במדינת ישראל, ואילו הצה"ר תפעל בתפוצות הגולה. עם זאת, בעניין מעמדה של הסתדרות העובדים הלאומית התנהל ויכוח ממושך. זה החל עוד לפני הוועידה, ונמשך במהלכה ולאחריה. מאז הקמתה לא נכפפה הסתדרות העובדים הלאומית לכל מרות פוליטית, לרבות זו של התנועה הרוויזיוניסטית. היא פעלה באמצעות מוסדותיה העצמאיים. עתה, לאור המיזוג, עלו שאלות בעניין השתייכות להסתדרות העובדים הלאומית. מי יכול להיות חבר בשורותיה? אחת ההצעות הייתה לערוך בתום ועידת תנועת החרות משאל חברים, ולשאלם אם ברצונם לקיים את הסתדרות העובדים הלאומית במתכונתה הנוכחית או לפתוח במשא ומתן עם ההסתדרות הכללית בדבר הצטרפות התנועה אליה כסיעה.⁽²⁾ בסוגיה זו אפשר לראות רמז מקדים למחלוקת העתידה להתעורר בתנועת החרות 12 שנים מאוחר יותר, בהצעות להקמת סיעת תכלת-לבן בהסתדרות הכללית.

בסופו של דבר, בוועידת היסוד לא נתקבלה כל החלטה לכאן או לכאן. מזכ"ל הסתדרות העובדים הלאומית שוסטק נבחר למרכז תנועת החרות, וזמן קצר לאחר מכן נבחר להנהלתה. בחלוף שנתיים, בוועידה השנייה של תנועת החרות, נקראו חבריה להצטרף להסתדרות העובדים הלאומית.

---

(2) שם, עמ' 58-59.

לפעול לחיזוקה של הסתדרות העובדים הלאומית ולא להסתגל למציאות חדשה

הסתדרות העובדים הלאומית חששה בעניין הקשר שבינה לבין תנועת החרות. חשש זה היה נעוץ בכך שתנועת החרות נמנעה ממעורבות ישירה בחיי הכלכלה והמשק ושיחסה אל ציבור העובדים לא תמיד היה ברור – וכך גם יחסה אל הסתדרות העובדים הלאומית. לא מקרה היה הדבר ששאלת מקומה של הסתדרות העובדים הלאומית בתנועה, בחברה ובמדינה, לא הגיעה לשלב הכרעה. באין מדיניות ברורה בעניין העתיד, כשזה האחרון לוט בערפל, כמה מן הפעילים ויתרו על קיומו העצמאי של ארגונם, וכמה אף הציעו למזג את ההסתדרות הלאומית בהסתדרות הכללית. פעילים אלו לא היו בודדים.

לאור השאלות שעלו מבית בדבר המשך קיומה העצמאי של הסתדרות העובדים הלאומית, נערכו ביולי 1949, קצת לאחר שהסתיימה ועידת היסוד של תנועת החרות, סדרת דיונים בקרב החברים. יחסה של ההסתדרות הלאומית להסתדרות הכללית עלה לסדר היום – אך אף לא אחד שאל מה יחסה של ההסתדרות הכללית ללאומית.

ביוני 1950 נערך במועצת ההסתדרות הלאומית בנתניה דיון סוער על ההצטרפות להסתדרות הכללית. החבר יהודה וייס הציע להצטרף לכללית בגוש מלוכד ומאורגן. מאיר האוס טען כי בהצטרפות לכללית יוגבר כוחה של ההסתדרות הלאומית גם בקרב ציבורים רבים שאינם מיריביה, והוסיף וטען כי לדעתו, אלה המסרבים להצטרף עושים זאת משיקולים הפרטיים. "כאשר נהיה בהסתדרות [הכללית] יצטרפו אלינו".⁽³⁾ כך סבר גם יהושע ציטרין הלוי, מי שהיה מפקד ספינת המעפילים פנצ'ו.⁽⁴⁾ ציטרין הלוי קרא לחברים להחליט את החלטותיהם משיקולים הגיוניים ולא משיקולים נפשיים. "בהסתדרות הכללית ישנם אלפי חברים שאינם מתכחשים לתנועה, ועלינו לבוא אליהם ולארגנם בתוך מסגרת ההסתדרות. אין תועלת בקיום הנפרד של ה.ע.ל."⁽⁵⁾ הלל צור (שטיין), לשעבר חבר פלוגות הגיוס של בית"ר, תמך גם הוא בהצטרפות. לדבריו, עם הקמת המדינה נוצרו תנאים חדשים, ובדרכם של החברים המבקשים לעזוב את שורות הסתדרות העובדים הלאומית מטעמים כלכליים כבר לא עומדים מחסומים. הביקורתי ביותר בחברים שתבעו להצטרף להסתדרות הכללית היה אברהם אסף (רובין), מי שהיה מפקד אצ"ל במחוז נתניה. זה האחרון מתח ביקורת על ההסתדרות הלאומית – על תפקודה ועל הישגיה – והציע לעזוב את מחלוקת "העבר הרומנטי", כהגדרתו, ולהסתגל למציאות החדשה.⁽⁶⁾

(3) שם, עמ' 63.

(4) קורותיהם של 509 המעפילים שנסעו באונייה פנצ'ו והסיפור על דרכם המיוסרת לחופי הארץ המובטחת, דרך שנמשכה ארבע שנים, הפכו באותן השנים את האונייה ואת נוסעיה לסמל ההעפלה.

(5) שם.

(6) שם.

בצדו השני של המתרס עמד, בין השאר, דוב (בורקה) הר-לב. הר-לב הציע להישאר בהסתדרות הלאומית מסיבות פוליטיות: טיבועה של אלטלנה, אוניית הנשק של אצ"ל בחוף תל אביב (ב-22 ביוני 1948) והכישלון בבחירות של חרות-הצה"ר לכנסת השנייה. הר-לב טען גם שהוועד הפועל איננו יכול לדון על כניסה להסתדרות הכללית - מפני שלא הוסמך לכך. מה שיש לעשות, לדבריו, ומה שניתן לעשות, זה לדון ולפעול לחיזוקה של הסתדרות העובדים הלאומית.⁽⁷⁾

המשך מגמת הקיפוח של העובד הלאומי

אמנם ערב הקמת המדינה החליטה הסתדרות העובדים הלאומית, שדגלה בהקמת לשכות עבודה ממלכתיות, להצטרף לאלו הכלליות, אך לשכות העבודה הכלליות היו רק זרוע ביצועית של ההסתדרות הכללית. כעת, כשהמדינה הוקמה ומפא"י וההסתדרות הכללית אחזו במנגנוניה השלטוניים, חששה הסתדרות העובדים הלאומית למעמדה העצמאי - במיוחד באיגוד המקצועי. המציאות החדשה, משמעותה הייתה לא תיקון העוול אלא המשך מגמת הקיפוח של העובד הלאומי. כל ההבטחות כולן, בין אם ניתנו בעל פה או בכתב, למנות את נציגי ההסתדרות הלאומית לסגנים של יושבי ראש לשכות העבודה במקומות שבהם נציגותה הייתה גדולה - כולן הופרו.⁽⁸⁾ הנהגת ההסתדרות הלאומית, לעומת זאת, הפגינה את אחריותה הלאומית במשך כל החודשים שקדמו לפרוץ מלחמת העצמאות ובמהלכה. בהודעה מיום 28 ביולי 1948 נאמר, בין השאר, כי "בשים לב לתקופת המלחמה העוברת על הארץ ועל הממשלה הזמנית הצעירה מכריזה בזה ה.ע.ל. שבתקופה זו צריכה הלשכה להיות מושתתת על יסודות משותפים של הגורמים הפועליים ושל נותני העבודה".

בלשכות העבודה שקמו נדחק העובד הלאומי לשוליים. הוא קופח בידי הלשכה הכללית, ואתו קופח גם כל אדם שלא אחז בפנקס ההסתדרות הכללית - הפנקס האדום. למחרת ההכרזה ההיסטורית באו"ם על חלוקת הארץ הקימה הסוכנות היהודית ועדת מדינה - ומקומו של נציג העובד הלאומי נפקד ממנה. לצורך הקמת מנהל המדינה הקימה הסוכנות היהודית ועדת תיאום מארגוני עובדים שונים - למעט ההסתדרות הלאומית. "מחאותיה של ה.ע.ל. נגד חרם זה שהוטל על חבריה לא הועילו הרבה, כשם שלא הועילו המחאות נגד הפרת ההסכם בלשכה הכללית, ונציגי ה.ע.ל. לא נתמנו בשום מקום לתפקידי סגנות".⁽⁹⁾

(7) שם, עמ' 63-65.

(8) באחד המסמכים מיום 5 בינואר 1947 שחתם עליהם יצחק גרינבוים, חבר הנהלת הסוכנות, נכתב במפורש כי "חבריכם ייהנו מכל הזכויות, שמהן נהנים חברי יתר ארגוני הפועלים, המשתתפים בלשכות העבודה, ותוטלנה עליהם אותן החובות". במסמך זה הובטח גם כי בנוגע לעניינים קונסטרוקטיביים (התיישבות וכדומה) יהיה דין הארגון וחבריו כדינם של יתר ארגוני הפועלים וחבריהם (שם, עמ' 19).

(9) שם, עמ' 18.

התמודדות עם אתגרים חדשים

התנהלותה של הסתדרות העובדים הלאומית בשנות השלטון הבריטי הייתה שונה מזו של הסתדרות העובדים הכללית או מזו של הסתדרויות וארגונים אחרים בארץ-ישראל. בשל הזיקה בינה לבין אצ"ל ולח"י חשדו הבריטים אוטומטית בכל חברי ההסתדרות הלאומית כי הם שייכים למחתרת, ורבים נעצרו, נאסרו והוגלו למחנות המעצר באפריקה. אמצעי זהירות מיוחדים ננקטו בתכונות, בשימור המכתבים, בניהול רשימת החברים וברישום הפעולות. כשהמדינה הוקמה והתנועות יצאו מן המחתרת לאור היום, היה צורך לגבש צורת התנהלות חדשה. משימתה של הסתדרות העובדים הלאומית לא הייתה קלה. רבים מחבריה טרם שוחררו ממחנות המעצר באפריקה, אחרים היו עדיין במשימות לאומיות באירופה וההתארגנות דרשה זמן - אך כמו בעבר, גם הפעם התגייסה הסתדרות העובדים הלאומית והתמודדה עם כל האתגרים החדשים: קליטת העלייה המואצת מן הגלויות השונות, ושילוב ניצולי השואה, דוברי השפות הרבות, לצד בני הארץ והחיילים המשוחררים בענפי החקלאות, המלאכה, התעשייה והבנייה.

על דמיון מזרחי וחרסינה גרמנית

במהלך 1945, בעיצומו של המאבק בשלטונות המנדט הבריטיים, השלימה בנתניה הסתדרות העובדים הלאומית את הקמת השיכון הראשון שלה, רמת זאב (על שם זאב ז'בוטינסקי). כוונת הארגון הייתה לבנות שיכונים גם בירושלים ובראשון לציון, אך שורת המכשולים שהערימו הבריטים בדרכו מנעה את המשך פעולות הבניין. באוגוסט באותה השנה החליט הוועד הפועל של הסתדרות העובדים

סלע - חברת שיכון

הלאומית להקים חברת עובדים, בדומה לזו של ההסתדרות הכללית, והחלטה להקים את חברת השיכון נתקבלה באפריל 1949. לימים נרשמה החברה בשם "סלע". לא חלפו חודשים רבים, ובמהלך שנת 1950 נעתרה שרת העבודה והשיכון דאז גולדה מאיר לכלול את "סלע" בין החברות הציבוריות

המקימות שיכונים במסגרת תכניות משרד העבודה והשיכון. החברה אף קיבלה על עצמה את בנייתן של 595 יחידות דיור במסגרת שיכון ותיקים.

גם לתנועת החרות הייתה חברת בניין בתקופה זו: "חומות", אך האיחוד שבין ברית הצה"ר ותנועת החרות הביא למיזוגה של "חומות" עם "סלע". במיזוגן של שתי חברות הבנייה הוחלט כי "כל פעולות

השיכון של תנועת החרות והסתדרות העובדים הלאומית בארץ באופן מרכזי או בסניפים תבוצענה על-ידי חברת השיכון 'סלע',⁽¹⁰⁾ וסוכם גם כי בעבודות מפעלי השיכון של "סלע" ישולב גם השם "חומות". שינוי אחר היה הוספת שני חברי תנועת החרות להנהלה המורחבת של "סלע". על אותם ימים ראשונים של חברת סלע, שהעניקה בשנות פעילותה אלפי פתרונות דיור לרבות משתכנים, ועל הקמת השיכון הראשון של החברה בראשון לציון, סיפר שבתאי שיכמן. בסיפורו אמנם עולה הדמיון על המציאות, אך עיקרו אמת לאמתה.

לאחר תלאות, השתדלויות, ריצות וחקירות רבות השתכנע יוסף וייץ, מנהל קק"ל, להקצות ל"סלע" קרקע השייכת לקק"ל במזרחה של ראשון לציון, בגבול שכונת המזרח ושיכון עובדי ההסתדרות הכללית, להקמת 100 יחידות דיור. השטח היה נטוש, והוא נמסר לקק"ל בידי האפוטרופוס לנכסי נפקדים - הערבים שנטשו את הארץ במהלך מלחמת העצמאות והותירו את אדמותיהם ובתייהם. השמחה על קבלת השטח הייתה גדולה, אבל נמשכה אך לזמן קצר. עם תחילת פעולתם של הטרוקטורים ליישור השטח הופיעה המשטרה ועצרה את העבודות, בטענה שבעלי הקרקע הגישו נגד "סלע" תלונה פלילית. מאחורי עצירת העבודות באתר הבנייה, כך התברר בהמשך, עמדה חברת השיכון של ההסתדרות הכללית. מנהליה גילו כי הקרקע אינה שייכת לאפוטרופוס על נכסי נפקדים, וכי ה"נפקד" במקרה דנן עוודו חי וקיים, ומסתתר במנזר שליד רמלה.

נציגי "סלע" פנו למנהל קק"ל בבקשה לבדוק את הפרשה, ובמקביל פתחו בחיפושים לאיתור בעלי השטח. שיכמן סיפר:

היו בינינו אנשים בעלי ניסיון מזמן פעילותנו במחתרת. אבל כיצד מגיעים לאותו מנזר? - דרך ראש המנזר. באמצעות מקורב הוא קיבל הזמנה על חשבוננו לבלות באחד מבתי המלון היוקרתיים בתל-אביב. ובתום הבילוי, נתבקש לתווך בינינו לבין ה"נפקד" שלא נפקד. הבטחנו לו שנפצה אותו ואת בעל הקרקע, אם זה יאות לבטל את התביעה נגדנו, וכך יוכלו לקנות את הקרקע במשותף עם קק"ל מן הערבי.⁽¹¹⁾

אך הסיפור לא נגמר בזאת. "כשהתברר לחברת השיכון של ההסתדרות הכללית כי הפסידה בקנוניה עם 'הנזיר' הערבי, פנתה בערעור לקרן הקיימת ודרשה לבטל את ההחלטה למסור לנו את השטח"⁽¹²⁾ וייץ, מנהל קק"ל, הציע עצמו כבורר, ולאחר שזכה באמון שני הצדדים, דבק בהחלטתו להעביר את השטח שבמחלוקת לרשות "סלע", לצורך הקמת השיכון הראשון של החברה בראשון לציון. "שכונה המתנוססת לתפארת בראשון לציון על גבעה הטובלת בירק ונוף מקסים".⁽¹³⁾

(10) שם, עמ' 72.

(11) ש' שיכמן, 'זויות מן המאבק למען שיכון חברי ההסתדרות העובדים הלאומית', בתוך: **חזית העובד: ביטאון העובד**

הלאומי, גיליון 70, 1984, עמ' 16-17.

(12) שם, עמ' 17.

(13) שם.

שיכונני סלע בראשון לציון

אחד הסיפורים המרתקים בתולדות "סלע" הוא סיפורו של מפעל בניין שיכון סלע בצפון תל אביב. "סלע" הייתה אמורה לבנות שיכון בגבעת רמב"ם שבגבעתיים, אך הנהלת חברת החשמל, שהייתה אמורה להקים שיכון לעובדיה בקצה רחוב אבן גבירול, סמוך לתחנת הכוח "רדינג", ביקשה להחליף את אתר הבנייה שלה בזה של "סלע". הבקשה הייתה תמוהה: מדוע רוצים עובדי חברת החשמל לבנות את ביתם במקום מרוחק ממקום עבודתם? אך לאחר התלבטויות ובדיקות, הוחלט בהנהלת "סלע" להיענות בחיוב – וכך היה. היענותם נתקלה בהתנגדות עזה מצד אלה שנרשמו לשיכון החברה, שהיה אמור להיבנות בגבעת רמב"ם. באותן שנים קצה רחוב אבן גבירול היה שומם. משדרות נורדאו עד נהר הירקון נמתחה דרך חולית, גשר בר

יהודה טרם הוקם, האזור היה מוכה ביצות וקדחת ומי הנהר היו עכורים והדיפו ריחות צחנה. אם עובדי חברת החשמל אינם רוצים לגור באתר זה מדוע שהם יגורו בו? הזעם של הנרשמים לדיור גאה כמי הירקון בימות החורף, והם איימו להטביע את חברי ההנהלה בביצות. בקושי רב הצליחו חברי הנהלת "סלע" לצנן את הרוחות, ושכנעו את הדיירים שהעסקה שנעשתה עם עובדי חברת החשמל טובה. חלפו שנים, ואזור זה הפך לאחד המקומות היוקרתיים בעיר העברית הראשונה.

סיפור אחר, הקשור גם הוא להקמת בנייני "סלע" ברחוב אבן גבירול, הוא סיפור החרסינות הגרמניות. בשנת 1952 חתמו ממשלות ישראל והרפובליקה הפדרלית הגרמנית (מערב גרמניה) על הסכם השילומים. הסכם זה גרר התנגדות עיקשת מצד חוגים שונים במדינת ישראל ויהדות העולם: רבים ראו בו מחילה לפשעי העם הגרמני ומתן לגיטימציה לשובו לקהילה הבין-לאומית של העמים. בראש מסע ההתנגדות, שכלל גם חרם כלכלי על תוצרת גרמנית, עמדה תנועת החרות. והנה התפרסמה ידיעה, שחברת סלע מייבאת חרסינה מגרמניה לבניין השיכון בצפון תל אביב. הכנסת הייתה כמרקחה ודעת הקהל סערה – אך האמת הייתה אחרת. באותן שנים, שנות צנע ופיקוח על הייבוא, הייתה החרסינה, כמו מצרכי מזון ומוצרים אחרים, קצובה. "סלע" אכן קיבלה את ההרשאה הדרושה לקנות

חרסינה, וועד המשתכנים של החברה קנה אותה ממשרד התעשייה בלי לדעת את מקורה - מערב גרמניה. העניין הובא לדיון במרכז תנועת החרות, והמשתכנים חויבו לעקור את האריחים בדירות שבהן כבר הותקנו. לא כל המשתכנים נכוונו ליישם את ההחלטה, בעיקר בשל ההטרדה והסיוט המתמשך של עבודה מסוג זה, הכרוכה באי נוחות רבה, בפגיעה בפרטיות ועוד. התכתבות נזעמת החלה עם הנהלת תנועת החרות - ללא הועיל. האריחים נעקרו, ואריחים חדשים מתוצרת שאינה גרמנית הותקנו במטבחים ובחדרי השיירות. העיקרון שלא לשכוח ולא לסלוח על מעללי העם הגרמני גבר על ענייני הנוחות והטרדה.

בסתיו 1952 נעקרו האריחים מתוצרת גרמניה, ונערכו לערימה גדולה בשטח השיכון. "כדי להשכיח מן הלב את צער הנזק והטרדה", סיפר שיכמן לאחר 32 שנים, "פתחו המשתכנים במחול. הרגליים הורמו ונחתו בכוח על האריחים, שהתרסקו בזה אחר זה, ובית"רים מסניף צפון זרקו את החרסינה השבורה לירקון הסמוך". והעיקר: "חרפת החרסינה הגרמנית הוסרה מעל חברת 'סלע' בשיר ובמחול".⁽¹⁴⁾

סלע חברת שיכון - פתח-תקוה

"כאן בונה סלע!"

בחלוף עשור כבר הייתה חברת השיכון סלע בתנופת בנייה בכל רחבי הארץ. עוברי האורח והנוסעים בכבישי הארץ יכלו לראות בעיניהם את השלטים הגדולים המבשרים: "כאן בונה 'סלע', החברה לשיכון של הסתדרות העובדים הלאומית". חודשים ספורים עברו, ובמקום

השלטים נישאו בניינים, שכונות ומרכזי מסחר ובילוי. מן הרשימה שפורסמה בחזית העובד תחת הכותרת "'סלע' מקימה השנה 800 יחידות דיור",⁽¹⁵⁾ אפשר ללמוד על המפעל הגדול שבו "מוצקים יסודות, נדבך אחר נדבך מתרומם אל-על, ואדמות הבור הופכות לנקודות ישוב פורחות".⁽¹⁶⁾

(14) ש.ם.

(15) י' בונה, "סלע" מקימה השנה 800 יחידות דיור, בתוך: חזית העובד: ביטאון העובד הלאומי, גל' 27, כ"ב

במרחשוון תשכ"ב (1 בנובמבר 1961), עמ' 14.

(16) ש.ם.

חברת סלע מעולם לא בדקה מהו שיוכו הפוליטי או הארגוני של זה הרוצה לרכוש ממנה דירה. החברה דבקה תמיד בעקרונותיה, כי לכל אחד בארץ עומדת הזכות לדיור ולשיכון. עם זאת, במציאות שרווחה בארץ זה עשרות שנים, גם ברכישת הדירות קופחו חברי התנועה הלאומית על כל שלוחותיה באופן עקבי. ללא הפנקס האדום קשה היה להתקבל לעבודה ולרכוש דירה, הן במשק ההסתדרותי הן בזה הממשלתי, וכך קרה שלדירות שהקימה חברת סלע נזקקו בעיקר חברי התנועה הלאומית.

ב-1961 חלו שינויים במגמות הבנייה, אם כי לא במציאות הפוליטית המקפחת והמפלה. "אין עוד 'שיכוני ותיקים'. בונים בעיקר בשביל עולים חדשים, ובשביל הדור הצעיר שמקים לעצמו בית ומשפחה. וכיוון שכך נשתנו גם הקשרים בין המשתכן והחברה הבונה, וכמעט בכל המקרים, הממשלה היא הרוכשת את הדירות מחברות-השיכון עבור המשתכנים".⁽¹⁷⁾ מציאות הקיפוח והאפליה על רקע פוליטי-ארגוני, כך נראה, נותרה בעינה. הממשלה בהנהגת מפא"י היא שקנתה את הדירות מחברות הבנייה, במסגרת מפעל חיסכון לבניין או במסגרת אחרת, והיא שמכרה אותן – בהתאם לעדיפויות ולנהלים שקבעה. עם זאת, פתח צר עדיין נותר לרכישת דירה שלא מן הממשלה: חלק קטן מן הדירות המוקמות נועד לחברים.⁽¹⁸⁾

ח"כ שיכמן, שניהל את חברת סלע מיום הקמתה, סיפר לאחר 12 שנות קיומה כי עד לאותו היום כבר בנתה אלפי יחידות דיור ברחבי הארץ, וכי התכניות לעתיד רבות.

הדירות שאנו בונים לממשלה נמסרות ישירות למינהל השיכון לחלוקה, לפי ראות עיניה. אנו מבצעים את העבודה על שלביה, רכישת הקרקע, פיתוח השטח (חשמל, מים, כבישים, גינות וכדומה). אנו גם משתתפים במימון חלקי הדירות הנמסרות לעולים ולחוסכים, במסגרת החיסכון העממי.⁽¹⁹⁾

שיכמן אף הוסיף והדגיש:

'סלע' היא היחידה בין חברות השיכון ההסתדרותיות שאיננה מופיעה כצד שלישי בהסכם בין הקרן-הקיימת והמשתכן, גם בשיכונים שמוקמים על אדמות קרן-הקיימת. הסיבה היא פשוטה: חברות אחרות נוהגות להבטיח בהסכמים עם הקרן-הקיימת את האופי המפלגתי של השיכונים. 'סלע' מתנגדת עקרונית לכל פיקוח מפלגתי על השיכונים.⁽²⁰⁾

---

(17) ש.ם.

(18) ש.ם.

(19) ש.ם.

(20) ש.ם.

הנוער העובד הלאומי

הנוער העובד והלומד הלאומי - הכנס השלישי

הוועידה הארצית השלישית של הסתדרות העובדים הלאומית, שהתכנסה במעמד 75 צירים ב-28 באפריל 1937 בתל אביב, התקיימה בימי מאורעות הדמים שהחלו שנה קודם לכן, ושבשלב זה סופם עוד לא נראה באופק. בכותרות העיתונים הופיעו יום-יום מסגרות שחורות ובהן דווחו שמות הרוגים ונפגעים, ואירועי הצתות, עקירת עצים והשחתת יבול בשדות. על אלה נוספו ידיעות מדאיגות על רדיפת היהודים ועל הפגיעות השיטתיות במעמדם ובכבודם שהתחוללו ברייך הגרמני. האירועים בארץ ובאירופה העיבו על אווירת הוועידה, ואכן, בניגוד לשתי הוועידות שקדמו לה, שנשאו בשורות של רעיון חדש, הייתה הוועידה השלישית

מעשית, וכל כולה התמקדות בארגון החברים ובגיוסם לענפי העבודה השונים.

הדוברים העיקריים בוועידה היו ד"ר א' אלטמן, ד"ר ב' אבניאל, י' גוריון וע' ברון. מלבד עיסוקם באירועי הדמים שפקדו את היישוב העברי בארץ-ישראל ובידיעות המדאיגות על חיי היהודים בגרמניה, נסב הדיון גם על הדלפות מוועדת החקירה המלכותית (ועדת פיל), שהתמקדו בתכנית של חלוקת הארץ ובמעורבות ארצות ערב השכנות בסכסוך הערבי-היהודי.

בסעיף "הנוער העובד הלאומי" שבהחלטות הוועידה השלישית נקבע כי "הוועידה מטילה על הוועד הפועל לגשת מיד לארגונו המקצועי של הנוער העובד הלאומי במסגרת ה.ע.ל."⁽²¹⁾ כך כתב מחבר **ספר הנוער הלאומי** בסיכום החלטות הוועידה:

יסודותיהם של שלושה גופים חדשים הונחו בוועידה: ארגון הנוער העובד הלאומי, 'מרכז-העבודה' וחברת-ביטוח 'הסלע'. משלושת הגופים, שנים הראשונים התפתחו וליוו את הסתדרות העובדים הלאומית כל שנות קיומה, ואילו חברת ביטוח 'הסלע', לא הכתה שרשים למרות המאמצים שהוקדשו לחיזוקה.⁽²²⁾

(21) יהושע אופיר (לעיל הערה 1 בפרק זה), עמ' 247.
(22) שם.

ח' בן-ירוחם, מחבר **ספר בית"ר: קורות ומקורות**,⁽²³⁾ ציין כי ההחלטה על הקמת הנוער העובד הלאומי מקורה בהגדרתה העצמית של הסתדרות העובדים הלאומית כגוף שאינו תלוי בהסתדרות הציונית החדשה (הצ"ח) בתחום ענייני העבודה. באותם ימים קלטה ההסתדרות הלאומית לשורותיה רבים מבני עדות המזרח, לרבות בני נוער שיצאו לעבודה בגיל צעיר מתוך מצוקה כלכלית כדי לסייע למשפחה. לדבריו, "הנוער העובד הלאומי" צריך היה להקיף את בניהם הצעירים של חברי הע"ל, שיראו אף את עצמם כממשיכים בהע"ל, (ולא יעברו אל ההסתדרות 'הכללית' בדרך 'הסתדרות הנוער העובד')."⁽²⁴⁾

הסתדרות העובדים הלאומית מטפחת את בני הנוער

זמן קצר לפני פרסום ההחלטה על הקמת תנועת הנוער העובד הלאומי נחנך מועדון ראשון – ומכל המקומות נחנך בחיפה, מעוז מפלגות הפועלים, שנודעה בכינוי "חיפה האדומה". עיריית חיפה אישרה תכנית להקמת מועדון לנוער הלאומי בחיפה, ותכנית בניין המועדון הותאמה לשימוש בית"ר ויתר הארגונים הלאומיים בעיר הכרמל.⁽²⁵⁾

גם בוועידה הארצית השישית של הסתדרות העובדים הלאומית, שנערכה בנתניה ב-24-26 במאי 1945, נדון עניין הנוער הלאומי. משתתפי הוועידה אמנם החליטו "להקים בתי-ספר מקצועיים לנוער עובד",⁽²⁶⁾ אך החלטה זו נותרה על הנייר בלבד. מחבר **ספר העובד הלאומי** מסביר זאת באילוץ המציאות בשלהי שנות המנדט.⁽²⁷⁾ רק לאחר הקמת המדינה החלה הנהגת ההסתדרות הלאומית לתת דעתה לשאלות הנוער והצעירים, בעיקר אלה העובדים. רבים מחברי הארגון היו חברים בבית"ר – ולהפך, ולא הייתה כל כוונה להפריד בין נוער בית"ר לבין הנוער בהסתדרות הלאומית. אלה שפעלו להקמת מסגרת פעילות לנוער הלאומי ראו בבית"ר את תנועתם הרעיונית, והם ביקשו למצוא את הכלים ואת האמצעים להכשרתו המקצועית של הנוער שבמסגרת הסתדרות העובדים הלאומית.

חמש שנים חלפו ובינתיים קמה מדינת ישראל, אך בבחירות לאספה המכוננת (הכנסת הראשונה) חל פילוג בתנועה הלאומית. שתי המפלגות: ברית הצה"ר ותנועת החרות מיסודו של הארגון הצבאי הלאומי התמודדו ברשימות נפרדות. עם זאת, עניין גורלו של הנוער היה חיוני, ובדיוני ההנהלה ניתנה לו עדיפות. לצורך קידום הנושא הטיל הוועד הפועל על שלושה חברים, יוסף ולקר, יעקב צ'ינסקי ויצחק המאירי, לדון עם נציגי בית"ר על הקמת מחלקה לנוער עובד בהסתדרות הלאומית.

(23) ח' בן-ירוחם, **ספר בית"ר: קורות ומקורות**, כרך ב: אל העם, חלק שני, הוועד להוצאת ספר בית"ר, תשל"ו, עמ' 700-698.

(24) שם, עמ' 700.

(25) יבקרן תל-חי – מועדון לנוער הלאומי בחיפה, בתוך: **הירדן**, גיליון 629, י"ב באייר תרצ"ז (23 באפריל 1937), עמ' י.

(26) הושע אופיר (לעיל הערה 1 בפרק זה), עמ' 326.

(27) שם, עמ' 73.

במפגש ממרס 1950 הגיעו נציגי ההסתדרות הלאומית ונציגי בית"ר להסכם הכולל חמישה סעיפים:

א. שני הצדדים רואים בהקמת המחלקה לנוער לאומי בהסתדרות העובדים הלאומית דבר חיובי.

ב. הנהלת המחלקה תהיה משותפת בין נציבות בית"ר ובין הוועד הפועל.

ג. מנהל המחלקה וכל עובדיה יתמנו בהסכמה הדדית.

ד. בא כוחה של נציבות בית"ר יהיה חבר הוועד הפועל של הסתדרות העובדים הלאומית.

ה. המחלקה תטפל במיוחד בהקמת בתי ספר מקצועיים לנוער.

ב-10-12 באפריל 1950 נערכה הוועידה הארצית השביעית של הסתדרות העובדים הלאומית בבית העם בירושלים, בניין בשכונת בקעה שהיה נטוש מאז מלחמת העצמאות ונמסר לרשות קופת חולים לעובדים לאומיים. האווירה הייתה חגיגית: לראשונה התקיימה ועידה של הסתדרות העובדים הלאומית בבירת ישראל העצמאית, אך המציאות הכלכלית - המחסור והצנע - קצת העיבה על אוירת השמחה. רבים ציפו שהוועידה תקדיש מקום בהחלטותיה גם לתנועת הנוער הלאומי, אך הדבר לא קרה. עיקר הדיון נסב סביב שאלת ההצטרפות של הסתדרות העובדים הלאומית להסתדרות הכללית לעומת המשכתה בפעילות עצמאית, ובסוף הדיון נבחרו חמש ועדות: לענייני ארגון, חוקה וקליטה; לעניינים כלכליים וכספיים; לענייני עבודה ואיגוד מקצועי; לענייני מוסדות העזר של ההסתדרות הלאומית ולענייני התיישבות וחקלאות. אף לא ועדה אחת נבחרה לעסוק בענייני הנוער.

רק ביום 25 ביוני 1950 החליט הוועד הפועל של הסתדרות העובדים הלאומית על שני נושאים שקשורים לנוער. הראשון היה ההקצבות של קופת חולים לעובדים לאומיים לבית"ר, והשני היה הקמת מחלקה לנוער הלאומי בתיאום עם נציבות בית"ר. לצורך זה הוטל על שלום כהן ועל יעקב צ'ינסקי להיפגש עם נציבות בית"ר.

ראוי לציין שכל ההחלטות בעבר על הקמת נוער עובד לאומי עדיין לא הגיעו לכלל ביצוע, וכפי שציין מחבר ספר העובד הלאומי, "גם הפעם [יוני 1950] לא בוצעה ההחלטה".⁽²⁸⁾ ומדוע? ייתכן שהדבר נמנע בשל קיומה של תנועת הנוער בית"ר, וייתכנו גם סיבות אחרות, כגון מחסור באמצעים תקציביים או סדר יום שבו הנוער נדחק לשוליים. הנהגת בית"ר לא ראתה בעין יפה הקמת גוף שיתחרה על לב הנוער הלאומי, ואולי אף לא היו לה האמצעים הכספיים והאחרים הדרושים לכך, והיא הייתה שקועה בבעיותיה היא. כך או כך, בשלב זה לא ראו חברי הנהגה בהסתדרות העובדים הלאומית כל טעם להפעיל לחצים על הנהגת בית"ר בנושא. "צריכות היו לחלוף עוד שנים אחדות, עד שהמציאות פתרה את בעיית הנוער העובד בתנועה הלאומית".⁽²⁹⁾

(28) שם, עמ' 87.

(29) שם, עמ' 101.

לא עבר זמן רב, וב-1 בפברואר 1951 הובאה לוועד הפועל של הסתדרות העובדים הלאומית הצעת החלטה להקים מסגרת משותפת לבית"ר ולנוער העובד הלאומי. הצעה זו נדחתה בגלל התנאים המוקדמים שבית"ר הציבה, ובהם גם התנאי לבחור נציג מטעמה לוועד הפועל של ההסתדרות הלאומית. תנאי זה נדחה לאלתר, אבל המגעים עם נציגי בית"ר נמשכו. בפועל לא יצא דבר. עוד שנתיים וארבעה חודשים חלפו, וביוני 1953 החליט הוועד הפועל של הסתדרות העובדים הלאומית לתחום את הדיונים על הקמת תנועת נוער משותפת בפרק זמן של עוד שלושה חודשים. כדי לקדם סוף כל סוף את התהליך הממושך מינו חבר שכל תפקידו היה לקדם את הקמת תנועת הנוער לעובד הלאומי. הנטל עדיין היה אמור להתחלק במידה שווה בין ההסתדרות הלאומית ובין בית"ר, אך על ההסתדרות הלאומית הוטלו הוצאות ניהול המחלקה - וכך גם האחריות המעשית.

מהחלטות לפעולות

האור כבר נראה באופק: לראשונה, לקראת הוועידה הארצית השמינית של הסתדרות העובדים הלאומית, שתוכננה להיערך בעכו בנובמבר 1954, ניתנה להסתדרות הנוער העובד הלאומי הזכות לשלוח ציר לוועידה.⁽³⁰⁾ אחת הסיבות לכך הייתה הצורך לשמור על זכויותיו של העובד הצעיר בכל תקופת השתייכותו להסתדרות העובדים הלאומית. בעיקרה נועדה ההחלטה להדק את הקשר שבין ההסתדרות הלאומית לבין הדור הצעיר והמשרתים בצה"ל ובכוחות הביטחון.

בוועידה הארצית השמינית זכה לראשונה הנוער העובד הלאומי שעניינו יעלה על סדר היום. בעקבות תלונות על אי שיתוף פעולה עם הנוער הבית"רי, הציע הציר יצחק אפלבויס לשתף את בית"ר ואת ההתיישבות בהרחבת ההתארגנות של הנוער העובד הלאומי. בין השאר הוחלט בוועידה לבחור בארבע ועדות, כשאחת הייתה אמורה לעסוק בהסברה, בארגון ובנוער.⁽³¹⁾ עוד הצעה שאושרה בוועידה הייתה לקרוא לוועד הפועל להקים לשכות עבודה לנוער בערים שטרם הוקמו בהן, ולשלב בלשכות העבודה הללו גם את צעירי הסתדרות העובדים הלאומית.⁽³²⁾ עם זאת, כמו תמיד, ההחלטות הקשורות לפעילות הנוער העובד הלאומי לא יושמו בשטח, וחוסר שיתוף הפעולה בין שתי תנועות הנוער הלאומיות נותר בעינו. "על מסגרת חינוכית לא חשבו כלל בעבר, מפני שבית"ר היתה התנועה המחנכת, ואיש לא רצה לפגוע במעמדה ובסמכותה של בית"ר, כתנועת נוער חינוכית".⁽³³⁾

השינוי חל במהלך 1956. בשנה זו פנתה הנהגת הנוער העובד הלאומי אל המחלקה לנוער והחלוץ בסוכנות היהודית בדרישה להכיר בה כתנועת נוער עצמאית, הזכאית להטבות שהסוכנות מעניקה לתנועות נוער ציוניות אחרות. ההנהגה ביקשה לקבל סיוע וביקשה שיוקצו למענם תקציבים, אך בתחילה נענתה פנייתם בשלילה. רק כעבור שנתיים הכירה הסוכנות היהודית (חלקית) בארגון נע"ל - הנוער העובד הלאומי, אשר ייקרא "הנוער העובד והלומד הלאומי", ויצרף לשורותיו גם תלמידי בתי

⁽³⁰⁾ שם, עמ' 102.

⁽³¹⁾ שם, עמ' 162.

⁽³²⁾ שם, עמ' 163.

⁽³³⁾ שם, עמ' 216.

הספר.⁽³⁴⁾ בהמשך למגמה זו של ארגון תנועת הנוער הלאומי במסגרת ההסתדרות הלאומית, אף נעשה ניסיון להקים בית ספר מקצועי לבני נוער שיצאו לעבודה ללא כל השכלה מסודרת (בעיקר בני נוער משכבות המצוקה). עשרות תלמידים נרשמו למוסד החינוכי החדש וזכו להשכלת יסוד, אך המוסד לא זכה להכרתם של משרד העבודה ומשרד החינוך – ומכאן גם לא לתמיכתם. לקראת סוף 1958 נאלצה הנהלת בית הספר לסגור את שעריו. למרות תקופת פעילותו הקצרה, עצם קיומו קצר הימים שימש נדבך לבניין העצמאי של הנוער העובד הלאומי. התנועה אימצה את נושא חינוך בני הנוער, והפכה להיות מסגרת חינוכית ומקצועית גם יחד.

באותם ימים מזכיר הנוער העובד והלומד היה אריה גלזמן. תחילה היה כפוף להנחיות הוועד הפועל של ההסתדרות העובדים הלאומית, אך לאחר עשור נתקבלה החלטה שלפיה "מזכיר ארגון הנוער, הנושא באחריות היומיומית לפעילות, הוא שצריך לייצג את הנוער בועד הפועל",⁽³⁵⁾ ואריה גלזמן נבחר לוועד הפועל.

ההסתדרות העובדים הלאומית החלה להשקיע מאמצים ואמצעים לעשייה חינוכית וחברתית בקרב בני הנוער. בשטח הדברים באו לידי ביטוי בשילוב בני הנוער בפעילות היום-יומית. הנוער שולב באירועי כ' בתמוז, יום העובד הלאומי, ובשנת 1959 החל להופיע **לפיד**, ירחון של נע"ל בעריכת עמנואל כ"ץ. הירחון נועד להעביר מידע שוטף על פעילות ההסתדרות, ולצדו גם רקע היסטורי לתולדות התנועה הלאומית, סיפורי מורשת הציונות וסיפור מאבק המחותרות הלוחמות בכנופיות הערביות, בשלטון הזר ובמלחמת העצמאות. בתוך זמן קצר השתלב הנוער העובד והלומד הלאומי במארג הפעילות של כלל תנועות הנוער. המדריכים גיבשו תכניות עבודה לנוער ולדור הצעיר בחברה הישראלית. חוברות הדרכה נכתבו, ספריות וחדרי קריאה נפתחו, ועשרות סניפים הוקמו ברחבי המדינה.

בכינוס הארצי השני של הנוער העובד והלומד הלאומי, שנערך באפריל 1965 בהשתתפות כמעט 100 צירים מכל סניפי התנועה בארץ, אמר א' גלזמן, מזכיר הנוער העובד והלומד הלאומי, כי בתוך ארבע שנים הוקמו גרעינים וסניפים של תנועת נוער זו בכ-50 מקומות בארץ והמספר הכולל של הצעירים המאורגנים בה מתקרב לרבעה הראשונה.⁽³⁶⁾ בחלוף 31 שנים ניהל הנוער הלאומי 55 סניפים פעילים ברחבי הארץ, מקריית שמונה וכרמיאל שבצפון ועד לבאר שבע שבדרום. 26 סניפים מתוכם פעלו בעיירות הפיתוח. פריסה זו של הפעילות יש בה משום הוכחה להדגשים שבפעילות הנוער הלאומי. התנועה פונה לבני הנוער שבעיירות הפיתוח ובאזורי המצוקה, המשועים למסגרות, לפעילות חברתית, להעשרה תרבותית ולחינוך משלים.

תנועת הנוער הלאומי מחנכת זה דורות להגשמה עצמית, ודוגלת בעיקרון של שותפות בתכנון – לא פעילויות שנעשות למען הנוער, אלא פעילויות שעושה הנוער עצמו. הנוער הוא מרכז העשייה והחשיבה.

(34) ש.ם.

(35) ש.ם, עמ' 217.

(36) א' גלזמן, 'הנוער – העתודה של הע.ל.', בתוך: **חזית העובד: ביטאון העובד הלאומי**, גיליון ערב פסח מס' 66/67.

ניסן תשכ"ה – אפריל 1965, עמ' 25.

שנים ראשונות למדינה: ימי מבחן להסתדרות העובדים הלאומית

בוועידה הארצית השביעית, שהייתה, כאמור, הראשונה להתקיים לאחר הכרזת המדינה, מצאה עצמה ההסתדרות הלאומית במוקד הפילוג בתנועה הלאומית בין תנועת החרות לבין ברית הצה"ר המאוחדת. היו אלה הימים שלאחר מלחמת העצמאות, על כל הבעיות הכרוכות בכך. יחסים מעוררים מבית, השתלטות מפא"י ומפלגות השמאל על מנגנוני השלטון, ובכלל זה גם המנגנונים שנועדו להתמודד עם העלייה, עם הקליטה ועם השיכון. מאות אלפי העולים שהגיעו ארצה נלקחו היישר מסיפון האנייה אל מוסדות מפלגות הממסד, בעיקר השמאל, והסתדרות העובדים הלאומית נותרה בשולי העשייה הציונית. אכן, היו אלה ימי מבחן קשים לתנועה הלאומית ולהסתדרות הלאומית, אך דווקא באותם ימי מבחן הנוחו היסודות להרחבת המוסדות הכלכליים של הארגון. גולת הכותרת הייתה הקמת חברת סלע ומפעלי השיכון.

בבחירות הכלליות לכנסת השנייה (30 ביולי 1951), נבחר לראשונה חבר כנסת מטעם הסתדרות העובדים הלאומית: המזכ"ל אליעזר שוסטק. בריאיון שהעניק לאחר 37 שנים לעיתונאי אדר קיסרי אמר: "נבחרתי לכנסת בשנת 1951, בזכות הסתדרות העובדים הלאומית ובשמה, כמי שהיה מזכ"ל הסתדרות עובדים זו".⁽³⁷⁾ לדבריו, בתחום עיקרי אחד: עבודה ורווחה, אפשר להצביע על הישג בלעדי שהשיג.

בעוד שתרומתי בשטחים השונים במסגרת עבודה ורווחה לא הייתה מבוטלת, והיו גם שותפים נוספים לתרומה זו, הנה בנושא אחד – אני מרשה לעצמי לקבוע – תרומתי הייתה מיוחדת. נתקדם לפי הסדר: הביטוח הלאומי הוקם ב-1954. זו הייתה, לערך, השנה השלישית לכניסתי לכנסת. לזכות חברי בוועדת העבודה והרווחה ולזכותי ניתן לזקוף את כל הפעולות שהביאו להקמת הביטוח הלאומי, אינני יודע אם המדינה הייתה יכולה להחזיק מעמד בתחום החברתי.⁽³⁸⁾

מזכ"ל הסתדרות העובדים הלאומית ציין בסיפוק כי לו ולעוד שלושה או ארבעה חברי כנסת עמדה זכות גדולה לקדם מערכת תחיקה ותקנות הקיימות כיום (1989) בנושא הביטוח הלאומי. עם זאת, גולת הכותרת של פועלו בכנסת הציג שוסטק את מאבקו למען חוק ביטוח בריאות ממלכתי. "זו הייתה גולת הכותרת ומבצעי האישי".⁽³⁹⁾ ומדוע? באותה התקופה, לדבריו, לא כלל הביטוח הלאומי, על כל תשעת ענפיו, את הענף החשוב ביותר לכל אזרח – ביטוח בריאות ממלכתי. "הייתי חבר כנסת 37 שנים – בשבע מהן כיהנתי בתור שר הבריאות. במשך כל אותה תקופה, בעיקר בהיותי שר הבריאות, ראיתי בהפעלת ביטוח בריאות ממלכתי את מטרת חיי".⁽⁴⁰⁾ מאבקו של נציג הסתדרות העובדים הלאומית בכנסת ובממשלה כוון כנגד נציגי מפלגות הפועלים, מפא"י על כל גלגוליה ("המערך")

(37) אדר קיסרי (לעיל הערה 86 בפרק השני), עמ' 4.

(38) ש.ם.

(39) ש.ם.

(40) ש.ם.

ו"העבודה", וכנגד נציגי ההסתדרות הכללית שפעלו למען קידום בריאות מעמדית: שיטה שקיפחה חלקים גדולים מהאוכלוסייה ומאזרחי ישראל ומנעה מהם שירותי בריאות שווים והולמים.

תרומה עצומה לקידום מערכת הבריאות במדינת ישראל יש לזקוף לזכותו של נציג הסתדרות העובדים הלאומית בכנסת ובממשלה במשך השנים הרבות. עד 1977 - שנת המהפך הפוליטי שחל במדינה - ואף שנים אחדות לאחר מכן, דמו בתי החולים הממשלתיים במדינה, ירושת המנדט הבריטי, למעברות. החולים שכבו בצריפים עלובים. כך היה המצב בבית החולים תל השומר, היום בית החולים על שם אברהם שיבא, כך היה באספ הרופא, היום המרכז הרפואי על שם עליזה בגין, כך היה בבית החולים בנהרייה, בבית החולים פוריה שליד טבריה, בחדרה, בחולון ובמקומות אחרים. היום נישאים באותם אתרים בדיוק בתי חולים מתקדמים ומפוארים. "עם כל הצניעות", סיפר שוסטק באותו ריאיון -

רשאי אני לספר כי הצלחתי לשנות את המצב. מי שמגיע היום לבית החולים בתל-השומר, רואה בית-חולים לתפארת. בית החולים וולפסון, בנין מפואר, הפותר כיום את הבעיה האישפוזית לכל הסביבה. מי שזוכר את בית-החולים אסף הרופא - לא יכירנו היום. הייתה זו משימה לא קלה. הצלחתי גם לחלץ ממצב קיפאון את בית החולים הפסיכיאטרי בטירת הכרמל - גם שם עמד שלד כאבן שאין לה הופכין. אם הצלחתי להוציא את בתי החולים בארץ ממעברות ולתת מיטה, חדר ואויר לנשימה לחולים בעת חוליים, סבורני כי גם אלה יזכרו אותי לטובה ולברכה.⁽⁴¹⁾

הוועידה השמינית בעכו, סמל גבורת עולי הגרדום

הוועידה השמינית של הסתדרות העובדים הלאומית התקיימה בעכו בנובמבר 1954. בתקופת המנדט הפכה העיר עכו סמל לגבורת ישראל. במצודת עכו נכלאו זאב ז'בוטינסקי וחבריו, שנעצרו בירושלים במאורעות הדמים של ניסן תר"ף (אפריל 1920). בין חומות הכלא עלה לגרדום בגבורה שלמה בן-יוסף (טבצ'ניק), חבר פלוגת הגיוס של בית"ר בראש פינה ואיש אצ"ל, ובשנות המרד בשלטונות המנדט עלו לגרדום בגבורה לוחמי אצ"ל אליעזר קשאני, יחיאל-דב דרזנר [רוזנבאום], דב גרונר, מרדכי אלקחי, יעקב וייס, אבשלום חביב ומאיר נקר. גם חבר ההגנה מרדכי שוורץ עלה לגרדום במבצר עכו. חומות הכלא נפרצו בפעולה נועזת של אצ"ל ביום 4 במאי 1947, ובמהלכה ברחו אל החופש כלואים רבים משורות אצ"ל ולח"י. לאחר מלחמת העצמאות, משנטשו את העיר אלפי ערבים מתושביה, התיישבו בה עולים חדשים. אמנם בשנים הראשונות להקמת המדינה לא הכירו ממשלות ישראל בגבורת לוחמי המחותרות, לא ציינו את כלא עכו כאתר גבורה ממלכתי ואף מנעו כל דריסת רגל של התנועה הלאומית בעיר, אך הודות לנחישותם של כמה עולים בעלי תודעה לאומית הוקם בעיר סניף ההסתדרות העובדים הלאומית ולתנועת החרות. במוסדות ההסתדרות הלאומית הוחלט לקיים את הוועידה השביעית בעיר נמל עתיקה זו - עיר של גבורת הלוחמים, עיר קולטת עלייה.

(41) ש.ם.

הוועידה נפתחה בטקס חגיגי באולם הקולנוע יחיעם, אולם הקולנוע היחיד בעיר, בהשתתפות 79 צירים ומאות חברים ואורחים מכל רחבי הארץ. היה זה גם ציון דרך ל-20 שנות פעילותה של הסתדרות העובדים הלאומית. הוועידה נפתחה במעמד מזכיר הארגון שוסטק, יו"ר תנועת החרות בגין, ראש עיריית עכו גדיש, ח"כ ד"ר אלטמן, מזכיר מרכז הלשכות מילשטיין ואחרים, ומברקי ברכה רבים נתקבלו: משר הדתות שפירא, משר החקלאות לוז ומשר הפנים רוקח, שניהן גם כראש עיריית תל אביב-יפו, מראשי ערים אחרות כגון ירושלים, חיפה ועוד, מארגונים שונים, ממוסדות, משגרירויות ומאנשי ציבור רבים. כמו תמיד, נישאה ברכה לבבית מפרופ' יוסף קלזנר, והפעם, לראשונה, התקבל גם מברק ברכה לפתיחת הוועידה מהסוכנות היהודית לארץ-ישראל.

הוועידה נערכה ב-1954, כשלוש שנים לאחר מפלתה של תנועת החרות בבחירות הכלליות לכנסת השנייה. זו ירדה מ-14 מנדטים לשמונה, ולפיכך, קיום הוועידה בעכו אצר בחובו ערכים מוספיים. הקמת סניף הסתדרות העובדים הלאומית בעכו – ובעקבותיו הקמת סניף תנועת החרות – סימלו את חידוש תנופת הפעילות של שני הארגונים בעיר הצפונית קולטת העלייה. על רקע מערכת היחסים העכורה שבין מפלגת הצה"ר לבין תנועת החרות, העידה נוכחותו של בגין, יו"ר תנועת החרות, על הזיקה הקיימת בין התנועת הפוליטית לבין הסתדרות העובדים הלאומית (נוכחותו בוועידה אף בלטה לאור היעדרותו מן הוועידה שקדמה לה, באפריל 1950).⁽⁴²⁾ באתם ימי שפל במעמדה של תנועת החרות ועד לצאתה מן המשבר, הייתה למענה ההסתדרות הלאומית למשענת כוח – ארגונית ומנהלית. יו"ר תנועת החרות הביא את ברכתו לחברי הוועידה, והעלה על נס את תרומת הסתדרות העובדים הלאומית למלחמתם של אצ"ל ולח"י בתקופת המרד בשלטונות המנדט. במיוחד הדגיש את הצורך באחדות פועלים, וקבע כי המכשול העיקרי להקמת אחדות פועלים הוא ההבדל בדגלים. דגלה של תנועת החרות, כך ציין יו"ר התנועה, הוא דגלם של חוזה מדינת היהודים ומחולל התנועה הציונית הרצל, ודגלם של ממשיכי דרכו נורדאו וז'בוטינסקי. הוא דגלם של גיבורי ישראל לדורותיהם: טרומפלדור, רזיאל, שטרן ("יאיר"), עולה הגרדום משורות אצ"ל גרונר, חברי המחותרת המשחררת, צבא ישראל המנצח, המדינה העברית, האומה שקמה לתחייה. להסתדרות העובדים הכללית, לעומת זאת, מלבד הדגל הלאומי עומד דגל אחר, זר, הדגל האדום. "אדרבא, יסירו נא את הדגל הזה, הנוסף, הזר, המפריד, מעליהם ויוסרו המכשול המכריע, אף כי לא היחידי להקמת ארגון מקצועי אחד".⁽⁴³⁾

את הוועידה פתח המזכיר הראשי שוסטק. הוא ציין הישגים כגון הקמת קופת חולים לעובדים לאומיים, המשרתת 130 אלף נפש, אך הוסיף כי רק שליש מחבריה מאורגנים בהסתדרות העובדים הלאומית. כן ציין הישגים כגון הקמת חברת סלע למען דיור ושיכון זול לעובדים, ושירותי אשראי וקופות מלווה לעזרה הדדית בירושלים, בתל אביב, בחיפה, בנתניה ובעכו. ראוי לציין כי הן החברות בקופת חולים לאומית הן הזכאות לרכישת דירה בחברת סלע לא הותנו בחברות בהסתדרות הלאומית. עובדה זו שיקפה את דפוס הפעילות הקבוע של הארגון מאז הקמתו, בניגוד לדפוס הפעילות של ההסתדרות

⁽⁴²⁾ יהושע אופיר (לעיל הערה 1 בפרק זה), עמ' 156.
⁽⁴³⁾ שם, עמ' 159.

הכללית. בנאמו שוסטק ציין: "לא סגרנו את השירות לחברים שאינם בהסתדרותנו. בשיכונים שלנו נמצאים רבים שמעולם לא השתייכו להסתדרות העובדים הלאומית".⁽⁴⁴⁾

בנאמו התווה שוסטק קווים מנחים לסדר היום של הוועידה. להסדר בעיית יחסי עבודה, טען, חובה שיהיה מעין בית דין גבוה העומד מעל אינטרסים כיתתיים, מעמדיים ומפלגתיים, ולשם כך הציג להקים מוסד לבוררות לאומית - מוסד לבוררות חובה. בעניין הוויכוח על הצטרפות ההסתדרות הלאומית לזו הכללית ופעילות במסגרתה, לא שלל שוסטק את הרעיון על הסף. לדבריו, "אם תיהפך הסתדרות העובדים הכללית להסתדרות מקצועית - ללא אפליה וללא קיפוח בעלי השקפות שונות - תהא הסתדרות העובדים הלאומית הראשונה להושטת יד, להקמת אחדות הפועלים במדינתנו".⁽⁴⁵⁾

הוועידה השמינית הציטינה באחדות השורות. על אף המתחים ששררו בין הסתדרות העובדים הלאומית לבין תנועת החרות, עצם הופעתו של יו"ר תנועת החרות בוועידה ודברי הברכה שנשא, לרבות ציון חלקה של הסתדרות העובדים הלאומית בתקופת המחתרת, עוררו תקווה גדולה בקרב צירי הוועידה. "היתה הרגשה של שלמות בתנועה, זו השלמות שנזקקה לה ערב הבחירות לכנסת השלישית לעיריות".⁽⁴⁶⁾ בוועידה עלו לדיון שלושה נושאים עיקריים: היחסים עם לשכת העבודה הכללית (שהיא בשליטת ההסתדרות הכללית) והשאלה אם אכן זקוקה הסתדרות העובדים הלאומית למפעלים כלכליים כמו שיש לכללית (להוציא, כמובן, את קופת חולים לאומית); קיום חברת השיכון סלע, שגם עליו הציבו כמה מן הצירים סימני שאלה; ומערכת היחסים עם תנועת החרות.

קליטת העלייה מארצות המגרב

בימים שבהם התקיימה הוועידה השמינית של הסתדרות העובדים הלאומית בעכו, החלו לפקוד את מדינת ישראל גלי עלייה ראשונים מארצות המגרב - ובעיקר ממרוקו ומתוניס. עולים אלה, רובם חסרי אמצעים, הוסעו מיד בבואם במשאיות ליישובי ספר או לכפרים ולמושבים בנגב, בעמק בית שאן, בפרוזדור ירושלים, בגליל ובאזורים אחרים. רובם שוכנו במעברות או בשיכונים שהוקמו במיוחד לקליטתם. הם נקלטו בידי הממסד, ולהסתדרות הלאומית לא הייתה כל דרך להגיע אליהם לסיוע או לתמיכה. אחת ההחלטות שנתקבלו בעניין זה הייתה הקמת סניפים חדשים של תנועת החרות במעברות רמלה, קיסריה ורמת השרון. מאוחר יותר, בעקבות ממצאיו של סקר שנערך, הוקמו סניפים גם במקומות רבים אחרים. בחלק מן המקומות הללו הקדימה הקמת סניפי תנועת החרות להקמת המוסדות של הסתדרות העובדים הלאומית. היערכות זו אפשרה להעניק לעולים החדשים תמיכה וסיוע כבר בימיהם הראשונים בארץ.

(44) שם, עמ' 158.

(45) שם.

(46) שם, עמ' 159.

הבחירות הכלליות לכנסת השלישית הראו שהסיוע נתקבל בברכה בקרב העולים, ובכנסת השלישית הכפילו אלה את כוחה של תנועת החרות. התנועה חדרה ליישובי העולים, למרכזי קליטה ולמעברות, מקומות שקיבלו מאוחר יותר את הכינוי "ישראל השנייה", מקומות שבהם לא הייתה לתנועה כל דריסת רגל לפני כן. תנועת החרות קיבלה 15 מנדטים, והפכה לתנועה השנייה בגודלה בכנסת, אחרי מפא"י. אלפים מן הבוחרים שנתנו את אמונם בתנועת החרות התגוררו במקומות וביישובים שבהם לא הייתה להסתדרות העובדים הלאומית כל אחיזה וכל נוכחות. רובם היו חברי הסתדרות העובדים הכללית, שחברותם בה נכפתה עליהם ברדתם מכבש האונייה בנמל חיפה. ממלא מקום מזכיר התנועה בן-ציון קשת (קצנלנבוגן), לימים סגן יו"ר הכנסת, כתב באוגוסט 1955 למזכ"ל הסתדרות העובדים הלאומית שוסטק כי כעת, לאחר שהתגלתה תמיכתם של אנשי המעברות ויישובי העולים, "יש להקים ולבסס את מוסדותינו בהם".⁽⁴⁷⁾

ההישג הגדול של תנועת החרות בקרב העולים החדשים קומם את הנהגת הסתדרות הכללית ומפלגות הפועלים, ואלה החליטו לבוא חשבון עם העולים שתמכו בתנועת החרות. מסע של לחצים החל: אימונים בפיטורים ורדיפות על רקע פוליטי. בחוזר שנשלח לסניפי הסתדרות הלאומית בחתימת ש' כהן נכתב, בין השאר:

מפלגת השלטון [מפא"י, י"ק] רוגזת על עצם העובדה שתושבי הפרברים והשכונות, אנשי המעברות ודרי המחנות [העולים, י"ק], רובם ככולם אנשי עמל ועבודה, אנשים המתפרנסים מיגיע-כפיהם, נתנו את אמונם בתנועת ז'בוטינסקי. אותם המוני עובדים שהצביעו הפעם עבור תנועתנו נתונים לשימצה ועלבונות בפי שופרי התעמולה של מפא"י, המכנים אותם 'אספסוף'".⁽⁴⁸⁾

הסתדרות העובדים הלאומית לא הסתפקה במשלוח חוזרים לנאמני המחנה הלאומי שהביעו את תמיכתם בתנועת החרות, אלא גם פעלה להקמת סניפים באותם מקומות יישוב וליצירת קשרים עם תושביהם, כדי לצרפם למעגל החברים ולפעילות במסגרתה. הנהגת תנועת החרות, לעומת זאת, לא ראתה בחיוב את הרעיון לפעול בקרב העולים רק למען הסתדרות העובדים הלאומית. למען אלה מחבריה שנשאו בכיסם את הפנקס האדום, פעלה תנועת החרות להקמת סיעה בהסתדרות העובדים הכללית. בשנים הקרובות יגרום פועלה של תנועת החרות מחלוקת וקרע עם הסתדרות העובדים הלאומית.

מגעים ראשונים החלו בין תנועת החרות, שהייתה במגמת עלייה בכוחה ברחוב היהודי, לבין מפלגת הציונים הכלליים, שהיו במגמת ירידה. הנהגת ההסתדרות הלאומית התנגדה למגעים אלה. אחת הסיבות לכך הייתה שמאז 1952 החזיקה מפלגת הציונים הכלליים רשימה בהסתדרות הכללית, בשם "איגוד העובדים הציונים הכלליים בהסתדרות" (לימים "איגוד העובדים הליברליים"). הייתה זו

⁽⁴⁷⁾ שם, עמ' 165-166.

⁽⁴⁸⁾ שם, עמ' 168-169.

רשימה קטנה ולא סוציאליסטית בארגון סוציאליסטי, והנהגת הסתדרות העובדים הלאומית חששה שמא סיעתם הקטנה תשאב אליה קולות של חברי ההסתדרות הכללית שהם אוהדי תנועת החרות או חבריה. במקום שיצטרפו לשורותיה של ההסתדרות הלאומית ובמקום שיחזקו את כוחו של העובד הלאומי, חששה ההסתדרות הלאומית כי אלה ימצאו להם מוצא קל לתמיכה ברשימה קטנה וחסרת השפעה.

שוב נשמעו הקולות גם בקרב הסתדרות העובדים הלאומית להשתלב, להצטרף או להתמזג עם ההסתדרות הכללית. משה ברקוביץ, אחד מחברי הנהגה, אמר: "לא איתם [עם הציונים הכלליים, י"ק] נגבש חזית אנטי-מרכסיסטית. לנו לא נשארה ברירה, אלא לפתוח במגע עם ההסתדרות הכללית".⁽⁴⁹⁾ ברקוביץ לא היה יחיד בדעה זו. שחורי, חבר בכיר אחר בהסתדרות הלאומית, אמר כי עדיף להתמזג עם ההסתדרות הכללית ולא עם הציונים הכלליים. הדברים לא היו נהירים בשלב זה של תחילת המגעים עם מפלגת הציונים הכלליים. מזכיר הארגון סיכם את הדיון, ואמר שאם תתקבל החלטה על רצון החברים להתמזג עם ההסתדרות הכללית יובא הדבר לידיעת יו"ר תנועת החרות. "ואם הוא יתנגד, נצטרך לשקול מחדש את החלטתנו".⁽⁵⁰⁾ אולם, כפי שציין שוסטק, בגין עצמו אמר כי "הדיון איננו פסול", ואף כי איננו רואה בו "בגידה ביסודות קיומה של התנועה". משמע, בגין העביר את ההחלטה על צירוף - או אי צירוף - להסתדרות הכללית לידי הנהגת ההסתדרות הלאומית וחבריה.⁽⁵¹⁾

ועידת חצי היובל של הסתדרות העובדים הלאומית בבאר שבע, בירת הנגב

שנת 1959 היטיבה עם הסתדרות העובדים הלאומית. האווירה ברחוב ערב הבחירות לתנועת החרות ולהסתדרות העובדים הלאומית הייתה לבבית ואוהדת. על אף העובדה שמדובר בארגונים שונים: מפלגה מדינית וארגון עובדים, עדיין קיימת ביניהם זיקה, לעתים גלויה ולעתים סמויה. ב-3 בנובמבר היו אמורות להיערך הבחירות הכלליות לכנסת הרביעית, וכמה חודשים קודם לכן הוחלט במזכירות ההסתדרות הלאומית לקיים את הוועידה התשיעית בבאר שבע. במפעלי המגביות לגיוס כספים בתפוצות נחלו הצלחה רבה, הבינוי היה בתנופה וסל השירותים לחברים הורחב. גם מערכת היחסים שבין תנועת החרות לבין הסתדרות העובדים הלאומית הייתה רגועה. לקראת הבחירות הכלליות לכנסת הרביעית פינתה ההסתדרות הלאומית, שהקפידה לשמור על מעמדה העצמאי מול תנועת החרות, חדרים מבניין העובד הלאומי. אולי היה הדבר בזכותו של ח"כ אברהם דרורי, שהיה חבר בכיר בארגון. אפילו במערכת היחסים עם מפלגות השמאל, שבעבר אופיינו במתח גבוה ובחשדנות, חלה רגיעת מה. סימן לכך היה שבועידה התשיעית של ההסתדרות הלאומית, לראשונה בוועידות הארגון, הופיע לברך שר העבודה מרדכי נמיר. זה האחרון קיים פגישה עם יו"ר הסתדרות העובדים הלאומית

(49) שם, עמ' 181-182.

(50) שם, עמ' 182.

(51) שם.

שוסטק, שחשב כי תינתן להסתדרות הלאומית נציגות בארגון העבודה הבין-לאומי (נציגות שבפועל לא ניתנה). למרות המתיחות הפוליטית שעדיין הורגשה היטב, התופעות המכוערות של אלימות יזומה בסכסוכי עבודה ובמאבקי האיגוד המקצועי חלפו. ההתנהלות הכוחנית והאלימה בעבר הפכה כעת לשיח פוליטי. "מעתה ניתן היה לנהל ויכוח בלי אגרופים קמוצים, תוך מו"מ בכנסת, ברשויות המקומיות, או בהנהלת לשכות העבודה".⁽⁵²⁾

הוועידה התשיעית

פעולות המגבית של הסתדרות העובדים הלאומית זכו להישגים, והדבר נתן את אותותיו בשטח בבינוי מוסדות חדשים, בהקמת משרדים ובהרחבת השירותים לחברים. בוועידה התשיעית, שהתכנסה לציון מלאת חצי יובל להקמת הסתדרות העובדים הלאומית, שמעו הצירים לראשונה על הנוער העובד הלאומי ועל הפעילות הנרחבת מחוץ לארץ-ישראל, בתפוצות הגולה, במסגרת "הליגה למען העובד הלאומי". הוועידה נפתחה בטקס חגיגי באולם בית העם בבאר שבע, במעמד 130 צירים מ-40 סניפים, אורחים וקהל רב. פתח אותה יו"ר ההסתדרות הלאומית שוסטק. בדבריו ביקר את שר העבודה נמיר על שזכה כי בתקופת כהונתו במשרד העבודה הוקמה לשכת עבודה ממלכתית, הישג אדיר לרעיון הממלכתי של תלמידי זבוטינסקי וחברי הסתדרות העובדים הלאומית. "אין עוד מונופולין להסתדרות הכללית בשוק העבודה", אמר. "לא רק שלא ראינו פסול בהסתדרות עובדים שנייה, אלא שראינו ברכה בקיום ארגונים מקצועיים אחדים, נפרדים. ובמלחמה זו ניצחנו ניצחון מוחלט!"⁽⁵³⁾

⁽⁵²⁾ שם, עמ' 234-235.

⁽⁵³⁾ שם, עמ' 236.

שנת "לב" לקיומה של הסתדרות העובדים הלאומית

הוועידה הארצית העשירית של הסתדרות העובדים הלאומית נערכה באולם הקולנוע אביב שבטבריה, באוגוסט 1965. בוועידה נכחו שר העבודה יגאל אלון, יו"ר תנועת החרות מנחם בגין, מזכ"ל הארגון אליעזר שוסטק, 172 צירים מ-102 סניפים וקהל רב. הייתה זו השנה ה-32 לקיומו של הארגון - שנת "לב". עיקר הדיון התמקד בניסיונות להקמת סיעת תכלת-לבן בהסתדרות העובדים הכללית, ובעוד

30 שנה להסתדרות הלאומית

הסתדרות העובדים הכללית הייתה נתונה במשבר, ברפיון אונים מחריד ובקוצר יד ורוח, עיקר הפעילות נעשה בתוך תנועת ז'בוטינסקי.

לדברי מזכ"ל ההסתדרות הלאומית שוסטק, מעולם לא הייתה שעת רצון טובה יותר וסיכויי הצלחה גדולים יותר לפנות אל ציבור העובדים ולקרוא לו "לנטוש את אליל מסגרתו המרוקנת, הרופפת והמיושנת, ולהצטרף בהמוניו למסגרת מלחמתו הרעיונית והמקצועית של העובד הלאומי - שהיא גם מלחמתה הרעיונית והמדינית-חברתית של כל התנועה הלאומית - תנועתו של ז'בוטינסקי בכללה".⁽⁵⁴⁾ המזכ"ל הביע את פליאתו כי לתבוע מחברי תנועת ז'בוטינסקי לנטוש את ההסתדרות הכללית, מסגרת הזרה לרוחם, לנפשם ולאינטרס המקצועי-חברתי שלהם, ניכר ניסיון לחזק את הגוף המתפורר, "אשר כל מהותו יסודותיו וכל חזונו הם בניגוד לכל מהותנו, כל יסודותיו וכל חזונו הם בניגוד גמור לכל מהותנו וחזונו".⁽⁵⁵⁾ ולמרות המגמות הללו, הזרות לרעיון הלאומי שהביא להקמת הארגון, ציין המזכ"ל שבמהלך אותן שנתיים אחרונות של ניסיונות להיכנס להסתדרות הכללית חל גידול בשורותיה של ההסתדרות הלאומית.

⁽⁵⁴⁾ אליעזר שוסטק, 'עם הוועידה', בתוך: **חזית העובד: ביטאון העובד הלאומי**, גיליון מס' 70, (אוגוסט 1965), עמ' 3.

⁽⁵⁵⁾ שם.

לא נתגלו בקיעים וסטיות בשורותינו, אין נטישות של חברים. להפך: גברה הפעילות מבפנים ומבחוץ. [...] שוכללו כליה ומוסדותיה הארגוניים, הכלכליים, הסוציאליים והתרבותיים, ונוספו לה עובדים רבים מאד, הן מתוך העובדים הבלתי מאורגנים, הן מן העולים החדשים, הן מבני הנוער שנתבגרו ונכנסו למעגל העבודה והן – ואולי בעיקר – מתוך הארגון ה"הסתדרותי", אשר נטשוהו ועברו אלינו.⁽⁵⁶⁾

אין נשגב משם העובד העברי

בפתיחת הוועידה העשירית של הסתדרות העובדים הלאומית אמר המזכ"ל שוסטק כי מאז הקמת הארגון התמקדה מלחמתו בחזית הלאומית ולא בזו המעמדית.

אנחנו חברי הסתדרות העובדים הלאומית וחברי ארגון הצה"ר ובית"ר והקודמים לנו נשאנו את דגל המלחמה הזאת בכל מקום עבודה, על כל פיגום של בנין, בכל פרדס, על כל כביש ובכל מפעל מלאכה או חרושת שהיה בימים ההם. והמלחמה הרעיונית הפכה עם הזמן לריב אחים גדול.⁽⁵⁷⁾

לדבריו:

לא דרשנו הטלת השקפתנו בכוח על מישהו ביישוב. כל אלה אשר תומכים בנו מתוך הכרה, מתוך אמונה ומתוך רצון ולא מתוך כפיה. לא כך חשבו יריבינו מקרב תנועת העבודה. הם עשו הכול למען השלטת את דעתם על כולם וגם עלינו בכל האפשרויות ובכל הדרכים. [...] ואנחנו נאלצנו להילחם על עצם קיומנו ועל עצם חיינו כעובדים בעלי השקפת חד-נס בציונות. היינו נאלצים להילחם על עבודה, על זכות העבודה ועל זכות הקיום. ועל כן הקימונו את ארגון העובדים שלנו ואח"כ את הסתדרות העובדים הלאומית, לשם קיומנו כעובדים בעלי השקפה וחזון לאומי מדיני זה. ורק המכשירים האלו בשטח החומרי והכלכלי לקיומנו אפשרו לנו גם את המלחמה המדינית. ואילולא המכשיר המרכזי הזה ששמו הסתדרות העובדים הלאומית לא היתה יכולה תנועת ז'בוטינסקי לבצע את מלחמתה הלאומית והמדינית.⁽⁵⁸⁾

מזכ"ל הסתדרות העובדים הלאומית הביע את סיפוקו מכך שכל אותם הרעיונות שהוגשמו בשטח המדיני בהשראתו של ז'בוטינסקי הולכים ומתגשמים גם בשטח החברתי. "המוסדות שלנו והשירותים שלנו אינם סגורים אלא פתוחים לכל אזרח, לכל מי שרוצה ליהנות מהם, בלי שיצטרך לעשות איזו שהיא כפיה בעצמו ובדעתו ולקבל איזו שהיא השקפה או דעה זרה לו".⁽⁵⁹⁾ כך או כך, אמר שוסטק, "נלחמנו בעבר למען הגשמת תורתו המדינית והחברתית של ז'בוטינסקי, ויחד נלחם בהווה ובעתיד

(56) ש.ם.

(57) אליעזר שוסטק, 'דרכנו – לנצחון ולהגשמה', בתוך: **חזית העובד: ביטאון העובד הלאומי**, גיליון 71, ערב ראש

השנה תשכ"ו – ספטמבר 1965, עמ' 4-6.

(58) ש.ם.

(59) ש.ם.

בכל מערכה ובכל מקום למען הגשמת כל תורתו וכל מאויינו ושאיפתנו".⁽⁶⁰⁾ עם זאת מזכ"ל הסתדרות העובדים הלאומית רמז כי קיימים בתנועה חילוקי דעות – גם אם אין בה מחלוקת.

חבר הכנסת בגין, יו"ר תנועת החרות, נשא אף הוא את ברכתיו לצירי הוועידה העשירית של ההסתדרות הלאומית. בנאומו עמד על עקרונות הצדק החברתי של ראש בית"ר, אשר מצאו את ביטויים במגילת הזכויות האוניברסלית של האדם שנתקבלה באו"ם בדצמבר 1948. "מגילה אוניברסלית כלל אנושית זו תובעת במפורש את חמש הזכויות האלו במעון, במזון, במלבוש, במורה ובמרפא", מה שנהוג לציין כ"חמש המ"מין" (חמשת המ"מים), "בדיוק על פי אותן מלים ועל פי אותו רעיון. וסבורני, כי אלמלא צרות-עין הקיימת עד היום [1965, י"ק] היה כל יהודי בישראל ללא כל הבדל השקפה אומר בגאווה: כמעט 20 שנה לפני שהאו"ם קיבל את הצ'רטר האנושי הזה, הרי יהודי, זאב ז'בוטינסקי, מסר אותו לעמו וע"י עמו הנחיל אותו לכל עמי תבל".⁽⁶¹⁾ בגין דיבר על השאיפה לקיים את "מדינת האחריות", מדינה שלא תכתיב נורמה – לא בהשקעה, לא בבנייה, לא בהספקה, לא בצרכים, לא בכישרון, לא בביטוי ולא בעלייה, ואפילו לא בכישלון. רק כך יישמר הצדק ותישמר החירות. "זוהי השקפת החיים שלנו". כן אמר בגין כי "דרושה הפרדה בין איגוד מקצועי לבין בעלות על מפעלים עסקיים".⁽⁶²⁾

העיקר בנאומו של בגין, עם זאת, לא היה נעוץ רק בדברים אלו. העיקר בנאומו היה כי יש מקום לחברות באותה מפלגה – בתנועה של חברים משני איגודים מקצועיים. בגין כיוון את דבריו לעניין הקמת סיעת תכלת-לבן בהסתדרות הכללית, וטען כי זאת איננה עומדת בסתירה לפעילות של הסתדרות העובדים הלאומית. "גם זה יסוד החירות של האדם ושל העובד".⁽⁶³⁾ בפנייתו אל צירי הוועידה העשירית אמר כי "למדנו תורה של מורה אחד וביחד נמשיך על הדרך המוליכה לגאולה השלמה".⁽⁶⁴⁾

שר העבודה יגאל אלון, אשר נשא את ברכת הממשלה ואת ברכתו שלו לצירי הוועידה, אמר כי אף שלא נולד כבן לתנועת העבודה, הרי –

את רעיון ההתגשמות ינקתי עוד מסבי, ממייסדי ראש פינה, ומהורי, ממייסדי כפר תבור. את רעיון השוויון והעבודה העצמית, למדתי מדגניה ועין-חרוד, ומאז ומתמיד הייתי בהכרה כי אין דרך אחת אשר פוסלת דרכים אחרות. יש צורך במדיניות כוללת ובאחריות כוללת, ולמעשה מגוונת הדרך לאותה מטרה – לתחייה לאומית ולחירות חברתית.⁽⁶⁵⁾

(60) שם, עמ' 6.

(61) שם.

(62) שם, עמ' 6-7.

(63) שם, עמ' 7.

(64) שם.

(65) שם, עמ' 8-9.

שלום כהן

על פרשת דרכים: ההסתדרות הלאומית והקמת סיעת תכלת-לבן בהסתדרות הכללית

הרעיון להקים בהסתדרות העובדים הכללית סיעה של העובד הלאומי, במסגרת תנועת החרות, נרקם כבר בראשית שנות ה-50 של המאה ה-20. בתחילה ניסו כמה מן החברים לקדם את הרעיון בסיוע הסתדרות העובדים הלאומית, אך ניסיונם לא צלח. היוזמים דוד ישי ומשה אריאלי החלו בהכנות ארגוניות להקמת תא פעילים של תנועת החרות בהסתדרות הכללית - אך גם ניסיונם נחל כישלון. במהלך אסיפת פעילים בתל אביב נכנסו לאולם חברי הסתדרות העובדים הלאומית בקריאות ובדברי תוכחה וקטעו את האסיפה.

כעבור שנים אחדות קם התא הראשון של החוג הרעיוני בתל אביב להקמת הסיעה בהסתדרות הכללית. עם ראשוני משתתפיו נמנו, בנוסף על שני היוזמים, גם החברים עו"ד איסר לובוצקי, ד"ר נפתלי לם, עו"ד שמואל פישלב (שלב) ואחרים. לימים הצטרפו גם ד"ר משה לוריה, יוסף תמרי, יורם ארידור ועוד. בדיוני חברי החוג התברר שבהיעדר סיעה פוליטית שתייצג את השקפותיהם, בוחרים חברי התנועה בבחירות לוועידות ההסתדרות הכללית לרשימות אחרות. החברים ביקשו להקים סיעה שאינה סוציאליסטית, שתייצג נאמנה את העובדים הלאומיים באיגודים המקצועיים.

בשנותיה הראשונות של תנועת החרות, שחפפו לשנת הקמת המדינה, עלתה התנגדות גדולה להקמת סיעה לעובד הלאומי בהסתדרות הכללית - ה"אדומה". המשקעים הפוליטיים בשני העשורים הקודמים היו עדיין גדולים, וכך גם זיכרונות הרדיפות, ההלשנות והעימותים שאנשי התנועה הלאומית חוו על בשרם באווירת אותם ימים. גם בגין, שהיה נציב בית"ר פולין, מפקד אצ"ל בתקופת המרד ויו"ר תנועת החרות, הביע את התנגדותו. כחבר הסתדרות העובדים הלאומית הוא טען כי הארגון הוא פרי יצירתו של זאב ז'בוטינסקי, ראש בית"ר, וכי על חבריו להמשיך ולחזקו. יו"ר ההסתדרות הלאומית שוסטק גילה גם הוא התנגדות עיקשת להקמת הסיעה בהסתדרות הכללית. במידה רבה של צדק הוא חשש כי פעולה בכיוון זה תפגע במעמדה של ההסתדרות הלאומית. בעת הדיון עם חברי תנועה אמר למצדדים בהקמת הסיעה כי "אתם תיבלעו ע"י מפא"י ותעלמו כשם שנבלע ב[בנימין] לובוצקי [אליאב]" (66). ד"ר לובוצקי (אליאב) היה אחד מראשי התנועה הרוויזיוניסטית, ובמהלך 1948 חצה את הקווים והצטרף למפא"י.

(66) דוד ישי (לעיל הערה 2 בפרק השני), עמ' 75.

שלום כהן, מי שכיהן כמזכירה של הסתדרות העובדים הלאומית (בשנים 1977-1995), טען כי הארגון עשה רבות למען תנועת החרות, וכי הוא מילא ייעוד גדול. "חבר שלנו מקבל אצלנו את כל הזכויות ואינו צריך להתדפק על דלתות 'בית ברנר'".⁽⁶⁷⁾ כהן חזר וטען כי אחת הסיבות שבגינה אסור לתנועת החרות להקים את הסיעה בהסתדרות הכללית היא כדי שלא תנופץ האשליה המתוקה שיש להם שם [בהסתדרות הכללית, י"ק] רבבות עובדים. בנקודה זו טעה הדובר. בבחירות הראשונות שבה התמודדה הסיעה בבחירות לוועידת ההסתדרות הכללית (1965) היא זכתה באמונם של 15.2 אחוזים מחברי ההסתדרות, שהם כ-100 אלף חברים.

הרעיון להקמת סיעת תכלת-לבן בהסתדרות הכללית התממש בוועידה הארצית השביעית של תנועת החרות, שהתקיימה, למרבה האירוניה, במרכז הסתדרות העובדים הלאומית ברמת גן – בית זאב (בית ז'בוטינסקי). לאחר ויכוחים סוערים, בהצבעה חשאית שנערכה ב-23 בינואר 1963, זכה הרעיון לניצחון בקלפיות. מחייביו קיבלו 324 קולות, ושולליו – 257 קולות. נכון לאותה התקופה הייתה זו אחת הוועידות הסוערות בתנועת החרות. ההחלטה להקים את הסיעה הקשתה על הנהגת הסתדרות העובדים הלאומית. יו"ר המזכירות ח"כ שוסטק חזר וציין כי "ההסתדרות הכללית" איננה זירת ההתמודדות של תנועת החרות.⁽⁶⁸⁾ לדבריו, אלה המחייבים הצטרפות לכללית רואים בה זירה למאבקי כוח של העובד הלאומי, לצורך קידום מטרותיו במערכות החברה, המשק ויחסי עבודה – אבל בידם טעות, משום ש"המשחק מכור". "ההסתדרות הכללית" היא, איפוא, ההיפך הגמור מזירה [...]. שם, בהסתדרות הכללית אין במת מאבק, אין זירה להתמודדות ציבורית ואין מערכות-אמת בלתי פוסקות; מחוץ להתמודדות 'החזרה הכללית' שלפני הבחירות לכנסת.⁽⁶⁹⁾ התוצאות של כל אותן מערכות פנימיות, לדידו של שוסטק, ידועות מראש. ההתמודדות האמיתית תהיה בבחירות הכלליות לכנסת, ואין בבחירות המקדימות להסתדרות הכללית בבחינת מדד כלשהו. שוסטק סבר כי "החזרה הכללית" הזאת דרושה מאד למפא"י, אך היא לא דרושה, לא נחוצה ואף מזיקה ומסוכנת ביותר לתנועת החרות,⁽⁷⁰⁾ ולדבריו לא מצא כל טעם בהקמת סיעה של תנועת החרות בהסתדרות הכללית.

מאמרו של שוסטק פורסם כשבוע לפני הוועידה המדוברת.⁽⁷¹⁾ לדעתו היה שותף גם ח"כ שבת ישיכמן. שיכמן טען כי הטענה שהקמת הסיעה בהסתדרות הכללית תאפשר להגיע אל המוני הפועלים מוטעית. גם לדבריו, כמו לדברי שוסטק, הקמת סיעה של תנועת החרות בהסתדרות הכללית תהיה

---

(67) בית ברנר הוא בית מועצת פועלי תל-אביב של ההסתדרות הכללית, סמל לאחד ממוקדי הכוח של הארגון הפועלי ומפלגות השמאל.

(68) אליעזר שוסטק, 'ההסתדרות הכללית' איננה זירת ההתמודדות של תנועת החרות', בתוך: **חזית העובד: ביטאון העובד הלאומי**, גיליון 40, י"ט בטבת תשכ"ג – 15 בינואר 1963, עמ' 1-2.

(69) שם, עמ' 1.

(70) שם.

(71) במאמר המערכת של **חזית העובד** נכתב כי חברי הסתדרות העובדים הלאומית ברובם המכריע הם חלק תוסס בגוף החי של תנועת החרות, וכי על צירים אלה, כמו שאר הצירים, להתמקד בבעיות לאומיות, חברתיות וכלכליות המלכדות את התנועה כולה. כן נכתב במאמר המערכת כי כל ניסיון למקד את הדיון בשאלות מחלוקת כמו "עניין הסיעה" בהסתדרות הכללית (סיעת תכלת-לבן) שגוי. "לא זה נושא היוכח בשעה זו".

הישג למפא"י. שיכמן יצא בטיעונו מנקודת המוצא שאחד מעקרונותיה של הסתדרות העובדים הלאומית הוא שיש לשבור את המונופול של ארגון מקצועי אחד ויחיד. "אמרנו כי איגוד מקצועי מונופוליסטי הוא ביטוי למשטר טוטאליטרי המאפיין ארצות פשיסטיות ובולשביסטיות. כלום נכון היה הדבר להגיש למפא"י הישג פוליטי זה בויכוח על דמותנו החברתית?"⁽⁷²⁾ מכל מקום, אמר שיכמן, שילוב תנועת החרות בממסד ההסתדרות הכללית ייתר את הייחוד שלה כחלופה לשלטון הקיים, ובהשוואתו בין הסתדרות העובדים הלאומית למעקה בחדר מדרגות - נקודת משען ותמיכה - הוא קרא לחזק את הארגון.

ולמרות כל ההתנגדויות, ההחלטה התקבלה. דוד ישי, אחד התומכים המרכזיים בתנועת החרות להקמת הסיעה, תיאר בספרו **בין תכול-לבן - ואדום** את המחזה הדרמטי המיוחד במינו שאירע באולם לאחר שהוכרזו תוצאות ההצבעה. "בעוד תשואות שמחה בלתי רגילות מקדמות את ההודעה, קמו מאות הצירים על רגליהם ויחד החלו שרים בקול אדירים 'הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד', וכך במשך דקות ארוכות הפך האולם הגדול של בית זאב ברמת-גן להיות מקשה אחת של לבבות פועמים".⁽⁷³⁾

ההתלכדות בין שני ה"מחנות" הגיעה לשיאה, כך מדגיש ישי בספרו, כאשר ראש שוללי ההצטרפות ח"כ שוסטק קם ממקומו וניגש אל יו"ר תנועת החרות בגין, לחץ את ידיו והשניים התחבקו, התנשקו והשיקו כוסות לקול תרועות הצירים שגדשו את האולם. בשוך הסערה קיבל מזכיר הסתדרות העובדים הלאומית את רשות הדיבור, ואמר לצירי הוועידה הנרגשים את הדברים האלה:

אינני צריך להסתיר שהתוצאות מהוות הפתעה גדולה בשבילי (בגין, בקריאת ביניים: "גם בשבילי"), אני חושב שגם הרוב יכול לטעות אבל הרוב החליט לאחר מערכה חשובה, אבל גם גדולה בתוכן, ברוח ובנפש. אני מאחל לתנועה שתצליח בדרך זו, שודאי לא תהא סוגה בשושנים, וכולנו נתפלל להצלחת התנועה גם במערכה זאת.⁽⁷⁴⁾

בגין, שסיכם את דיוני הערב הסוער והמרגש, אמר כי עצם ההחלטה להקים סיעת תכלת-לבן בהסתדרות הכללית טומן בחובו ערך מוסרי אדיר. כן הבטיח ליו"ר הארגון ולחבריו כי איש לא יכפה עליהם דבר. הם יישארו הסתדרות עובדים לאומית אוטונומית גם בביתם החדש, כל עוד לא יחליטו אחרת. "התנועה תושיט להע"ל את מלוא עזרתה להתפתחותה".⁽⁷⁵⁾ את דבריו סיים יו"ר הנהלת תנועת החרות במשפט: "אני מוכן מבחינת התוכן לברך הבוקר ברכת 'שהחינו' על התנועה הגדולה אשר הקים זאב ז'בוטינסקי והיא ממשיכה בדרכו ותגיע לניצחון".⁽⁷⁶⁾ לימים, כשכבר כיהן כראש

---

(72) ש' שיכמן, 'אשליה', בתוך: **חזית העובד: ביטאון העובד הלאומי**, גיליון 40, י"ט בטבת תשכ"ג (15 בינואר 1963),

עמ' 3.

(73) דוד ישי (לעיל הערה 2 בפרק השני), עמ' 141-142.

(74) ש.ם.

(75) ש.ם, עמ' 142.

(76) ש.ם.

ממשלה, העיד בגין כי אריה בן-אליעזר הוא עמלו מוועידה לוועידה בתנועת החרות, "למען קבלת תמיכה להגשת הרעיון הזה, שהיה צודק לחלוטין, בנסיבות כפי שנוצרו בשנות ה-50 המוקדמות. היתה התנגדות בתנועתנו. חזקה היתה. באחת מישיבות מרכז תנועת החרות נשארתי במיעוט, עם הצעתי להקים את סיעת תכלת-לבן, אך לא נואשנו".⁽⁷⁷⁾ ואכן, גם ראש הממשלה הודה כי ההכרעה להקמת אותה סיעה של התנועה בהסתדרות הכללית הייתה בוועידה הארצית השביעית. "הרוב לא היה גדול. אבל לא היה שום ספק מה היה רצונו. בהמשך קם גח"ל בהסתדרות הכללית ועם הקמת הליכוד, קם גם הליכוד בהסתדרות הכללית".⁽⁷⁸⁾ בגין הביע את אמונו כי "יום יבוא וגם מעל הסתדרות העובדים הכללית יתנוסס רק הדגל הכחול-לבן".⁽⁷⁹⁾ בהמשך אכן הפכו הדברים למציאות.

הסתדרות העובדים הלאומית לא סיימה תפקידה בהקמת המדינה

האכזבה מתוצאות הבחירות הכלליות לכנסת השישית (נובמבר 1965) הקצינה את הוויכוחים בקרב חברי תנועת החרות בעניין מערכת היחסים שבין הסתדרות העובדים הלאומית לבין סיעת תכלת-לבן. יוסף פעמוני, מנהל מכון ז'בוטינסקי ומייסדו, כתב ברשימתו **פרשת 'הסיעה' – תשובה לידידים**⁽⁸⁰⁾ כי בעקבות הוויכוחים הרבים עליו להבהיר מה שאולי לא היה ברור ברשימתו הקודמת: על הסתדרות הלאומית להגביר את פעילותה בקרב תושבי עיירות הפיתוח – "ישראל השנייה". יש להתחיל בפעולות הסברה בקרבם, ולהבהיר להם את ההבדל העמוק שבין התפיסה הלאומית והחברתית של הסתדרות הלאומית לבין זו של הכללית. רבים מהם הצביעו בעד רשימת גח"ל, גוש תנועת החרות והמפלגה הליברלית, והם החברים בסיעת תכלת-לבן שבהסתדרות הכללית. 15 האחוזים האלה, שזכו בבחירות לוועידת הסתדרות הכללית, מכירים בליקויי האידיאולוגיה ובנזק הטמון במסגרת הסתדרות הכללית למפעל הלאומי, והצבעתם נובעת בעיקר מאכזבתם ממדיניות הנהגת הסתדרות. לכן, הסביר פעמוני את דבריו, אמנם אצ"ל סיים את תפקידו בהקמת המדינה, אך תפקידה של הסתדרות העובדים הלאומית לא תם. "כל הגורמים האובייקטיביים שהקימוה בשנות ה-30 קיימים ושרירים עד היום הזה. לא בא כל שינוי במהותה האידיאולוגית של הסתדרות השמאלית. גם היחס של שנאה כלפינו נשאר כפי שהיה מאז ומתמיד. הסיסמה 'ללא מק"י וחרות' נשארה למעשה קיימת עד היום".⁽⁸¹⁾

(77) הדברים נכתבו בתאריך 16 באפריל 1979, בהקדמה שכתב בגין לספר בין תכלת-לבן ואדום – לתולדות תנועות

העבודה הלא-סוציאליסטיות מאת דוד ישי (שם, עמ' 6).

(78) שם.

(79) שם.

(80) 'פעמוני, 'פרשת 'הסיעה' – תשובה לידידים', בתוך: חזית העובד: ביטאון העובד הלאומי, גיליון 74, ט' בטבת

תשכ"ו-1 בינואר 1966, עמ' 15.

(81) שם.

35 שנים להקמת הסתדרות העובדים הלאומית

באפריל 1969 ציינה הסתדרות העובדים הלאומית 35 שנים להקמתה. בבחינת הזמן שעבר יכלה להתברר בשורה ארוכה של הישגים למען ציבור העובדים. ההסתדרות הלאומית נותרה נאמנה לעקרונות היסוד שלה, עקרונות שהזמן החולף הוכיח כי הם הבסיס לבניין חברה יוצרת, הבונה את חייה הממלכתיים בארצה. מן העקרונות שנקבעו כבר בוועידת הייסוד ראוי לציין אחדים: לשכות עבודה ניטרליות, ממלכתיות, בורות לאומית חובה, שירותי בריאות ללא תלות מעמדית, נאמנות לרעיון המדינה העברית בכל שטחי ארץ ישראל. אלה הם עקרונות היסוד של העובד הלאומי. חד-נס ללא דגל אדום, מלחמת מעמדות, והמנון האינטרנציונל.

במרוצת 35 השנים הללו לשכות העבודה הן ממלכתיות. כמו הנהגתו, גם הציבור למד להכיר בצורך בחוק בורות חובה לאומית כדרך לפתרון בעיות בסכסוכי עבודה.

ועידה בסימן של פילוג בירושלים המאוחדת

בספטמבר 1969 התכנסה הוועידה ה-11 של הסתדרות העובדים הלאומית באולם בית העם שבירושלים, במעמד 201 צירים ואורחים רבים. למרות האווירה הכללית במדינה באותה התקופה, התקופה שלאחר מלחמת ששת הימים, לא עמדה הוועידה בסימן "העיר שאוחדה לה יחדיו" - אלא בסימן הפילוג מבית. אחדות באה לידי ביטוי רק בהתייחס לחיילי צה"ל ולמפקדיו, בברכה ששלח שבתי שיכמן לצה"ל בפתח הוועידה. לדקה אחת של דומייה קמו הצירים כולם על רגליהם, והתייחדו עם זכרם של גיבורי המדינה שנפלו בהגנה על הארץ במלחמת ההתשה, שחלה באותה התקופה.

המצב המדיני והצבאי לאורך קווי העימות בדרום, בצפון ובמזרח הוא שעמד במוקד פתיחת הוועידה, וגם ח"כ שוסטק, המזכיר הכללי של הסתדרות העובדים הלאומית, ראה לנכון לעסוק בו בתחילת דבריו. "כל מדיניותנו הביטחונית והכלכלית, כולל מדיניות תעסוקה, מיסוי ואף בעיות שיכון ועידוד הילודה - כל חיינו צריכים להיות מכוונים למטרה עיקרית - שנהיה רבים יותר וחזקים יותר".⁽⁸²⁾ לדבריו:

ההסתדרות הלאומית נוצרה מתוך הצורך הלאומי להגשים את המטרה - שחרור הארץ ושחרור האומה. הכוח אשר היה טמון במחנה שלנו הביא לידי הגשמת כל מה שהתחולל בארץ ישראל, ולאחר מכן במדינה. כל המאבק למען המדינה בא מתוך שורות עובדי הצה"ר ובית"ר, ומאוחר יותר - משורות הע"ל. גם האצ"ל וגם לח"י מצאו את ביתם, את משכנם ואת שורשיהם בתוך המסגרת שלנו, מסגרת יחידה שהייתה מסוגלת ללכד את כל הכוחות למען המטרה המשותפת העליונה - הקמת מדינת ישראל ושחרור האומה. חשבון זה צריך לעמוד גם כיום בכל מאבקינו במדינה.⁽⁸³⁾

⁽⁸²⁾ יהושע אופיר (לעיל הערה 1 בפרק זה), עמ' 509.

⁽⁸³⁾ שם.

ובעניין המצב הכלכלי-החברתי אמר המזכיר הכללי של ההסתדרות הלאומית כי המשק במדינת ישראל צריך להיות חופשי, כדי שיוכל למשוך משקיעים יהודים מכל העולם. עם זאת, המכנה המשותף הרחב של המחנה הלאומי בכל הקשור לחזון הציוני ולביטחון המדינה, לא היה בו כדי לכסות על בקיעים שנפגעו במערכת היחסים שבין גח"ל, בראשות בגין, לבין "המרכז החופשי", בראשות ח"כ שמואל תמיר ובכירים מהסתדרות העובדים הלאומית. הדברים באו לידי ביטוי בדברי הנואמים ובדיוני הוועידה.

מאמר המערכת שפורסם כחודש לאחר מכן בחזית העובד ייחד דברים לוועידת ההסתדרות הלאומית.⁽⁸⁴⁾ לפי כותב המאמר, לא גורמים חיצוניים ולא יריבים היסטוריים ניסו לחבל בקיומה התקין של הוועידה או במהלך החוקי של הבחירות ערב הוועידה. "היו אלה גורמים, שמעולם לא היינו מעלים על דעתנו, שדווקא הם יקומו ויסתערו בש[צ]ף קצף על מוסדות ה.ע.ל."⁽⁸⁵⁾ הסתדרות העובדים הלאומית הבהירה לא פעם, כך כתב מחבר המאמר, שהיא ארגון עובדים מקצועי ובלתי תלוי, עצמאי במוסדותיו ובהכרעותיו - ובכל זאת, שאיפתה כ-15 שנים קודם לכן כי תנועת החרות תחייב את חבריה להשתייך להסתדרות העובדים הלאומית לא התממשה. יתרה מכך: תנועת החרות הקימה מתוכה את סיעת תכלת-לבן בהסתדרות הכללית. פעילי חרות דיברו בגנותה של ההסתדרות הלאומית ושיבשו את פעולותיה. קיומה של הוועידה הארצית ה-11, כך סיכם כותב המאמר את דבריו, היא עדות שההסתדרות הלאומית יצאה מן המבחן הזה מחוזקת יותר, מלוכדת יותר, כאשר הנהגתה זוכה באמון מלא לקראת מבחניה בעתיד.

מאחורי שורות אלה מסתתרים המאבק הפנימי שהתחולל בתנועת החרות והשלכותיו על מערכת היחסים עם הסתדרות העובדים הלאומית. בעקבות הקמת הסיעה תכלת-לבן היחסים בין שני הארגונים התערערו, ואף החריפו לאחר מה שנחשב לכישלון גח"ל בבחירות הכלליות לכנסת השישית. הפער העצום בין הציפיות לבין תוצאות הבחירות הראו על דריכה במקום. ח"כ שמואל תמיר קרא תיגר על מנהיגותו של בגין. שוסטק, שעמד בראש הסתדרות העובדים הלאומית, חבר לתמיר. בתנועת החרות חל פילוג.

בבחירות הכלליות לכנסת השביעית, שהתקיימו ב-28 באוקטובר 1969, התייצבו תמיר ושוסטק יחד עם הסתדרות העובדים הלאומית ברשימת המרכז החופשי. הייתה בכך מעין נסיגה לסיפור הבחירות לאספה המכוננת (הכנסת הראשונה): המחנה הלאומי הופיע לבחירות מפולג. אך לעומת הבחירות לאספה המכוננת, שבהן לא עברה הרשימה בשותפות ההסתדרות הלאומית את אחוז החסימה, בבחירות לכנסת השביעית עברה אותו - גם אם בקושי רב. למרות הפילוג במחנה הלאומי ולמרות התייצבות ההסתדרות הלאומית ברשימה נפרדת, המרכז החופשי, עברה הרשימה במעט את אחוז החסימה וזכתה ל-16,393 קולות. אלו זיכו אותה בשני מנדטים בלבד.

⁽⁸⁴⁾ 'ועידת ה.ע.ל.', בתוך: חזית העובד: ביטאון העובד הלאומי, גיליון 119, מרששוון תשל"ל - אוקטובר 1969, עמ' 2.
⁽⁸⁵⁾ שם.

נראה כי למרות כל ההצהרות שנישאו בוועידה ה-11 על אחדות השורות, תוצאות הבחירות לכנסת השביעית חודשים ספורים מאוחר יותר לא היו מעודדות. הסתדרות העובדים הלאומית, שניסתה לשמור על מעמדה העצמאי, נגררה שלא בטובתה לקשר פוליטי עם מפלגה זעירה, זו, בהמשך, התפרקה, התפצלה והתאחדה במגוון תלכידים פוליטיים חדשים.

יש לציין כי בנאום הפתיחה שלו בוועידה נגע יו"ר הסתדרות העובדים הלאומית שוסטק בנקודות רבות, וכי אחת מהן הייתה ייעודו של הארגון. המדינה היא האידיאל, כך אמר, התכלית והמטרה הסופית של העובד הלאומי. לדבריו:

ארצנו חייבת להיות אבן שואבת לכל יהודי בעולם אשר יבקש לחיות בארץ הזאת, להיאגל מהגולה ולחיות במולדתו. [...] כזאת שתמשוך יהודים החיים ברווחה, שגם ירצו לבוא לכאן; כדי שאלה הנמצאים בתוכה יוכלו לחיות בה בסיפוק, עם כל הקשיים הבטחוניים, אך מרוצים לפחות במובן המשקי והכלכלי; שירצו לחיות בארץ הזאת ולא לרדת ממנה.⁽⁸⁶⁾

ועוד אמר: "כל שטח ושטח [בחינוך] חייב להיות מכוון לכך שנהיה רבים, שנהיה חזקים".⁽⁸⁷⁾ גם היום, לדבריו, האידיאל שלמענו הם נאבקים יש לו תוכן לאומי, כמו שהיה תוכן לאומי בזמן המאבק למען צבא ומדינה.⁽⁸⁸⁾ שוסטק הדגיש שאין המדינה יכולה להתנהל אלא על פי הדרך שהתווה ז'בוטינסקי, לרבות בדרך הכלכלית והחברתית. המשק במדינת ישראל חייב להיות חופשי, ואיננו יכול להיות מסוגר וסקטוריאלי בגופים פוליטיים ומכשירים מפלגתיים.

בדבריו נגע יו"ר הסתדרות העובדים הלאומית במשבר ביחסי העבודה במדינה. הוא חזר והעלה את הרעיון שהגה ז'בוטינסקי, הקמת מוסד לבוררות לאומית במדינה. כן חזר על הצורך בביטוח סוציאלי ממלכתי, שיעניק ביטחון לאזרחים בכל הבחינות. "אנו נתבע מהממשלה הנהגת ביטוח בריאות ממלכתי, שלא באמצעות קופות החולים",⁽⁸⁹⁾ אמר והדגיש: "כל קורבן בענין זה רצוי, למען מתן ביטוח בריאות לכל אזרחי הארץ שלא באמצעות מוסדות הסתדרותיים או מפלגתיים".⁽⁹⁰⁾ שוסטק ייחס את הדברים גם לתחום האבטלה והפנסיה. "אנחנו דורשים הנהגת חוק אבטלה לכל אזרחי המדינה, לא דרך קרנות הסתדרותיות, אלא ע"י המדינה".⁽⁹¹⁾ דברים שאכן יתגשמו בשנים הבאות.

(86) שם, עמ' 4.

(87) שם.

(88) שם, עמ' 4-6.

(89) שם; יהושע אופיר (לעיל הערה 1 בפרק זה), עמ' 507-510.

(90) אליעזר שוסטק, 'המדינה היא האידיאל, התכלית והמטרה הסופית של העובד הלאומי', בתוך: **חזית העובד**:

ביטאון העובד הלאומי, גיליון 119, מרחשוון תש"ל - אוקטובר 1969, עמ' 6.

(91) שם.

ועידה ארצית בצלה של דממה רועמת

ב-30 בספטמבר 1973, שישה ימים לפני פרוץ מלחמת יום הכיפורים, נערכה באשקלון הוועידה הארצית ה-12 של הסתדרות העובדים הלאומית, בהשתתפות 221 צירים מ-50 סניפים. מלחמת ההתשה כבר תמה, גבולות הפסקת האש לאורך תעלת סואץ, ברמת הגולן ולאורך נהר הירדן היו שקטים – והארץ רגעה. בגלל המצב הכלכלי היציב במשק, ובגלל השקט באמצעי התקשורת בכל הקשור לקווי העימות עם מדינות האויב, חשו אזרחי ישראל שהגיעו אל המנוחה ואל הנחלה. השקט היה, כמובן, מדומה, ובחסות אותו שקט נערך האויב למתקפה מתואמת נגד ישראל – אך בעת קיום הוועידה אפפה את הנוכחים אשליה של רגיעה.

בנאומו בפתחת הוועידה אמר המזכיר הכללי של ההסתדרות הלאומית ח"כ שוסטק כי הארגון מאחד "את כל העובדים העבריים בארץ ישראל הנאמנים לרעיון המדינה העברית בכל שטחה של ארץ ישראל".⁽⁹²⁾ משפט זה נוסח כ-40 שנים קודם לכן, כך אמר, בפסח תרצ"ד (אפריל 1934), בהקמת הסתדרות העובדים הלאומית – וכאילו כוון לתיאור המציאות היום (1973). כן אמר שוסטק כי "הסתדרות העובדים הלאומית היא הסתדרות מקצועית ועוסקת בעניינים המקצועיים של חבריה לאגודותיהם. אלה הם שני העקרונות שהנחו ומנחים אותנו כל השנים".⁽⁹³⁾

שוסטק אמר: "בשבילנו המדינה הייתה המטרה. המדינה לכשעצמה. עצם הקמת מדינה עברית בארץ ישראל, בכל שטחה של ארץ ישראל. זאת, וזאת בלבד, הייתה המטרה. לא המדינה כמעבדה לאיזה שהם ניסיונות חברתיים בתוכה, אלא המדינה למען גאולת העם".⁽⁹⁴⁾ לכן, כך הסביר, חברי הסתדרות העובדים הלאומית אינם נתונים בשום משבר רעיוני, אינם נתונים בשום תסביכים ואינם מתאבלים על אבדן ערכים. "איננו מצויים בשבר הפוקד את מפלגות הפועלים בארץ ובעולם".⁽⁹⁵⁾

השר אלמוגי, שהיה אורח הוועידה, אמר בין שאר דבריו כי שלושה עקרונות הנחו את העובד בישראל ועודם מנחים אותו: אחדות העובד בארגוניו; קיומם של מרכיבים נוספים על השכר להכנסתו של העובד; והצמדת שכרו של העובד ותנאיו לתעסוקה, לתפוקה ולפריון. "מי שבא לעובדים ומטיף רק למען תוספת שכר ושיפור תנאים טובים, ואינו מזכיר במקביל שעלינו לעלות את התפוקה ופריון העבודה – אינו עושה טובה לפועלים".⁽⁹⁶⁾

הוועידה הארצית ציינה קרוב ל-40 שנות פעילות של הסתדרות העובדים הלאומית בישראל. הצהרות מדיניות שנישאו בה כוונו בעיקרן נגד ממשלת אוסטריה, שהערימה קשיים על יהודי ברית המועצות שביקשו לעלות דרכה לישראל. כן חזרה ועלתה בוועידה התביעה להקים מוסד ממלכתי לבוררות

⁽⁹²⁾ הוועידה הארצית הי"ב, נאום הפתיחה של מזכ"ל הסתדרות העובדים הלאומית ח"כ אליעזר שוסטק, מ"ד 2-32 / 35.

⁽⁹³⁾ שם.

⁽⁹⁴⁾ שם.

⁽⁹⁵⁾ שם.

⁽⁹⁶⁾ הסתדרות העובדים הלאומית (הודעה לעיתונות). בתוך: הארץ, 2 באוקטובר 1973; מעריב, 1 באוקטובר 1973.

חובה, ליישוב סכסוכי עבודה בשירותים חיוניים. הוועידה קראה להנהגת שבוע עבודה מקוצר של חמישה ימי עבודה בני תשע שעות, לתועלת המשק ולבריאות העובד. כן הועלו תביעות להעלאת תקרת תוספת היוקר ולהבטחת ערכו הנאלי של השכר, להנהגת שיטת שכר סלקטיבית לפי ענפי המשק ולהנהגת שכר מינימום מחייב שיגיע ל-60 אחוזים מן השכר הממוצע במשק.

פילוג בקרב המתפלגים

ביולי 1973 פרש האלוף אריאל שרון מצה"ל. הוא והאלוף עזר ויצמן, שהשתחרר מן הצבא שנים ספורות לפני כן, הקימו מערך חדש - הליכוד - ולחצו על הנהגת חרות וגח"ל לקלוט אליו גם את המרכז החופשי. האיחוי המחודש שבין המרכז החופשי לבין תנועת החרות, לפיכך, היה כפוי. ביולי 1973 נענתה הנהגת תנועת החרות בראשות בגין לצרף אל הליכוד גם את המרכז החופשי, לבחירות לוועידת ההסתדרות הכללית, אך ביום י' בתשרי תשל"ד (6 באוקטובר 1973) פרצה מלחמת יום הכיפורים. הבחירות הכלליות לכנסת השמינית, שאמורות היו להיערך ב-30 באוקטובר באותה השנה, נדחו ל-31 בדצמבר.

בתום המערכה הקשה, לאחר 18 ימים של לחימה שהותירה צלקות רבות בלב אזרחי המדינה, חודשה מערכת הבחירות, אבל אווירת המועקה שהותירו הימים הנוראים לא פגה. הלם ההפתעה של צבאות מצרים וסוריה ומספרם הרב של הנופלים, של הפצועים ושל השבויים טבעו בכול את חותמם.

השקט לא שב. הפגנות המחאה שפקדו את מרכזי הערים, לצד הדרישות לחקירת המחדל ולהעמדת האחראים לדין, יצרו אווירה קשה. האחדות הלאומית שנוצרה ערב מלחמת ששת הימים ושעמדה במבחן באלף ימי מלחמת ההתשה נסדקה. דעת הקהל הייתה כעת חצויה ומפולגת בכל עניין שעלה על סדר היום הציבורי. גם במפלגה הקטנה של המרכז החופשי סערו הרוחות. בכינוס הארצי העשירי של ועידת תנועת החרות, שהתקיים בחברון בינואר 1975, בירך שוסטק את הוועידה בשם הסתדרות העובדים הלאומית, ואמר: "תנועת החרות - תנועת-מצפן של מאבק העם היהודי על חירותו [...] ראויה שמסביב לה יתאחדו ויתרכזו כל הכוחות המאמינים ברעיון המאבק למען השלום וקיום המדינה". (97) חברים אחרים מן המפלגה מתחו ביקורת נוקבת על דבריו ותבעו את התפטרותו. הם התנגדו לכל קשר עם תנועת החרות, שפרשו או שסולקו ממנה. המרכז החופשי שקם בעקבות הפילוג היה אף הוא על סף פילוג, ואכן, בתוך זמן קצר, נשברו שורותיו. ח"כ שוסטק וח"כ אולמרט הקימו יחדיו את "המרכז העצמאי" - סיעה חדשה בתוך הליכוד. מאוחר יותר, במרס 1976, יקימו השניים עם התנועה למען ארץ ישראל השלמה והרשימה הממלכתית את תנועת לעם. ח"כ תמיר וח"כ נוף יצטרפו לרשימה הדמוקרטית לשינוי ("דשי") בהנהגת רא"ל (מיל) פרופ' יגאל ידן.

(97) יושע אופיר (לעיל הערה 1 בפרק זה), עמ' 519.

יישוב ארץ-ישראל

בשנת העשור השלישי להקמת מדינת ישראל השתתפה הסתדרות העובדים הלאומית במפעל הציוני של יישוב ארץ-ישראל. אחד האזורים שממשלת ישראל החליטה ליישב היה חבל השומרון, ששוחרר בידי צה"ל במלחמת ששת הימים - והסתדרות העובדים הלאומית התמקדה ביישוב חבל צפון השומרון.

חומש

היישוב חומש, שנמצא בלב השומרון, צפונית ליישוב שבי שומרון וצפונית-מערבית לעיר שכם, היה ראשון יישוביה של תנועת הנוער העובד הלאומי. האתר שבו הוקם היישוב הוא הררי, ומורכב מתלולים חדים המתנשאים לגובה של 650 מטר מעל פני הים. הנוף הנשקף ממנו לכל הכיוונים מרהיב ומרגש: במורד משתרע עמק סנור, ובאופק מתנשא הר ברכה. היישוב נקרא על שם חמישה כפרים שהיו קיימים באזור בתקופת המשנה. השם "חומש" נשמר בפסיפס בבית הכנסת העתיק הנמצא בין שרידי היישוב הכנעני רחוב, והוא מבוסס על הברייתא של "תחומי ארץ-ישראל".

בשנת 1978, 30 שנים לאחר הקמת מדינת ישראל, נתפסו אדמות חומש בידי צה"ל לצרכים צבאיים. על אדמות אלה הקים גרעין של תנועת הנוער הלאומי את היאחזות מעלה נחל, ובשנת 1980 קיבלה הנקודה מעמד של יישוב אזרחי. חבר הנהלת הסתדרות העובדים הלאומית אברהם הירשזון הוא שקידם את היישוב בימיו הראשונים. הגרעין המיישב הראשון מנה 35 משפחות. ראשית הקימו פעוטון וגן ילדים, והתכניות לפיתוח המקום היו גדולות ומבטיחות, אך בתקופת האינתיפאדה השנייה סבל המקום מנטישת משפחות. במקומן הגיעו ליישוב משפחות דתיות, ואלו העניקו לחומש דימוי של יישוב מעורב דתי-חילוני.

בשנת 2005 מנה היישוב 70 משפחות. ב-23 באוגוסט 2005 הוא פונה, במסגרת תכנית ההתנתקות. תושביו פונו ובתיו - למעט מגדל המים שעמד בו - נהרסו. כיום משמש מגדל המים כאבן שואבת לעלייה לרגל של אלפי בני נוער מדי שנה בשנה. השאיפה לחזור לנקודה ולחדש את בניינה גדולה, ומקיפה רבבות אנשים. אלו באים להתרפק על מגדל המים, שנצבע בכתום, על סמל המנורה שבמרכזו ועל הנופים המקיפים אותו.

גנים

גנים היה גם הוא אחד היישובים שהקימה תנועת הנוער העובד הלאומי. ראשיתו כהיאחזות נח"ל בשם "גנים ב", ובשנת 1983 התאזרח בידי ארגון העובד הלאומי שליד הסתדרות העובדים הלאומית. היישוב קיבל את שמו מן העיר המקראית עין גנים שהייתה בנחלת שבט יששכר. היישוב הוקם במועצה האזורית שומרון ליד העיר ג'נין, כיישוב קהילתי-חילוני. בהקמתו התגוררו בו 25 משפחות, ואלה הקימו במקום גן ילדים, פעוטון ובית כנסת. בשלהי 1984 הייתה הבנייה של בתי המגורים כבר

בעיצומה, ומשפחות רבות המתינו להשלמתה כדי לאכלס את הנקודה. מלבד הבתים היה בתהליך בנייה גם אזור תעשייתי רחב ידיים, ורבים הביעו את נכונותם להקים ביישוב מפעלי חרושת ותעשייה זעירה.

בשנת 2005, שמונה שנים לאחר הקמתו, התגוררו ביישוב 49 משפחות. ב-24 באוגוסט 2005 פונה היישוב מיושביו, במהלך ההתנתקות, ובתיו - 77 במספר - נהרסו.

כדים

ב-1983 עלה על הקרקע בצפון השומרון גרעין נח"ל של תנועת הנוער הלאומי שליד הסתדרות העובדים הלאומית, בתור היאחזות צבאית. הנקודה שהתיישב בה תיקרא בהמשך כדים - שם השואב מתקופת ההתיישבות היהודית בימי קדם, או אולי עברות שמו של היישוב הערבי שמצפונו "בית-קד" (בית-הכד, ולפי פרופ' זאב וילנאי בית עקד).

הסוכנות היהודית הקימה באתר היישוב קרוונים ומבני אזבסט. הגרעין המיישב מנה שמונה משפחות, אבל משפחות רבות מלבדן הביעו גם הן נכונות להקים שם את ביתן. על פי התכנון, הבתים היו עתידים להיבנות באזור יערות, הצופה על פני עמק דותן מזה ועמק יזרעאל מזה, שבאופקו נישאים הרים העוטפים את העמקים בהוד קדומים. גם יישוב זה, כמו גנים, צפה לעבר העיר ג'נין. היחסים עם ערביי האזור היו טובים, וליישוב צפו עתיד גדול. לכדים לא הייתה כל בעיה של רזרבה קרקעית, והיו שחלמו על תכנית "בנה ביתך" בו. "כאן, מעל ג'נין, אפשר יהיה להקים משהו מעין נצרת עילית. הנקודה רחוקה 17 ק"מ בלבד מעפולה, ואפשר יהיה למשוך הרבה יזמים פרטיים".⁽⁹⁸⁾

בתחילה התגוררו במקום משפחות אחדות מגרעין שא-נור הסמוך, ובהן אנשים בעלי יכולת ומשפחות מבוססות. הם בנו פעוטון, פינת חי לילדים ומועדון. ב-28 בפברואר 1984 התאזרחה הנקודה ביד העובד הלאומי. טקס האזרוח התקיים במעמד שר הבריאות א' שוסטק, ראש מחלקת ההתיישבות בסוכנות היהודית מ' דרובלס, חברי הוועד הפועל של הסתדרות העובדים הלאומית, חיילי צה"ל, אורחים ושכנים ערבים מתושבי יישובי הסביבה. נראה כי הכול בישר שכנות טובה ויחסים טובים לחיים משותפים בשומרון.

עם העלייה על הקרקע מנה היישוב שמונה משפחות. ביום 19 ביוני 1994 נערכה במקום מסיבה לציון עשור להקמתו, ובאירוע זה נאמר שהיישוב מונה 30 משפחות. לקראת שנת 2000 התגוררו במקום 39 משפחות, אך בפרוץ האינתיפדה השנייה בספטמבר 2000 נטשו רבות מהמשפחות את המקום. בהתנתקות ב-24 באוגוסט 2005 פונה היישוב מתושביו ובתיו נהרסו, ומאז אותה תקופה נמצא תחום היישוב בשטח שבשליטה ביטחונית ישראלית.

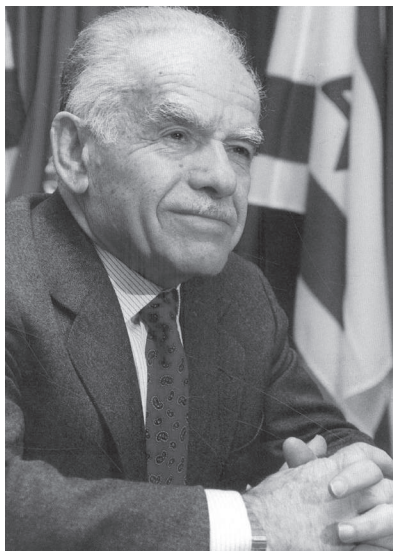
⁽⁹⁸⁾ א' מסייר, 'יישובי הסתדרות העובדים הלאומית בשומרון', בתוך: חזית העובד: ביטאון העובד הלאומי, גיליון ערב ראש השנה תשמ"ה - אוקטובר 1984, שם, עמ' 10-11.

בשא-נור, שבמרכזו מצודה ישנה ששימשה את המשטרה בתקופת המנדט, החלה ההתיישבות היהודית החדשה בשנת 1977. את השם "שא-נור" הציעה נעמי שמר, ומקורו בשם הכפר הערבי סנור. הגרעין הראשון שעלה על הקרקע היה גרעין דותן, שהיה מורכב מחברים דתיים שביקשו להקים יישוב יהודי בצפון השומרון. ב-1979, לאחר גיבושם, עברו החברים למבוא דותן, נקודת הקבע שלהם, ובמקומם הגיעו למקום חברי גרעין של העובד הלאומי. חמש שנים מאוחר יותר, ב-1984, עלו למקום אמנים, רובם מעולי ברית המועצות. בהתנחלות שא-נור גובשו גרעיני ההתיישבות של ההסתדרות הלאומית, וכאן גם קיוו להתיישב בהמשך: "הגרעין הבא של הע"ל יעלה סמוך לעג'ה, מזרחית לשא-נור. זו תהיה נקודת ההתיישבות הרביעית של הע"ל"⁽⁹⁹⁾.

אבל המציאות הייתה שונה. בתחילת אירועי הדמים של האינתיפאדה השנייה התגוררו במקום כ-700 אנשים. הדרכים אליו וממנו היו בחזקת סכנה, ורבים עזבו את המקום המבודד. ביישום תכנית ההתנתקות ב-23 באוגוסט 2005 פונה היישוב כולו מתושביו.

ועידה באווירת ניצחון הליכוד ("המהפך")

הוועידה הארצית ה-13 של הסתדרות העובדים הלאומית נערכה בירושלים במאי 1978, בהשתתפות 221 צירים מ-60 סניפים. הייתה זו הוועידה הראשונה לאחר המהפך המדיני שחל ב-17 במאי 1977 וניצחון הליכוד (גוש תנועת החרות והמפלגה הליברלית בישראל, הרשימה הממלכתית ותנועת העבודה למען ארץ-ישראל השלמה). במהלך ההיסטוריה הציונית חל מפנה משמעותי, ואווירה של שינוי סדרי עולם שררה באולם. תלמידי ז'בוטינסקי לצד תלמידי בן-גוריון, אנשי התנועה הלאומית, חברו עם אנשי תנועת העבודה למען ארץ-ישראל השלמה.

יצחק שמיר

ח"כ אליעזר שוסטק, מי שעמד בראש הסתדרות העובדים הלאומית במשך כארבעה עשורים, התייצב כעת לפני צירי הוועידה ואורחיה בתור שר הבריאות בממשלת ישראל, ואילו בתפקיד המזכיר הכללי הופיע לראשונה החבר שלום כהן.

כהן, בעברו חבר בית"ר ואצ"ל, היה אחד מחברי המחתרת הלוחמת שהגלו השלטונות הבריטיים בשילוח המוטס הראשון למחנות המעצר באפריקה (19 באוקטובר 1944). במחנות הללו שהה כשנה

⁽⁹⁹⁾ שם, עמ' 10.

וחודשיים, עד לשחרורו בדצמבר 1945. קודם לכן נכלא במחנה המעצר בלטרון ובכלא עכו. לארץ ישראל הגיע בספינת המעפילים דראגה א (1938), במסגרת מבצעי עליית "אף-על-פי" של תנועת בית"ר, הצה"ר ואצ"ל. מאז נרתם לפעילות ציבורית, ומילא שורה ארוכה של תפקידים ציבוריים - אך גולת הכותרת בפעילותו הייתה במסגרת הסתדרות העובדים הלאומית. בדברי פתיחתו אמר המזכ"ל החדש כי "הממשלה נבחרה, בעיקר, על-ידי פועלים, ועל כן היא מתבקשת להפנות את פניה לציבור העובדים"⁽¹⁰⁰⁾ לאור הניצחון הסוחף ותמיכת ציבור העובדים ברשימת הליכוד, הציע הצייר מאיר האוס להקים הסתדרות עובדים על-מפלגתית המבוססת על איגודים מקצועיים בלבד, שייבחרו בבחירות אישיות במקומות העבודה. גם לטקס החגיגי של פתיחת הוועידה בירושלים המאוחדת ובעידן של ממשלה בראשות הליכוד הייתה משמעות היסטורית.

הוועידה נפתחה במעמד יו"ר הכנסת ח"כ יצחק שמיר, בעבר חבר מזכירות לח"י ולימים שר החוץ וראש ממשלת ישראל, שר העבודה והרווחה ד"ר ישראל כץ, וסגן ראש עיריית ירושלים י' גדיש.

עוד ועידה באווירת ניצחון סוחף

הוועידה הארצית ה-14 של הסתדרות העובדים הלאומית נערכה במאי 1982. היא נערכה כשנה לאחר הבחירות הכלליות לכנסת העשירית, ולאור האווירה המתוחה ששררה טרם הבחירות בין שני המחנות הגדולים, המחנה הלאומי ומפלגות הפועלים, עדיין הורגשה בוועידה אווירת הניצחון הגדול של הליכוד. היא נערכה בעכו, עיר שמאחוריה אלפי שנות היסטוריה, המסמלת בתולדות הציונות גבורת לוחמים עבריים, ונפתחה במעמד שר האוצר יורם ארידור, שר הבריאות אליעזר שוסטק, סגן שר העבודה והרווחה בן-ציון רובין, נציג העדה הדרוזית השיח' אמין טריף ועוד.

הערב נפתח בהתייחדות עם זכרם של חללי צה"ל וארגוני המחותרות שנפלו במערכות ישראל. ביום השנה ה-41 למותו התייחדו המשתתפים עם זכרו של דוד רזיאל, המפקד הראשי של אצ"ל, עם זכרם של קרבנות הטרור הערבי ועם זכרם של חברי הסתדרות העובדים הלאומית שנפטרו ולא זכו להגיע למעמד.

שר האוצר ארידור ייחד את דבריו להצעת הממשלה לתוספת יוקר מלאה שתגן על השכר הַנְאֵלִי, ולתוספת שכר בהתאם לעלייה בפריון. כן דיבר על הקשיים שמערים מזכ"ל ההסתדרות הכללית. ארידור הוסיף: "אני רוצה להבהיר, שחלפו הימים, שבהם מר [ירוחם] משל היה בעל-הבית במדינת-ישראל וציבור העובדים בישראל איננו עם עבדים של ירוחם משל"⁽¹⁰¹⁾.

⁽¹⁰⁰⁾ 'הסתדרות העובדים הלאומית ב-14 ועידותיה', בתוך: **חזית העובד: ביטאון העובד הלאומי**, ניסן תשמ"ד - אפריל 1984, עמ' 36; מ"ז ד' - 2 / 32 / 36.

⁽¹⁰¹⁾ הוועידה הארצית ה-14, ישיבת הפתיחה, פרטיכל, עמ' 12 - 13 / מ"ז ד' - 2 / 32 / 36.

עצרת היובל

עצרת היובל להסתדרות העובדים הלאומית נערכה באפריל 1984 בתאטרון ירושלים, במעמד נשיא המדינה חיים הרצוג, ראש הממשלה יצחק שמיר, יו"ר הכנסת מנחם סבידור, ראש עיריית ירושלים טדי קולק, המזכיר הכללי של הארגון שלום כהן, שר העבודה והרווחה אהרן אוזן, שר הבריאות אליעזר שוסטק, אורחים וקהל רב.

את נאום הפתיחה בעצרת היובל נשא מזכ"ל ההסתדרות הלאומית שלום כהן. בנאומו שחזר את הרגע ההיסטורי של הקמת הסתדרות העובדים הלאומית בירושלים, 50 שנים קודם לכן. "אנו מצדיעים לדור המייסדים!"⁽¹⁰²⁾ אז, לדבריו, עוד היו הדברים בגדר חלום, ביטוי של כיסופי גאולה ומשאלת לב, ואילו היום, בשנת היובל, החלום כבר התגשם. מדינת ישראל קיימת. עם ישראל זכה לעצמאות. כנס היובל מתקיים שוב בירושלים - והפעם זו ירושלים בירת ישראל, העיר שחבורה לה יחדיו.

המזכ"ל שלח ברכה חמה לחיילי צה"ל ולמפקדיו, ולאסירי ציון באשר הם, הנמקים בבתי סוהר ובמחנות עבודה בערבות סיביר ובארצות ערב רק בשל רצונם לעלות לארץ מולדתם. כן שלח ברכה למתיישבים ולמתנחלים בכל חלקי הארץ, הממלאים שליחות ציונית חלוצית ראשונית במעלה. בעניין המאבק ההיסטורי עם תנועת העבודה וההסתדרות הכללית, למען זכות העבודה לפועל הלאומי ולהגשמת רעיון ה"חד-נס" של ז'בוטינסקי ועיקרי "חמש הממ"ן", אמר המזכ"ל כהן כי 50 השנים שחלפו לא התישו, לא עזעזעו ולא הזיזו את ההסתדרות הלאומית מיסודותיה. "העובד הלאומי באמונתו חי ובאמונתו יחיה!"⁽¹⁰³⁾ לדברי מזכ"ל הסתדרות העובדים הלאומית, בעוד אחרים כרעו או קרסו - רעיונית וארגונית - ההסתדרות הלאומית גדלה, התפתחה, הכתה שורשים, הרחיבה מסגרות, הקימה סניפים, בנתה מוסדות לתפארת, שכללה כלים ונתנו לחבריה את ההרגשה שהם מיוצגים נאמנה.

בדברי ברכתו לצירי הוועידה אמר נשיא המדינה חיים הרצוג:

החברה הישראלית הפכה בסך הכול סובלנית יותר, פלורליסטית יותר, וקיומן של הסתדרויות שונות וארגונים שונים כבר מזמן איננו מעורר ריב ומדון. החברה הישראלית בגרה, התהליך הדמוקרטי השתרש בה והתחוללו בה גם חילופי שלטון, ולכל אחד משני המחנות המרכזיים ניתנה הזדמנות לנווט את המדינה בדרכו שלו ועל פי אמונתו.⁽¹⁰⁴⁾

ראש הממשלה יצחק שמיר העלה על נס את מפעלם של ראשוני הסתדרות העובדים הלאומית, אותם האנשים ששמו את הדגש בפעילותם לא על השתייכותם המעמדית אלא על השקפתם הלאומית, האנשים שלחמו למען מדינה יהודית בארץ-ישראל על כל חלקיה. "להסתדרות העובדים

⁽¹⁰²⁾ שלום כהן, "אנו מצדיעים לדור המייסדים!", בתוך: **חזית העובד: ביטאון העובד הלאומי**, גיליון כ"כ"ט בתמוז

תשמ"ד - 1984, עמ' 5.

⁽¹⁰³⁾ שם.

⁽¹⁰⁴⁾ שם, עמ' 6.

הלאומית שלוחה היום ברכתי", אמר ראש הממשלה, "ברכת חבר וידיד. המשיכו לחזק ולבסס את המחנה הגדול, המחנה הלאומי המלוכד בארץ ישראל".⁽¹⁰⁵⁾

שר הבריאות שוסטק, שכהן במשך 36 שנים כמזכיר הכללי של ההסתדרות הלאומית, ערך מאזן הישגים היסטורי, וציין כי בהגיע הארגון ליובלו רשאי הוא לציין בסיפוק כי מלחמתו למען ציבור העובדים הוכתרה בהצלחה. גם הסבל וההקרבה של חבריו לא היו לשווא – המונופול של ההסתדרות הכללית חוסל. השר שוסטק גם הוסיף וציין עוד הישגים:

הזכות לעבודה, לחיים, בכל מקום ובכל מקצוע נתונה כיום לכל אדם ללא הבדל השקפה, [חברות] מפלגתית, דרך לשכת העבודה הממלכתית ולא מפלגתית. הזכות לעזרה רפואית, השרות החיוני של האדם מובטח היום בישראל לכל אדם בדרך קופות החולים הרבות, ובקרוב אני מקווה שיונחה שרות בריאות ממלכתי.⁽¹⁰⁶⁾

כך אכן היה בשנת 1995. "זכות העבודה וחופש החיים נותקו מכל זיקה ותנאי בהשתייכות מפלגתית ומכל תלות בהשקפה מדינית-רעיונית"⁽¹⁰⁷⁾ והעיקר, אמר, כל התורה החברתית שהייתה יסוד לפועלה של ההסתדרות העובדים הלאומית היא שהפכה נכס צאן ברזל במארג החיים החברתיים והכלכליים של מדינת ישראל. "שירות תעסוקה ממלכתי, שירות בריאות ממלכתי, חינוך ממלכתי, ביטוח סוציאלי ממלכתי,

הוועידה החמש-עשרה

שיכון ממלכתי והתנחלות ממלכתית – עליהם חלמו העובדים הלאומיים מראשית מאבקם, הם מציאות חיה ונושמת בארץ"⁽¹⁰⁸⁾ ומנגד, הוסיף וציין, אל מול אותו הישג אדיר של הארגון, "כל התורות החברתיות האחרות, פשטו את הרגל. הבנין הסוציולוגי [החברתי] ההסתדרותי הרוס כיום, איננו קיים, וכל החיאה מלאכותית על ידי הנפת הדגל האדום – לא תצליח. לאזרח במדינת ישראל אין סמלים אלה אומרים דבר".⁽¹⁰⁹⁾ תורתו של ראש בית"ר ניצחה. הישג זה של ההסתדרות העובדים הלאומית, סיכם, הוא נחלת הכלל.⁽¹¹⁰⁾

(105) שם, עמ' 7.

(106) שם, עמ' 9.

(107) שם.

(108) אליעזר שוסטק, 'העובד הלאומי שהלך בדרך הבנין וההגשמה ראוי לברכת העם', בתוך: **חזית העובד: ביטאון**

העובד הלאומי, גיליון כ"ט בתמוז תשמ"ד 1984, עמ' 9.

(109) שם.

(110) שם.

שלום כהן, המזכיר הכללי שהחליפו, דיבר על מגמות הארגון לעתיד. גם הוא עשה חשבון היסטורי עם יריבי התנועה הלאומית והעובד הלאומי בעבר, אך חזר וציין את הייחוד של הסתדרות העובדים הלאומית ביום חגה. "חמישים שנה שחלפו [...] לא התישו, לא זיעזעו ולא הזיזו את הסתדרותנו [מיסודותיה]. העובד הלאומי באמונתו חי ובאמונתו יחיה!"⁽¹¹¹⁾ המזכ"ל הוסיף כי העיקרון היסודי שהדריך - ומדריך עדיין - את פעולות הארגון הוא שהאינטרסים של העובד ושל המדינה כרוכים זה בזה, ושאינן להפרידם. "הסתדרות העובדים הלאומית, עוד לפני שקמה מדינת ישראל, חזתה כי הפתרון לסכסוכי עבודה אינו בגרימת סבל לכלל ונזק למדינה, אלא ביישוב סכסוכי העבודה על ידי מוסד ממלכתי שיפוטני."⁽¹¹²⁾ דברים אלה נכונים היו בשעתו, ונכונים כיום שבעתיים.

לגבי העתיד, אמר כהן, עוד רבה המלאכה. רבים היעדים ועמם האתגרים. "המשימות רבות והאחריות המוטלת עלינו מרובה. בכוחות משותפים נעשה את המלאכה אשר אנו חייבים לעשותה."⁽¹¹³⁾

ועידת מפנה

הוועידה ה-15 של הסתדרות העובדים הלאומית נערכה במאי 1986, באולם הקולנוע רחל שבאשקלון. השתתפו בה 251 צירים ואורחים רבים מ-42 סניפים, לרבות נציגי "האישה הלאומית", ארגון הסטודנטים הארצי של הסתדרות הלאומית, מחלקת ההתיישבות, ארגון הגמלאים, כפרי המיעוטים והנוער העובד והלומד הלאומי. את הוועידה כיבדו נשיא המדינה חיים הרצוג, מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ יצחק שמיר, סגן יו"ר הכנסת אליעזר שוסטק ועוד.

ביטאון **חזית העובד** תיאר את האווירה של אותה ועידה ארצית, ועידה של מפנה: "לקראת ערב החלה נהירה של אוטובוסים, כלי-רכב והולכי רגל שהגיעו לרחבת קולנוע 'רחל' מכל הארץ. העיר אשקלון עמדה בסימן הוועידה וניכרו היטב המאמצים שהשקיעו עובדי העיריה כדי להעניק לעיר פנים חגיגיים בפרחים, בכרזות, בדגלים שהתנופפו בדרך לאולם 'רחל'."⁽¹¹⁴⁾ נופך חגיגי הוסיפו חברות הנוער הלאומי שקידמו את פני הבאים בפרחים. הרחבה שלפני הקולנוע המתה חברי הסתדרות העובדים הלאומית, אורחים וקהל סקרנים, ושוטרים כיוונו את זרם התנועה שגדש את צירי התנועה והכבישים. ברחבת הקולנוע הנעימה תזמורת הנוער העירונית של העיר אשדוד בנעימות וביצירות מוזיקליות, מקהלת השקמים, המקהלה הראשית של הסתדרות הלאומית, השמיעה בניצוחו של מנשה לב-ן מחרוזת של שירי ארץ-ישראל הטובה והיפה, חלקם נכסי צאן ברזל של חברי התנועה הלאומית. גם בחלק האמנותי של האירוע הופיעו לפני צירי הוועידה והאורחים להקות מחול של הנוער העובד הלאומי.

---

(111) שלום כהן (לעיל הערה 102 בפרק זה).

(112) שם.

(113) שם.

(114) שמעון גבאי, '3 ימי ועידת הסתדרות העובדים הלאומית', בתוך: **חזית העובד: ביטאון העובד הלאומי**, אייר

תשמ"ו - מאי 1986, עמ' 4-5.

דברי הברכה של נשיא המדינה חיים הרצוג סימנו את המפנה הגדול במעמדה של הסתדרות העובדים הלאומית ובמקומה כארגון עובדים חשוב ומשפיע במדינת ישראל. "יש לכם מעיין שמימיו צלולים ורעננים, מעיין של ראש בית"ר"⁽¹¹⁵⁾ אמר הנשיא ודבריו נקטעו ברעם מחיאות כפיים. "הבה נקווה שמעיין זה יוסיף לפכפך במימיו הצלולים ויוסיף להנחות את דרכנו לקראת העתיד"⁽¹¹⁶⁾ מ"מ ראש הממשלה ושר החוץ יצחק שמיר העלה על נס את מפעלם של הראשונים להניף את הדגל הכחול לבן כבר אז, בימי הקמת הסתדרות העובדים הלאומית, על רקע אווירת השנאה והאלימות. זו הייתה קריאת תיגר, מרדם של מעטים כנגד שאיפת ההשתלטות של אסכולה אחת – סוציאליסטית ומעמדית – על כל תחומי החיים בארץ, ובכלל זה גם על מקורות הפרנסה. "אבל ברוך השם, תודה לאל, אנחנו רחוקים היום מהימים המרים והקשים ההם [...] ואפשר לומר להסתדרות העובדים הלאומית, ולכל המחנה הלאומי היום: איננו מיעוט בארץ!"⁽¹¹⁷⁾ שמיר עמד על הצורך החיוני באחדות לאומית, לא רק מבחינה מדינית אלא גם במישור החברתי והכלכלי, וגם בבחינת מעמד ישראל בעולם. "לכן, מבחינה מדינית, מבחינה בטחונית, מבחינה כלכלית ומבחינת מצבו של העם היהודי – האחדות הלאומית הוא צעד עליון"⁽¹¹⁸⁾ שמיר סיים את ברכתו אל באי הוועידה: "תוסיפו נדבך נוסף לאותה אחדות לאומית נדרשת, וקודם כל לאחדות המחנה הלאומי"⁽¹¹⁹⁾

אליעזר שוסטק, שזכה בוועידה זו בתואר "מזכיר כבוד של הסתדרות העובדים הלאומית", אמר בדברי ברכתו לבאי הוועידה כי אילו ראש הממשלה שמעון פרס לא היה מאכזב, ואילו היה מקיים את התחייבותו להשתתף בפתיחת הוועידה, היה אומר לו: "הנה מה טוב ומה נעים לברך הערב את הוועידה החמש-עשרה של הסתדרות העובדים הלאומית, שבפתיחתה יושבים תלמידי ז'בוטינסקי ותלמידי בן-גוריון שבת אחים גם יחד"⁽¹²⁰⁾ שוסטק רמז לאותו אירוע היסטורי מכונן, שבו הועד הפועל של ההסתדרות הכללית דחה ברוב קולות את הסכמם של בן-גוריון וז'בוטינסקי משנת 1934.

דיוני הוועידה התקיימו במלון גני שולמית בעיר, ונפתחו בדברי המזכ"ל שלום כהן. לדבריו, "הסתדרות העובדים הלאומית, יציר כפיו של זאב ז'בוטינסקי, מגמותיה לאומיות ועקרונותיה ממלכתיים. העיקרון היסודי המדריך ומנווט את פעולותינו הוא כי האינטרס של העובד והמדינה כרוכים יחד ואין להפריד ביניהם"⁽¹²¹⁾ המזכ"ל סקר לצירי הוועידה את ההישגים הגדולים בארבע השנים האחרונות:

יש לנו כיום [1986] קופת חולים לתפארת, גולת הכותרת של מוסדות העזר שלנו ועליה גאווה. בנינו שיכונים עממיים; תקענו יתד בהתיישבות ואנו תורמים את חלקנו בקיום המצווה שאין

(115) ברכתו של נשיא המדינה חיים הרצוג, 'יש לכם מעיין שמימיו צלולים ורעננים – מעיין משנתו של ראש בית"ר'.

שם, עמ' 9.

(116) שם.

(117) ברכתו של ממלא מקום ראש הממשלה יצחק שמיר, 'המחנה הלאומי איננו עוד מיעוט בארץ!'. שם, עמ' 10.

(118) שם, עמ' 11.

(119) שם.

(120) ברכתו של סגן יו"ר הכנסת אליעזר שוסטק, 'זכינו ומדינתנו מונהגת בידי תלמידיהם של ז'בוטינסקי ובן-גוריון'.

שם, עמ' 13.

(121) נאום הפתיחה של המזכיר הכללי שלום כהן, 'השתדלנו למצוא איזון בין טובת העובד וצרכי המדינה'. שם, עמ' 6.

נעלה ממנה – מצוות יישוב ארץ ישראל. הקמנו רשת מעונות-יום; הפעלנו את האישה הלאומית – חברת הע"ל; יש לנו נוער עובד ולומד לאומי, אנו מפעילים מועדוני נוער – דור ההמשך שלנו; אנו פעילים בשטח האגוד המקצועי ומעניקים להם מלגות לימודים. אנו מקיימים קורסים מקצועיים ועיוניים ובמות לאירועים אקטואליים; אנו מקיימים רשת מעונות-יום, כדי לאפשר לאימהות לצאת לעבודה; אנו דואגים לעתידם הפנסיוני והסוציאלי של חברינו באמצעות קרנות הביטוח והפנסיה שלנו ומסייעים להם עם פרישתם מן העבודה. פעולתנו כיום משתרעת על שטחים נרחבים ומגוונים.

המזכ"ל ציין את חמשת המ"מים של ראש בית"ר: מזון, מלבוש, מעון, מרפא ומורה; כן ציין את עקרון העבודה העברית, את הדגל הלאומי, את ההמנון, את שבתון כ' בתמוז (יום פטירתו של הרצל), שהחליף את שבתון אחד במאי של הפרולטריון הבין-לאומי המעמדי, את בוררות החובה הממלכתית ואת ביטוח הבריאות הממלכתי – כל העקרונות שעליהם הוקם ונבנה במרוצת 52 השנים שחלפו הבניין המפואר של הסתדרות העובדים הלאומית. "סניפינו פרושים בכל רחבי המדינה, יש לנו מוסדות עזר ראויים לשמם, מוסדותינו גדלו ושירותינו נשתפרו, ביססנו מוסדות ושיכללנו כלים, הקמנו גם סניפים חדשים במרכז הארץ, ביהודה ושומרון, בגולן, בגליל ובערבה, ועוד ידינו נטויה".⁽¹²²⁾

המזכ"ל נגע גם בעניינים יום-יומיים של חברה וכלכלה. לדבריו, השכר הֶאָאֵלִי של ציבור העובדים נשחק, מפעלים נסגרו ועובדים פוטרו – בעיקר בערי הפיתוח. חל גידול בייבוא לצד ירידה בייצוא, חל גירעון מדיאיג במאזן התשלומים ומשק במשבר. במציאות נתונה זו אין לפגוע בתוספת היוקר, אמר, יש להבטיח בחוק שכר מינימום, להנהיג ביטוח בריאות ממלכתי, להבטיח חלוקה צודקת יותר של העול ושל הנטל, ליצור תעסוקה מלאה לדורשיה ולהבטיח קיום הוגן לשכבות המצוקה. בסיום דבריו פנה המזכ"ל אל החברים בסיעת תכלת-לבן (הליכוד) שבהסתדרות הכללית, בקריאה לשקול מחדש את עמדתם ולהצטרף להסתדרות העובדים הלאומית. "אנו קוראים לכם: בואו אלינו, מקומכם אתנו, יחד נהווה הסתדרות עובדים לאומית אמינה וחזקה, יחד נהווה עמדת-כוח ומבצר-עוז לתנועה הלאומית! יחד נפעל ונוכל!"⁽¹²³⁾

ועידה בצל משבר כלכלי, אינתיפאדה ותקווה לעלייה מברית המועצות

הוועידה הארצית ה-16 של הסתדרות העובדים הלאומית נערכה בהשתתפות 251 צירים ואורחים רבים, בהיכל התרבות יד שטרית בטבריה, באפריל 1990. בין המשתתפים היו אליעזר שוסטק, שר העבודה והרווחה רוני מילוא, השר לענייני מיעוטים והממונה על משרד הבריאות אהוד אולמרט ועוד.

מנחם בגין, ראש הממשלה לשעבר ומפקדם הנערץ של רבים מהצירים בתקופת המרד בשלטונות המנדט, שיגר מברק ברכה לבאי הוועידה, ובו ברכה לבבית ואיחולי הצלחה לצירים בנאומיהם. הקריין

⁽¹²²⁾ שם, עמ' 7.

⁽¹²³⁾ שם, עמ' 8.

הקריא גם את ברכתו של בגין לבאי הוועידה הארצית התשיעית לציון 20 שנים להקמת הסתדרות העובדים הלאומית, שבה ביקש מהם ללכת "בדרך שהורה לכם אבינו, מורנו ורבנו, ראש בית"ר!"⁽¹²⁴⁾ כן כתב בגין: "אחדות הלאום אינה מליצה. כוח חיים היא לנו, בלעדיה לא נתקיים. בעזרת השם עוד תזכו להגשים את היעוד הגדול שהוטל עליכם על-ידי זאב ז'בוטינסקי"⁽¹²⁵⁾ מברקי ברכה הגיעו גם מיו"ר הכנסת ח"כ דב שילנסקי, מנהלי מוסדות ואישי ציבור רבים.

הקריין דן כנר הנחה את ערב פתיחת הוועידה, והציג את מזכ"ל הארגון שלום כהן. את נאומו פתח כהן בהכרזה קבל עם ועדה כי ירושלים, אשר שוחררה וחבורה לה יחדיו במלחמת ששת הימים, הייתה, הנה ותישאר לנצח שלמה ובלתי מחולקת. "עם ישראל כולו מאוחד בדעה כי ירושלים בירתה המאוחדת של מדינת ישראל, ושל עם ישראל כולו, תישאר מאוחדת לנצח נצחים ואין כוח בעולם שישנה עובדה היסטורית זאת. אם אשכחך ירושלים תשכח ימינו!"⁽¹²⁶⁾ בכך הגיב מזכ"ל הארגון להודעת נשיא ארצות הברית ג'ורג' בוש האב, כי ירושלים היא שטח כיבוש, כי אין ליישב בה יהודים וכי גורלה יוכרע ויחרץ רק במשא ומתן שיתנהל, בבוא הזמן, בינינו לבין הערבים. כהן העלה על נס את זכרם של חללי צה"ל והמחתרות העבריות במערכות ישראל, אותם גיבורים ונאמנים שהקריבו את חייהם למען יחיה העם הזה לבטח בארצו. "נזכור גם את חברי הוועד הפועל, יו"ר ועדת הביקורת, חברי בית הדין, שהלכו לעולמם בין ועידה לוועידה ולא זכו למעמד זה"⁽¹²⁷⁾.

כהן הזכיר את התקופה שחלפה מאז הוועידה ה-15, שהתקיימה ב-1986, ועד לוועידה הנוכחית (1990), ואמר:

גדלנו, התפתחנו והתרחבנו, הכינו שורשים והרחבנו מסגרת, הוספנו סניפים ומוסדות ושכללנו כלים [...] חמש הממ"ן של זאב ז'בוטינסקי, מזון, מלבוש, מעון, מרפא ומורה וכן העקרונות הלאומיים ממלכתיים, הדגל הלאומי, ההמנון הלאומי, ביטוח בריאות ממלכתי, ביטוח פנסיה ממלכתית לכל, בורות חובה שיפוטית ממלכתית במפעלים חיוניים וכו' - אלה הם העקרונות עליהם מושתת הבניין של הסתדרות העובדים הלאומית. [...] לפי עקרונות אלה פעלנו וגם עשינו. כן הוכח בעליל כי ההפרדה בין האיגוד המקצועי לבין חברת העובדים היא בלתי נמנעת, פשיטת הרגל של "כור" וקריסת קונצרנים נוספים של "חברת העובדים" הוכיח את צדקת העיקרון בו דגלנו כי יש להפריד בין הפונקציות של נותני עבודה ומקבליה.⁽¹²⁸⁾

מזכ"ל הסתדרות העובדים הלאומית ציין כי ועידה זו, ה-16 במספר במשך 56 שנות קיומו של הארגון, מתכנסת בימים קשים לישראל: ממשלת האחדות הלאומית בראשותו של יצחק שמיר (הליכוד), שהייתה כה חיונית לאור הקשיים והמשימות שעומדות לפני הסתדרות הלאומית, נפלה בגלל תככים פוליטיים וחישובים מפלגתיים ("התרגיל המסריח" של שמעון פרס, לפי דברי יצחק רבין), האינתיפאדה (הראשונה) נמשכת כבר יותר משנתיים ואין שמים לה קץ.

⁽¹²⁴⁾ הוועידה הארצית ה-ט"ז, ישיבת הפתיחה, פרטיכל, עמ' 1 / מ"ז ד' 2 / 32 / 42.

⁽¹²⁵⁾ שם.

⁽¹²⁶⁾ שם, עמ' 4 [נספח].

⁽¹²⁷⁾ שם, עמ' 3 [נספח].

⁽¹²⁸⁾ שם, עמ' 2-3.

הוועידה מתכנסת בצל משבר כלכלי, מיתון עמוק, ממדי אבטלה גדלים והולכים ומצוקה גוברת. גם ה"אינפיאדה" המתמשכת משבשת שיגרת החיים וגורמת סבל לאוכלוסייה. יחד עם תופעות אלה אנו עדים לחיזיון היסטורי של פתיחת שערי ברית המועצות לעלייה המונית של יהודים. עלינו להיערך לקליטת אותם עולים בזרועות פתוחות, בחום-לב ובנפש חפצה. להבטיח להם דיור ומקומות עבודה. מי ייתן ונהיה ראויים למשימה היסטורית ולאומית זאת שמוטלת עלינו. [...] נוצרה עובדה היסטורית ואין חזרה ממנה. הקומוניזם והסוציאליזם פשטו את הרגל, הדגל האדום אינו יותר דגלם של ההמונים והאחד במאי אינו יותר חגם הבין-לאומי של העמלים. כל הסיסמאות על "אחוות פועלים בין-לאומית" נופצו והוכחו כריקות מתוכן. הגיעה, לפיכך, העת שהתמורת האלה שחלו בעולם תביא להתפתחות ויפקחו עיני טועים גם בארצנו ויגיעו סוף סוף למסקנות הדרושות מאליהן, כי הדגל האדום אינו דגלנו וחג האחד במאי אינו חגנו. (129)

לאחר נאוומו של כהן עלה לנאום סגן יו"ר הכנסת ומזכ"ל ההסתדרות הלאומית לשעבר שוסטק. זה בא חשבון עם מפלגות הפועלים ועם הנהגת ההסתדרות הכללית לדורותיה. לצירי הוועידה שאולי לא היו בקיאים בהיסטוריה של תולדות תנועת העבודה בארץ-ישראל, סיפר כי ראש בית"ר ז'בוטינסקי האמין באחדות ארגונית של ציבור העובדים, וכי הוא דחה כל דרישות לפרישה מההסתדרות הכללית. "הוא אף כתב על כך להנהגת ההסתדרות 'הכללית'. אך פנייתו לא זכתה לאוזן קשבת. רבים מהחברים הנוכחים כאן הערב בוודאי זוכרים את 'התשובה' של הנהלת ההסתדרות 'הכללית' לפנייתו: 'מוטב עשרה פועלים ערביים ולא פועל ביתרי אחד'." (130)

כמו הנואם שקדם לו, המזכ"ל המכהן, אמר שוסטק כי בימים אלה (1990) מתפוררות שתי אימפריות - הקומוניסטית וההסתדרותית, והתגאה כי האמת של הסתדרות העובדים הלאומית מעוגנת בקרקע המציאות. שוסטק דיבר על צדקת דרכם ועל הזכות שנפלה בחלקם לראות בהתגשמות כל חלומם. במבט לאחור של לפחות 50 שנה, הביע שוסטק את סיפוקו: "יש לי נחת כשאני רואה הסתדרות עובדים לאומית גדולה, חזקה בכל מקום. חזקה ברוח שלה וכל עובד בה מקבל, במוסד הזה, את כל מה שדרוש לו כעובד." (131)

ועידה של פריחה, הישגים וגידול - הגדול ביותר בתולדות הסתדרות העובדים הלאומית

הוועידה הארצית ה-17 של הסתדרות העובדים הלאומית וקופת חולים לאומית נערכה בינואר 1994, במלון הוד שבים המלח, בהשתתפות 251 צירים. במעמד הוועידה נכחו גם שרת העבודה והרווחה גב' אורה נמיר, מזכ"ל הארגון שלום כהן, המנהל הכללי של קופת חולים לאומית דוד מלמדוביץ' ועוד. יו"ר הליכוד ח"כ בנימין נתניהו הודיע כי יאחר, וכי ישמיע דברים בדיוני הוועידה שייפתחו אחר הצהריים. שר הבריאות חיים רמון, שנבצר ממנו להשתתף, שלח מברק ברכה. במברקו דן, בין השאר, בחוק

(129) שם, עמ' 4.

(130) יהושע אופיר (לעיל הערה 1 בפרק השני), עמ' 4.

(131) פתיחת הוועידה הארצית ה-ט"ז, פרטיכל, עמ' 1 [5] / מ"ז ד' 2 / 32 / 42.

ביטוח בריאות חובה, רעיון שחרטה הסתדרות העובדים הלאומית על דגלה לאורך עשרות שנים, מיום הקמתה, ושעמד באותם הימים לקראת סיום חקיקתו. לדברי השר: "עד סוף ינואר [1995] נחוקק חוק ביטוח בריאות ממלכתי שישפר באופן משמעותי את רמת שירותי הבריאות הניתנים לאזרחי ישראל. אין לי ספק, שהחוק יאפשר לקופ"ח הלאומית לספק שירותי בריאות למבוטחי ברמה גבוהה יותר אך מזו המוענקת להם כבר היום".⁽¹³²⁾

המזכ"ל כהן סקר את הצמיחה שחלה מהוועידה הקודמת ועד הוועידה הנוכחית, המתקיימת בשנת ה-60 להקמת הסתדרות העובדים הלאומית. "אלה היו ארבע שנים של פריחה, התפתחות וגידול"⁽¹³³⁾ לדבריו:

בתקופה זו גדלה הסתדרותנו ב-80 אחוז. לא יאומן. נוספו לה במשך הזמן שבין ועידה לוועידה 150 אלף נפש. זהו הגידול הגדול ביותר בתולדות הסתדרותנו בין ועידה לוועידה ועל כן גאוותנו. יש לנו היום קופ"ח לתפארת היא גולת הכותרת של מוסדות העזר שלנו. בנינו שיכונים עממיים, תקענו יתד בהתיישבות, ואנו תורמים את חלקנו בקיום המצווה שאין נעלה ממנה, והיא יישוב א"י. הקמנו רשת מעונות-יום, הפעלנו את האשה הלאומית, חברות הע"ל. יש לנו נוער לאומי עובד ולומד, אנו מפעילים מועדוני נוער, דור ההמשך שלנו, אנו פעילים בשטח המקצועי ומעניקים הגנה מקצועית וייעוץ משפטי לנזקקים לכך.⁽¹³⁴⁾

המזכ"ל מנה עוד פעולות שנעשו מוועידה לוועידה: מפעלי תרבות וחינוך, סיוע לסטודנטים, הענקת מלגות, קליטת עלייה, דאגה לעתיד הפנסיוני והחברתי של חברי ההסתדרות הלאומית וסיוע צמוד לגמלאים. תמו 60 שנים, אמר כהן, והסתדרות העובדים הלאומית נערכת לקראת השנים הבאות ולקראת עידן חדש, בביסוס מוסדותיה ובהרחבת שורותיה. כהן אמר כי המלאכה עוד רבה – ואתה גם האתגרים. כן אמר כי האחריות גדולה, והבטיח לעמוד בה.⁽¹³⁵⁾

אמנם המזכ"ל לא רצה לעסוק בעניינים מדיניים שאינם קשורים במישורין בדיוני הוועידה, אבל, כך טען, אין הסתדרות העובדים הלאומית פועלת בחלל ריק, והיא אינה תלושה מהמציאות הפוליטית. "אין אנו יכולים להתייחס בשוויון נפש למתרחש גם בשטח המדיני עם חתימת הסכם העקרונות עם 'אש"ף' ולחיצת ידו של רב המרצחים ערפאת, על מדשאות הבית הלבן בושינגטון, נוצר מצב חדש בישראל".⁽¹³⁶⁾ כהן הוסיף כי כעת, כשמדברים על ויתורים, הכול פתוח, הכול אפשרי והעם במבוכה גדולה. לכן קרא המזכ"ל שמוועידה זו תצא הקריאה שלעולם לא תחולק ירושלים, שלא נרד מהגולן, שלא ינתקו יישובים, לא יותרו על שטחי מולדת ושלא תקום מדינה פלסטינית.

שרת העבודה והרווחה נמיר הזכירה בברכתה את בעלה המנוח מרדכי נמיר, ואת פריצת הדרך הפוליטית שעשה בהיותו שר העבודה, כאשר היה השר הראשון לכבד בנוכחותו ועידה של ההסתדרות הלאומית

⁽¹³²⁾ הוועידה הארצית הי"ז/ ספר הוועידה, עמ' 2 / מ"ז ד' 2 / 32 / 43.

⁽¹³³⁾ שם.

⁽¹³⁴⁾ שם.

⁽¹³⁵⁾ שם.

⁽¹³⁶⁾ שם, עמ' 3.

(השר נמיר בירך את צירי וועידת הסתדרות העובדים הלאומית התשיעית, ב-1959). לדבריה, השר נמיר – לא התפתה לחלוק על דברים ששמע לפני בואו לוועידה, ואחר בואו לוועידה מחבריו במפלגה. לא חלק על דברים ששמע בוועידה, והוא סקר כשר העבודה והרווחה את הישגי המשרד ואת הישגי הוועידה של הע"ל. עקרון האחריות הלאומית אפשר לדבריו ירידה מתמדת באבטלה, ביטול שכר הדחק, ברוב העבודות היזומות, חיסול המעברות ועוד דברים.⁽¹³⁷⁾

השרה נמיר העלתה על נס את מערכת היחסים הידידותית שהתקיימה בין מרדכי נמיר לבין אליעזר שוסטק, על אף המחלוקת הפוליטית; בין מרדכי נמיר בעת היותו ראש עיריית תל אביב-יפו לבין דוד יוטן; ובניה לבין ראשי הסתדרות העובדים הלאומית בעיריית תל אביב-יפו. "אליעזר שוסטק היה ידיד קרוב של מרדכי נמיר. ידיד קרוב מאוד. זו הייתה אז ידידות חריגה וכמעט בלתי מקובלת". אמרה, וסיימה: "התברכה התנועה שלכם באישים שהתכונות האלה היו אור לדרכם הציבורית והפוליטית".⁽¹³⁸⁾

שוסטק, שנטל לעצמו את רשות הדיבור, העלה מנבכי ההיסטוריה פרק בימים של סכסוכי העבודה שגלשו לאלמוות ולשפיכות דמים. האיש היחיד ששם קץ לאותם סכסוכי עבודה אלימים היה מרדכי נמיר. בימים שמזכ"ל ההסתדרות הכללית היה דוד רמז פעל נמיר לכריתת הסכם עבודה בין שתי ההסתדרויות – הכללית והלאומית. שוסטק סיפר:

כשגמרנו לחתום על ביטול כל לשכות העבודה שהיו על-יד הסתדרויות בארץ, והפסקת סכסוכי העבודה ביחס לחלוקת עבודה וחתמנו על לשכת עבודה אחת לכל הסתדרויות העובדים, פנה אלי רמז ואמר: אתה רואה, יושב פה יצחק בן-אהרון, יושב פה [...] זה זה – כל אלה שהתנגדו בזמנו להסכם ז'בוטינסקי-בן-גוריון. היחידי שלא היה שותף להתנגדות הזו הוא מרדכי נמיר.⁽¹³⁹⁾

שוסטק איחל לשרה נמיר הצלחה בתפקידה כשרה בממשלתו של יצחק רבין, וחתם את דבריו במילים: "זכרתי לך חסד נעורייך לכתך אחרינו במדבר בים המלח לפתיחת הוועידה הזאת".⁽¹⁴⁰⁾

ח"כ נתניהו ייחד את עיקרי דבריו לסוגיות מדיניות, אך כאשר נגע בשאלת קליטת העלייה אמר כי בניגוד לממשלה בראשות הליכוד, שהביאה ארצה חצי מיליון יהודים בפחות משלוש שנים (בין 1990 ל-1992), הממשלה בראשותו של יצחק רבין כלל אינה עוסקת בנושא. "מצבם [של העולים, י"ק] ממשיך להיות חמור ולא רק מצבם הפיזי – מצבם הנפשי ואין עושה ואין מי שדואג חוץ מגופים מסוימים כמו הגוף הזה – של הסתדרות העובדים הלאומית – שפועל. גופים מעטים מאוד כמו הע"ל".⁽¹⁴¹⁾ נתניהו ראה בעלייה ובקליטתה אתגר גדול, שגוף כמו הסתדרות העובדים הלאומית עשוי לתרום לו את תרומתו הגדולה להצלחה. "אני רואה בזה אתגר עצום", אמר, "מפני שזו פעם ראשונה בתולדות הציונות, שיש לנו אפשרות לממש רוב יהודי בארץ-ישראל".⁽¹⁴²⁾

⁽¹³⁷⁾ שם, עמ' 5.

⁽¹³⁸⁾ שם, עמ' 6.

⁽¹³⁹⁾ שם, עמ' 7.

⁽¹⁴⁰⁾ שם.

⁽¹⁴¹⁾ שם, עמ' 3.

⁽¹⁴²⁾ שם.

1995 - יציאה לדרך חדשה כגוף עסקי שאינו פוליטי

חוק ביטוח בריאות ממלכתי, שנכנס לתוקפו ב-1 בינואר 1995, הפריד לראשונה בין הסתדרות העובדים הלאומית לבין קופת חולים לאומית, שפעלו בזיקה ארגונית זה לזה במשך כ-61 שנים. אלו הפכו לשני גופים נפרדים: לפי החוק החדש תעניק למבוטחיה קופת חולים לעובדים לאומיים, שקמה עוד בנובמבר 1933, שירותי ביטוח בריאות במערכת משקית עצמאית. שני הגופים, קופת חולים לאומית (לאומית שירותי בריאות) והסתדרות העובדים הלאומית, ייאלצו להתמודד מול המקבילים להם כגופים כלכליים לכל דבר ודבר.

תמורות מבניות וארגוניות שחולל חוק ביטוח ממלכתי אילץ את הסתדרות העובדים הלאומית להתמודד בכלים חדשים ובשיטות עבודה חדישות עם הגופים האחרים על אותה משבצת: ציבור העובדים ואזרחי המדינה. בהחלת החוק וביציאה לשטח בתנאים ארגוניים ומשפטיים חדשים, ציין היו"ר החדש של ההסתדרות הלאומית ח"כ הירשזון כי על הארגון להתערות בציבור העובדים ובאזרחי המדינה כדי להצמיחו "ולהעלותו מעלה מעלה לטובת העובדים".⁽¹⁴³⁾ לדבריו:

בעידן של תחרות חזקה נצטרך להציע יותר. נצטרך לדבוק בחשיבה כלכלית מודרנית אמיצה ונטולת פניות. במילים אחרות: הכסף שארגון העובדים יקבל מהחברים יחזור אליו במערכות של שירותים רבים ככל האפשר. ככל שנשתכלל יותר ונאתר את צרכי העובד בצורה מדויקת נעמיד מול הצרכים האלה תשובות נכונות. [...] הטכנולוגיה משתנה, התנאים משתנים, המעסיק פונה אליו [אל העובד, י"ק] באמצעות חוזים אישיים, משמע, ההתקשרות היא שונה; ולכן עלינו לעמוד מקרוב אחר כל השינויים והתמורות ולהיות ערוכים להתמודד אתם בכלים חדשים.⁽¹⁴⁴⁾

ח"כ הירשזון דיבר במפורש על הקמת הסתדרות חדשה, וטען כי יש לייסד גוף של כלל ארגוני העובדים בישראל, בדומה ללשכת התיאום של הארגונים הכלכליים. "כל גוף ישמור על האוטונומיה הארגונית שלו אבל ייווצר ה'ביחד' מול ארגוני המעסיקים ומול הממשלה במכלול אינטרסים משותפים".⁽¹⁴⁵⁾

התמודדות עם אתגרים חדשים

הוועידה הארצית ה-18 של הסתדרות העובדים הלאומית נערכה באפריל 1999, בבית הרופא בתל אביב, בהשתתפות 251 צירים ובמעמד ח"כ אברהם הירשזון, יו"ר הסתדרות העובדים הלאומית.

ועידה זו הייתה שונה מקודמותיה. אמנם רק חמש שנים וארבעה חודשים חלפו מאז הוועידה האחרונה, אך מאז עבר המשק טלטלות גדולות ושינויים עצומים - בעולם כולו ובארץ. ההפרטה צברה תאוצה גדולה - לטוב ולרע; "חברת העובדים" שליד ההסתדרות הכללית קרסה; מפלגת העבודה על כל גלגוליה, ששלטה ללא עוררין בגוף ענק זה על כל שלוחותיו, סולקה מכל עמדות המפתח

⁽¹⁴³⁾ 'המאבק הוא על רווחת העובד ושכרו' (ריאיון עם יו"ר הסתדרות העובדים הלאומית ח"כ אברהם הירשזון), בתוך:

יצחק רוטו (עורך אחראי), **יעדים: ביטאון הסתדרות העובדים הלאומית**, גיליון 1, חורף 1996, עמ' 16-17.

⁽¹⁴⁴⁾ שם.

⁽¹⁴⁵⁾ שם, עמ' 17.

במשק ובמדינה. ההסתדרות הכללית שינתה את פניה, וכך כל המשק הלאומי. גם ההפרדה בין קופות החולים לבין האיגודים המקצועיים שינתה את התנהלותם של אלה האחרונים מזו שהתרגלו לה זה עשרות שנים. סגנון העבודה השתנה בתכלית: עולם חדש נולד.

הסתדרות העובדים הלאומית נערכה להתמודד עם המשימות שהציבו שנות האלפיים. מינואר 1995 בוצעה, ביוזמתו של המזכ"ל הירשזון, תכנית לארגון מחדש של ההסתדרות הלאומית. המערכת הארגונית עברה טלטלות ושינויים. כ-160 הסכמים נחתמו, קיבוציים ואחרים, עם גופים ציבוריים, עם חברות ועם מפעלים שהארגון היה מעורב בהם. שינוי משמעותי חל בדפוסי העבודה. מועצת העובדים בוטלה, ובמקומה הוקמו מרכזי שירות מחוזיים, לרבות מרכז שירות לחברים. היוצרות התהפכו: במקום שהעובד יגיע אל מזכיר האיגוד המקצועי - מועצת העובדים, הגיע כעת המזכיר אל העובד. צמצום חל במנגנון, דבר שהביא הן לחסכון תפעולי הן לייעול השירות. נכון לאפריל 1999 עמד מספר המועסקים בהסתדרות העובדים הלאומית ובמוסדותיה על 350. לראשונה בתולדותיה, חתמה ההסתדרות העובדים הלאומית על הסכם קיבוצי כללי עם ארגון חברות כוח אדם. עו"ד מיכאל (מיכה) הנדלסמן, יו"ר האגף לאיגוד מקצועי, ציין כי "הע"ל היא כיום [1999] הארגון היציג של עובדי כוח-אדם".⁽¹⁴⁶⁾

באותן שנים חל גידול משמעותי במספר חברי קופת חולים לאומית ובמספר חברי ההסתדרות העובדים לאומית. ב-2002 אף ייחצה הרף של רבע מיליון חברים (לעומת 187 אלף שהיו חברים ב-2001. מדובר בגידול של כ-60 אחוזים במספר החברים בתוך שנה אחת - נתון מרשים כשלעצמו).⁽¹⁴⁷⁾ לימים התברר שהנתונים האמורים בנוגע למספר החברים בהסתדרות הלאומית אינם מתייחסים למספר החברים אלא למספר הרישומים.⁽¹⁴⁸⁾ ביישובים שביהודה ובשומרון בנתה קופת חולים 80 מרפאות, במטרה לחזק את ההתיישבות היהודית בחבלי ארץ-ישראל ולהנגיש שירותי בריאות לרבות המתיישבים הפזורים ביישובים הכפריים והעירוניים.

הפנסיה החדשה יובלים הפכה בתוך זמן קצר לקרן הפנסיה המובילה בקבוצת הקרנות החדשה. גידול משמעותי חל גם בשורות תנועת הנוער הלאומי העובד. ב-1999 זכתה בפרס החינוך הבלתי פורמלי על קליטת המספר הרב ביותר של עולים חדשים בשורותיה, ועל פעילותה החברתית והחינוכית בשכונות המצוקה. "התנועה זכתה למעמד מיוחד גם בזכות העובדה שהיא היחידה שבה הנוער הדרוזי מהווה חלק בלתי נפרד מן התנועה, המפעילה שמונה סניפים במגזר הדרוזי ובהם כ-4000 חניכים".⁽¹⁴⁹⁾

רשת מעונות ניל", שנוסדה באוגוסט 1983 ביוזמתו של ח"כ הירשזון, הייתה פעילה ביישובים רבים. היא נקטה שיטות חינוך מתקדמות ופעלה בפיקוח משרד העבודה והרווחה. פועלה של הרשת דמה

⁽¹⁴⁶⁾ מיכאל הנדלסמן, 'בין העידה הי"ז לועידה הי"ח', בתוך: יצחק רוסו (עורך אחראי), **יעדים: ביטאון חברי ההסתדרות עובדים לאומית**, גיליון 7, סתיו 1999, עמ' 101.

⁽¹⁴⁷⁾ 'ההסתדרות העובדים הלאומית עברה את קו ה-250,000 חברים' (ריאיון עם מנכ"ל ההסתדרות העובדים הלאומית יצחק רוסו), בתוך: יצחק רוסו (עורך אחראי), **חדשות יעדים: ביטאון ההסתדרות העובדים הלאומית**, גיליון 11, יולי 2002, עמ' 172-173.

⁽¹⁴⁸⁾ ריאיון עם יאיר שלם (לעיל הערה 1 בפרק הראשון).

⁽¹⁴⁹⁾ רם אבירז, 'המהפכה הגדולה של ההסתדרות העובדים הלאומית', בתוך: יצחק רוסו (עורך אחראי), **יעדים: ביטאון חברי ההסתדרות עובדים לאומית**, גיליון 7, סתיו 1999, עמ' 94-95.

במעט לזה של ויצ"ו ושל נעמ"ת, אך בניגוד לאלה, רשת המעונות ניל"י לא התנתה את קבלת הפעוטות ואת שירותיה לאם העובדת בחברות בארגון.

חברת סלע, שהחלה פעילותה בתחום הבנייה כבר בהקמת המדינה, עברה אף היא שינויים ארגוניים, והציבה לפניו יעדים בהתאם לצרכים המשתנים בענף. לאורך כל השנים הלך שמה לפניה כחברת בניין יציבה ואיכותית, ובעשור האחרון של המאה ה-20 החלה בבניית שכונות יוקרה, כמו נווה הדרים שבראשון לציון וכרמי בנימינה שבמושבה בנימינה. החברה פעלה בבינוי גם ברחובות, בנס ציונה, בנתניה וביישובים נוספים, כן החלה בהקמת פרויקט המגורים והעסקים חצרות יפו בתל אביב-יפו. "סלע" בנתה דירות לתושבים ותיקים, דירות לעולים חדשים ולזוגות צעירים, מוסדות חינוך ותרבות, מרפאות של קופת חולים לאומית, בתי כנסת ועוד. בזכות יציבותה לאורך כל שנות קיומה, זכתה הסתדרות העובדים הלאומית ביציבות כלכלית ובבסיס מוצק לפעילותה למען ציבור העובדים ולמען רבבות חבריה. בזכות חברת הבנייה הזאת נבנו תכניות ורעיונות רבים.

ולמרות כל ההתקדמות והצמיחה, כשנדמה כי הסתדרות העובדים הלאומית פוסעת בנתיב שהתוו לה מייסדיה והולכת בשביל הבטוח שנשלל במרוצת השנים בידי חולמים, לוחמים ועובדים לאומיים – לפתע נקטעה הדרך. דווקא כשהרעיון הלאומי הבהיק בניצחונו על הנהגת אנשי האתמול שנשאו את עמם, ניצבו משוכות מבית. שנים חלפו עד לסיום החקירות, הבדיקות, המשפטים, ההעמדה לדין והפקת הלקחים, אך לזכותם של החברים ייאמר כי נשארו נאמנים לרעיון, לדגל ולמסגרת הארגונית, וכי נרתמו לקומם את ההריסות מן המסד ועד הטפחות, ולשקם את האמון שהפרה ההנהגה היוצאת.

בוועידה הארצית ה-19 בחרו החברים בנבחרים חדשים, שהבטיחו שינוי, ובהנהגה חדשה, שזכתה לאמון מחדש ולסיוע פעיל מצדם. עכשיו הוטלה על ההנהגה החדשה שנבחרה המשימה לשנות, לתקן ולעלות על הדרך שממנה סטו קודמיה. ואכן, שבע השנים 2007-2014, שבע השנים הטובות, היו לשנים של צמיחה ושל תקווה. שוב נישא הדגל הלאומי של העובד הלאומי מעלה-מעלה.

הוועידה ה-19: "הובלנו למהפך היסטורי בהסתדרות העובדים הלאומית"

יאיר שלם, מנכ"ל הסתדרות העובדים הלאומית, כמו כל חברי הנהגת ההסתדרות מייצג זן חדש בארגון זה, המציין 80 שנים להקמתו. שלא כמו בני הדור בהנהגה שקדמו לשלם ולחבריו, אין הם חנוטים בחליפות ובעניבות. ה"הדר הז'בוטינסקאי" ניכר אצלם בדיבור בגובה העיניים, בפתיחות ובלבוש אפנתי, צעיר, צנוע ומוקפד. ללא הרבה גינוני טקס, ישר ולעניין.

שלם, כמו חבריו להנהגת ההסתדרות הלאומית, צמח מלמטה. יליד ראשון לציון (1963), חניך ישיבת בני עקיבא, כפר הרוא"ה, תיכון עירוני דתי בראשון לציון, לוחם בחטיבת חי"ר גולני (גד' 13 - גדעון), בעל תואר ראשון במדעי החברה באוניברסיטת בר אילן שברמת גן, ובמקביל ללימודיו עבד בעבודות שונות.

הוועידה התשע-עשרה

יאיר בא מבית של אנשים עובדים. האב היה שנים רבות יו"ר ועד העובדים של "חימר", שליד סולל בונה של ההסתדרות העובדים הכללית, והאם סייעת בגן ילדים עירוני בראשון לציון.

שאלה: מתי התחלת לעבוד בהסתדרות העובדים הלאומית?

י' שלם: התחלתי את דרכי בהסתדרות העובדים הלאומית

בתור רכז סניף של תנועת הנוער הלאומי, תנועת הנוער של ההסתדרות העובדים הלאומית, באזור מגורי בראשון לציון. בהמשך קודמתי בתפקיד, לראש מחלקת ארגון ומפעלים. תפקיד זה מילאתי עד שנת 1994. באותה שנה ועד לסוף שנת 1997, יצאתי לחפש את מזלי בשוק הפרטי. עבדתי בתור סמנכ"ל תפעול בחברת CASA, רשת בין-לאומית להפצת כלי בית, אולם בינואר 1998 חזרתי לעבודה בהסתדרות העובדים הלאומית.

שאלה: איזה תפקיד חזרת למלא?

י' שלם: חזרתי להתחלה. התחלתי שוב את דרכי מלמטה. התפקיד שמילאתי היה מזכיר איגוד מקצועי, ולאחר מכן קודמתי למנהל מחלקה. בשלב מסוים, בעקבות שינויים מבניים וארגוניים, כמו ביטול מחלקות והקמת מחוזות, מוניתי למנהל מחוז מרכז - הגדול במחוזות ההסתדרות העובדים הלאומית.

שלם מסביר כי שלושת המחוזות הנוספים הם צפון, תיכון ודרום. בסך הכול ארבעה מחוזות.

י' שלם: עיקר תפקידי היה מינהל, ארגון ואיגוד מקצועי. תפקיד זה מילאתי עד לשנת 2007.

שאלה: מה קרה באותה שנה?

י' שלם: בשלוש השנים שקדמו ל-2007 נקלעה ההסתדרות הלאומית למשבר מנהיגותי וערכי. משבר שבמהלכו הוגשו תביעות פליליות נגד יו"ר ההסתדרות ועובדים בכירים בהנהגתה. הארגון נאלץ לבחור הנהגה חדשה ומוסדות חדשים.

הבחירות בהסתדרות הלאומית מתקיימות בשני מישורים: במישור האחד בחירות לצירי הוועידה. בחירות אלה לצירי הוועידה ה-19, התקיימו ביום 27 בדצמבר 2006. לאחר שנבחרו, המישור השני: הבחירות לחברי המועצה הארצית וליו"ר ההסתדרות. ישיבת הוועידה נערכה ביום 14 בפברואר 2007 בכפר המכבייה ברמת גן, ודיוני הישיבה הופסקו באמצע בשל ויכוחים על נוהל, אי-סדרים בתהליך הבחירות (ספירת קולות) - ולכן נאלצו לכנס את צירי הוועידה שוב. חברי הוועידה כונסו בשנית ב-22 בפברואר 2007, בבית הרופא בתל אביב. במושב זה של הוועידה ה-19 נבחרו חברי

המועצה הארצית, ויואב שמחי נבחר לתפקיד יו"ר הסתדרות העובדים הלאומית. כך הושלם המהפך ההיסטורי בהנהגת הסתדרות העובדים הלאומית ונפתח פרק חדש בתולדותיה.

שאלה: מה הייתה המציאות שבה הייתה נתונה ההסתדרות הלאומית ביום שבו נכנסת לתפקיד המנכ"ל?

י' שלם: השאלה איננה מה הייתה המציאות הנתונה ביום שבו נכנסתי לתפקיד המנכ"ל, אלא המציאות שבה הייתה נתונה ההסתדרות הלאומית בשנים שקדמו לכניסתי לתפקיד המנכ"ל.

שלם מדבר על אותה תקופה בכאב ובצער רב.

י' שלם: כפי שסיפרתי לך, הכרתי את ההסתדרות שלנו מלמטה ולא מלמעלה. מתוך היותי רכז הנוער הלאומי בראשון לציון. צמחתי מלמטה בתוך הארגון, מהנוער הלאומי בשנת 1985; ובהמשך, כמזכיר איגוד מקצועי בהסתדרות הלאומית. הכרתי את התנהלות הארגון, דבר שסייע לי בעתיד כמנכ"ל.

תמיד היינו מחנה מלוכד אחד

בתקופה של טרם בחירתי למנכ"ל, ההתנהלות הייתה שלא בהתאם לכללים בארגון עובדים דמוקרטי. ההתנהלות הייתה על פי תכתיבים. לא היה כל דיון, או ניסיון לקיים דיון חופשי ומשוחרר מלחצים בנושאים שעל סדר היום. כך שלא ניתן היה להביע עמדות או דעות. נחשפנו להתנהלות בשיטת הכתבת הנחיות מלמעלה למטה של כך ראה וקדש. כבר אז התחושות שלי היו קשות על התנהלות הדברים בהסתדרות הלאומית. התסכול היה גדול. היה לי קשה להשלים עם מצב זה של סתימת פיות ושל ניהול כוחני, אם לא בריוני, מבלי לתת אפשרות להביע דעתך ולגבש עמדתך. זה בא לידי ביטוי לאורך כל שדרת הניהול. באותה תקופה גם הגיעו לאוזנינו שמועות על התנהלות לא תקינה מצד ראשי הארגון ואחרים מקרב חברי ההנהלה. מכל מקום, זו הייתה תקופה קשה מבחינתי. קשה היה להתנהל כמנהלים מול העובדים שלנו.

מאז הגיעה אותה תקופה של מפנה ושידוד מערכות בארגון שלנו - ההסתדרות הלאומית. בשנת 2006 הכריז המנכ"ל היוצא (יצחק רוסו) שהוא עומד להתמודד על ראשות הסתדרות העובדים הלאומית, דבר שאותי הטריד מאוד באופן אישי. אמרתי לעצמי, אם הוא מתנהל כפי שהתנהל כמנכ"ל, מה יהיה אם ייבחר ליו"ר ההסתדרות הלאומית? לכן קיבלתי החלטה לעשות מעשה ולחבור למועמד השני, יואב שמחי, ששימש עד אז כיו"ר ועד העובדים של מוסדות ההסתדרות הלאומית. על סמך ההיכרות שלנו באותה תקופה חשתי שזה הצעד הנכון והמתבקש לעשות את השינוי בארגון. השינוי דרש מאמצים נפשיים ועבודה בלתי נלאית. כך התחלתי בכוחותיי הדלים ובאמצעים המוגבלים שעמדו

לרשותי, הכול בדיסקרטיות, להיערך לקראת הבחירות לצירי הוועידה, שאמורות היו להתקיים ביום 27 בדצמבר 2006.

יאיר שלם עושה כאן אתנחתא בדבריו, ומתפנה להסביר את המבנה הארגוני של ההסתדרות הלאומית.

היו ארבעה מחוזות: צפון, תיכון, מרכז ודרום. לכל מחוז הוקצו מספר צירים לפי גודל יחסי ובהתאם לחוקה. למחוז שלי, מחוז מרכז, מתוך 150 צירים הוקצו 52. בסך הכול 251 צירים, לפי החלוקה הבאה: 150 צירים נבחרים במחוזות ו-101 צירים משוריינים.

לאחר שנתקבלו תוצאות הבחירות במחוז המרכז, המחוז שלי, התבררה התוצאה: 50 צירים של יואב ושני צירים שלי (המזכיר ואני). מהרגע הזה התחילו לעלות חשדות, איך זה שבמחוז מרכז לא הצליחו להיכנס צירים מהמחנה היריב.

שלם מדגיש:

עלי לציין שמעולם לא היו בהסתדרות הלאומית שני מחנות. תמיד היינו מחנה מלוכד אחד שבתוכו היו דעות רבות ומחלוקת לשם שמים. מכל מקום, הבחירות לצירי הוועידה הי"ט היו, למעשה, מהפך היסטורי.

השלב הבא היה כינוס הוועידה עם כל 251 הצירים הנבחרים. גולת הכותרת של אותה ועידה הייתה בחירת היו"ר החדש. ובתקופה הזאת של חודש וחצי, שבין בחירת הצירים לבין כינוס הוועידה ובחירת היו"ר, חרשנו את הארץ לאורכה ולרוחבה. נסענו לכל עיר ומושב, כדי לשכנע את צירי הוועידה למען בחירתו של יואב שמחי [ולא יצחק רוסן] לכהונת היו"ר הסתדרות העובדים הלאומית, ובמבחן התוצאה נחלנו הצלחה גדולה. הצלחנו! העובדים, ברובם, גילו אוזן קשובה לנימוקים שהעלינו בפניהם ותמכו בנו בלב שלם ובנפש חפצה.

שאלה: מדוע זכיתם לתמיכה גורפת של אותם עובדים?

י' שלם: העובדים היו מאוד מתוסכלים מההתנהלות הדורסנית של ההנהגה היוצאת. אבל על אף העובדה שהתמיכה בנו לא הייתה עבורם מבחינת בחירה קלה, כי רבים חששו למקור פרנסתם והיו מלאים אי ודאות לגבי העתיד, למרות הכול, נטלו סיכון אישי והחליטו על תמיכה בנו.

המנכ"ל רואה עד היום, גם בחלוף שבע "שנים טובות", לדבריו, את קיום הוועידה ה-19 של הסתדרות העובדים הלאומית בתור אירוע היסטורי בתולדותיה; ואולי אף חורג מעבר לאותה מסגרת מוסדית. מה שהיה אווירה דורסנית, לחצים על העובדים ותככים – הכול נמוג, חלף ואינו עוד. אך הוא עדיין חש את אותם ימים קשים, מלחיצים ולוחצים שעברו על העובדים ועליו באותם חודשים וימים שקדמו ל"מהפך ההיסטורי", כלשונו, בהסתדרות הלאומית.

במגירת שולחנו עדיין שמורים ומתויקים מסמכים רבים מאותם ימים. הוא עצמו מקריא קטעים אחדים כדי להמחיש עד כמה "המצוקה שבה אנחנו כעובדים היינו נתונים הייתה דחוסה ומייאשת". אחד מהם נשלח באותם ימי מצוקה וחרדה לגורל ההסתדרות הלאומית וחבריה, במחתרת, ללא חתימה, אל מר אברהם הירשזון. המכתב נושא את התאריך ד' במרחשוון תשס"ו (6 בנובמבר 2005). במועד זה היה הנמען יו"ר ההסתדרות העובדים הלאומית, שר התיירות וחבר כנסת מטעם הליכוד עם רגל אחת בחוץ. בסוף אותו חודש כבר יערוק למפלגת קדימה שתקום בראשות ראש הממשלה אריאל שרון. הכותב או הכותבים מביאים לידיעת השר את תחושת התסכול והייאוש מהתנהלותה של ההסתדרות הלאומית, ובמיוחד מותחים ביקורת על המנכ"ל ועל עוזרו. במכתב תלונות על אווירת הפחד בקרב העובדים, על שלילת זכויות, על הרעה בתנאי העבודה ועל חששם של העובדים להתבטא, פן יבולע להם. שלם מקריא מן המכתב:

המצב הקשה בעבודה הביא לפגיעה ממשית בביטחון האישי והמקצועי. אנו סולדים מהדרך ומהאווירה בה אנו עובדים ופועלים בחוסר מוטיבציה מוחלט. לויאליות כלפי המערכת כמעט ואינה בנמצא. העובדים עסוקים בהישרדות ולא בעשייה. החשש המחלחל בקרב כל עובד ועובד הביא למערכת יחסים קשה בין העובדים עצמם. נוצרו "קליקות" מבודדות שכל אחת חושדת בשנייה שמא זו משתפת פעולה עם המערכת ובכך מצילה עצמה ופוגעת באחרת.

י' שלם: העובדים רצו לעבוד במערכת תומכת שבה נרגיש שייכים, תורמים ונרתמים. מערכת שתתייחס אלינו כאל עובדים אשר מביאים לידי ביטוי את היכולת המקצועית והאישית שלהם. לא ייתכן כי ארגון אשר נושא את דגל זכויות העובד הוא אשר רומס ברגל גסה את זכויות העובד שלו עצמו.

מכתב זה ואחרים שידרו מצוקה, חששות ואי נוחות, אך הנהגת ההסתדרות הלאומית הייתה אטומה לאותם קולות שנשמעו מהשטח ודרשו פתיחות, התחשבות, רגישות והתייחסות. היה גם צורך לארגן את העובדים, לעודדם ולאמצם. להחזיר בהם ביטחון שניתן לחולל שינוי במציאות הנתונה של אטימות. שלם עשה זאת בהפצת **סיפור ילדים רציני - לגדולים**, ותיאר את המציאות שהייתה מוכרת להם בדימויים ובסמלים. לא היה צורך בציון שמות. הוא דיבר על "דוב גדול, שועל קטן, זאב אפור, שלושה חתולים וזוג בואשים". כל עובד בארגון ידע במה דברים אמורים. סיפור זה תרם את חלקו לאחדות שורות העובדים וללכידות המאבק לשינוי ולתפנית. "בסוד", כתוב בסוף בסיפור, "אנחנו רוצים לספר לכם: השפנים לא יגלו את האמת. הם חלשים, מרוטים, מפחדים שיסגרו אותם שוב בחצר עם השועל ובני בריתו". אז מה אמורים העובדים לעשות? לפתוח את הדלת לרווחה. "אם תפתחו אותה לרווחה - תהיה לנו ההסתדרות כמו שלא הייתה פה מעולם!"

אולם גם ההנהגה לא טמנה את ידה בצלחת. היא הפיצה כרוזים ומכתבים שבהם הבטיחה הבטחות על "דאגה לחבר וחברה בארגון הנהדר שלנו". הבטחות לא עולות כסף וגם לא מחייבות את אלה

שלא הייתה להם כל כוונה לקיים. אחד המכתבים, "מכתב מטעם" שהופנה אל צירי הוועידה הארצית ה-19, היה כל כולו שבחים על איש אחד משלנו, מנכ"ל שכנגדו הייתה כל ההתארגנות במחתרת. העובדות והעובדים החתומים על אותו מכתב רצו להגיד תודה על האומץ, על האחריות, על הדרך שהלך בה כדי להוביל את ההסתדרות העובדים הלאומית, ובאותה שעה הייתה במצב של קריסה ונפילה מואצת אל מדרון חלקלק...

לעומתם היו גם עובדים, לא אלה שחתמו בשמם אלא אלה שחששו לחתום, אשר נענו לפנייתו האישית של יו"ר ועד העובדים בקופת חולים לאומית אל כל העובדים להצביע למענו, כדי לשנות את פני הדברים בהסתדרות הלאומית. "כי צריך לשנות - מצביעים ליואב שמחי". הוא פנה ישירות אל העובדות והעובדים. זה לא היה מכתב של חנופה לנמעניו, אלא הצגת מטרות ויעדים העומדים בפני ההסתדרות הלאומית ועובדיה. הוא דיבר על שקיפות מלאה, על הפיכתה לגוף דמוקרטי, על התנהלות מקצועית, ובראש ובראשונה על בחירת גוף המוסמך לקבל החלטות. והעיקר: גוף חדש! נקי משחיתות! גוף שלב לבו הוא השמירה על זכויות עובדים וקידום. שלם סיים את הדברים בתקווה ובאמונה גדולה שביחד יוכלו לעשות, ובהמשך אכן כך התרחשו הדברים.

קבוצת החברים שפעלו בחשאי, מתוך מורא ופחד אך מתוך ביטחון גדול בצדק ובדאגה לעתיד המוסד שלהם, האמינו כי הסתדרות העובדים הלאומית יכולה להיות ארגון חזק ונקי משחיתות. הם האמינו כי מן הסיבה הזאת יש לעשות את השינוי המוצע, וכי הבחירות הן ההזדמנות לכך. אותם חברים יצאו בדרישה גלויה לשינויים ארגוניים ולהתנהלות על פי סדר עדיפויות אחר מזה שהורגלו לו בשנים שקדמו למהפך. הם העלו נקודות ונושאים שניסו להתעלם מהם, או להדחיקם.

הסתדרות העובדים הלאומית יכולה להיות ארגון חזק ונקי משחיתות

י' שלם: מה שהיה ברור ונהיר לאותם העובדים שהתארגנו בקבוצה לשינוי, לא היה ברור לאלה שרצו לשמר את שלטונם בהסתדרות הלאומית בכל מחיר. והכוונה הייתה לאותם גורמים בכירים בהנהלה, שנגדם מתנהלות חקירות סמויות וגלויות על עבירות חמורות, עוד מעיזים להתמודד בבחירות!

ואמנם, הוועידה הארצית ה-19, שהתכנסה בכפר המכבייה שברמת גן ב-14 בפברואר 2007, ושנועדה לקבוע איזה הסתדרות רוצים נציגיה, לא הגיעה לסיימה.

במהלך סקירתו של שלם על פעילות מחוז מרכז שבהנהלתו, מחוז שפועל זה כשלוש שנים, "מחוז ענק", כהגדרתו, המשתרע מנס ציונה בדרום ועד להרצליה בצפון, ירושלים, לרבות מעלה אדומים, גבעת זאב ויישובי השומרון, הציע לפצל מנהלית וארגונית את המחוז לשני מחוזות משנה. המטרה: שיפור השירות לחברים. שלם עמד על כך כי בשנה האחרונה (2006) ניכרה פעילות מואצת במטרה לצרף חברים חדשים בכל המגזרים. הוא העלה על נס את פעילותם של

העובדים במחוז המרכז ומסירותם. "כולם פועלים ברמה מקצועית גבוהה מאוד תוך שימת דגש על שימור החברים הקיימים וזאת על ידי הגעה ישירות לעובד ומתן שירות אישי."

שלם מסר סקירה על צירוף עובדים חדשים לשורות הסתדרות העובדים הלאומית, ועל טיפול יעיל בפיטורי העובדים ובבעיות השוטפות של עובדים שפנו לסיוע משפטי ומקצועי וזכו לאוזן קשבת, למענה אנושי ואף לפתרונות בקידום ענייניהם, אך עוד טרם סיים את מסירת הדוח לצירים נתבקש

יאיר שלם מתבקש לרדת מדוכן הנואמים

לקצר. בקשה כזאת לא נדרשה מהדוברים שקדמו לו. העילה של יו"ר הנשיאות הייתה שהוא - יאיר שלם - גולש לדברים אישיים. שלם רצה לשתף את הצירים בלחצים המופעלים לאחרונה על העובדים ולקרוא להם לפעול לשינוי המציאות הנתונה, אך נתבקש לרדת מדוכן הנואמים וסדרנים נקראו להורידו. טרם ירד הצליח לפרסם הציר שלם כרוז אל הצירים, ובו ציין, בין השאר, כי על כל אחד מאתנו מוטלת החובה ללכת ולבחור לפי צו מצפוננו. הוא הציע להצביע בבחירות חשאיות, למעט

בחירות גלויות ליו"ר הנשיאות ולוועדה המתמדת - הכול לפי החוקה וסעיפיה. בחירות ללא מורא ופחד. לדבריו, כיו"ר ועדת חוקה, מן הראוי לתת לצירי הוועידה לומר את דברם בקלפי ובחשאיות כפי שאכן נוהגים במוסדות נאורים ודמוקרטיים. אלה שייבחרו בבחירות דמוקרטיות, חשאיות והוגנות, יובילו את הסתדרות העובדים הלאומית להישגים בשנים הבאות.

הדיונים עוד נמשכו, אך באווירה מתוחה. הדוברים נתבקשו לקצר במסירת הדוחות שלהם, וכשהגיעו לדיון בנושא ההצבעה על בחירת יו"ר הסתדרות העובדים הלאומית סערו שוב הרוחות. היו שהציעו הצבעה גלויה והיו שהציעו הצבעה חשאית. היועצים המשפטיים התכנסו להתייעצות. אלה קבעו שההצבעה על בחירות גלויות או חשאיות חייבות להיערך באופן גלוי. בהצבעה, שנערכה במתח גובר והולך אך ללא תקלות, הודיעה היועצת המשפטית עו"ד סיגל פעיל על שוויון מניין הקולות היה זהה לכאן ולכאן, ובהתאם לחוקה הנשיאות היא שתקבע את המשך התנהלות הוועידה. ההצעה לקיים הצבעה חשאית בבחירת יו"ר ההסתדרות לא התקבלה, והוועידה התפזרה ללא הכרעה.

כינוס המושב השני של הוועידה הארצית ה-19 של הסתדרות העובדים הלאומית, בבית הרופא שבתל אביב, ב-22 בפברואר 2007, נעשה באווירה רגועה לעומת הראשון, שבועיים קודם לכן. הצירים קיבלו הנחיות ברורות לסדרי ההצבעה, מה גם שעוד בתחילתו הודיע י' רוסו על הסרת מועמדותו לתפקיד יו"ר ההסתדרות הלאומית. ואכן, באווירה נינוחה זו התבקש הציר משה כהנא, חבר הוועדה המתמדת, להציג לחברים את החלטות הוועדות השונות, ובתום סדר הקראות הצעות ההחלטה של הוועדות עמדה על סדר היום מועמדותו של יואב שמחי לתפקיד יו"ר הסתדרות העובדים הלאומית.

יואב שמחי לאחר בחירתו, נואם לפני צירי הוועידה התשע-עשרה

חברי הוועידה הארצית בחרו את יואב שמחי לעמוד בראשות הסתדרות העובדים הלאומית. היה זה שיאו של המאבק לשינוי פני הסתדרות העובדים הלאומית, מאבק שהחל עוד בשלהי שנת 2005. עבודת השטח שעשו שלם וחבריו בימים שקדמו לכינוס הוועידה הביאו לתוצאות המקוות:

הבחירה ביואב שמחי

יו"ר חדש נבחר להסתדרות העובדים הלאומית, שלם נבחר למנכ"ל וחברים טובים ואיכותיים איישו תפקידים בכירים ואחרים, שחילצו את ההסתדרות מאותן מהמורות שנקלעה אליהן בתחילת העשור הקודם. היו"ר הנבחר ציין נקודה חשובה בדברי ברכתו, דברים שנאמרו מהלב. לאחר שהביע תודה לחברי נשיאות הוועידה ולחברי הוועדה המתמדת

על עבודתם המסורה, הביע את רחשי הלב של כולם, שהצלחנו להשכין שלום בבית הזה. "לחבר

את כולם ביחד". והוסיף: "היום (2007), מי שניצח זה הדמוקרטיה, הדמוקרטיה ניצחה מנגנון שלא נתן לאנשים חדשים שבאים מלמטה ומנסים לעלות למעלה ולהשפיע ולעשות שינויים אמיתיים. בעזרת כולם ובאמונה שהאמינו בי, שסייעו בידיי, החלום הזה התגשם".

"והרי אל יעד זה פעלנו", מדגיש שלם.

שלם ממשיך ומדבר על שקיפות, על חיסול גירעונות, שנערמו כאבן רחיים על כתפי ההסתדרות. כוונתו הייתה לקרן הפנסיה של הסתדרות העובדים הלאומית. בפרשיות השונות של הארגון טרם המהפך תמיד העלו בתקשורת ובקרב יריבים וידידים גם יחד את אותה השאלה: מה עם קרן הפנסיה שלכם?

י' שלם: יואב (שמחי) מבחינתו החליט שהוא מוותר על הקרן והכול שוב מתוך אחריות כלפי העמיתים. בעניין זה הפנה אותי לשיחה עם דוד זכריה, ולמהפך שנעשה גם בתחום זה של קרן הפנסיה בתיאום עם בכירים באוצר ובמערכת הבנקאות מתוך רצון שלא לפגוע בעמיתים. יואב גילה אחריות כלפי העמיתים והדברים באו לידי ביטוי בתהליך הארוך, התכליתי והמקצועי שהוציא את ההסתדרות הלאומית מאפלה לאור גדול.

מסכת התרחשויות זו זוכה בפי חברי הסתדרות העובדים הלאומית ללא פחות מאשר הגדרה של "מהפכה". זאב ז'בוטינסקי, אשר על משנתו הוקמה ההסתדרות הלאומית, מציין בכתביו (ירחון בית"ר) כי "התואר מהפכה הולם אך ורק את ההתקוממות המשחררת". כך – ואין כל דרך אחרת מלבד זו – יש לראות את שינוי ההנהגה שהתרחש בהסתדרות הלאומית. זו הייתה התקוממות אשר שחררה את ההסתדרות הלאומית, את חבריה ואת עובדיה, והביאה לכדי עשייה פורייה.

שינוי ההנהגה שחרר את הארגון מכבלי סדרי מינהל בלתי תקינים שהיו מנת חלקה של ההנהלה הקודמת, והשיב בארגון רוח חדשה ורעננה המבינה את תפקידו האמיתי של ארגון עובדים, המבינה את הפעילות החיונית שעליו לקיים לטובת קידום יחסי העבודה בישראל ומייצגת את החברים המאוגדים בו באופן המקצועי והשירותי ביותר.

שחרורה של ההסתדרות הלאומית בראשותו של יואב שמחי לצד הניהול הכללי של שלם הביאו לשינוי מהותי ומידי בקרב ציבור העובדים, דבר שבא לידי ביטוי בהפגנת סולידריות ואחדות מדהימה. אחדות זו העלתה את הארגון על סדר היום הציבורי, והעניקה לו רלוונטיות אמיתית.

אירוע אחד, סימבולי במיוחד, זכור לשלם בסמוך לאחר המהפכה: אירוע חג פורים. אירוע נערך לציבור עובדי ההסתדרות הלאומית ומוסדותיה ולבני זוגם. כמצוות החג, משנכנס אדר מרבין בשמחה, היה האירוע שמח. ניכרה בו הלכידות והאחדות שבצליחת הדרך, ובשינוי הנהגתה של ההסתדרות הלאומית. במעמד זה נשאו דברים יו"ר ההסתדרות הלאומית יואב שמחי, ומנכ"ל הארגון שלם. בנאומו ציין שלם משפט אשר ברבות הימים ליווה אותו כמשנה סדורה בניהול הארגון, משפט שנחרט באוזניהם של העובדים וועדי העובדים עד עצם היום הזה: "אנו נעמול

קשה להחזיר את כבודה האבוד של ההסתדרות הלאומית ושל מזכירי האיגוד המקצועי...” משפט זה היה בשורה לבאות. המשפט פשוט אך רב משמעויות ותכלית, והוא סימל את דרכה החדשה של ההנהלה החדשה אשר פעלה על חורבות קודמיה באופן אינטנסיבי כדי לשקם ארגון חבול, לייצב את מעמדו ואת כבודו ולהביאו לשגשוג ולפריחה כלכלית ומקצועית.

לשלם זכורים לילות כימים של תהייה, חשיבה, שיח וקיום ועדות היגוי לצורך בנייה מחדש של הארגון, הסדרת תהליכים וקבלת החלטות למיצוב הארגון והתאמת המערכות בו לתכליתו האמיתית כארגון עובדים. בשנים שלאחר מכן ובמבט לאחור, מבין שלם כי חזונו להשבת כבוד הארגון הנו חזון שהתממש, חזון שאט אט רקם עור וגידים - בעבודה אינטנסיבית, תוך קבלת החלטות אמיצות ויצירתיות.

אין ספק כי התעוררות ההסתדרות הלאומית ומיקודה בפעילותה הביאו להתעוררות משמעותית בזירת התארגנויות העובדים בישראל, כי הן העלו לסדר היום הציבורי את התחרות שבין ארגוני עובדים, וכי בסופו של דבר הן העלו את קרנה של ההסתדרות הלאומית בקרב ציבור העובדים המבקש להצטרף לשורתיה.

מפעם לפעם חושב שלם על המסלול ועל הדרך שעבר, על המכשולים והבורות שהיה צריך לצלוח כדי להגיע אל חוף המבטחים ולהביא ליציבותה של ההסתדרות הלאומית.

י' שלם: ההבנה והתבונה כי מינהל תקין, סדר ציבורי ומקצועיות הם הבסיס המשמעותי לפעילותה של ההסתדרות הלאומית הנם המצפן עבורי ואולי אם תרצו היו הקטליזטור המשמעותי למהפכה של שנת 2007.

סוף שהוא התחלה: דרך חדשה

כשמונה שנים חלפו מאז החלה ההנהלה שנבחרה בוועידה הארצית ה-19 של הסתדרות העובדים הלאומית לכהן בתפקידה. היו אלה שנים טובות, ולא רק בהשוואה לשבע השנים שקדמו להן. הצמיחה ניכרת בהן גם בבחינת חיי הארגון במלואם מאז הקמתו, לפני יותר מ-80 שנים. ההסתדרות הלאומית כיום מקדמת את מטרותיה בשקיפות ובנחישות, היא מרחיבה את שורותיה ומפתחת את שירותיה לחבריה – והכול בשמירה קפדנית על כללי מנהל תקין, ובהקפדה על דבקות באות הכתובה והלא כתובה של החוק ושל טוהר המידות. צניעות, חיסכון בעלויות ויעילות הם מאפייניו של הארגון בעידן זה של צמיחה והתחדשות. רוח חדשה של שליחות ושל עשייה נושבת בהנהגתו, וכעת, בעיצומה של העבודה אין ספק שחל מפנה לטובה. האמון הושב על כנו; חיוכם וחדוות היצירה של עשרות אלפי החברים ועובדי הארגון הושבו. אין ספק: יש תקווה לעושים במלאכה, ויש תקווה בעשייה הגדולה.

ההסתדרות הלאומית עלתה על דרך כלכלית חדשה, שתכליתה התפתחותם של מוסדותיה (לרבות מוסדות העזר) והתעצמותם, בדרך של עשייה ושל פעילויות רבות ומגוונות. גם בדרך ההתנהלות הארגונית והשקיפות חל שינוי. עו"ד בטי מצר לוי, יו"ר האגף לאיגוד מקצועי בהסתדרות הלאומית, מסבירה כי הארגון שקד על מתן שירות איכותי וזמין לחבר "באמצעות שקיפות בידע, שקיפות בטיפול ושקיפות בהתנהלות היום-יומית"⁽¹⁾ בחוקת ההסתדרות הלאומית נערכו תיקונים, ולפיהם הוגדרו מחדש הסמכויות

יו"ר ההסתדרות הלאומית - יואב שמחי

אירוע לציון 75 שנים להסתדרות הלאומית

(1) מצר לוי (לעיל הערה 2 בפרק הראשון).

והאחריות של המוסדות המכהנים, של יו"ר ההסתדרות ושל המנכ"ל. מעמד הוועד המנהל שונה למקובל בדירקטוריון חברה, הן בשמו הן בהרכבו, והוא כולל כעת בין חבריו גם דירקטורים חיצוניים. כן מונה עורך דין לתפקיד מזכיר הדירקטוריון, ובמסגרת תפקידו הוגדרה אחריותו, בין היתר, לכך שהוראות החוקה ימולאו כלשונן בכל הקשור להתנהלות ולסדר הדברים: זימון ישיבות, עריכת סדר יום, רישום פרוטוקולים מלאים של הדיונים ושל ההחלטות, הקפדה על תיעוד ושמירת כל המסמכים הנדרשים.

השינוי המתבקש בהרכב העובדים הסתיים, וההנהלה המכהנת עמדה כעת במבחן הראשוני שהוטל עליה בתחילת כהונתה. הסתדרות העובדים הלאומית חזרה לתפקד בהתאם למטרות שקבעו מייסדיה, בשיטות מנהל מתוקנות ובפיקוח שוטף ובקרה צמודה. פעולות שיקום הארגון לא יכלו להתקיים ללא "רוח המפקד" שהנחיל היו"ר הנכנס יואב שמחי, רוח שחלחלה עד לאחרון העובדים - ופעילותו הנרחבת לא יכלה להתבצע ללא נחישות, ללא דבקות במטרה וללא התנהלות מבוקרת ושקופה.

מקריסה כלכלית לאיתנות ושגשוג

שבע השנים שחלפו מ-1998 ועד 2005 היו שנות שפל כלכלי חסר תקדים בתולדות הסתדרות העובדים הלאומית; קריסה ארגונית וכספית - ובעיקר מוסרית. בתפקיד היו"ר כיהן באותה תקופה אברהם הירשזון, אשר בעברו מילא בין השאר גם את תפקיד מזכ"ל הנוער הלאומי ואת תפקיד יושב ראש קופת חולים לעובדים לאומיים.

כגולת הכותרת בפעילותו הציבורית של הירשזון אפשר לסמן את ארגונו של מפעל מצעד החיים. השם "מצעד החיים", שטבע הסופר מאיר עוזיאל, מצביע על היפוכו של המפעל מצעדות המוות - אותן שיירות של רבבות הכלואים היהודים שצעדו ממחנות המוות לעבר הרייך הגרמני במלחמת העולם השנייה. באותן צעדות, שהתקיימו מקיץ 1944 ועד תום המלחמה, מצאו את מותם כרבע מיליון אסירים, רובם יהודים. ראשיתו של מצעד החיים בשנת 1988, והוא הפך זה כבר למפעל לאומי - ולמסורת קבועה. כיום הוא מתקיים בכל שנה ביום הזיכרון לשואה ולגבורה, באתר המוות של אושוויץ-בירקנא, בהשתתפות ראשי מדינות רבים, אלפי בני נוער, חיילי צה"ל, נציגי מוסדות ואנשים פרטיים מהארץ ומתפוצות הגולה, ובכלל זה גם אנשים שאינם יהודים. המפעל, שיזמה הסתדרות העובדים הלאומית ושהירשזון היה ממארגניו הבולטים, מסמל את התייחדותם של החיים עם המתים. זוהי הפגנה אמיתית של עוצמת יצר הקיום של עם ישראל לדורותיו, עם שעבר שואה וזכה לראות תקומה במדינתו העצמאית במולדתו, ויש בו כדי לקדם ערכים חשובים רבים: העלאת זכרם של הקרבנות, הנחלת מורשת השואה והגבורה, לימוד תולדות עם ישראל בתקופת השואה, לכידות חברתית והכרת הרצף ההיסטורי של עם הנצח.

הטלטלה העזה שידעה ההסתדרות הלאומית לנוכח התנהלות ראשיה הפכה את שאלת החלפת ההנהגה לשאלה של זמן בלבד. ההנהגה החדשה של הסתדרות העובדים הלאומית נבחרה במוש

השני של הוועידה הארצית ה-19, שהתכנסה ב-22 בפברואר 2007 בבית הרופא שבתל אביב, במעמד 251 צירים. על יואב שמחי, מי שכיהן קודם לכן כיו"ר ועד עובדי קופת חולים לאומית ושנבחר כעת לכהונת יו"ר הסתדרות העובדים הלאומית, ועל יאיר שלם, שמונה למנכ"ל ההסתדרות הלאומית, הוטלו משימות השיקום וההבראה. לא היו אלה חילופי גברי שגרתיים בהנהגה של ארגון או של מוסד ציבורי. היטיב להגדיר זאת מר ששון מרון, מבקר הפנים של ההסתדרות הלאומית, שכתב את תקציר הפעילות בארגון בתקופה 12/2010-3/2007. לדבריו, בצומת כניסתם לתפקידם של היו"ר והמנכ"ל היה מצב מיוחד במינו:

[המצב שונה מ]מצב של פרישת נושא משרה בכיר אחד, יהיה יו"ר או מנכ"ל, בעיתוי ידוע מראש המאפשר איתור ממלא מקום וביצוע לטווחים הבינוני והארוך, המטלות השוטפות, פרטים על התקציב, מצב הנזילות, הנכסים ההתחייבויות והתוצאות העסקיות, לרבות הבעיות הבערות המחייבת טיפול מיידי.⁽²⁾

מרון ציין: "בצומת דרכים זו ההנהלה הנבחרת מצאה עצמה מהלכת בחושך גמור על הריסות, במטרה לסלול נתיב שיקרב אותה לנקודת אור, כדי להחיות ולהצטייד לעידן חדש את הארגון שהיה אחראי לכספים של אלפי עמיתים שנמנו על חברי התאגידים בשליטתו".⁽³⁾

ואכן, לפני ההנהלה הנבחרת עמדו אתגרים רציניים, והעיקרי שבהם היה שיקום ההסתדרות הלאומית, שנסדקה ארגונית, כלכלית, מנהלית ומוסרית. היא לא החלה את עבודתה מנקודת מוצא מוגדרת אלא מתוך אי-ודאות, וכאילו להחריף את המצב, היה עליה לפעול לתיקון המצב הנתון בלוח זמנים צפוף. לזכותה ייאמר כי לא בזבזה כל זמן יקר, וכי החלה בצעדי תיקון המערכת וייעולה תוך כדי תנועה. ההחלטה שנתקבלה הייתה לפעול בו זמנית בכמה מישורים:

א. סיוע הסתדרות העובדים הלאומית לרשויות החוק במיציא החקירות.

ב. נקיטת מדיניות של שקיפות מוחלטת ושל בקרה מתמדת על כל פועלה. אחת מהחלטותיו הראשונות של היו"ר שמחי הייתה מינוי מבקר חיצוני מנוסה בתחומו. שמחי מינה לעניין הוא חשבון חיצוני בעל שיעור קומה, לבקרה ולפיקוח על פעולות ההסתדרות הלאומית ומוסדות העזר שלה. יו"ר ההסתדרות הלאומית ציין לפני המבקר הנכנס כי אין דבר ואין פעילות שיבקש לבחון ולא יוכל. יש לציין כי מינויו של מבקר פנים לא חויב לפי חוק, אך שמחי בחר שלא לפעול במשוא פנים. המסר היה ברור: מה שהיה לא יהיה עוד. לתפקיד מבקר הפנים מונה בחודש מרס 2008 מר ששון מרון, שכבר אז עמד לזכותו ניסיון רב שנים בתחום הביקורת הפנימית. מרון כיהן שנים רבות כמבקר בנק דיסקונט, ובמקביל כיהן שנים במוסדות לשכת המבקרים הפנימיים בישראל, בין השאר גם כנשיא הלשכה. כל פעילותו נעשתה בהתאם לחוק הביקורת הפנימית ולהנחיות המקצועיות מטעם לשכת המבקרים הפנימיים.

(2) מרון, תקציר פעילות הסתדרות העובדים הלאומית 12/2010-3/2007.
(3) ש.ם.

ג. במסגרת הגברת השקיפות בהסתדרות הלאומית, מינוי משרד רו"ח אורליצקי ושות' לתת שירותים לארגון על כל מוסדותיו. על פי בקשת יו"ר ההסתדרות הלאומית, נתבקש המשרד להכין דוח כספי מאוחד של כלל מוסדות ההסתדרות הלאומית לשנת 2009 ואילך. דוח כספי מאוחד מסוג זה לא היה נהוג להכין בעבר.

ד. שמירה על האינטרסים הכלכליים של קרן הסתדרות העובדים הלאומית ועל זכויות עמיתה. עמיתי הקרן עלולים היו להיות הנפגעים הראשונים, ולכן פעל היו"ר הנבחר להגן עליהם ועל זכויותיהם. לצורך שמירת זכויות העמיתים יצרה ההנהלה הנבחרת קשר עם הגורמים המקצועיים מהבכירים במשק, ובהם עו"ד רם כספי, בכיר משרד האוצר לשעבר יוסי בכר, הממונה על שוק ההון, ביטוח וחסכון מר ידן ענתבי ועוד, לשיתוף פעולה מרבי ולתיאום הצעדים כדי להציל את הקרן ולהבריאה.

ה. קבלת דוח רו"ח ראובן סווירי בידי ההנהלה: דוח הביקורת של אגף שוק ההון הודן בשנים 2001-2006, ובכלל זה בתקופת ההנהלה הקודמת של הקרן, בקופת התגמולים ובקרן הפנסיה של הסתדרות העובדים הלאומית. מן הדוח, לדברי מבקר הפנים, ההנהלה הנבחרת למדה את "חטאי ההנהלה הקודמת והליקויים החמורים במערכת, במטרה לפעול בנחישות לתיקונם של הליקויים ולהשבת הסדר, הפיקוח והבקרה במערכת, לרבות אלה של התאגידים בשליטתה של הארגון".⁽⁴⁾

ו. השקעת הכספים שנתקבלו ממכירת הקרן בקופת העמיתים - במקום למסרם לבעלי השליטה בקרן. בצעד זה ויתרה ההסתדרות הלאומית על עשרות רבות של מיליוני שקלים. התהליך היה ממושך והוא היה כרוך בהליכים משפטיים, אך ההישג היה משמעותי, במיוחד לעמיתים. מבקר הפנים מציין כי בהליך זה שיתפה ההנהלה הנבחרת את טובי היועצים במשק, ופעלה בנחישות כדי להשיב לעמיתים זכויות שנגזלו מהם. הישג זה העניק ליו"ר ההסתדרות הלאומית, לחברי ההנהלה ולמוסד כולו משמעות כלכלית, נקודות זכות בקרב הציבור הרחב ובמיוחד - משמעות ערכית. לראשונה מאז נתגלעו פרשיות העבר יכלה ההסתדרות הלאומית לזקוף שוב את ראשה.

ז. איתור נכסי הסתדרות העובדים הלאומית והשבתם לעמיתים. לשם כך פעלו חברי ההנהלה ובראשם היו"ר שמחי, ובאו עם חברת סלע לידי הסכם לקבלת שירותים בתחום ניהול נכסיה, לרבות ניהול הבוררות עם מוסדות קופת חולים לאומית בנושאי מקרקעין. פעילות זו נעשתה בראשות שופט ונשיא בית המשפט המחוזי בירושלים בדימוס ורדימוס (ורדי) ז"ל.

ח. נקיטת הליכים משפטיים מצד ההנהגה הנבחרת כנגד אלו שמעלו בתפקידם. על נכסיהם הפרטיים הוטלו עיקולים, ונגדם עצמם הוגשו תביעות משפטיות. עם אחדים מהם חתרה ההנהגה הנבחרת לפשרה, לצורך החזרה מיידית של הכספים שנלקחו שלא כדין. לשם כך שכרה את שירותיו של משרד עו"ד נחום פיינברג.

(4) מרון, תקציר פעילות הסתדרות העובדים הלאומית 2007-3/2010-12.

יואב שמחי - יו"ר ההסתדרות הלאומית

ט. התאמת חוקת ההסתדרות לחוקים ולפעילויות של העידן החדש, ותיקון חוקת הארגון לשם כך. בחוקה הקודמת חסרו ההגדרות לסמכויות הגוף המנהל ולהיקף סמכויותיו. לצורך התיקון וההתאמה מינתה ההנהלה ועדת חוקה, וחלק מהמלצותיה הובאו לדיון בהנהלה ואושרו במוסדות נדרש. העבודה בתחום זה טרם הושלמה, וכיום עדיין עמלה ההסתדרות הלאומית בתיקונים ובהשלמות כדי לקבע מסגרות פעולה, נוהלי עבודה והגדרת סמכויות ניהוליות בצד קביעת אחריות הגוף המבצע.

י. שיקום ההסתדרות הלאומית ומוסדותיה לא רק במישור הארגוני, המנהלי והכספי, אלא גם בדימוי העצמי של העובדים, שנסדק במהלך כל

אותן שנים של קריסה ושקיעה. העובדים נקראו לפעילות משותפת, ליצירת סביבת עבודה חדשה ולביסוס אווירת אמון בקרב העובדים ובין העובדים להנהלה, בהקפדה על התנהלות תקינה. המטרה הייתה לשנות מציאות של יחסי עבודה עכורים למציאות חדשה של שירות ציבור העובדים, ולהחזיר שוב את האמינות שנרכשה במהלך עשרות שנות פעילותו של הארגון, שעמד תמיד לימין ציבור העובדים והגן על זכויותיו. ובמילים אחרות: לאסוף את השברים, לאחות את הקרעים ולצאת לדרך חדשה של שינוי מגמה שלילית לתפנית חיובית - בזמן קצר ביותר.

מהפך תפקודי וניהולי

הבחירות שנערכו במושב השני של הוועידה הארצית ה-19 של ההסתדרות הלאומית לא חוללו מהפך בהנהגה בלבד אלא גם בהתנהלות הארגון ובתפקודו. רוח של רענון ושל שקיפות נשבה במשרדים ובקרב נושאי התפקידים בשטח. השינוי בא לידי ביטוי בעשייה: התארגנות מחדש ופעילויות יזומות שלא היו בעבר. ההנהלה הנבחרת נדרשה, כפי שנכתב בדוח -

לחשיבה כוללת על אופן הפעלת הארגון והגופים הקשורים, על תהליכי קבלת החלטות, בחינת השיטות והאמצעים הקיימים כדי לשמר על הנכסים, לבדוק את הדיוק והמהימנות של הנתונים החשבונאיים, לשפר את יעילות הביצוע ולעודד דביקות [דבקות] במדיניות ההנהלה.⁽⁵⁾

מטלות רבות בזמן קצר, שדרשו חתירה לתיקונים, לשיפורים ולהישגים. ואמנם בזמן קצר אין להגיע לשלמות, אך אפשר לקצר טווחים, לפעול, לבנות תכניות עבודה ולהתקדם לקראתה. בעשרת

(5) ש.ם.

החודשים הראשונים לכהונת ההנהלה הנבחרת נידונו תכניות עבודה חדשות, אושרו שינויים במבנה הארגוני ואף הוגדרו תפקידים, משימות וסמכויות לנושאי משרה ותפקידים. אסטרטגיית ניהול ובקרה גובשה. המטרות שהציבו לעצמם חברי ההנהלה היו חדשנות ארגונית ותפעולית, צמיחה, רווחיות, מעקב אחר התוצאות, שקיפות, פיקוח ובקרה. כן גובשה אסטרטגיה שיווקית חדשה ואושר התקציב לשנת 2008.

הוועידה התשע-עשרה - הצבעה לבחירות חשאיות

האסטרטגיה השיווקית החדשה שגובשה במהלך שנת 2007 לא נועדה להיות מתויקת בארכיון המזכירות - היא נועדה ליישום בשטח. לכן כבר בינואר 2008 הובא תוכנה לידיעת העובדים. אלה למדו על תכנית ההיערכות מחדש, שהגדירה את המטרות לביסוס ההסתדרות הלאומית כארגון עובדים המקדם את זכויותיהם בתחום יחסי העבודה. כן הוגדרו דרכי הפעולה ליישום המטרות שקבע צוות ההיגוי בראשות המנכ"ל יאיר שלם, מטרות שעיקריהן הקמת מחלקת שיווק ויישום אסטרטגיה שיווקית ותפעול, וקביעת אופי עבודת מזכירי האיגוד במחוזות. מטרת העל שהוגדרה: ייעול שיטות עבודה לצורך חיסכון במשאבים, לרבות מנגנון הגבייה של דמי החבר ועוד.

דרכי פעולה ויעדים נקבעו לכל האגפים, המשרדים והגופים. כל נושאי התפקידים השונים אמורים לדעת אותם וליישמם. "רמת השאיפות שהיא ביטוי למדיניות ולתכנון, כפי שהנחתה הנהלת ההסתדרות הלאומית, הועברה לכל רמת המדרג ועד לאחרון העובדים"⁽⁶⁾ לכל מנהל ולכל עובד סופק מידע על תפקידו - הגדרה ומהות, כן הוגדרו להם היעד לעבודתם והצפי לתוצאות ולהישגים. עתה היו היעדים ברורים ונהירים לכל עובד מן השורה ולכל נושאי התפקידים הניהוליים, ומסגרת זו, של עבודה לאור יעדים מוגדרים, לרבות תקנים והגדרות תפקיד, קידמה את עבודת ההסתדרות הלאומית בתנאים הנתונים של החברה והמדינה בשנים שלאחר שנות האלפיים.

(6) ש.ם.

התמקצעות, התנהלות ושיפור הבקרה והפיקוח

ועד מנהל מקצועי

בשנים עברו היו רוב חברי הוועד המנהל של הסתדרות העובדים הלאומית ללא השכלה בתחומי המנהל, הכלכלה והחברה. לרובם לא הייתה השכלה משפטית או כשירות מקצועית. אחת הסיבות לכך טמונה באופיו של הארגון: ארגון עובדים שבו חברי הוועד המנהל ועובדיו הם לרוב נציגי עובדים ונבחרו ציבור. לפיכך נתקבלה החלטה אסטרטגית להכשיר את החברים למילוי תפקידם, ולהעניק להם כלים ואמצעים להתמקצעות.

לקידום העניין התקיימו ימי עיון והשתלמויות. כן החליטה ההנהלה, לצורך שיפור רמת הפיקוח והבקרה, להוסיף לשורותיה משאב אנושי מקצועי ומיומן. היא אישרה מינוי דירקטורים חיצוניים (דח"צים) לחברי הוועד המנהל, ובהמשך לכך, בראשית שנת 2010 מונה לתפקיד סמנכ"ל הכספים דוד זכריה, בעל הכשרה מתאימה וניסיון מקצועי ככלכלן במשרד האוצר וכדירקטור בחברות גדולות במשק. לתפקיד יו"ר ועדת הכספים מונה דח"ץ מקרב חברי הדירקטוריון, כן מונה עורך דין כדי לשמש יועץ משפטי לחברי הדירקטוריון. בהמשך מונתה ועדת חוקה. סבב זה של מינויים וחילופי גברי באנשים מיומנים ובעלי הכשרה מקצועית שיפר את איכות הבקרה ואת תפקודם של נושאי המשרות והתפקידים בהסתדרות הלאומית.

בזכות השינוי שהובילה ההנהלה החדשה נוצר תהליך דינמי של התקדמות: היעדים נקבעו וההישגים נמדדו בזמן אמת. במקביל, כפי שציין מרון בתקציר הפעילות בהסתדרות העובדים הלאומית, הותאם המבנה הארגוני כדי שיהיה נכון ליישום התהליכים שנקבעו, במעקב צמוד אחר המשאבים, החיסכון והיעילות התפעולית.⁽⁷⁾

הדרך החדשה, שהובילו יו"ר ההסתדרות הלאומית יואב שמחי והמנכ"ל יאיר שלם, שינתה את האווירה העכורה שהעיקה על שגרת העבודה בשנים שקדמו לכינוס הוועידה הארצית ה-19. הפעולות הרבות שבוצעו עזרו להוציא את העובדים ממצב של הסתגרות למצב של אמון בעצמם ובזולתם, סייעו בידיהם לשתף פעולה זה עם זה, ועקרו מן השורש את אוירת הניכור שהייתה בעבר בין ההנהלה לבין העובדים. הדבר בא לידי ביטוי בשטח ובמשרדים, ובכל הדרגים שבארגון. פגישות עבודה משותפות התקיימו, דיונים משותפים נערכו ותכניות העבודה השנתיות הוכנו יחדיו. הדגש הושם על היחד ועל המשותף, וכך נוצרה לכידות, תחושה של עבודה למען השגת יעדים משותפים תחת קורת גג אחת.

בניית מערכת אמון בין העובדים, בניית מערכת של שיתוף פעולה ועבודה מתואמת להשגת יעדים משותפים דרשו סדרי עבודה תקינים. בישיבות ההנהלה השבועיות עם ראשי האגפים ומנהלי המחוזות נמסרו דיווחים שוטפים על ההישגות, נערכו דיונים על כשלים אלו או אחרים שעלו במהלך העבודה והוצעו דרכים לתיקונם. כדי לתת תוקף להחלטות שנתקבלו לקידום נערכו הישיבות בנוכחות המנכ"ל, ולעתים אף בנוכחות יו"ר ההסתדרות הלאומית.

(7) ש.ם.

מאז פברואר 2007 מבוסס תהליך קבלת ההחלטות על שיתוף מרבי של ההנהלה ושל נושאי התפקידים לאורך כל מדרג הניהול. ההחלטות מתקבלות לא רק ברוב קולות, אלא גם על-פי המתחייב מהתקנון, מסדרי המנהל התקינים; ורק לאחר שהובאו לאישור הוועד המנהל, כמתחייב בחוקה. כל אלו – סדרי מנהל תקינים, החלטות מבוססות נהלים, חוקה ותקנון ואישורן בידי גורם המוסמך לכך – הם ערובה גם לקידום הנושאים וגם לאיתור תקלות ומיגורן.

ייעוץ ארגוני

ליישום תכניות העבודה, לשיפור העשייה ולייעול תהליכים בביצוע, הסתייעה הנהלת ההסתדרות הלאומית בייעוץ ארגוני של חברה חיצונית. הייעוץ המקצועי שניתן להנהלת ההסתדרות הלאומית בתחום ניהול המשאב האנושי סייע בשינוי דפוסי החשיבה, ועזר בבניית המטרות והיעדים ובהגדרת הסמכויות, הכפיפויות והתפקידים עצמם. בכל התפקידים הניהוליים הועלו דרישות הסף לאיוש. תפוקות העובדים נמדדו מעת לעת במערכת סדורה של הערכות ומדידות, בשילוב שיחות משוב תקופתיות בין המנהלים לכפופים להם. הכול נעשה תחת מעקב, בקרה ובדיקה בכל עת, לצורך שיפור המערכת וייעולה.

לראשונה נחשפו המנהלים לדוחות כספיים של הארגון ולהתנהלות הכלכלית, במסגרת כלל ארגונית ובמסגרת פרטנית, מהוצאות המחלקות השונות ועד להוצאות בגין כל עובד. בכך היה שינוי תקדימי לכל מה שהיה קיים בעבר בהתנהלות הארגונית והמבנית של ההסתדרות הלאומית. "המעקב, הרישום והבקרה מתרחשים באופן שוטף", מסביר דוד זכריה, סמנכ"ל הכספים והמשנה למנכ"ל, "מתוך רצון להעמיד לפני ההנהלה את העובדות בזמן אמת, כדי שההחלטות יתקבלו על בסיס עובדות ולא על בסיס השערות ומשאלות לב"⁽⁸⁾. גם בדפוסי ההתנהלות של ישיבות העבודה ושל ישיבות המנהלים חלו שינויים מרחיקי לכת. נהלים מוסדרים נבנו, שהנחו כיצד לקיים ישיבות צוות וכיצד לנהל פרוטוקולים, כן יושמו שיטות מעקב לביצוע ההחלטות שהתקבלו בכל עניין ועניין.

פעולות אלה השליטו סדר בשגרת היום-יום, הן של העובדים הן של המנהלים, והובילו לשינוי קיצוני באווירת העבודה ובפעולה הסדורה והמקצועית. עבודת הארגון על-פי סמכויות ותחומי התפקיד הקנתה למנהלים עצמאות מקצועית, הסדירה את ערכי העבודה ויצרה מנגנוני עבודה שערכי השקיפות, ערכי האחידות הארגונית, היעילות ושיפור ההישגים הם חלק בלתי נפרד ממרקם המערכת הארגונית והאנושית שבהם.

מעקב, דיווח ובקרה

פעולה תקינה של מערכת גדולה כמו הסתדרות לאומית מחייבת בקרה שוטפת של התנהלות הדברים ושל תפקוד העובדים. עוד בתחילת כהונתה החליטה ההנהלה ליישם גישות חשבונאיות, לרבות

(8) הדברים נאמרו בריאיון שנערך עם דוד זכריה, סמנכ"ל הכספים ומשנה למנכ"ל ההסתדרות הלאומית, בתאריך 12 במרץ 2014.

תקציב ותמחיר עלויות, ככלי ניתוח ניהולי; ולערוך בקרה שוטפת, לצורך שיפור המערכת באמצעות מזעור מגמות שליליות ואימוץ מגמות חיוביות. לפי הנחיית ההנהלה, הוגשו באופן שוטף דיווחים כגון

ששון מרון - מבקר הפנים

תקבולים ממס ארגון, שכר, דיווחים מעמותות על הפעילויות והתוצאות ודיווחים השוואתיים שיש בהם לסייע בקבלת החלטות ניהוליות (לדוגמה: דיווח השוואתי של הביצוע לעומת התקציב).

בעקבות הקשיים הכספיים והמשקיים שהותירה ההנהלה היוצאת, קיבלה ההנהלה החדשה שורה של החלטות ניהוליות גם בתחום הכלכלי. "ההנהלה

החדשה נדרשה להתמודד עם התחייבויות אדירות שהותירה לה ההנהלה הקודמת"⁽⁹⁾ אומר זכריה. קודם כול נקבעה מסגרת תקציבית להתנהלותה כאמצעי בקרה. התקציב נקבע ואושר לא בדיעבד, אלא לקראת שנת הפעילות החדשה. כן נתקבלה החלטה לערוך את התקציב בדרך המאפשרת הבחנה בין תוצאות של הפעילות העסקית לבין הכנסות; וסימון הוצאות צפויים מפעילויות חד פעמיות.

בוועדת שכר שמינתה ההנהלה אוישו התפקידים האלה: מנכ"ל, יו"ר האגף לאיגוד מקצועי, סמנכ"ל כספים, סמנכ"ל משאבי אנוש וחשבת שכר. הוועדה פעלה החל מחודש יוני 2007 ועד תחילת 2008 כדי לקבוע סולם דרגות, וכדי לגבש המלצות לקביעת דירוג עובדי ההסתדרות שעבדו או שהתקבלו לעבודה ללא קריטריונים ברורים. המלצות הוועדה שהוגשו לפני חברי ההנהלה נדונו ואושרו בוועדת הכספים.

ביקורת קופות ועדי העובדים וקרנות הרווחה

הביקורת על התנהלות ההסתדרות הלאומית ומוסדותיה הקיפה גם את קופות ועדי העובדים וקרנות הרווחה. לא עוד מסתפקים בביקורת על פעולות ההנהלה ונושאי התפקידים הבכירים. להגברת הפיקוח כאן נקבעו נהלים לניהול הקופות, ואף קימו השתלמויות בנושא יסודות שיטות הרישום בספרי הנהלת חשבונות. החל משנת 2009 מבוצעת ביקורת שוטפת על קופות הוועדים, והחל מאותה שנה נערך נוהל לניהול קופות הקרנות. הסכמים נחתמו בין ההסתדרות העובדים הלאומית לבין ועדי העובדים, לצורך החלת פיקוח ובקרה לניהול תקין של קופות אלה – אך לא בכך תמה המלאכה. זכריה מדגיש: "יש לציין כי הסכמים לבדם אינם ערובה להצלחת המהלך, וכי על מנת להצליח ההנהלה הקפידה על מעקב הוצאות מסודר ורציף"⁽¹⁰⁾.

(9) ש.ם.

(10) ש.ם.

נהלים

הנהגת מערכת פיקוח יעילה והתנהלות תקינה בארגון מחייבת ראשית כול את מודעות ההנהלה, ואכן, ההנהלה הנוכחית היא שפעלה לכך שהמערך שעוצב לתמיכה בארגון ייושם ויוטמע בתהליכי עבודה מוגדרים. מה שנדרש לשם כך, וההנהלה נכונה לעשותו, הוא אכיפתם של הנהלים לתהליכי עבודה תקינים הלכה למעשה.

שיווק, שיווק ועוד הפעם שיווק

את נושא השיווק ואת יישומו בהסתדרות הלאומית קידם יואב שמחי, יו"ר ההסתדרות הלאומית. עוד טרם הצטרפותו לארגון, בשהותו בארצות הברית, למד על חשיבות נושא השיווק לא רק בתחום הכלכלי-המסחרי אלא גם בתחום החברתי, לרבות מערכת יחסי העבודה. שמחי ראה צורך לשלב את הנושא בפעולות הארגון כבר מרגע בחירתו לכהונתו הנוכחית ומרגע תחילת פעולות השיקום. ואכן, תחום השיווק איננו רק מילת קסם, אלא אחד התנאים לכל תכנית עסקית מבטיחה. "תכנית מתואמת בשיווק משמעותה, מגוון רחב של תשומות משולבות בניסיון להביא למרב התוצאות המקוות"⁽¹¹⁾

הנהלת ההסתדרות הלאומית קיבלה את הרעיון, והיא מיישמת אותו מאז תחילת כהונתה במרס 2007. יישום דינמי בבדיקת התשומות מצד אחד וערך התפוקה מן הצד האחר, בהתחשב בשינויים הכלכליים המהירים המחייבים הערכה רציפה. ההנהלה, מצדה, פועלת לוודא את תקינותה של מדיניות שיווקית זו, כמו להגדלת הרווחיות והיעילות שבהסדרי השיווק ביחס לסביבה המשתנה ולתנאים החדשים. לדעת ההנהלה, מדיניות שיווקית מוגדרת מסייעת להבטיח את התיאום המרבי בין היחידות השונות בכל שלבי הביצוע, לפי צורכי השיווק.

מיד בתחילת כהונתה התקשרה ההנהלה החדשה של ההסתדרות הלאומית בהסכם עם חברה מקצועית בעלת מוניטין במשק לשם עריכת מחקר בתחום השיווק. הסקר נועד לאפיין את פילוח שוק העבודה בישראל, ולחפש את פוטנציאל העובדים הבלתי מאוגדים או המאוגדים אשר הפוטנציאל לצירופם להסתדרות העובדים הלאומית גדול. בהתאם לנתונים שנתקבלו קבעה ההנהלה מדיניות שיווקית, בניתוח העלויות והתפוקות ברציפות לכל יחידה בשטח, ובחישוב תרומתה של כל יחידה להכנסות הקבוצה על בסיס עלות-תועלת.

פעילות האגפים והמחלקות

כדי לקדם את ההסתדרות הלאומית אל היעדים שקבעה ההנהלה ניתנה תשומת לב מיוחדת למערכות המידע. ההנהלה נדרשה להבטיח את זמינותם של מידע ונתונים אמינים על המתרחש בכל רגע נתון, כדי להחליט החלטות בדבר שינוי או חריגה מהקריטריונים שנקבעו, כדי לאתר סטיות

⁽¹¹⁾ הדברים נאמרו בריאיון שנערך עם יואב שמחי, יו"ר ההסתדרות הלאומית, בתאריך 28 בינואר 2014; מרון (לעיל הערה 4 בפרק זה).

מהתכנונים המקוריים בהקדם האפשרי וכדי למדוד את תוצאותיהן. ההנהלה השכילה להפנים כי ניהול תקין מעוגן במידע אמין.

ראוי לציין כי עד אפריל 2008 בוצע עיבוד הנתונים האוטומטי של הסתדרות העובדים הלאומית בידי חברה פרטית, אך מכיון שההנהלה נוכחה לדעת כי לרשותה חסרים נתונים בתחומים של בטיחות התכניות והנתונים, בטיחות פיזית, גיבוי ושחזור ועוד, ומכיון שמערכת עיבוד הנתונים הייתה מיושנת ולא ענתה לצרכים של ההסתדרות, החליפה את המערכת המיושנת בחדשה. כבר ב-2008 התקשרה ההנהלה עם ספקית תוכנה כדי לעבור לעיבוד נתונים עצמי (in-house). לצורך זה נרכשה תכנת מדף והוטמעה במערכת לשירות פעילויות הארגון. מרון ציין כי הסבת המערכת והטמעתה, לרבות הפיתוחים שנדרשו לפעילויות השונות של ההסתדרות הלאומית, בוצעו בזמן קצר יחסית – וכך השיג הארגון יעילות תפעולית, בעידוד הפעילות לשימור החברים הוותיקים ולגיוסם של חדשים.⁽¹²⁾

תכנת ברק

ההנהלה הקצתה משאבים רבים להקמת מערכת שירות לקוחות ולמיסודה. מערכת זו, הקרויה "תכנת ברק", הייתה תקדימית בסוגה, והיא תרמה רבות למהפכה הגדולה שחלה בארגון בנושאים כגון שקיפות הנתונים, שקיפות מצב החברים, מצב הגבייה והתקבולים ועוד, נושאים רבים החיוניים להתנהלות סדירה. היה זה, ללא כל ספק, שינוי תפיסתי-מערכתי חשוב, שחולל תמורות באופן הניהול המקצועי של נושאי התפקידים. תרומת השינויים הרבים לשימור הלקוחות – ובמקרה הזה, שימור החברים – הייתה רבה. בזכותם התבססה בארגון לראשונה בחינה קפדנית, סדורה ותקינה של כל הקשור בחברים הנושאים או בחברים שלא שולמו בגינם דמי החבר. וכפי שציין מרון, ההתארגנות וההתעצמות של הסתדרות העובדים הלאומית בתחום יחסי העבודה היו אות לשינוי מדיניות בתחום זה בידי ההנהלה הנוכחית (2007–2014), והדבר בא לידי ביטוי בעיבוי בכוח אדם נוסף להגשמת המטרות והחזון המקצועיים.⁽¹³⁾

⁽¹²⁾ מרון (לעיל הערה 4 בפרק זה).

⁽¹³⁾ שם.

האיגוד המקצועי

את סקירת פעילותו של האיגוד המקצועי בהסתדרות העובדים הלאומית אפשר לפצל לשתי תקופות לאורך קיומה של המדינה: התקופה שלפני חקיקתו של חוק בריאות ממלכתי - והתקופה שלאחריה. לדברי משה כהנא, יו"ר האגף לאיגוד מקצועי לשעבר, שתי הסתדרויות העובדים, הכללית והלאומית, כללו במסגרתן את קופות החולים. ההסתדרות הכללית - "כללית שירותי בריאות", וההסתדרות הלאומית - "לאומית שירותי בריאות"⁽¹⁴⁾ במסגרת משלומי החברות בקופות החולים נכללו גם התשלומים תמורת ארגוני העובדים, והחברות בארגוני העובדים הייתה לפי בררת המחדל. מאז ינואר 1995, לעומת זאת, מפריד חוק בריאות ממלכתי בין ההסתדרויות (האיגוד המקצועי) לבין קופות החולים. הפרדה זו הביאה לשינוי מהותי בהתנהלותה של ההסתדרות הלאומית ובקיומה.

השינוי שחל במעמד ארגוני העובדים עמד לפגוע בהסתדרות העובדים הלאומית פגיעה

אנושה. בשנת 1995, בעקבות ההפרדה מקופת חולים לאומית קטן מספר חברי הארגון ועמד על 18 אלף בלבד. הסתדרות העובדים הלאומית פתחה במאבק משפטי, שהרי על ההסכם חתמה ההסתדרות הכללית עם ממשלת ישראל ועם מעסיקים אחרים במגזר הציבורי ואילו החוק חל גם על ההסתדרות הלאומית. המאבק הגיע עד לפתחו של בג"ץ, ושם נקבע כי כל מי שהיה חבר בהסתדרות העובדים הלאומית לפני שהחוק נכנס לתוקפו ימשיך בחברותו.

משה כהנא - יו"ר האגף לאיגוד מקצועי לשעבר

עם זאת, מכיוון שהחוק החדש אכן חל על כל המצטרפים החדשים לארגון, הסתדרות העובדים הלאומית נדרשה לשנות את ארגונה ואת התנהלותה - וכמוה נדרש גם האיגוד המקצועי. מהקמתה של הסתדרות העובדים הלאומית ועד להחלת החוק החדש נסב עיקר פעילותו של האיגוד המקצועי סביב מישור יחסי העבודה האישיים. כעת הוסיפו מזכירי האיגוד המקצועי לתפקידם המסורתי גם תפקידים אחרים, כמו שיווק. מטרתם הייתה לחדור למקומות עבודה רבים ככל האפשר ולאגדם במסגרת הארגון: להפוך את ההסתדרות הלאומית לארגון יציג במקומות עבודה, לחתום על הסכמים קיבוציים ולצרף חברים חדשים.

⁽¹⁴⁾ שם זה נכון מיום 2 במאי 2010.

בתחום האגף לאיגוד מקצועי גברה גם השאיפה לחתום על הסכמים קיבוציים כלליים. בנושא חברות כוח האדם צלחה דרכה של ההסתדרות הלאומית, ולאחר מאבק קשה אל מול הממונה על יחסי עבודה ורשם ההסכמים נחתם לראשונה הסכם מרובע בענף חברות כוח אדם החל על המגזר העסקי. הצדדים להסכם היו שני ארגוני העובדים, ההסתדרות הלאומית וההסתדרות הכללית, ושני ארגוני המעסיקים בענף. בזכות הישג זה הוסדרו זכויות העובדים המועסקים בענף, והוא נתן מענה לעניין השוואת התנאים, עניין שלא היה אפשר ליישם על פי קביעת החוק.

מזכירי האיגוד המקצועי שינו את דרך פעילותם גם בהגברת הניידות שלהם. הם צוידו במחשבים ניידים, ובאמצעות תוכנות שהותקנו בהם יכלו לפתור בעיות שהעלו העובדים וועדי העובדים במקומות העבודה, ולא היו צריכים להגיע למשרדי האיגוד המקצועי. דבר זה יצר רושם עז בקרב העובדים והמעסיקים גם יחד.

השילוב הלאומי של שירותי בריאות ואיגוד עובדים - רעיון מנצח

קופת חולים לאומית הייתה גולת הכותרת של הסתדרות העובדים הלאומית. ב-1994 נחקק חוק שהסדיר מתן שירותי בריאות לתושבי מדינת ישראל, והוא נכנס לתוקפו ב-1 בינואר 1995. בסעיף 1 בחוק נכתב כי יהיה מושתת על ערכי "צדק, שוויון ועזרה הדדית", משמע: סל הבריאות הממלכתי יבטיח שכל מבוטח יהיה זכאי לשירותי בריאות, ושאלו יונגשו לו בהתאם לצרכיו ובאופן שוויוני. "עקרון האחריות ההדדית קובע אחריות כלפי החלשים בחברה. כל מבוטח משלם בהתאם ליכולתו ומקבל מתוך השירותים הכלולים בחוק, באופן שוויוני בהתאם לצרכיו הרפואיים".

בסעיפים 3ב ו-3ג מוסדרת חלוקת האחריות בין המדינה (משרד הבריאות) לבין קופות החולים. חוק זה שינה, כאמור, את מארג היחסים הארגוניים שבין שירותי בריאות לאומית לבין ההסתדרות הלאומית, שהתגבשו ברבות שנות הפעילות המשולבת. רבים מן הסניפים של ההסתדרות הלאומית שימשו גם כסניפי קופת החולים - ולהפך. משה כהנא, יו"ר האגף לאיגוד מקצועי לשעבר, אף מציין לדוגמה פעילים בולטים אחדים בהסתדרות הלאומית שבעבר כיהנו בו זמנית בתור מזכירי מרפאות קופת חולים לאומית ובתור מזכירי מועצת העובדים. כך היו הדברים בסניפים בפתח-תקווה, באשדוד, בבאר שבע, בטבריה, בהרצלייה ועוד. בסניפים אלה הוקצו שטחים לפעילויות שני הגופים: קופת חולים לאומית והסתדרות העובדים הלאומית, והגופים חלקו ביניהם גם את העלויות המשותפות על השטחים.

דוגמה אחת לשיתוף הפעולה רב השנים שהתקיים בין קופת החולים הלאומית לבין הסתדרות העובדים הלאומית אפשר לראות בתחום הרפואה התעסוקתית. שנים רבות

העניקו רופאי המחלקה לרפואה תעסוקתית בקופת חולים לאומית שירותים בסניפי הקופה לחברי הסתדרות העובדים הלאומית. מזכירי האיגוד המקצועי שמשרדיהם בסניפי קופת חולים לאומית היו קרובים פיזית לרופאים אלה התייעצו אתם באופן שוטף, ואף נלוו אליהם בביקוריהם במקומות העבודה. בכך סייעו למציאת פתרונות לבעיות העובדים שאינם בקו הבריאות, בניודם ובמציאת תעסוקה מתאימה להם.

על אותה התנהלות משותפת שהייתה ואיננה עוד אפשר ללמוד מדברי אברהם בן-יעקב, מי שהיה המשנה למנהל הכללי של קופת חולים לאומית וממלא המקום שלו, לביטאון חזית העובד משנת 1987:

מדיניותה הכלכלית-חברתית של הסתדרות העובדים הלאומית בארץ-ישראל קשורה בפעילות מוסדות העזר הרבים הפועלים בתוכה, ומקבלת ביטוי בהשגי הרווחה של חברי הע"ל ועובדי מוסדותיה הרבים. גולת הכותרת של מוסדות אלה היא קופ"ח לעובדים לאומיים.

דברים דומים השמיע באפריל 1989 גם שלום כהן, מי שהיה המזכיר הכללי של הסתדרות העובדים הלאומית בוועידת רופאי קופת חולים לאומית: "קופת חולים מהווה היום מכשיר רב ערך. קופת חולים משרתת נאמנה את הסתדרות העובדים הלאומית בכל דרכה. קופת חולים לאומית היא גולת הכותרת של הסתדרות העובדים הלאומית". בטקס הפתיחה של המרפאה המרכזית של קופת חולים לאומית ע"ש יונתן (יוני) נתניהו באריאל אמר מזכיר הסתדרות העובדים הלאומית כי "עם הקמת המרפאה הזאת, נוסף נדבך חשוב לבניין המפואר של הסתדרות העובדים הלאומית וקופת החולים שלה".

ראוי לציין, עם זאת, כי הן ההסתדרות הלאומית הן קופת חולים לאומית חתרו מאז הקמתן להיות ארגונים ממלכתיים, ולא ארגונים סקטוריאליים של תנועה פוליטית זו או אחרת. שני המוסדות חתרו מאז ומעולם לקידום חוק ביטוח בריאות ממלכתי לכל אזרחי המדינה, קופת חולים לאומית מעולם לא התנתה את הגשת שירותי הבריאות בהשתייכות פוליטית זו או אחרת. אליעזר שוסטק, מי שהיה המזכיר הכללי של הסתדרות העובדים הלאומית במשך כארבעה עשורים, התראיין לירחון **בארץ-ישראל** כשהיה שר הבריאות, ואמר ליוסף בן-שאול (יוסי אחימאיר) כי חוק ביטוח בריאות חייב לעבור בכנסת לא מסיבות אידאולוגיות, אלא משום שהוא יביא מרפא ל"מערכת הבריאות החולה" של אותה התקופה: "רק הוא יאפשר למדינה להתמודד עם אותם צרכים, שישנם כיום במערכת הבריאות".⁽¹⁵⁾ 5 ואכן, בחלוף עוד 11 שנים החוק התקבל. בהפרידו בין האיגוד המקצועי (במקרה דן ההסתדרות הלאומית), לבין נותני השירות הרפואי (לאומית שירותי בריאות), החוק חולל שידוד מערכות ארגוני - והיטיב עם מערכת הבריאות של מדינת ישראל. מערכת הבריאות יצאה מניהולה הפוליטי של ההסתדרות הכללית.

(15) בארץ ישראל, גיליון 136, אדר תשמ"ג - פברואר 1983, עמ' 11.

כהנא מציין שורה של אישים שנשאו בו זמנית בתפקיד מזכיר מרפאת קופת חולים לאומית ומזכיר מועצת העובדים: שלמה אפשטיין ואורי שלום (פתח-תקווה), חיים יעקבי ומרדכי כהנא (אשדוד), ישראל ריבק (באר שבע), חנוך חצק (מחוז הצפון), חכם זכאי (טבריה), אהרון רדנסקי (הרצליה), צילה פרי (אילת), עו"ד מנחם ינובסקי, סגן מנהל כללי של קופת חולים לאומית, חבר מזכירות הוועד הפועל וחבר הנהלת קרן הביטוח והפנסיה של הסתדרות העובדים הלאומית.

במסגרת שילוב לאומי זה של עבודה משולבת בקופת חולים לאומית והסתדרות העובדים הלאומית, הוא מציין גם את האישים: יוסף ולקר, ראובן ילין ויהודה פיינשטיין (תל-אביב), מאיר האוס ומשה קירשטיין (נתניה), דוד יוטן, יעקב פונטרמולי, בנימין קליימן (רמת-גן), סמי דוד (קריית אונו), אריה גלזמן, ראש המחלקה להסברה, יחסי ציבור ותרבות, וגם את דהאר כאיד, נציג ארצי של הסטודנטים הדרוזים בהסתדרות העובדים הלאומית, גוף המטפל באופן ייחודי בכל הקשור בבעיות מגזר זה, אבי וגשל, מנהל מחלקת ההתיישבות של משקי העובד הלאומי, ברוך גולובסקי, יו"ר בית הדין העליון של הסתדרות העובדים הלאומית, חיים שיכמן, מנכ"ל "סלע" ומייסדה, ישראל דשבסקי, ממיסדי מרפאת קופת חולים לאומית בראשון-לציון ומזכירה הראשון של הסתדרות העובדים הלאומית במושבה ראשון לציון (1934).

עד שנת 1995 פעלה שורה ארוכה של אנשי חזון ומעש להגשמת המפעל הלאומי המשולב, קופת חולים לאומית והסתדרות העובדים הלאומית. ב-1995, על-פי חוק שירות בריאות ממלכתי, נפרדו דרכי הארגונים והם פועלים כיום בנפרד. ולמרות הפירוד, למותר לציין כי השניים קשורים עודם באלפי נימים למורשת הלאומית שהנחילו במרוצת השנים מאז 1934, בהגנה על העובד הלאומי ובשמירה על בריאותו.

המס המקביל

על-פי חוק מס מקביל היתשלי"ג-1973, חייב כל מעסיק לשלם מס מקביל בעבור כל עובד מעובדיו שהוא תושב ישראל. זוהי השתתפותו של המעסיק בביטוח הבריאות של עובדיו. את המס גובה המוסד לביטוח לאומי, והוא מחולק לקופות החולים. מספר העובדים השכירים המשתייכים לקופת חולים לאומית נקבע לפי מפקדי העובדים שערך המוסד לביטוח לאומי. בשנת 1989 הודיע המוסד לביטוח לאומי על כוונתו לקיים מפקד חדש, ועם קבלת הידיעה קרא שלום כהן, מזכ"ל הסתדרות העובדים הלאומית, למזכירי הסניפים של הארגון להתגייס ולעשות כל מאמץ להגדלת מספר החברים, שכן משמעות צמיחה כזאת תהיה הגדלת האחוז בחלוקת המס המקביל. לקידום הנושא נערכה ישיבה בהשתתפות מזכירי ההסתדרות הלאומית, נציגי הסטודנטים, האישה הלאומית וועדת מס מקביל בקופת חולים לאומית. לדברי כהנא, בשל המכשולים שהערימה ההסתדרות הכללית לפני נציגי ההסתדרות הלאומית קשה היה להם להיכנס למקומות העבודה הגדולים, אך את כל המכשולים הם הצליחו לעקוף. בדרך

כלל באותם מקומות עבודה גדולים התקיים הסדר בין קופת חולים לאומית לבין המעסיק לעניין גבייה מרוכזת של המס לקופת חולים לאומית. הניכוי נעשה בתלוש השכר, והכסף הועבר במרוכז לגזברות קופת החולים. קופת החולים, בתורה, סיפקה לעובדים את הבולים שהיו אמורים היה להצמיד לפנקס הקופה באמצעות המעסיק.

במקרים מסוימים על-פי האפשרות יצאו מזכירי האיגוד המקצועי למקומות העבודה לגבות את הכספים בעבור קופת החולים, מוציאים את הבולים במקום ומחלקים אותם בין העובדים. כך ניתן היה לשמור על קשר בלתי אמצעי עם העובדים חברי הע"ל, לשמוע על בעיותיהם ולנסות לפתור אותן במקום מול המעסיק.

הליגה למען העובד הלאומי

הליגה למען העובד הלאומי בחו"ל בכלל ובארצות הברית בפרט היא מסגרת של ידידי הסתדרות העובדים הלאומית הפועלים באמצעות ועדים למען קופת חולים לאומית בישראל. ועדים אלה מגייסים כספים וציוד - רפואי ואחר - לפי צורכי קופת חולים לאומית. כיו"ר הליגה למען העובד הלאומי בחו"ל וכיו"ר האיגוד המקצועי בהסתדרות העובדים הלאומית כיהן שנים רבות דוד יוטן.

האגף לאיגוד מקצועי בתנופת עשייה

החל משנת 2007 התכנס צוות היגוי לדון מחדש באסטרטגיה של האיגוד המקצועי לשנים הבאות. בעקבות זה חלו שינויים משמעותיים במיוחד בהישגי האיגוד המקצועי. להמחשה יצוין כי מחודש מרס 2007, המועד שבו החלה ההנהגה הנוכחית לכהן, ועד יולי 2010 חלה עלייה בשיעור 175 אחוזים בחתימה על הסכמים קיבוציים מיוחדים לעומת התקופה שבין ינואר 2004 ועד פברואר 2007. ובמילים אחרות: ההסתדרות הלאומית כיום "נמצאת על המפה" כגורם בפתרון סכסוכי עבודה ובקידום תנאי העבודה של העובדים ושמירת זכויותיהם.

האיגוד המקצועי, בזכות כוח האדם שעמד לרשותו ובאמצעות הכלים החדשים שהעמידה לרשותו ההנהגה, התפרס על נושאים מגוונים בתחום יחסי העבודה וזכה לקדמם לטובת ציבור העובדים. בין השנים 2007 ל-2014 טיפל האיגוד המקצועי של ההסתדרות הלאומית בנושאים רבים, כגון פיתוח מנגנון קרן שביתה, הפיכת ההסתדרות הלאומית לארגון עובדים נגיש, דומיננטי וזמין ועוד. לראשונה הושגו תקדימים משפטיים בתחום יחסי העבודה: פסק דין הוט, פסק דין טייסי אל-על ופסק דין הנמל החדש. כן פותחו קשרים עם אישים בולטים בעולם יחסי העבודה - במשרד התמ"ת, בנציבות שוויון הזדמנויות בעבודה, בהתאחדות התעשיינים ועוד. בתחום משפט העבודה קודמה חקיקה תקדימית, וחברי האיגוד השתתפו בדיוני הכנסת השונים. "צמיחה זו", כך אומרת עו"ד בטי מצר לוי, "הפכה את ההסתדרות

עו"ד בטי מצר לוי - יו"ר האגף לאיגוד מקצועי

הלאומית לרלוונטיות, חיה ונושמת בתחום יחסי העבודה⁽¹⁶⁾.

האיגוד המקצועי פעל רבות גם בפיתוח מנגנוני סיוע למקומות עבודה בעת מצוקה, לרבות בתקופות של משבר כלכלי או בתקופות של התנכלות אישית לוועדים. כלים ניתנו להצלחה, ליווי פיננסי במידת הצורך, ייעוץ כלכלי וייעוץ פנסיוני. לצורך הרחבת סל השירותים בתחומי תאונות עבודה והייעוץ הפנסיוני אף קשר האיגוד המקצועי קשרים עם גופים חיצוניים. פעולות האיגוד כללו שכלול של מערכות מידע מקצועיות כגון ספרות מקצועית, ומעבר למינוריים מקצועיים

מקוונים. באתרים דומיננטיים בתחום יחסי העבודה נוספו קישורים לאתר המקוון של הסתדרות העובדים הלאומית. האיגוד גילה מעורבות בהקפדה על שיטת עבודה סדורה בהכרזת יציגות במהלך סכסוך עבודה, כן יזם את פרסומו של ירחון בתחום יחסי עבודה הכולל עדכונים לוועדי עובדים. האיגוד היה אמון על פיתוח חשיבה כלכלית מכוונת ועל בחינת יעילות המהלכים המקצועיים, ואכן, בתחומי פעילותו הרבים הסתייע בחוות דעת מקצועיות מטעם עורכי דין וכלכלנים טרם יציאתו למהלכים ארגוניים. כך עלה בידו להיאבק למען שמירת זכויות העובדים במקומות העבודה השונים ולשיפור תנאיהם.

מצר לוי מציינת כי לאורך כל התקופה העניקה הסתדרות העובדים הלאומית אמון רב באיגוד המקצועי. היא האמינה ביכולת של עובדיו להתמודד עם מצבים סבוכים ולהביא פתרון נאות להסתדרות הלאומית:

האמון, הקצאת המשאבים והיכולת להתייעץ ולהיות מיוצגים בידי מיטב המומחים בתחום נטעו ביטחון וחוסן רב ביכולת המקצועית של כל אחד מעובדי האגף ומנהליו. [...] התחושה שהוטמעה בנו הייתה שאין אבקת קסמים, אלא שאנחנו נציגי ההסתדרות הלאומית בזכות האמון הרב שיש לנו מצד ההנהלה והעומד בראשה, ושזכות הדבקות במטרה, המקצועיות והמיומנות נצליח לכבוש כל יעד בקרב ציבור העובדים ומקומות העבודה⁽¹⁷⁾.

האגף לאיגוד מקצועי הוא ליבת ההסתדרות הלאומית, מרכז העשייה ומוקד הכוח בתחומים רבים: יחסי העבודה, ייצוג עובדים, ליווי ועדי עובדים וחתימה מתמדת לקידום זכויות העובדים באמצעות הסכמי עבודה קיבוציים. מאמץ רב משקיעה הנהלת ההסתדרות

(16) מצר לוי (לעיל הערה 2 בפרק הראשון).

(17) שם.

הלאומית בקידומו של האגף לאיגוד מקצועי בהתאם לצרכים המשתנים, ובהתאמתו לאתגרי הזמן החדש. האגף מצויד בכלים מקצועיים, וכל האמצעים הנדרשים להכשרתו מושקעים כדי שיוכל להעניק שירות מקצועי, זמין ואיכותי לוועדי העובדים ולציבור העובדים במקומות העבודה.

לילות כימים פועלים נציגי האגף להסדרת יחסי העבודה במקומות שבהם אלו אינם תקינים או אינם מוגדרים דיים; הם מייצגים עובדים בערכאות השונות אל מול המעסיקים (בתי הדין לעבודה, ועדות פריטטיות ואחרות), והם מנהלים משאים ומתנים קיבוציים. בשנים האחרונות חתם האגף על מאות הסכמי עבודה קיבוציים, ואלו הניבו הישגים משמעותיים לציבור העובדים וחוללו שינוי תפיסתי במקומות העבודה. במקומות עבודה שונים אף התנהלו מאבקים ארגוניים, לרבות בדרך של הכרזת סכסוך עבודה, והכול לתכלית אחת: קידום העובדים והגנה על זכויותיהם. במקביל פעל האגף לאיגוד מקצועי לקידום זכויות העובדים בדרך של חקיקה וייצוג בערכאות משפטיות. בכלל זה אפשר לציין גם את מאבקו של האיגוד על זכות העובדים להתארגנות ולחופש התחרות בין ארגוני עובדים.

כיום האגף לאיגוד מקצועי אינו קופא על שמריו. לאורך כל שנות פעילותו הוא עבר שינויים מבניים כנדרש לתפקודו, ובכל זמן נתון הגיב בהתאם לדרישות שעלו מהשטח להגנת העובדים ולקידום זכויותיהם.

גם במישור יחסי העבודה הבין-לאומיים חלה התקדמות. הסתדרות העובדים הלאומית קיבלה מעמד של משקיפה בארגון העבודה הבין-לאומי (ILO), ומלבד זאת יצאה משלחת האגף לאיגוד מקצועי - המחלקה לרשויות מקומיות - לביקור בפרז. מטרת הביקור הייתה לבחון מה המשותף בין הנעשה בשני המקומות ומה השונה, לקבוע מה כדאי ללמוד מהנעשה אצלם ולהציע להם במעט מניסיונו.

שינויים מבניים בהתאם לנסיבות ולתנאים

לאורך כל השנים הייתה ההסתדרות הלאומית קשובה לשינויים ולתמורות בתחום יחסי העבודה במשק ובחברה, והתאימה את עצמה לנסיבות החדשות ולמציאות המשתנה. בכל שינוי מבני נקבעו יעדים לניסוי כלים ולבחנה מחדש של הדרך המיטבית לאורו, להענקת שירות לחברים ולוועדי העובדים. השינויים, ההתאמות, התמורות וההיערכויות מחדש במבנה הארגון הן הערובה לשמירת הקשר הזמין, השוטף והאישי עם החבר ועם כלל ציבור העובדים, הן במגזר הפרטי הן בציבורים במפעלי החרושת, המלאכה והתעשייה, בחקלאות, במוסדות להשכלה, בחברות היי-טק, בשירותים ובכל אתר שבו נמצא ציבור עובדים - הארגון עורך שינויים מבניים ומתאים עצמו לתמורות ולנסיבות המשתנות.

המשאב האנושי

מלכה קוזלוביץ - סמנכ"ל משאבי אנוש

היעדר פיקוח וריכוזיות-יתר הם שהותירו את המערכת בשנים שקדמו ל-2007 חשופה לחריגות בתחום הכספים ולהיעדר מנהל תקין. לפיכך החליטה ההנהלה הנכנסת, מיד לאחר סיום הוועידה הארצית ה-19, להפעיל מערכת בקרה יעילה בקרב אנשי המנהל, בעלי התפקידים ונושאי המשרות. אגף הכספים נקבע כגוף האמון על מהימנותם של הרישומים החשבונאיים-הכספיים, ובכלל זה התקבולים, התשלומים, ספירת המזומנים ועוד, ולפיכך, בהתאם להנחיית ההנהלה וכמתחייב מן הדרישה לבקרה, לבידוק

ולפיקוח, בוצעו גם באגף הכספים שינויים ארגוניים וחלוקת תפקידים חדשה. כן נקבע סבב קבוע בין נושאי התפקידים באגף, לצורך תיקון הנקודות החלשות בבקרה ובפיקוח.

כדי לייעל את המערכות, כמובן, אין די בנהלים חדשים, בהנחיות ובהוראות. קיים צורך גם להכשיר עובדים אחראיים ומיומנים. בכל ארגון, וגם בהסתדרות העובדים הלאומית, המשאב האנושי הארגוני הוא הגורם הערכי והייחודי להפעלת המערכת להישגיות ולמנהל תקין, ולאור ההכרה הזאת מיסדה ההנהלה מחדש את אגף משאבי אנוש, ומינתה לניהול נושאת משרה בכירה בדרג סמנכ"ל: מלכה קוזלוביץ. קוזלוביץ פועלת בכפיפות למנכ"ל, בהתאם לדיווחים הנמסרים בזמן אמת על הפעילויות השונות. לפי הדוח שהגיש מרון, אגף משאבי אנוש נבנה ואורגן מחדש כדי לקדם תהליכים בצורה נכונה, העונה על הוראות ניהול תקין ושמירה על החוקים לחיסכון וליעילות. "אגף משאבי אנוש שקד על פיתוח תהליכי גיוס, השמה וקליטה של עובדים, הדרכת עובדים, הנהגת שיטת תמריץ ותגמול

עבור שינויים משמעותיים ובהתאם להם עודכנו נהלים בנושאים המהותיים⁽¹⁸⁾. במנהל ובצורת ההתנהלות כבר נראו תוצאות. אגף משאבי אנוש ממשיך כל הזמן בצעדים לפיתוח המשאב האנושי, כדי להעצים את יכולות העובדים להתמודד עם שינויים משקיים, כלכליים וסביבתיים המתרחשים בחיי היום-יום.

הנהלת ההסתדרות הלאומית סבורה כי בפיתוח העובדים תשתפר משמעותית יכולתו של הארגון לקדם את מטרותיו ולהוציא את תכניותיו לפועל. הדברים אמורים גם בפיתוח המקצועי וגם בשיפור רוחת החיים בארגון. התהליך מורכב, והוא מחייב תכנית מוגדרת מטרות ויעדים לטווח ארוך, גיבוש אסטרטגיה ארגונית וקביעת ממשקי עבודה בהתאם לתהליכי עבודה. מתוך נקודת המוצא כי לגורם האנושי בארגון חשיבות על, שוקדת ההנהלה על קיום יחסי שקיפות אל מול נציגות העובדים. שקיפות זו באה לידי ביטוי תדיר בניהול משאיים ומתנים גלויים ובהצגת מקורות מוסמכים ונתונים כלכליים גלויים במהלך כל דיון מקצועי וענייני. ובמילים אחרות: הדיונים עם נציגות העובדים נעשים תמיד ב"קלפים גלויים", מתוך נכונות להגיע לסיכומים ולהסכמות. בנקודה זו ראוי לציין כי טרם בחירתו לכהונה זו עמד יו"ר ההסתדרות הלאומית שנים רבות כיו"ר ועד עובדי מוסדות ההסתדרות הלאומית.

ההתנהלות העניינית המלווה בשקיפות אל מול נציגות העובדים לא רק תרמה לאווירת העבודה המשופרת, להורדת המתחים ולהגברת האמון – אלא גם קידמה הישגים. ההנהלה גיבשה, למשל, נוהל לאיוש משרות בארגון באמצעות מכרז פנימי, והנוהל תורם לצמיחת ההון האנושי, להקניית אופקי הקידום של העובדים ולעידוד המוטיבציה למציאות במקום העבודה.

ייעוץ בתחום התקשורת, האסטרטגיה והתדמית

משבע השנים הרעות שקדמו לבחירת ההנהלה הנוכחית יצאה הסתדרות העובדים הלאומית בשן ועין, חבולה ומוכה כספית, תדמיתית ומוסרית. מפעל מפואר של חולמים, לוחמים, חלוצים ובונים, שנבנה במהלך 70 שנות עשייה, עמד על סף שוקת שבורה. לתיקון מציאות זו, עם פעולות השיקום והתיקון נדרש גם שיפור תדמית המוסד בקרב עובדיו, חבריו וכלל אזרחי המדינה. אחת ההחלטות המרכזיות של היו"ר הנכנס הייתה "להכניס הביתה" את שירותי האסטרטגיה והדוברות, במקום לפנות לנותני שירות חיצוניים כפי שהיה נהוג בעבר. לצורך משימה זו מונה לתפקיד יועץ התקשורת, האסטרטגיה והתדמית חנן שלאין, איש מקצוע מנוסה הפעיל בתחום יותר מ-20 שנה.

תפקידו של שלאין להיות זרוע מייעצת בתהליך לשיפור תדמית ההסתדרות הלאומית, כדי לתת ביטוי תקשורתי הולם לשינויים, לשיפורים ולתיקונים שנעשו – ועודם נעשים – באופן רציף במציאות היום-יומית. על היועץ, בשיתוף ההנהלה, לגבש אסטרטגיה בתחום יחסי הציבור וההסברה של הארגון, במטרה למצבו כארגון עובדים ייצוגי במדינת ישראל. מלבד כל זאת תפקידו לחשוף לציבור

(18) מרון (לעיל הערה 4 בפרק זה).

חנן שלאין - יועץ תקשורת

את פעילויות הארגון על מוסדותיו השונים, את מאמציו ואת הישגיו בקידום זכויות העובדים ואת פעילותו בכנסת, במוסדותיה השונים ובמערכת הפרלמנטאריה. לשם כך פועל היועץ ליצירת קשרים עם חברי כנסת ועם נציגי ציבור, עם דוברים ועם אנשי הסברה ותקשורת - עיתונאים, שדרים ועורכים. כן הוא עוקב אחר נושאים בתחום יחסי העבודה והחברה ואחר נושאים שיש בהם עניין ציבורי הנידונים בכנסת ובוועדותיה, ומעורב בשיח הציבורי בכל עניין הנוגע להסתדרות הלאומית ולחבריה. ואכן, פעילות סזיפית ונחושה שסחפה את כלל מחלקות הארגון הארגון ואת כלל עובדיו הולידה שינוי תדמיתי חד בגישת התקשורת להסתדרות הלאומית.

יעילות וחיסכון

המצב הכלכלי בארגון בעת כניסת ההנהלה החדשה לתפקידה חייב קידום תכניות התייעלות, כדי לשמור על מתאם ראוי בין מספר העובדים בארגון לבין מספר החברים שבו. צעדים אלה הוכיחו את עצמם בתוך זמן קצר. "שנים 2009-2010 התאפיינו בתהליך התייעלות", אומר זכריה, ומוסיף:

הסכמים נחתמו עם נציגות העובדים, אשר כללו צמצום בכוח אדם, סגירת מחלקות שאין בהן צורך וצמצום בכל מבנה ההוצאות. [...] ואכן, ההסכם של שנת 2010 נשא פירות. הנתונים הכספיים מצביעים על צמצום משמעותי בהוצאות הארגון, בעיקר ברמת המטה. לראשונה הפעילות השוטפת הניבה עודפים ולא הפסדים, כאשר השנה מסתיימת ביתרה חיובית של מיליוני שקלים.⁽¹⁹⁾

דוד זכריה - סמנכ"ל כספים

המטה. לראשונה הפעילות השוטפת הניבה עודפים ולא הפסדים, כאשר השנה מסתיימת ביתרה חיובית של מיליוני שקלים.⁽¹⁹⁾

⁽¹⁹⁾ ריאיון עם דוד זכריה (לעיל הערה 8 בפרק זה).

בשנת 2010 נבע העודף האמור בעיקר מפעילות של התייעלות וחיסכון, ובשנים 2011-2012 נוסף לו גם עודף מגידול בהכנסות דמי החבר. "בשנים אלו חל גידול של עשרות אחוזים בדמי החבר", אומר זכריה. והגידול הזה, "כמו גם המשך השמירה על המסגרות התקציביות, הם שנתנו להנהלה את האפשרות להפנות משאבים רבים לפעילות שיווק אינטנסיבית, לקידום רווחת החבר בשירות, פעילות רווחה והכשרה מקצועית".⁽²⁰⁾

כדי לשקף נכונה את עמידתה של ההסתדרות הלאומית ביעדים הכלכליים, תחום הפעילות העיקרי שלה, נערך התקציב בהפרדה בין ההכנסות וההוצאות מפעילות שוטפת, לבין ההכנסות וההוצאות ממקורות אחרים או חד-פעמיים. הנתונים שנתקבלו מצביעים על שיפורים בביצוע פעילויות ההנהלה. הם מצביעים על הישגים בעיקר העשייה הכלכלית - גיוס חברים חדשים לארגון. הדוח שהוגש להנהלה קובע שהיא עלתה על דרך המלך של התייעלות וחיסכון.

תקשורת ארגונית

השינויים שיזמה הנהלת ההסתדרות הלאומית במבנה הארגוני ובדפוסי הפעילות לא פסחו גם על נושא התקשורת הארגונית. בראש ובראשונה הייתה המטרה לקדם את הנושא ולהתאים את המערכת לשינויים המהירים שהתרחשו בתחום בעשור האחרון. זהו תפקידה של גב' עדי בן דב אדרי, בעלת הניסיון הרב בתחום התרבות והתקשורת הארגונית. במסגרת תפקידה אחראית בן דב אדרי לגיבוש מדיניות בשלל נושאים כגון רווחה, תרבות פנאי, השתלמויות ואירועים, והיא האחראית לקיום התכניות שהנהלה אישרה.

עדי בן דב אדרי - סמנכ"ל תקשורת ארגונית

⁽²⁰⁾ ש.מ.

ועדה לקידום מעמד האישה

קידום מעמד האישה עומד בראש סדר היום של הנהלת ההסתדרות הלאומית. לצורך זה הוקמה הוועדה לקידום מעמד האישה, בראשותה של מלכה קוזלוביץ. לצדה פועלת מועצת נשים בראשות עידית ליפוביץקי, ובה חברות נציגות ממקומות עבודה שונים. בתקופת פעילותה של ההנהלה

הנוכחית נעשו כמה וכמה צעדים לקידום החקיקה לשיפור תנאי העסקתן של נשים. במסגרת פעילותה של קוזלוביץ, למשל, העבירה נייר עמדה לוועדה לפניות הציבור בכנסת, שבו הציעה מתווה ליישום החוק לעידוד שילובן של נשים וקידומן בעבודה; ומתווה להתאמת מקומות עבודה לנשים - בשל היותן קבוצה מוחלשת הסובלת מאפליה ומקיפוח זכויות בכל שלבי טרום ההעסקה, בתחום יחסי העבודה בכלל ובהליכי הקבלה לעבודה בפרט. הוועדה תומכת בנשים עובדות, מסייעת להן במקרים של פיטורים שאינם מוצדקים ומעניקה ליווי מקצועי ומשפטי בהליכים הפורמליים מול הערכאות השונות.

כנסים והשתלמויות של הוועדה לקידום מעמד האישה
ושל מרכז גאות

מרכז גאות - למניעה ולטיפול בהטרדות מיניות במקומות העבודה

אחת המשימות של ההנהלה החדשה היא הקמת מרכז גאות (במרס 2008). את הרעיון הגה יו"ר ההסתדרות יואב שמחי: הקמת מרכז שכל עניינו מניעת הטרדות מיניות ומיגורן במקומות העבודה. בשנים האחרונות לא יורד הנושא מסדר היום הציבורי במדינת ישראל ובחברה הישראלית. את הקמת המרכז אישרה במהלך 2013 טלילה שחל-רוזנפלד, מנהלת האגף לקידום ושילוב נשים בשירות המדינה, לאור הפעילות הנמרצת וההצלחות שנרשמו לזכותו מאז הוקם. כיום המרכז מנוהל בידי הגב' עידית ליפוביצקי, והוא פועל בגופים שונים, גדולים כקטנים (לאחרונה אף החל לפעול במשרדי הממשלה השונים).

מרכז גאות פועל בשלושה מישורים: הפרטי, הארגוני והחברתי. במישור הפרטי מספק המרכז שירותים לכל אחד או אחת שהוטרו מניית. התהליך כולל סיוע ותמיכה נפשית, ליווי וסיוע משפטי, ליווי תקשורתי וגישור בין הצדדים במקרה של הימנעות מצעדים משפטיים. במישור הארגוני מקיים המרכז ימי עיון, סדרות הדרכות וסדנאות למנהלים ולעובדים, בהתאם לצורכי הארגון. לדברי ליפוביצקי:

אנו עדים למהפכה של ממש בגישת ההנהלות הבכירות והמנכ"לים השונים במקומות העבודה

עידית ליפוביצקי - מנהלת מרכז גאות

להעלאת המודעות לחוק למניעת הטרדה מינית והטמעתו בקרב העובדים, המנהלים והאחראים בתחום. אם בעבר הייתה תחושה של מנהלים כי ביצוע סדנה שכזו מעידה על פגם כלשהו בארגונם, הרי שבשנים האחרונות חלה הבנה כי זוהי זכות להעניק לעובדים את הכלים הנדרשים לשמירת סביבת העבודה נעימה ומכבדת ללא הטרדות מיניות.

במישור החברתי המרכז פועל להגברת המודעות החברתית והציבורית באמצעות קידום חקיקה בנושא הטרדה מינית.

פעילותו הנמרצת של מרכז גאות זיכו את ליפוביצקי במכתבי תודה רבים. אחד מהם הגיע ממשרד החינוך, וחתומה עליו הגב' טלילה נאמן, הממונה על מעמד האישה במשרד החינוך. נכתב בו: "הרצאותיך במחוזות משרד החינוך היו חשובות

ומשמעותיות והיוו נדבך מרכזי בעשייתנו במסגרת ציון היום הבינלאומי למניעת אלימות נגד נשים. קיבלנו הדים חיוביים מהעובדות והעובדים על הערך המוסף שהענקת בנושא זה.”

כיעד מרכזי בפעולתו הציב המרכז את שמירת זכויות העובדים, את כבודם, את חירותם ואת פרטיותם, באמצעות מיגור תופעת ההטרדה המינית במקומות העבודה. “ימי ה'מיידעלע', הילדה הקטנה והתמימה שניתן להתייחס אליה מתוך יחס מתנשא ומזלזל, חלפו זה כבר”, אומרת ליפוביציקי. “נורמות שהיו קיימות וקבועות, אין להן עוד מקום ביחסים שבין גבר ואישה במקום העבודה ובמקומות ציבוריים.”⁽²¹⁾

דוד צפריי - מנהל רכש ותפעול

רכש ותפעול

בתחומי הרכש והתפעול, המשולבים זה בזה, קבעה הנהלת ההסתדרות הלאומית נהלים ברורים, ומינתה את המנהל דוד צפריי שיקפיד על ניהול הרכש בהתאם להם. בשלוש שנות פעילותו ממרס 2007 ועד דצמבר 2010, חלו בתחומים רכש וגניזה שיפורים כגון מזעור עלויות, התקשרויות עם ספקים מהימנים יותר, קביעת אמות מידה מוסריות בביצוע רכש ותכנון כספי וביצועי. משנת 2010 הקפידה ההנהלה שכל החלטות הרכש יוכרעו בידי ועדה קבועה, שתקבל לשם כך מראש את כל הנתונים הדרושים להחלטה. מעת לעת נבדקים כל הסדרי הספקים שההסתדרות עובדת אתם כדי להוזיל עלויות, וכל פעילות הרכש

מתועדת באמצעות תוכנה ייעודית לכך. פעולות אלו הובילו להתמקצעות של פעילות הרכש, והכול מתוך הרצון להתקשר עם ספקים על בסיס מקצועי-עסקי ולהוזיל את העלויות שהארגון נדרש להן.

מרכז מידע

עם כינונה של ההנהלה החדשה נחנך בהסתדרות הלאומית מרכז מידע פנסיוני ראשון מסוגו בארץ. הקמת מרכז המידע הייתה חיונית, בעקבות שינויים תחיקתיים שלפיהם חלה חובת הביטוח הפנסיוני בכלל המשק בישראל.⁽²²⁾ כחלק משינוי תודעת השירות לחברים, וכחלק משיפורו המתמיד, הקימה ההסתדרות הלאומית מוקד מידע נגיש לכלל ציבור העובדים במדינת ישראל: בחיוג *8882 יכול כל

⁽²¹⁾ הדברים נאמרו בריאיון שנערך עם גב' עידית ליפוביציקי, מנהלת מרכז גאות ויו"ר מועצת נשים בהסתדרות הלאומית, בתאריך 9 בפברואר 2014.

⁽²²⁾ ראוי לציין בעניין זה כי מאז ומעולם היה ביטוח פנסיוני ממלכתי, כמו ביטוח בריאות ממלכתי, חלק בלתי נפרד ממטרות ההסתדרות העובדים הלאומית.

נציגי שירות במרכז המידע

עובד לקבל מידע חיוני ומקצועי בתחום הפנסיוני. במהלך שנת 2008 הורחבה פעילות מרכז המידע לכלל תחומי דיני העבודה והביטחון הסוציאלי, ותמיכה מקצועית ניתנת באמצעותו לכל דורש.

בשאיפה לספק לחברי הסתדרות העובדים הלאומית מידע שוטף בתחום העבודה ובתחום הפנסיוני, השקיעה ההסתדרות הלאומית

אמצעים רבים בהקמת אתר אינטרנט מתקדם, המכיל מידע מקצועי ושירותים נרחבים לציבור הגולשים. באמצעות האתר אף שוכלל שירות הייעוץ החד פעמי לעובדים שאינם חברי ההסתדרות הלאומית, וניתנה הזדמנות להצטרפות מקוונת כחברים בארגון.

ועדת חוקה

על הקמת ועדת חוקה החליטה הנהלת ההסתדרות הלאומית בשנת 2009. מטרתה הייתה לבחון את החוקה שבתוקף ולהציע שינויים שיתאימו לפעילות הארגון במציאות החדשה, לרבות בענייני סמכויות המוסדות, המועצה, הוועד מנהל וועדות משנה. כן נועדה ועדת חוקה לבדוק את מערכת היחסים ואת קשרי הגומלין בין המוסדות השונים, ואת קשרי הגומלין בין אלה לבין הפרט. על ועדת החוקה הוטל לבחון את תפקידי ועדת הביקורת ומבקר הפנים, ואת תפקידי הגופים ונושאי המשרה המנהלים את ההסתדרות הלאומית, כן הוטל עליה לבדוק כל נושא שתמצא לנכון לכלול בנוסח החוקה המוצעת, לשם ניסוח חוקה שתהלום את הארגון ואת פועלו. בשלב זה טרם סיימה הוועדה את עבודתה, אך מקצת ההצעות שהועלו עד כה בנושאים שונים כבר גובשו ואושרו בידי המוסדות.

עמותת אמילי, חממה לקטנטונים

עמותת אמילי, מייסודה של ההסתדרות העובדים הלאומית, החלה את דרכה בשם "עמותת ניל"י". העמותה הוקמה ברוח חזונו של ז'בוטינסקי, במטרה לאפשר לאימהות להשתלב במעגל העבודה בידיעה שילדיהם מתחנכים בידי גוף אחראי, מסור ואיכותי. בשנים 2005-2006 עברה טלטלה רבה בשל הפרשיות הרבות שהעיבו על ההסתדרות הלאומית, וספגה גירעונות כספיים ונזק תדמיתי עצום. בהמשך, ביחד עם ההסתדרות הלאומית, החלה לפעול לשיקומה ולהפעלתה מחדש. את תחילת דרכה החדשה הובילו ד"ר סם רז, שמונה ליו"ר העמותה, ואירן פרנקל, שמונתה למנכ"ל העמותה. בשינוי שם העמותה ל"אמילי - חממה לקטנטונים" החלו את תהליכי המיתוג מחדש והשיקום, והמשיכו בשיפור תדמית העמותה ובביסוס מעמדה ברחבי הארץ. בשנת 2012 רעננה העמותה את שורות ההנהלה, והמנהלת החדשה זוהר ביבס הביאה עמה רוח צעירה וחדשה של עשייה ויצירה, המובילה את העמותה מאז למצוינות בתחום החינוך לגיל הרך.

עמותת אמילי מציעה מסגרת חינוכית טיפולית לפעוטות מגיל שלושה חודשים ועד גיל שלוש שנים, וכל זאת בפיקוח משרד הכלכלה. לאורך השנים שומרת העמותה על רווחת הפעוטות שבמסגרתה, מקדמת את התפתחותם התקינה ומעניקה להם טיפול מסור, איכותי ועשיר בתמיכה חינוכית באיכות גבוהה לגיל הרך, והעמותה אף הטביעה את חותמה כרשת מעונות מקדמי בריאות. "אנו מאמינים, שאורח חיים בריא ופעיל הוא חלק מתנאי בסיסי לשמירה על רווחת הילדים ולקידום התפתחותם התקינה. לאור זאת פעלנו רבות לשיפור והתאמת התפריטים ע"י תזונאית קלינית והטבענו את חותמנו כמעונות מקדמי בריאות".⁽¹⁾ הצוותים

המקצועיים הפועלים בעמותה כוללים מפקחות, מנהלות, גנות, מטפלות חינוכיות ומבשלות.

(1) הוועידה הארצית ה-20 של ההסתדרות הלאומית, בנייני האומה, ירושלים, 16 בספטמבר 2014, 'תמלול בע"מ', ת"א,

כחלק מהשינויים שהוטמעו בעמותה בשנים האחרונות כדי שתוכר כמובילה בתחומה, החלה לפעול בשיתוף פעולה ייחודי עם מכון אדלר להורות. בזכות שיתוף הפעולה הזה נהנית העמותה מהשתלמויות, מסדנאות, מהדרכות, מהרצאות הורים ואף מקורס מטפלות לגיל הרך, וכך עולה בידה להקנות

כלים ראויים לצוותי המעונות, להורים, לילדים ולצוות המטה. "שיתוף פעולה זה הנו אבן-דרך חשובה להובלת המעונות למציאות בתחום החינוך לגיל הרך".⁽²⁾ כספים רבים הושקעו בתשתיות המעונות, בחידוש ובהתאמת הסביבה הפיזית, הציוד והמחשוב לרוח התקופה. כן הושקעו משאבים רבים להגברת בטיחות הילדים. פעולות רבות התמקדו בפיתוח ההון האנושי. נקלטו מנהלות מיומנות בעלות הכשרה אקדמאית.

לצד הישגיה הרבים של עמותת אמילי בשנים האחרונות - בחינוך הילדים, בשיפור השירות להורים, בהעמקת הקשרים בקהילה ובמיתוג העמותה בעיני המוסדות, הרשויות, מערכת החינוך וההורים - מקפידה העמותה כל הזמן לעדכן את רישומיה הפיננסיים ולייעל את מערכות הפיקוח שלה. הישגיה והתנהלותה היעילה הביאו לגידול משמעותי במספר הילדים המתחנכים היום בעשרת המעונות הפזורים ברחבי הארץ, והיד עוד נטויה. עמותת אמילי ממשיכה להוביל בתחום החינוך לגיל הרך, ולהצעיד את רשת המעונות קדימה לפיתוח.

(2) שם, עמ' 37.

תנועת הנוער הלאומי שליד הסתדרות העובדים הלאומית: גלגל המנוף בחיי העם והמדינה

בוועידה הארצית השלישית של הסתדרות העובדים הלאומית דנו הצירים בנושאים רבים הנוגעים לכלל תחומי חייו של העובד הלאומי בארץ-ישראל. אחד הנושאים היה הנוער העובד הלאומי. נוער לאומי חי ופעל במולדת שנים רבות לפני הקמת ההסתדרות הלאומית, והיה מאורגן בארגונים שונים. ב-1934, שנת הקמת ההסתדרות הלאומית, היה הנוער הלאומי חלק בלתי נפרד מיסודותיה: המסגרות השונות של הסתדרות העובדים הלאומית העניקו לנערים עובדים רבים עזרה, טיפול ובית חם. ההחלטה שנתקבלה בוועידה השלישית, אם כן, נוסחה כך: "הוועידה מטילה על הוועד הפועל לגשת מיד לאירגונו המקצועי של הנוער העובד הלאומי במסגרת ה.ע.ל."⁽³⁾ הכוונה הייתה, כמובן, לארגן את הנוער הלאומי במסגרת הסתדרות העובדים הלאומית - שנוסדה שלוש שנים קודם לכן.

בחודשים אוקטובר ונובמבר ב-1926, בביקורו השלישי בארץ-ישראל, נפגש ז'בוטינסקי עם בני נוער רבים, ואלו קיבלו אותו בתשואות חן. אחד המפגשים המכוננים עם נוער זה התחולל באספה שנערכה בקולנוע עדן בתל-אביב ב-31 באוקטובר 1926. המפגש נערך בחסות התאחדות "האזרח הצעיר". את פניו של יוצר הגדודים העבריים במלחמת העולם הראשונה ומפקד ההגנה בירושלים במאורעות תר"ף (1920) קידם יו"ר האספה במילים: "הנוער העברי בארץ רואה בך סמל לתנועת נוער. בארץ-ישראל קיימות קבוצות נוער, אולם כוחן אפס. עשרות אגודות נמצאות כאן באולם זה, אגודות בעלות מטרות שונות, סותרות זו את זו, וגם בלי מטרות כלל"⁽⁴⁾.

נאמו של ז'בוטינסקי היה מחשמל. לדברי פרופ' נדבה, היה הנאום מעורר ומתסיס, והוא היכה גלים רבים ביישוב העברי. ז'בוטינסקי הגדיר את הנוער העברי בתור "אש מיוחדת": "גלגל המנוף בחיי הציבור - זהו הנוער!"⁽⁵⁾ כן הוסיף ז'בוטינסקי ואמר:

אם יש ספקות בציבור ביחס לדרך, ואם נוער יש בו בציבור זה, יקום וידחוף - וכל הציבור ילך בה. זהו תפקידו הגדול של הנוער בתנועת המהפכה [...] כמחט המצפן הפונה תמיד לצד הכוכב הנצחי. כן, הנוער הנו המצפן-המצפון לקברניט האנייה, ואוי לה לאנייה שאין קברניטה נשמע למצפן, ואוי לנוער שאיבד את הנטיה המגנטית לצד האמת הנצחית.⁽⁶⁾

(3) י' אופיר, **ספר העובד הלאומי**, כרך ראשון, הוועד הפועל של הסתדרות העובדים הלאומית, תל-אביב תשי"ט, עמ' 247.

(4) פרופ' יוסף נדבה (עורך), 'ז'בוטינסקי בראי הדורות', אגודת בוגרי בית"ר לדורותיהם / מפעל תחרות חיבורים: "זאב ז'בוטינסקי ומשנתו", תל-אביב תשמ"ו - 1985, עמ' 85.

(5) שם, עמ' 90.

(6) שם.

ז'בוטינסקי סיים את נאומו לקול מחיאות כפיים רועמות ולקול תשואות מחרישות, בשאלה: "היש אש? הנוער אתם?" ואמר בשיא ההתלהבות והתרוממות הרוח: "אין לי צורך בתשובתכם על-ידי מחיאות כפיים, כי אם בחיים תיתנוה כלכם, והדור הבא יראה בחייו אם נתתם תשובה על שאלתי זו אם לא. עליכם לתת את התשובה".⁽⁷⁾

הנוער הלאומי בעבר

ביום השנה להצהרת בלפור, 2 בנובמבר 1930, פורסם כרוז תחת הכותרת: "הנער, נער תכלת הלבן!" ומעליה, לאור מורשתו של גיבור תל-חי יוסף טרומפלדור, האדם שעל שמו נקראת תנועת בית"ר, התנוססה השורה: "למות בעד ארצנו!" כרוז זה קורא לראשונה למרד מזוין נגד "אלביון הצבועה". יש בוקריאה לנוער הלאומי להכשיר עצמו "להיות ראוי לעמוד בשורות צבא ישראל לעתיד", וחתום בתחתיתו "הנער הלאומי".⁽⁸⁾

זהותו של אותו נוער משויכת ל"ברית הבריונים", ארגון שהוקם רשמית ב-22 באוקטובר 1931, אך את פעולותיו נגד השלטון הבריטי החל כבר בשנת 1930. בין מקימיו היו ההיסטוריון

והעיתונאי ד"ר אב"א אחימאיר, הרופא והסופר ד"ר יהושע השל ייבין והמשורר הלאומי אורי צבי גרינברג (אצ"ג). אין ספק שארגון זעיר זה היה בין מציתי אש המרד בשלטון הבריטי בארץ ישראל, "השלטון הזר" כהגדרתו. את אש המרד הזאת, האש במאבק עם ישראל לחירות במולדתו, נשאו לימים גם לוחמי הארגון הצבאי הלאומי (אצ"ל), חברי לוחמי חירות ישראל (לח"י) וכמובן, חניכי הנוער העובד והלומד הלאומי שליד הסתדרות העובדים הלאומית.

(7) שם, עמ' 91.

(8) "הנוער הלאומי". יורם א. שמיר (עורך), 'רק צעקה תגיע' - אוצר הכרזות של מכון ז'בוטינסקי, תל-אביב תשע"ד -

2014, עמ' 28.

הנוער הלאומי צועד עם אצ"ל

במוצאי כ' בתמוז תרצ"ז, יום השנה לפטירתו של חוזה המדינה ד"ר בנימין זאב הרצל ויום העובד הלאומי, נערך בשדרות ח"ן בתל אביב מסדר חגיגי, בהשתתפות קהל רב של הנוער הלאומי בעיר העברית. במעמד זה נערך מסדר של הארגון הצבאי הלאומי, לאחר הפילוג (הראשון) בשורותיו, במסווה של מסדר ברית החייל. שלושה ימים לאחר מכן דיווח כתב **הירדן** שבמסדר השתתפו עדת הנשרים הגדולה בפקודו של פרדני, הלגיון הבית"רי, התאים של הנוער הלאומי בבתי הספר שעל יד הצ"ח, משלחת גדולה ויפה של הסתדרות העובדים הלאומית וגדודים אחרים של נוער לאומי וברית החייל. משה רוזנברג, ראש מפקדת אצ"ל ולימים מפקדו, קיבל את המסדר להמשך ניהול הטקס. "הוא קורא 'תל-חי! ואלפים איש עונים: 'תל-חי!' ההד נשמע הרחק הרחק בשדה הרחב".⁽⁹⁾ באותם ימים השדרה טרם נסללה, ומשני צדיה החלו בהקמת בניינים. השטח היה עדיין רחב ופתוח לקיום עצרות ומסדרים. "ושוב נשמעת תרועת החצוצרה. נשמעת הפקודה: 'דום!' אין תנועה בשורות, בית"רי מצוחצח בתלבושת בית"ר רשמית מעלה את הדגל. הדגל נפרש בגאווה ברוח. ניתנת פקודה: 'נוח!' נשמעת דפיקה אחת [רעם רקיעת רגליים]".⁽¹⁰⁾ אחרי כן התחיל המצעד. אצ"ל יצא לדרוכו החדשה, ואתו הנוער הלאומי. רבים מקרב נוער זה יהיו הגרעין של תנועת הנוער העובד הלאומי.

הנוער הלאומי היום

ניסים שלם - יו"ר תנועת הנוער הלאומי

בחלוף השנים גדלה התנועה והפכה לעצמאית. כיום מחנכת תנועת הנוער הציונית החברתית להזדהות עם המדינה כיהודית ודמוקרטית, כפי שבאים הערכים הללו לידי ביטוי במגילת העצמאות, ודוגלת במשנתו החברתית של זאב ז'בוטינסקי. ערכיה המרכזיים של תנועת הנוער הלאומי הם תרומה לקהילה, אהבת הארץ, פיתוח מנהיגות צעירה, שירות משמעותי בצה"ל וקיום חמשת המ"מים, ובבסיסה עומדת אמונתו המוצקה של ז'בוטינסקי כי הנוער הוא שירפא את תחלואי החברה. כהמנון התנועה וכדגלה נקבעו

התקווה ודגל ישראל. שיר התנועה הוא **שיר הדגל**, שכתב ז'בוטינסקי בשנת 1926, הקורא לחירות לאומית

ולצדק חברתי, וססמתה: "חד-נס". בוגריה הקימו גרעיני נח"ל והיאחזיות, ולימים הפכו ההיאחזיות ליישובים גנים, כדים וחומש. וכיום, כפי שהאמין ז'בוטינסקי, היה נוער זה לגלגל המנוף בחיי החברה והמדינה.

⁽⁹⁾ 'מסדר כ' תמוז בתל-אביב', בתוך: **הירדן**, גיליון 639, כ"ג בתמוז תרצ"ז (2 ביולי 1937), עמ' 1.

⁽¹⁰⁾ שם.

בוועידה ה-20 של הסתדרות העובדים הלאומית, שהתקיימה בשנת 2014, סיפר מנכ"ל הנוער הלאומי איתמר שרוני על ההבטחה שקיבל בכניסתו לתפקיד מיו"ר הארגון: "אצור לכם", כך אמר לו היו"ר, "מציאות שבה תוכלו לעבוד ולהפוך את הילדים שלנו לנוער מוביל ומשפיע בחברה שלנו. [...] בתנאי אחד - שתהפכו את הנוער הלאומי לסיירת איכותית בעלת משנה סדורה שקובעת מטרות ועומדת

הנוער הלאומי בהווה

בהן. זו שקובעת יעדים, חותרת וצולחת אותם, סיירת שתוביל את תנועות הנוער בישראל".⁽¹¹⁾ ואכן, בשנים האחרונות, נפתחו סניפים של הנוער הלאומי במקומות רבים בארץ, ושיפור משמעותי חל בהכנסות. הגידול משקף לא רק את גידולה של התנועה במספר חבריה, אלא גם בהיקף פועלה.

גם בתשתיות נעשו שינויים. לקידום הפעילות התנועתית הוקם מרכז לוגיסטי ארצי, לצורך ייעול וחיסכון בעלויות, ומהמקלטים החשוכים יצאו הפעילויות למבנים גדולים וראויים על פני הקרקע. התנועה הוכיחה את עצמה ברשויות המקומיות מול תנועות נוער אחרות, וזכתה לתמיכתן.

כיום אפשר לומר בנקל כי עשרות שנות פעילותה החינוכית של

התנועה מיצבו אותה כסיירת איכותית ומובילה, וכחוד החנית בחברה הישראלית. עשרות מוקדי הפעילות שלה, הפרוסים בעיקר בפריפריה החברתית והגאוגרפית לאורכה ולרוחבה של הארץ, ממשיכים מסורת איכותית ומשפחתית, ואלפי החניכים, צוות ההדרכה, הרכזים והבוגרים מרכיבים משפחה אחת גדולה ואיכותית. תנועת הנוער הלאומי מציעה קשת רחבה של הפעלות, פרויקטים קהילתיים, מסעות, קורסי הדרכה, קייטנות ומיזמים חברתיים, הנערכים על פי משנה ותכנית שנתית סדורה ובהתאם לצו השעה, ומעניקה לחניכיה גם את הכלים והאמצעים הפיזיים הדרושים כדי לממש את ערכיה על הצד הטוב ביותר. 80 שנים חלפו מאז נולד הרעיון לתנועת נוער לאומי, והתנועה צעירה ברוחה: מאחוריה עבר, ועתיד מבטיח לפנייה.

(11) ש.ם.

תחום ההדרכה בנוער הלאומי

קובי עזרן - מנכ"ל תנועת הנוער הלאומי

איתמר שרוני - מנכ"ל תנועת הנוער הלאומי לשעבר

בשנים האחרונות הובילה תנועת הנוער הלאומי מהפכה בתחום ההדרכה. התנועה חרטתה על דגלה להוביל לשינוי בחברה הישראלית, באמצעות סיפוק הכלים, הליווי וההדרכה שבני הנוער זקוקים להם כדי שיהיו "גלגל המנוף", כפי שהגדיר זאת ז'בוטינסקי: שיובילו את התהליכים ושיעצבו את התנועה - ואת החברה - על פי דרכם. מחלקת ההדרכה של התנועה מאמינה כי הוראה אינה "מילוי מכל" גרידא אלא הבערת שלהבת, כי בכל חניך מצויה שלהבת זו בכל שלב וכי תפקיד מדריכיו הוא הצתת השלהבת ושמירתה.

מחלקת ההדרכה התנועתית היא האחראית על כלל המערכים החינוכיים המתקיימים בתנועה. בשנת 2013, לאחר דיונים רבים בנושא, נערכו 12 ערכי היסוד של התנועה המתווים את המדיניות לבניית התכניות השנתיות ופורטו נושאייהם:

- א. ערבות הדדית: סולידריות חברתית, תרומה לקהילה, איכות הסביבה, אדיבות, חברות
- ב. האדם הוא המלך: נאה דורש נאה מקיים, דימוי עצמי (כיצד אני רואה את עצמי כ"מלך")
- ג. תרבות נוער: מיניות, סמים, אלכוהול, סיגריות, בטיחות בדרכים, ניהול זמנים
- ד. כבוד האדם וקבלת השונה: תופעת הגזענות, האחר הוא אני, כוחה של מילה, מעמד האישה, זכויות הילד
- ה. מנהיגות: פיתוח מנהיגות צעירה, מנהיגי ישראל, דימוי עצמי, נוער מוביל נוער
- ו. אהבת הארץ: טיולים, לימוד מלחמות ישראל, יהדות, הכרת הארץ, ציונות, החי והצומח
- ז. יהדות: קבלת השונה, דתות, זרמים, יהדות, שנת מצווה, חגים
- ח. דמוקרטיה: הנהגה צעירה, בחירות, כוחה של קבוצה, רוב מול יחיד, משטר, זכויות, חופש הביטוי
- ט. חמשת המ"מים: מזון, מורה, מעון, מלבוש ומרפא
- י. הדר ותגר: אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בתוכו, תגר אל מול עוולות, כללי יסוד בהתנהגות בסיסית, חלוציות וחדשנות, פתרון קונפליקטים
- יא. הגנה על המולדת: שנת שירות, גיוס משמעותי לצה"ל, גרעין נח"ל, צה"ל ומורשתו, ערכי צה"ל, מוטיבציה, תפקידים בצבא
- יב. העצמה אישית: שאיפה למצוינות, תחושה שאני יכול לעשות הכול, נקיטת יוזמה, עצמאות.

ציונות ואהבת הארץ

בתנועת הנוער הלאומי מאמינים שאת הארץ מכירים דרך הרגליים, ולכן במהלך השנה מקיימת התנועה טיולים, מסעות וסמינרים המיועדים לחברי שכבת הביניים ולחברים הבוגרים. במסגרות אלו לומדים החניכים להכיר את נופיה ואת שביליה היפים של המדינה. "ביצענו מהפכה בתחום החוויה לילד", אמר שרוני בוועידה ה-20. "הכפלנו את כמות המסעות והטיולים לחניכים, הגדלנו את מספר הימים, הפרדנו טיולים ומסעות לפי שכבות גיל, והשקנו את מחנה ההשרדות החדש,

הנוער הלאומי בטקס כ' בתמוז בהר הרצל

טיולים ומסעות בנוער הלאומי

הראשון מסוגו בתנועות הנוער, לחניכים הצעירים"⁽¹²⁾ כיום התנועה מפעילה מגוון טיולים, כגון "מסע בראשית" בסוכות, "פאנוכה" - טיול לשכבה הצעירה בחנוכה, מסע פסח לשכבה הבוגרת ועוד. במסגרת פעילויות השיא יוצאים החניכים הצעירים למחנה קיץ ביערות ישראל, ושם, בעת פעילויות הגיבוש ואגב התנסותם במחנאות, בהשרדות ובבישולי שדה, הם עוסקים בנושאים כגון ציונות. חניכי השביעית והשמינית עוברים במסגרת התנועה מערכי הדרכה והכנה לקראת שירותם הצבאי, לאור מטרתה המוצהרת של התנועה לחנך את חבריה לשירות משמעותי וייחודי בצבא ההגנה לישראל. חניכי השכבה הבוגרת יוצאים גם לקורסי מנהיגות צעירה מהמקצועיים בתחום, במטרה להכשיר את דור המנהיגים הבא של המדינה.

בזכות תכנית ההדרכה החדשה אף חודשו פרויקטים שנוהלו בעבר וקיבלו תנופה מחודשת. פרויקט שנת השירות, למשל, ומסלול הנח"ל, הנתונים לידיה נאמנות של המדריכה ירדן סומר, הם דוגמאות לפרויקטים כאלה, וכיום יש לנוער הלאומי במה להתגאות. בוגרי התנועה בוחרים לדחות את מועד גיוסם לצה"ל בשנה כדי לתרום למדינה. הם תורמים לתנועה שהשקיעה בהם ועושים במסגרתה שנת שירות.

(12) ש.ם.

קשרי חוץ

פיתוח קשרים בין-לאומיים והחיבור לשורשיו של העם היהודי הולידו בשנים האחרונות משלחות גומלין לגרמניה, שם נפגשים חברי התנועה עם בני נוער ועם צעירים גרמניים לפעילויות משותפות. כן מארחים החניכים בישראל נוער וצעירים גרמניים לפעילות תנועת הנוער, המשלבת גם היכרות עם מורשתו של העם היהודי ועם הפעילות הציונית בארץ ישראל.

מיזמים חברתיים

כזרוע הביצועית של ההסתדרות לאומית, התנועה פועלת בתחום האיגוד המקצועי לנוער. בשנים האחרונות הכשירה התנועה מזכירי איגוד מקצועי צעירים, ואלו שומרים על זכויות בני הנוער העובדים במהלך השנה ובחודשי הקיץ. תנועת הנוער הלאומי מכשירה את חברה כסוכני שינוי חברתי, ומעודדת אותם ליטול אחריות אישית וקבוצתית. עם הפעילויות הרבות שחברי תנועת הנוער תורמים בהן נמנים גם איסוף מארזי מזון וחלוקתם, התרמות לנזקקים, הפעלות במחלקות הילדים בבתי חולים ובבתי אבות והפעלת מועדוניות, מרכזי למידה וחוגי העשרה. למען חניכים שאוהבים לשיר, לרקוד ולשחק הקימה התנועה שתי להקות נוער מהטובות בארץ, ועשייתן ענפה. הלהקות מעלות הפקות, מחזות זמר, הצגות, מופעים, טקסים ממלכתיים ואירועים.

פיתוח מנהיגות צעירה

זאב ז'בוטינסקי, מנהיג התנועה הרוויזיוניסטית, אמר בעת הופעתו לפני בני הנוער בקולנוע עדן בתל-אביב כי "גלגל המנוף בחיי הציבור - זהו הנוער!"⁽¹³⁾ מתוך תפיסה זו מקיימת התנועה בכל שנה בחירות דמוקרטיות להנהגה הצעירה, וכך ניתנת לבני הנוער האפשרות להשפיע, ליזום ולהנהיג בתנועה. בראש ההנהגה הצעירה עומד יושב ראש וסגן. ההנהגה מורכבת מטובי המדריכים בתנועה, והם עובדים בשיתוף פעולה מלא עם ההנהגה הבוגרת.

אך לא בכך מסתיים פועלה של התנועה לפיתוח המנהיגות. את השפעתה אפשר לראות גם מחוץ למסגרת תנועת הנוער הלאומי, בסדרה של מיזמים ייחודיים שהתנועה מפעילה במדינת ישראל. בין השאר, למשל, כדי להמשיך ולבנות את הגשר להידברות רב תרבותית בחברה הישראלית, מכשירה התנועה רכזים כמגשרים בקהילה, ואלו אחראים על תפעול סניפי קליטת עלייה.

⁽¹³⁾ זאב ז'בוטינסקי, דוח שפורסם בעיתון **הארץ** (1-3 בנובמבר 1926). מובא בספר בית"ר מאת בן-ירוחם (לעיל הערה 27 בפרק השני), עמ' 525 - 527; משה בלע (לעיל הערה 75 בפרק השני) עמ' 343.

עמותת קרן המלגות המרכזית של מוסדות הסתדרות העובדים הלאומית על שם יוסף וזהבה ולקר

את העמותה ייסדה הסתדרות העובדים הלאומית בשנת 1984, על שם זהבה ויוסף ולקר ז"ל, ועיקר

יוסף ולקר

פעילותה בניהול קרן למתן מלגות לסטודנטים. העמותה רואה בערך הלמידה וההכשרה מרכיב חשוב לתועלת הפרט ולתועלת הכלל. כן דוגלת העמותה בהתנדבות קהילתית, ולפיכך נדרשים מקבלי המלגות לבצע פעילות קהילתית בתמורה למלגה. כל חברי העמותה מבצעים את שליחותם בהתנדבות.

גם קרן המלגות על שם יוסף וזהבה ולקר, כעמותות אחרות שליד הסתדרות העובדים הלאומית, נפלה קרבן לניהול כושל ולמעילות בתקופת ההנהלה הקודמת. על כל מחדלי העבר

דווח כראוי לרשויות החוק, כמובן, הגורם האחראי להם הכיר בעובדות ובהאשמות התלויות כנגדו, ובימים אלה מתבצעים מהלכים להשבת הכספים לקרן. לצורך הגברת הפיקוח והבקרה ערכה ההנהלה הנוכחית שינויים מהותיים בתהליכי ניהול הקרן. בראש ובראשונה הגבירה את אמצעי הפיקוח והבקרה בכל הקשור לבדיקה ולאימות התנועות הכספיות בחשבון הקרן, ובכל הקשור לשמירת התייעוד המגבה של הפעילויות. כן הוגדרו מחדש הסמכויות והיקף האחריות של בעלי התפקידים, מונו מורשי חתימה ונקבעו כללי דיווח על הפעילויות ועל הנתונים הכספיים לאספה הכללית ולתאגידי האם. הנהלים הנוגעים לאישור המלגות, לאופן החלוקה, לאופן הבדיקה ולמסירת הכספים לסטודנטים נערכו מחדש, ואושר מינויו של מבקר הפנים של הסתדרות העובדים הלאומית לביצוע פעולות ביקורת בקרן.

ואכן, כבר היום אפשר לומר כי המאמצים לשיפור הוכיחו את עצמם. בשנת 2014 הכפילה הקרן את תמיכתה בסטודנטים חברי ההסתדרות הלאומית. כ-80,000 שקלים הוענקו במלגות לסטודנטים, והקהילה כולה זכתה בתמורה: תרומתם של הסטודנטים.

עמותת קופת עלו"ם (עזרה לעובד ומסעד)

מטרתה העיקרית של עמותת קופת עלו"ם, עמותת שליד ההסתדרות הלאומית, הן להעניק הלוואות לחברים הנתונים במצוקה כלכלית וזקוקים לעזרה, ולשמש כקן השביתה להסתדרות העובדים הלאומית כאשר מוכרזת שביתה ואנשים נותרים ללא שכר. מאז כינון ההנהלה החדשה, בפברואר 2007, יושמה באגף הכספים שיטת רישום נכונה של התנועה בחשבונות הלוואות, ובזכותה אפשר לקבל מידע שוטף בכל הנושאים הקשורים עד לרמת הפרט. בזכות השיטה הקיימת כיום מיושמים כללי הפיקוח והבקרה כהלכה, ובמילים אחרות: קיימת שקיפות בהתנהלות הקופה. כן נקבע נוהל קבוע למתן הלוואות לחברים הנזקקים לשירות זה.

בשנת 2010 החל את תפקידו כיו"ר העמותה דוד זכריה. עם כניסתו לתפקיד דאג להסדיר את כל מהלך פעילות הלוואה. זכריה הקפיד על תיעוד נכון של מקבלי הלוואה, של אופן נתינתה ושל מועד החזרתה. בהמשך מיפתה העמותה את כל חובות החברים, והחלה במבצע להשבת החובות שלא נפרעו. במסגרת מבצע זה הושבו לעמותה מאות אלפי שקלים, וכך התייצב מצבה הפיננסי. במהלך ארבע השנים 2010-2014 עלו יתרות המזומנים של הקופה ביותר מחצי מיליון שקלים, ופעילותה נכנסה לדפוסים מסודרים, מתועדים ומאורגנים.

כנס הוועדים השנתי

שווה: קולקטיב חברתי צרכני

אלון קעטבי - סמנכ"ל שיווק

קבוצת הצרכנות שווה הוקמה ב-2013, במטרה לשפר את איכות החיים של חברי ההסתדרות הלאומית ולאפשר להם רווחה כלכלית אמיתית, וכיום מונה ההסתדרות הלאומית עשרות אלפי בתי אב במדינת ישראל האוחזים בפוטנציאל עצום של כוח קנייה. השילוב בין הכוח החברתי והכוח הצרכני של ההסתדרות הלאומית מאפשר להסתדרות הלאומית לפעול למען החברים כקולקטיב חזק, גדול ויציב, ולהעניק להם כדאיות כלכלית גבוהה. השם "שווה" מסמל כדאיות

כלכלית ושוויון, ומזכיר את האופן שבו נהג זאב ז'בוטינסקי לחתום על מכתביו אל חברי ההסתדרות הלאומית: "שווה". לדברי היו"ר משה רזנטל, שערי מועדון הצרכנות שווה פתוחים לכל עובד שכיר במדינת ישראל המעוניין לשפר את איכות חייו. הנחות והטבות הן מעתה משמעותיות ובהישג ידו של כל אחד - כל שעליו לעשות הוא להצטרף למועדון ולזכות בהטבות הרבות ובמגוון המלא של השירותים המוצעים.

קבוצת הצרכנות של ההסתדרות הלאומית שווה פועלת כמועדון צרכנות, כדוגמת קובר, מתמקדת בזיהוי הצרכים והרצונות של חברי ההסתדרות הלאומית ושואפת לתת להם מענה בכל תחומי החיים. כך מממשת הקבוצה את עקרון חמשת המ"מים שתבע ז'בוטינסקי. בזכות חברותם במועדון נהנים חברי ההסתדרות הלאומית משפע של הטבות, של הנחות ושל פעילויות לכל המשפחה. באתר המועדון מפורטים המבצעים, ההצעות המוזלות, ההנחות והקופונים, בתחומי התרבות והפנאי, הצרכנות והילדים - והכול בהנחה משמעותית ממחירי המחירון הרווחים בשוק.

כתובת אתר המועדון: www.shavve.co.il

שווה ועדים

בהסתדרות הלאומית מאוגדים מאות ועדי עובדים בחברות וארגונים שונים, גדולים וקטנים. מדובר בכוח כלכלי לא מבוטל, המאפשר להשיג הנחות משמעותיות ברכישת מגוון מוצרים ושירותים. מועדון שווה ועדים מאפשר לוועדי העובדים לנצל את כוחם ולספק לעובדים שהם מייצגים הטבות רבות יותר במחירים נמוכים יותר.

הצורך המרכזי של ועדי העובדים נעוץ בקניית מתנות לחגים, אך פעילויות הרווחה למען העובדים - הענקת תווי קנייה, ימי עיון וימי כיף, נופשים, מופעים, מתנות ימי הולדת, ערבי גיבוש, כנסים ועוד - מתבצעות לאורך השנה כולה. הוצאות הוועד על פעילויות אלו עשויות להיות גבוהות, ומועדון שווה ועדים מאפשר ליהנות מהנחות משמעותיות ולחסוך כסף רב.

שווה ועדים מאפשרת גם לוועדי עובדים בחברות קטנות ליהנות מהנחות ומהטבות משמעותיות, באמצעות חבירה עם ועדי עובדים אחרים והגדלת כוח הקנייה המשותף. ההסתדרות הלאומית פועלת ללא לאות כדי לספק לוועדי העובדים המאוגדים בה את השירותים הטובים ביותר. מועדון שווה ועדים הוא צעד נוסף המאפשר לוועדי העובדים להיטיב את תנאי העסקתם של העובדים שהם מייצגים. ללא ספק, המועדון מציע לוועדי עובדים בישראל את הפתרון המוביל בתחום הקנייה החברתית.

כתובת אתר המועדון: www.shavve-veadim.co.il

ששי שדה - מנכ"ל היל"ה ועמי"ת

היל"ה ועמי"ת

היל"ה ועמי"ת הן שתי אגודות לקידום מקצועי, שנוסדו בהתאם להחלטת דירקטוריון ההסתדרות הלאומית משנת 2012. מטרתן העיקרית היא הרחבת הידע של עמיתי ההסתדרות הלאומית, הכשרתם המקצועית והעצמתו האישית של כל עובד ועובד. היל"ה שמה לה למטרה לבנות מנגנונים שיספקו לחברי ההסתדרות הלאומית כלים חווייתיים לקידום בתנאים כלכליים נוחים, ובכך היא סוללת לעובדים את הדרך לשדרוג אישי ומקצועי, לקידום במקום העבודה ולשיפור בשכר ובאיכות חייהם.

היות שלכל עובד במגזר הציבורי יש זכאות לחברות בשתי אגודות לקידום מקצועי, החליט דירקטוריון ההסתדרות הלאומית להקים גם את עמי"ת, האגודה לקידום מקצועי. בדומה להיל"ה, גם עמי"ת הוקמה כחברה לתועלת הציבור. מטרת הארגון להעניק קורסים, ימי עיון וסמינרים לכמה שיותר עמיתים. ואכן, מאז שנוסדו העמותות נראה כי יותר ויותר חברים מעריכים את היתרונות שבשירותיהן. בשנת 2013 הצטרפו להיל"ה 635 חברים, ועד ספטמבר 2014 גדל מספר החברים כמעט פי שלושה - והגיע לכ-1,700 חברים.

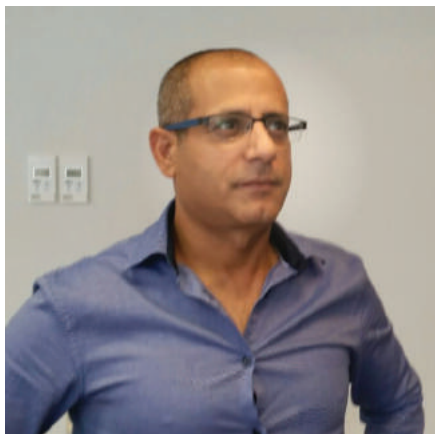

חברי ההסתדרות הלאומית בהשתלמות במסגרת היל"ה

החברות באגודה מקנה זכאות ליציאה אחת לשנה לקורסים לגמול השתלמות במוסדות מוכרים ואיכותיים או לסמינר בבית מלון יוקרתי, במגוון נושאים ותחומים ובמחירים שווים לכל כיס. עובד שניצל את זכאותו השנתית יוכל לצאת לקורסים ולסמינרים נוספים לקידום מקצועי במחיר מוזל. החברות באגודה וולונטרית, ומותנית בחתימה על טופס הצטרפות.

כתובת אתר האגודה: www.hila-leumit.co.il

סלע, שיכון, ייזום וניהול נדל"ן בע"מ: להוביל בנייה ירוקה בישראל

גיל דמתי - יו"ר סלע

"סלע בע"מ" היא חברה בשליטה מלאה של הסתדרות העובדים הלאומית. במהלך 65 שנות פעילותה עברה החברה שינויים והתאמות למציאות המשתנה. "סלע" טבעה את חותמה בהקמת אלפי יחידות דיור בעשרות פרויקטים ששינו את נופה של מדינת ישראל. רבבות חברי התנועה הלאומית, אזרחים ותיקים, עולים חדשים וזוגות צעירים, מצאו קורת גג ופתרונות דיור בזכות חברה זו, שבנתה בתים ושכונות ותרמה ליישובה של ארץ ישראל ולבניינה. הקו שהנחה את החברה ואת מנהליה לאורך השנים היה ונשאר מתן איכות חיים נאותה לדייריה. "סלע" אף בנתה מרפאות,

בתי כנסת, מרכזים מסחריים ומבני ציבור רבים, וקנתה לה שם בבנייה מוקפדת ואיכותית, ביחס הוגן לדייריה ובשירות אמין.

בשנים האחרונות מתמקדת החברה בפעילותה בתחום הנדל"ן ובכל הקשור לייזום פרויקטים לבנייה, למטרות מגורים או מסחר, לרבות פעילות הנכללת בתכנית המתאר הארצית תמ"א 38. בשנת 2008 החליט דירקטוריון חברת סלע שיכון וייזום בע"מ להסב את פעילות החברה לפעילות בנייה ירוקה. החלטתו נבעה מן האמונה בערכים הסביבתיים, הכלכליים והחברתיים של המהלך, וכיום עומד לנגד עיניה של חברת סלע החזון להוביל את הבנייה הירוקה בישראל.

בשנת 2008 גם נחתם הסכם בין הסתדרות העובדים הלאומית לבין חברת סלע, ובמסגרתו נקבע כי "סלע" היא שתנהל משא ומתן עם שוכרים, תגבה את דמי השכירות ואת התשלומים לרשויות, תבחן את תכניות הפיתוח, הבינוי וההריסה, תנהל משא ומתן בקשר לרכישה ולמכירה של מקרקעין ותייצג את ההסתדרות הלאומית בבוררות עם קופת חולים לאומית בעניין נכסי מקרקעין. לאחרונה החלה חברת סלע גם לנהל רישום מסודר של כל הנכסים הנמצאים בהליך הבוררות עם קופת חולים לאומית. רישום זה חיוני ביותר, במיוחד לאור החלת חוק ביטוח בריאות ממלכתי (1 בינואר 1995) והיפרדות ההסתדרות הלאומית וקופת חולים לאומית. בזכות הרישום המקצועי מתאפשר היום מעקב אמין אחר כל הנכסים והזכויות של ההסתדרות הלאומית בנכסיה, וועדת נכסים, המתכנסת כל כמה שבועות, דנה באופן שוטף בנכסי הארגון - לרבות מצב חוזי השכירות שלו. את שנת 2013 סיימה "סלע" ברווח, ובשנת 2014 הרווח אף עלה.

פיקוח על מוסדות עזר

באמצעות נציגיה מקפידה הנהלת ההסתדרות הלאומית לדווח על כל הפעילויות במוסדות העזר, ובכלל זה הפעילויות המתוכננות, התקציב ואופן השמירה על מסגרתו, הדוחות הכספיים וכל מידע מהותי בפעילות הגוף. כל פעולות נציגי ההסתדרות הלאומית בגופים נתונות לפיקוח הדירקטוריון או האספה הכללית ועונות להחלטותיהם. מוסדות העזר מבוקרים גם בידי מבקר הפנים של ההסתדרות הלאומית. ממצאי הביקורת מדווחים לוועדת הביקורת, לוועד המנהל ולאספות הכלליות של אותם גופים.

אגף הכספים מבצע את הרישום ומפקח על כל התנועות הכספיות של העמותות הקשורות להסתדרות הלאומית, למעט עמותת אמילי - המפוקחת במערכת נפרדת. פעילות עמותת אמילי מבוקרת גם היא בידי מבקר הפנים, אך על הדוחות הכספיים שלה מבקר רואה החשבון של ההסתדרות הלאומית. סמנכ"ל הכספים דוד זכריה מקבל את הדוחות הכספיים לעיונו לבדיקה ולבחינה.

בדוחות הכספיים, לבקשת הנהלה, מאוחדת פעילות העמותות עם פעולות הארגון, וכך מוצג לכל קוראי הדוחות מצבה הכלכלי של ההסתדרות כקבוצה - והם משקפים גם את כל ההשפעות שיש לגופים השונים על מצבה של ההסתדרות. העמותות כולן, כמובן, פועלות כמתחייב מחוק העמותות, ומדי שנה בשנה נשלחים אל רשם העמותות הדוחות הכספיים המאושרים, הדוחות המילוליים ומסמכים אחרים כנדרש. לכל העמותות אישורים של מנהל תקין.

ההסתדרות הלאומית לקדמת מערך יחסי העבודה יואב שמחי: "בקדנציה הזאת נגיע ל-300,000 חברים!"

יו"ר ההסתדרות הלאומית יואב שמחי ומנכ"ל ההסתדרות הלאומית יאיר שלם

הוועידה ה-20 של הסתדרות העובדים הלאומית

הוועידה הארצית ה-20 של ההסתדרות הלאומית נערכה בבנייני האומה שבירושלים בתאריך כ"א באלול תשע"ד (16 בספטמבר 2014). היה זה ציון דרך נוסף בתהליך של צמיחה, תהליך שהחל שבע שנים קודם לכן. לא זו בלבד שהוועידה לא נעלה את השנים הטובות שחלפו – היא אף איששה את התקווה להמשך התהליך. עו"ד ליפא מאיר, יו"ר ועדת הבחירות, ציין בדברי פתיחתו לוועידה כי "בחודשים האחרונים התקיים תהליך תקין, מסודר, חוקתי, של בחירות של צירים, נציגים לוועידה הארצית"⁽¹⁾. ואכן, הוועידה הארצית ה-20 של ההסתדרות הלאומית התנהלה כנדרש על פי חוקת ההסתדרות, חוקת הבחירות ותקנון הוועידה הארצית. פרסום וקיום סדר היום נעשו בדבקות ובקפידה רבה על פי דרישות החוקה והתקנון, וההחלטות בעניין הנושאים שנידונו התקבלו בהצבעה כנדרש.

(1) הוועידה ה-20 (לעיל הערה 1 בפרק החמישי).

יאיר שלם - נשיא הוועידה

נשיאות הוועידה העשרים

יאב שמחי נואם בפני צירי הוועידה העשרים

תחילה הצביעו הצירים - פה אחד - על בחירתו של יאיר שלם לנשיא הוועידה. הנשיא הנבחר הניף בְּימינו פטיש מעץ, כמיטב המסורת רבת השנים של פתיחת ועידות ההסתדרות הלאומית, ונקש שלוש פעמים על שולחן הנשיאות... וזו יצאה לדרכה ברגל ימין.

כיו"ר ההסתדרות הלאומית נבחר לכהונה שנייה יואב שמחי, המכהן בתפקיד מאז פברואר 2007. שמחי הוא מנהיג עובדים שצמח מהשטח. בשנת 1994 הצטרף כעובד מן המניין לקופת חולים לאומית, ושש שנים מאוחר יותר נבחר כיו"ר ועד העובדים של מחוז ירושלים בקופת חולים לאומית. בהמשך נבחר כיו"ר ועד העובדים של מוסדות ההסתדרות הלאומית, לרבות קופת חולים לאומית, קרן הפנסיה ו"סלע". גם בימיה הקשים יותר של ההסתדרות דאג שמחי לזכויות העובדים, וכשנבחר בעצמו לכהונת יו"ר ההסתדרות הלאומית חל מפנה לטובה. הצירים, שהיו מודעים לכך, הצביעו פה אחד לטובת האיש, בזכות האופן שבו חתר לשיקום ההסתדרות הלאומית ולקידומה ברוח חזונו של מורה הדור זאב ז'בוטינסקי. ששון (ששי) שדה, יו"ר הוועדה המתמדת, ציין בין הישגיו של שמחי את אלה:

ניקוי אורוות מלא, החלפת כל שדרת הניהול בארגון כולל שינוי המבנה הארגוני של ההסתדרות הלאומית, העתקת מקום מושבו של בית ההסתדרות הלאומית מתל-אביב למודיעין, יוזמה והובלה של המהלך לשינוי גישת השירות כלפי חבר ההסתדרות הלאומית ותפיסתם כלקוחות,

יו"ר ההסתדרות הלאומית - יואב שמחי

החדרת תפיסת השיווק החברתי לכל עובדי הארגון, הקמת קולקטיב הצרכנות "שווה", החזרת ההסתדרות הלאומית לקדמת שוק יחסי העבודה בישראל, כרית ביטחון בגובה 2.5 מיליארד שקלים לעמיתי קרנות הפנסיה הוותיקות ובתוכו קרן הע"ל.⁽²⁾

בסופו של דבר הוסיף שדה: "זה שווה כפיים הדבר הזה" - ודבריו נבלעו ברעם מחיאות הכפיים הסוערות של צירי הוועידה. רוח חדשה החלה לנשב בשורות ובין השורות. ישן מפני חדש הוצא; הכול במגמת התחדשות.

היו"ר הנבחר קרא לגלות סובלנות ולכבד זה את זה. בהתייחסו אל פרשת השבוע, פרשת "כי תבוא", אמר כי ב-22 בפברואר 2007, המועד שבו נבחר לראשונה לכהונת יו"ר ההסתדרות הלאומית, אכן "יצאנו ממצרים". שמחי אמר כי הסתדרות העובדים הלאומית עברה בלכתה במדבר את כל המכות, וכי היום היא פוסעת אל הארץ המובטחת. כן הבטיח: "אם נדע ללמוד מהטעויות של אבותינו ולעשות את הדברים נכון, נגיע בקדנציה הזאת ל-300,000 חברים"⁽³⁾. מחיאות כפיים סוערות נשמעו, ושמחי הבהיר כי המשימה משותפת לכולם, וכי היא בהישג יד. "אני מסמן את המטרה וכולנו נרוץ אליה"⁽⁴⁾.

משימה נוספת שהגדיר שמחי היא הנהגת "ביטוח אבטלה" לכל עובד במדינת ישראל. הגדיר והבטיח: "וכמו שעלה בידנו לקדם וליישם הנהגת 'ביטוח תרופות מצילות חיים' - נבצע גם מטלה זו"⁽⁵⁾.

---

(2) ש.ם.

(3) ש.ם, עמ' 29.

(4) ש.ם.

(5) ש.ם.

תמונות מהוועידה העשרים

המועצה הארצית שנבחרה בוועידה העשרים

הארגונים שאנחנו חברים בהם, ארגונים שאנחנו יציגים בהם והארגון שלנו, ההסתדרות הלאומית, על כל מוסדותיו: סטודנטים וחברי תנועת הנוער הלאומי. כל מי שחבר בהסתדרות יהיה חלק. "נעלה מודעות 'דרושים', נעשה מהם חברת השמה של ההסתדרות הלאומית, נעזור לאנשים להיקלט בשוק העבודה. אני חושב שזה דבר חשוב מאוד להכניס את האנשים באמצע החיים שלהם לשוק העבודה,

שמחי אמר כי הארגון הפך ל"בוטיק" בתחום יחסי עבודה, והדגיש כי רמת הסטנדרטים של ההסתדרות הלאומית היום גבוהה ביחס לזו של ארגוני עובדים אחרים. אלו, כך אמר, אף הקימו צוותי מחקר לעקוב אחר הארגון.

כששאל אותי כתב וניסה להשוות אותנו להסתדרות הכללית, אמר "אתם כמו" [...] אמרתי: "סליחה, עד כאן. אנחנו לא כמו ההסתדרות [הכללית]". אנחנו רויזיוניסטים, אנחנו שונים, אנחנו מובילים, לנו יש דרך שונה. דרך של שירות, דרך של עשייה, אנחנו לא מוכרים את האנשים שלנו, המקצועיות שלנו היא בראש ובראשונה עם האנשים, מזכירי איגוד מקצועי שלנו הם לא פוליטיקאים, הם לא נבחרו ציבור, הם כולם אנשים עם יושרה מקצועית שמקבלים הכשרה בקורסים והשתלמויות והם נבחרים על מנת שיתנו את השירות הכי טוב שיש. **הכי טוב שיש**.⁽⁶⁾

בסקירת החידושים הצפויים סיפר היו"ר הנבחר על השקת אתר אינטרנט חדש לארגון. באתר זה ישולבו כל

(6) שם, עמ' 26 - 28. ההבלטה במקור.

ד"ר ליפא מאיר - יו"ר ועדת הבחירות לוועידה העשרים

לחזור ולהיות חלק מהעבודה, בלי עבודה, בלי ביטחון חברתי (סוציאלי) ובלי ערבות הדדית אין לנו מה לעשות".⁽⁷⁾ העיקר, כך אמר, ייעשו הדברים על פי חזונו של ז'בוטינסקי. "אני מאמין בזה ואני מאמין שנוביל את זה קדימה".⁽⁸⁾

שמחי הביע את אמונו כי צעירי לאומית ינצלו גם הם את ההטבות שהסתדרות העובדים הלאומית מעניקה להם: העזרה באוניברסיטה באמצעות מלגות והעזרה במציאת העתיד שלהם בשוק העבודה הישראלי. היו"ר גם הביע את שמחתו על אישור הוועידה להפוך את ההסתדרות הלאומית לפדרציה של ארגונים. השינויים שנעשו, לדבריו, אינם סוף הדרך. כל מוסדות ההסתדרות עוד ישתנו ויתקדמו, "ואני מאחל לנו שנצמד קדימה בשנה החדשה ונוביל את ההסתדרות הלאומית למאה ה-21, לשגשוג ולהתחדשות".⁽⁹⁾

בתום דבריו של היו"ר החדש-הוותיק, עלו לבמה נציגי העמותות הפועלות במסגרת ההסתדרות הלאומית והציגו את פועלן. כמו קודמותיה, גם הוועידה הארצית ה-20 קיבלה את הדוחות שנמסרו בסדר מופתי. לא היו כל התפרצויות או הפרעות. האווירה הייתה טובה, והחשוב מכול - אמן הצירים בבחירהם חזר לכשהיה בימים הטובים.

בזה אחר זה העלו ראשי הוועדות - הוועדה לרווחת העובד, הוועדה של הנוער הלאומי, הוועדה למעמד האישה, הוועדה לאיגוד מקצועי וועדת התגמול - הצעות להחלטה, והצעותיהם זכו לאישור צירי הוועידה בהצבעה גלויה ובמחיאיות כפיים.

(7) שם, עמ' 30.

(8) שם.

(9) שם.

בהמשך נבחרה המועצה הארצית של ההסתדרות הלאומית בהצבעה גלויה של צירי הוועידה, ונקבעו 84 החברים שיפעלו בה בראשותו של היו"ר יואב שמחי. כן נבחר בית הדין של ההסתדרות הלאומית, ולנשיאותו נבחרה שופטת בית משפט השלום בדימוס עו"ד שרה פריש.

נעילה - פתיחה לעידן חדש

נשיא הוועידה, המנכ"ל יאיר שלם, הניף את הפטיש שבימינו ונקש שלוש פעמים על שלחן הנשיאות. דממה השתררה באולם המקושט בדגלי הלאום, בדגלי ההסתדרות הלאומית ובפרחים. תחילה הודה הנשיא לשורה ארוכה של עובדים ופעילים שעשו לילות כימים להצלחת הוועידה ה-20. רבים זכרו את הדיה הצורמים של הוועידה הקודמת. עתה המתינו הכול לדבריו.

באווירה רגועה של הוועידה המכוננת הזאת פתח שלם ואמר:

חברות וחברים, ימים אלה הם ימי חודש הרחמים והסליחות. בתפילת הימים הנוראים פונה שליח הציבור בתפילה מיוחדת לריבון העולם שינחה אותו וילוה אותו כאשר הוא מוביל את הציבור בתפילתו. "היה עם פיפיות שלוחי עמך בית ישראל [...] הורם מה שיאמרו, הבינם מה שידברו [...] שלא ייכשלו בלשונם, ולא יינקשו בשוננם ולא יבושו במשענם ולא ייכלמו במ שאונם".

שלם הוסיף:

שלוחי הציבור, נציגיו ונבחריו, יש להם אחריות יתרה על מעשיהם. הם צריכים להיזהר בלשונם,

ללמוד כיצד להתבטא ולהבין מתי עת לדבר ומתי עת להחריש. שליחות ציבורית היא עול מחייב, היא אינה שררה. מי שנבחר לייצג ציבור חייב לאמץ מבט מקיף וכולל, נועם הליכות וסגנון ראוי, הדר ועוצמה במעשיו, דיבוריו ובקוד ההתנהגות שלו.

[...] השנים שעברו עלינו לטובה בין ועידה לוועידה היו שנים לא קלות להסתדרות הלאומית, שנים שבהן לצד התמודדות יומיומית עם אתגרים מבית ומחוץ, נדרשנו לשנס מותניים ובייחוד עם עובדינו המסורים -

להקת הנוער הלאומי

דבריו נקטעו במחיאות כפיים. שוב נקישות הפטיש, והוא המשיך:

- לשקם את הארגון ולהביאו למה שהוא היום. כשלוחי ציבור אל לנו לפעול בחופזה, אנחנו חייבים לפעול מתוך מתינות ושיקול דעת, בסבלנות ובאורך רוח, כשלנגד עינינו טובת החברים כולם. [...]. גם בשנים הבאות עלינו לטובה נעמוד בפני אתגרים פנימיים וחינוכיים, כלכליים וחברתיים. אני מאמין בכל לבי כי יש לנו את הכוח והיכולת להמשיך בתנופת הצמיחה שהסתדרות הלאומית נמצאת, להמשיך ולהוביל מהלכים משמעותיים בעולם יחסי העבודה והחברה במדינת ישראל.

לצד כל ההישגים שמנה בנאומו, שלם הדגיש כי זהו אך סיכום ביניים. "העשייה בעיצומה. טרם הגיע הזמן למנוחה על זרי הדפנה. מלאכה רבה עוד לפנינו. אנחנו הולכים לפי אותם עקרונות מנחים שהניחו לפנינו מייסדי הסתדרות העובדים הלאומית לפני שמונה עשורים. הדרך עוד ארוכה ועליה אנחנו צועדים בבטחה"⁽¹⁰⁾.

דברים אלה אמר יאיר שלם, מנכ"ל הסתדרות הלאומית, לצירי הוועידה הארצית ה-20 ולכל החברים שנבחרו למוסדות השונים. הוא בירך את החברים לקראת השנה החדשה, והביע תקווה שידעו כולם להכיר במעלת חבריהם ושתחל שנה וברכותיה.

ההסתדרות הלאומית, שציינה זה כבר 80 שנים להקמתה, נושאת אל על את דגלה הלאומי עטור ההישגים - הדגל הכחול לבן - גם לשנים הבאות. אין היא מקפלת את דגלה, כמו ההסתדרות הכללית שקדמה לה. הדגל שנשאה ברמה כל השנים הוא המנצח: דגל של תחיית עם ישראל במולדתו; דגל העובד הלאומי; דגלם של חוזה מדינת היהודים ד"ר בנימין זאב הרצל והמנהיג הציוני זאב ז'בוטינסקי. מאחורי הארגון עבר עתיר הישגים, ולפניו עתיד מבטיח. הוועידה ה-20 ננעלה כשהיא פותחת עידן חדש - מבוא לתיקונו של עולם.

---

(10) ש.ם.

ראויים לציון

ראויים לציון

ההסתדרות הלאומית ציינה לא מכבר 80 שנים להקמתה. במבט לאחור היו אלה שנים של מאבק רצוף, ללא פשרות, למען העובד הלאומי בארץ-ישראל. שנים של הישגים והצלחות בצד כישלונות ואכזבות. מאזן שמונת העשורים גדול ומרשים. לא על נקלה הגיע העובד הלאומי למעמד זה, שלימינו עומדת הסתדרות חזקה השומרת על זכויותיו ומקדמת עוד ועוד את מעמדו בחברה, במקום העבודה ומחוצה לה.

הדרך שנקטו העובדים הלאומיים, אלה הראשונים ללכת לפני המחנה, הייתה רוויית תחתית ומכשולים. דרך ייסורים של מאבקים פנימיים נגד יריבים מבית, יריבים שלא השלימו עם עצם הרעיון של הקמת הסתדרות עובדים עצמאית וגדולה מלבד זו ה"כללית", יריבים שהערימו מכשולים ושלא בחלו למטרתם אף באלימות.

היטיב לראות זאת המנהיג הציוני זאב ז'בוטינסקי, הוא שכתב את מגילת הייסוד של הסתדרות העובדים הלאומית והוא שהניח את המסד הרעיוני להקמתה. ז'בוטינסקי ראה לפניו את המטרה להקים בארץ-ישראל מדינה יהודית שיסודותיה המוסריים מושתתים על חברת מופת. בעיני רוחו ראה חברה המעוגנת בסדר חברתי, חברה הפועלת לפי עקרונות הצדק והשוויון, חברה שיסודותיה יונקים מהמורשת היהודית לדורותיה: "גאולת עמנו - כמבוא לתיקונו של עולם". ז'בוטינסקי ידע כי בבניית מקדש כזה, הסתדרות לאומית, וכי בהגשמת מטרה של צדק חברתי וחברה מתוקנת - יש להקריב קרבנות. לאורך כל שנות פעילותו של הארגון הוכיח העובד הלאומי שוב ושוב את נכונותו להקריב את כל אשר לו - באור ובסתר - למען הנפת הדגל הלאומי, דגל תכלת-לבן, חד-נס, "על זיו הרעיון". כפי שכתב ראש בית"ר בשירו הנדר, "לבן-תכול ואין שני, לא תעל / אדמת שעטנז על זיו הרעיון, - / הצהר היחיד לברית פועל ובעל - / אחים בוני ציון". ואכן, ז'בוטינסקי היטיב לתאר את תשוקתו של העובד הלאומי להקמת הסתדרותו, הסתדרות היונקת מן היושר ושואפת לתיקונו של עולם. באפריל 1934 כתב בעיתון **חזית העם**: "המהות היסודית של נשמת ישראל היא התשוקה ליושר חברתי".

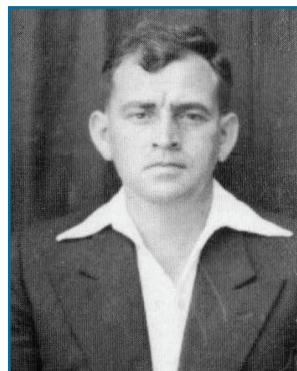
במרוצת הדורות הניחו דורות של חולמים, לוחמים, בונים ומגשימים את היסודות לאותו מפעל גדול - ההסתדרות הלאומית - על מוסדותיו ועל שלוחותיו. תחזיתו ודבריו של ז'בוטינסקי הוגשמו: "הדור העברי הזה ישרת את שירותו לגאולת החברה העולמית בצורה זו, אך זו ורק זו: יבנה את מדינת ישראל"⁽¹⁾ ואכן, חלקה של ההסתדרות הלאומית בהקמת המדינה רב: בתרומתה להשגת צדק חברתי, בקידום מעמד העובדים ובשיפור איכות חיים. ביום זה שבו מציין העובד הלאומי אירוע חגיגי בתולדות ההסתדרות הלאומית, מן הראוי לציין את אלה שעמדו בהנהגתה מיום הקמתה, ושליוו את חברה הנאמנים לאורך כל השנים. אנשים בשר ודם כולם, מעלות להם וגם חולשות - וגם עשייה מוכחת.

(1) זאב ז'בוטינסקי (לעיל הערה 35 בפרק השני).

עקיבא ברון (1909–1965)

עקיבא ברון

עקיבא ברון נולד ב-16 במרס 1909 בוויטניץ, פודוליה, בקיסרות הרוסית, לאביו יוסף ולאמו מיקה לבית ברנפלד. בפרוץ מהפכת אוקטובר הגדולה (25 באוקטובר 1917) עקרה המשפחה לקישינב, ובעיר זו סיים את לימודיו בגימנסיה הראלית. במסגרת לימודיו התיכונים החלה פעילותו בתנועת הנוער של בית"ר. בשנת 1930 עלה ארצה, וזמן קצר לאחר מכן מילא את חובתו במסגרת 'הנדר הבית"רי', ושירת בפלוגת הגיוס של בית"ר ב"אם הפלוגות"

ראש פינה. כן חבר אל 'ברית הבריונים' בהנהגת ד"ר אב"א אחימאיר, ד"ר יהושע השל ייבין ואורי צבי גרינברג. ברון היה מהראשונים לשאת את אש המרד כנגד שלטונות המנדט, ואף נרתם להגנת הנאשמים ד"ר אחימאיר, אברהם סטבסקי וישראל רוזנבלט בפרשת רצח ארלזורוב. באותה תקופה החל לפעול להגנת זכויות העובדים הלאומיים בהסתדרות העובדים הכללית, ובייחוד נלחם בעד הזכות לימי עבודה. בשנים 1932–1934 היה חבר במזכירות הארצית של עובדי הצה"ר ובית"ר, באוקטובר 1933 היה ממקימי קופת חולים לאומית ובאפריל 1934 – ממקימי הסתדרות העובדים הלאומית. בוועידת הייסוד של הסתדרות העובדים הלאומית נבחר לכהונת המזכיר הכללי הראשון של הארגון, ובתפקיד זה כיהן עד 1939.

באותן שנים נסע בשליחות המפלגה הרוויזיוניסטית (הצה"ר), שהוא היה אחד מראשיה, לשליחויות אחדות לפולין, לליטא וללטביה, כדי לארגן את הנוער היהודי לעלייה לארץ-ישראל במסגרת בית"ר, ובכלל זה במסגרת מבצעי עליית "אף-על-פי" – ההעפלה של תנועת ז'בוטינסקי על כל שלוחותיה. ברון שירת באצ"ל, נעצר פעמים אחדות ונכלא בכלא עכו. ביוני 1940, עם הפילוג השני בשורותיו, חבר ברון ללח"י בראשות אברהם שטרן ("יאיר"). ב-1946 התמנה לנציג לח"י בפריז, ומעיר זו המשיך לארגן פעילות כנגד מדיניות בריטניה בארץ ישראל. ברון נעצר בידי השלטונות הצרפתיים וישב בכלא, ובהמשך העתיק את פעילותו לצ'כוסלובקיה.

כשהוקמה מדינת ישראל פעל ברון לקראת הבחירות הכלליות לאספה המכוננת (הכנסת הראשונה) ב"מפלגת הלוחמים". הוא נעצר בידי שלטונות ישראל בחשד שהיה מעורב בהתנקשות בחיי המתווך מטעם האו"ם הרזן השבדי פולקה ברנדוט.

ברון למד משפטים באוניברסיטה העברית בירושלים והוסמך לעריכת דין. הוא היה פעיל בתנועה הלאומית ובמסגרת "המסדר על-שם זאב ז'בוטינסקי". רעייתו רחל לבית רסקין הייתה ממפקדות אצ"ל, וממקימי קופת חולים לאומית. הוא נפטר ב-14 במאי 1965.

אליעזר שוסטק (1911-2001)

אליעזר שוסטק

אליעזר שוסטק נולד בחנוכה, ב-16 בדצמבר 1911, בעיר וולדימירץ בפלך והלין שבקיסרות הרוסית, לאביו נפתלי ולאמו רבקה לבית רייזל. שוסטק למד בבית הספר **תרבות** ובישיבות **רמייליס, סלונים וקורץ**. הוא פיקד על קן בית"ר רובנה, פרסם מאמרים בעיתונות המקומית ואף כתב **במומנט** הוורשאי.

ב-1933 נשא לאישה את מינה לבית בורקו ובני הזוג התכוננו לעלות ארצה, אך לאור פרשת רצח ארלזורוב, שהשפיעה גם על קהילות ישראל באירופה, עלייתם התעכבה עד 1935.

בעלייתם ארצה נשלח שוסטק לפלוגות הגיוס של בית"ר בהרצליה, למלא את חובתו ב"נדר הבית"י". הוא היה פעיל בהסתדרות העובדים הלאומית כבר בהקמתה, באפריל 1934, ומשנת 1939 נבחר לכהן בתור המזכיר הכללי השני של המוסד ובתור יו"ר קופת חולים לאומית עד 1977. ב-1937 הוא השתתף במשא ומתן שנערך עם ההסתדרות הכללית לקביעת הסכם עבודה ולהקמת לשכת עבודה משותפת לכל ארגוני העובדים.

שוסטק היה פעיל במסגרת הצה"ר בארץ ובעולם. במלחמת העולם השנייה פעל במגבית ההתגייסות וההצלה עם ד"ר דוד בוקשפן, עם מנחם ארבר ועם הרמן סגל לגיבוש הסכם ולאיחוד פעולה של היישוב. היה ציר לכינוס העולמי של ההסתדרות הציונית החדשה (הצ"ח), והשתתף בוועידותיה בארץ ובגולה. לאחר דצמבר 1946, בשובה של הצה"ר להסתדרות הציונית, היה ציר לקונגרסים הציוניים וחבר הוועד הפועל הציוני. במהלך כהונתו כמזכיר הסתדרות העובדים הלאומית, בתקופת המאבק של ארגוני המחותרת אצ"ל ולח"י, העניקה הסתדרות העובדים הלאומית סיוע רפואי ללוחמים ולבני משפחותיהם, וסייעה במציאת מקומות עבודה. סיוע רב ניתן לאחר הקמת המדינה לעובד הלאומי, לרבות העולים שנקלטו בהסתדרות העובדים הלאומית וחשו מקופחים במדינה, שבשנותיה הראשונות נהגה כתלויה לחלוטין בהסתדרות הכללית.

בשליחות ההסתדרות הלאומית יצא שוסטק ב-1938 לפולין, וב-1946 - לארצות הברית בארצות הברית הקים את "הליגה למען העובד הלאומי". שוסטק השתתף בכתיבת מאמרים בעיתוני התנועה הלאומית **הירדן, המשקיף, חרות וחזית העובד**. לקראת הבחירות לכנסת השנייה (1951) חבר לתנועת החרות, ומטעמה (ובהמשך מטעם גח"ל) נבחר לכנסת השנייה, השלישית והרביעית. שוסטק התנגד להקמת הסיעה תכלת-לבן בהסתדרות הכללית. לכנסת החמישית והשישית נבחר מטעם גח"ל, לשביעית נבחר מטעם המרכז החופשי ובהמשך המרכז העצמאי, לשמינית נבחר מטעם רשימה זו במסגרת הליכוד וכך עד לכנסת ה-11. במהפך שחל בבחירות לכנסת התשיעית, עם ניצחון הליכוד בראשות מנחם בגין, נתמנה שוסטק לכהן בתור שר הבריאות. את תפקידו הזה מילא עד קיץ 1984. בכנסת ה-11 היה לסגן יו"ר הכנסת. שוסטק היה יקיר העיר רמת-גן, והוא נפטר ב-20 באוגוסט 2001.

שלום כהן

שלום כהן (1917–2006)

שלום כהן נולד ב-24 ביוני 1917 בצ'חנוביץ שבקיסרות הרוסית, להוריו ברוך צבי ושרה. הוא למד בבית הספר תרבות שבעיירת הולדתו ובגימנסיה העברית שבביאליסטוק. היה חבר בית"ר מנעוריו, ועלה ארצה במסגרת עליית "אף-על-פי" – ההעפלה של תנועת ז'בוטינסקי על כל שלוחותיה – על סיפונה של הספינה דראגה א, שהפליגה מאיטליה בספטמבר 1938 עם 170 עולים ופקדה את חוף דור באוקטובר 1938.

בארץ המשיך כהן בפעילותו בבית"ר ובצה"ר, ואף הצטרף לשורות אצ"ל. נעצר פעמים אחדות בידי השלטונות הבריטיים, נשפט ונכלא במחנה המעצר בלטרון ובכלא עכו. ב-19 באוקטובר 1944, בעיצומו של המרד שהכריז עליו מנחם בגין, מפקד אצ"ל, נכלל בשילוח האווירי הראשון של לוחמי אצ"ל ולח"י למחנות המעצר באפריקה. כהן שוחרר מן המחנה באריתראה ב-22 באוקטובר 1945, אך הוחזק עוד חודשיים במבצר בלדיזרה באסמרה (אריתראה) ורק אז הוטס ארצה. כהן היה פעיל בתנועה הלאומית על כל שלוחותיה, מראשוני תנועת החרות, חבר גח"ל והליכוד, חבר מרכז ומזכירות הליכוד. הוא מילא תפקידים בכירים בהסתדרות העובדים הלאומית. גם אשתו ציפורה הייתה חברת בית"ר ואצ"ל.

בשנת 1977 נבחר לכהן כמזכיר השלישי של הסתדרות העובדים הלאומית וכיו"ר קופת חולים לאומית. הוא מילא תפקידים אלו עד 1995. בבחירתו בוועידה הארצית ה-13 של הסתדרות העובדים הלאומית בירושלים אמר: "הממשלה (בראשות הליכוד) נבחרה, בעיקר, על-ידי פועלים, ועל כן היא מתבקשת להפנות את פניה לציבור העובדים". כהן עמד בראשן של יזמות רבות לשיפור תנאי ציבור העובדים. ב-1981 יזם את הקמתו של "ארגון האישה הלאומית". הוא גילה מסירות לשליחותו כמזכיר כללי של הסתדרות העובדים הלאומית, ומילא את תפקידו בנאמנות ובדבקות עד לסיום כהונתו בשנת 1995. נפטר ב-4 בספטמבר 2006.

אברהם הירשזון (1941)

אברהם הירשזון

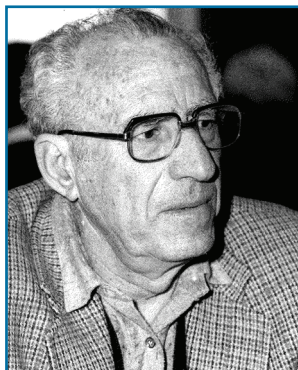
אברהם הירשזון נולד בתל מונד, ישראל, ב-11 בפברואר 1941, למשפחת עולים מרומניה. את פעילותו הציבורית החל במסגרת הנוער הלאומי העובד והלומד שליד הסתדרות העובדים הלאומית, ובהמשך נבחר להיות המזכ"ל והיו"ר של תנועת נוער זו (1970-1992). כן מילא תפקידים בכירים בשורות הארגון, היה ממלא מקום המזכיר הכללי, יו"ר הסתדרות העובדים הלאומית ויו"ר קופת חולים לאומית.

בשנת 1981 נבחר הירשזון לכנסת העשירית ברשימת הליכוד, אך לאחר חודשים אחדים הגיש את התפטרותו כדי להקדיש את זמנו להסתדרות העובדים הלאומית. הוא נבחר שוב לכנסת ה-13, וחזר ונבחר שוב ברציפות עד לכנסת ה-17 מטעם הליכוד, הליכוד-גשר-צומת, הליכוד-צומת וקדימה. הירשזון מילא שורה של תפקידים בכירים, כמו יו"ר ועדת הכספים, שר התיירות, שר התקשורת ושר האוצר. במהלך פעילותו הציבורית יזם ב-1987 את מפעל חידון הגבורה היהודית להנצחת הגיבורים היהודיים בתקופת השואה, כן יזם ועמד בראש מפעל מצעד החיים, סיורי המשלחות של בני הנוער מהארץ ומהתפוצות במחנות ההשמדה בפולין.

הירשזון היה איש ציבור רב פעלים; הוא כיהן בתור יו"ר ועדת הכנסת להשבת הרכוש היהודי, סגן יו"ר הכנסת, חבר ועדת הכלכלה, חבר ועדת הכספים, חבר ועדת משק המים ועוד. פעל לתיקון אפליה של נכי רדיפות הנאצים שהיו בגרמניה ב"יום הקובע" (1 בינואר 1947), היה שותף למאבק הבין-לאומי שחשף חשבונות רדומים בבנקים השווייצריים והשיב לניצולי השואה וליורשי הנספים את נכסיהם. כן סייע רבות לניצולי שואה נזקקים ברחבי העולם, בהקמת קרן מיוחדת בידי השווייצרים. משנת 1995 ועד 2004 כיהן בתור היו"ר הרביעי של הסתדרות העובדים הלאומית.

מצעד החיים

גרשון אברמוביץ'

גרשון אברמוביץ' (1918–2009)

גרשון אברמוביץ' נולד בירושלים לאלכסנדר זיסקינד ורבקה, דור שישי בארץ-ישראל. בנעוריו הצטרף לתנועת בית"ר, ושנה לאחר מכן כבר חבר לארגון הצבאי הלאומי ("ההגנה הלאומית"). במאורעות הדמים שאירעו בתרצ"ו התנדב לשמור על שכונות ירושלים, בעיקר בקווי התפר של השכונות הערביות, ובמסגרת פלוגת הגיוס של בית"ר בנחלת יצחק פעל לאבטחת התחבורה בכביש ירושלים-תל אביב. משחקניה הראשונים של קבוצת הכדורגל בית"ר ירושלים.

ב-1939 היה אברמוביץ' לבוגר קורס מפקדים בשוני (ובכינויו היום: פארק ז'בוטינסקי) ליד בנימינה. עד פרוץ מלחמת העולם השנייה עסק בהדרכה ובכמה פעולות: פיצוץ מרכזיות טלפונים ושנאי של חברת החשמל הירושלמית. כשבגין, מפקד אצ"ל, הכריז על תחילתו של המרד השתתף אברמוביץ' בפעולת התקפת המפקדה הראשית של הבולשת הבריטית בירושלים (23 במרס 1944). הוא נעצר בידי השלטונות הבריטיים והוחזק בלטרון, ולאחר מכן הוגלה למחנות המעצר באפריקה במשלוח המוטס הראשון של 251 הלוחמים והחשודים בלחימה בארגונים אצ"ל ולח"י. הוחזק במחנות המעצר של סמבל (אריתריאה), קרתאגו (סודן) וגילגיל (קניה), והשתתף בניסיון הבריחה הגדול של 54 עצירים-גולים מן המחנה באריתריאה באמצעות מנהרות. הבורחים נתפסו כולם והוחזרו למחנה, ובסופו של דבר אברמוביץ' הוחזר ארצה עם אחרוני הגולים מיד לאחר הקמת מדינת ישראל.

אברמוביץ' לא סיים את מלחמתו במחנות המעצר באפריקה. מיד בשובו ארצה, בעיצומה של מלחמת העצמאות, התייצב בגדוד אצ"ל בירושלים ושירת בתור שלישי גדודי עד להצטרפות מפקדיו וחיליו לצה"ל. אחיו אהרן נהרג בפעולת אצ"ל בפיצוץ המפקדה הראשית של הצבא הבריטי במלון המלך דוד בירושלים.

שנים רבות היה אברמוביץ' מנהל סניף קופת חולים לאומית בירושלים ומזכיר מועצת עובדי ירושלים של הסתדרות העובדים הלאומית. לדידו לא היה כל פיצול בין שני הארגונים, והוא ראה בהם גוף לאומי אחד. אברמוביץ' היה אחד ממקימי הסתדרות העובדים הלאומית (הוא אף השתתף בכינוס הייסוד באולם הקולנוע עדן בירושלים), ועשה רבות להנחלת מורשתה. בשנת 1995 הוכרז כיקיר העיר ירושלים. ספרו **תמיד ירושלמי**⁽²⁾ מגולל את סיפור חייו. אברמוביץ' העמיד תלמידים רבים, אחד מהם הוא יואב שמחי, יו"ר ההסתדרות הלאומית כיום.

(2) אברמוביץ', **תמיד ירושלמי**, מירי ליטווק (עורכת), הוצאת "קווים אישיים", תל-אביב 2010.

דוד מלמדוביץ' (1913-1995)

דוד מלמדוביץ'

דוד מלמדוביץ' נולד במחוז ביילסק-פודלסקי שבקיסרות הרוסית להוריו אפרים ושרה לבית אפלבוים. הוא קיבל חינוך מסורתי וכללי, והיה חבר בית"ר מנעוריו, מפקד מחוז בית"ר ופעיל במפלגה הרוויזיוניסטית (הצה"ר) בראשות ז'בוטינסקי. בשנת 1935 עלה ארצה ושירת בפלוגות הגיוס של בית"ר. ב-1937 נישא לבלומה לבית בסס, ובאותה תקופה גם החל לפעול בשורות הארגון הצבאי הלאומי. כינויו במחתרת היו "עמוס" ו"אהרן".

ב-11 ביולי 1944 נעצר בידי השלטונות הבריטיים ונכלא בלטרון. כשלושה חודשים לאחר מכן הוגלה למחנות המעצר באפריקה בשילוח המוטס הראשון של 251 לוחמים וחשודים בלחימה בארגונים אצ"ל ולח"י. ביבשת השחורה הוחזק במחנות המעצר של סמבל, ליד אסמרה (אריתריאה) וקרתאגו בסודן. הוא שוחרר ביוני 1945 ונעצר שוב לאחר פעולת אצ"ל במלון המלך דוד בירושלים, וגם הפעם נעצר זמן קצר לאחר שחרורו - בגלל מעצרים רחב של חברי בית"ר והתנועה הרוויזיוניסטית באוגוסט 1947, כאשר השלטונות הכריזו על תנועת בית"ר כארגון בלתי חוקי.

משנת 1947 היה מלמדוביץ' חבר מועצת עיריית רמת-גן, ובמשך עשרות שנים היה חבר הנהלת העירייה, סגן ראש העירייה וממלא מקומו. על שמו קרוי כיום פארק דוד ברמת גן, בשכונת נווה מרום. במשך שנים רבות מאז עלייתו ארצה היה פעיל בקופת חולים לאומית ובהסתדרות העובדים הלאומית, ואף כיהן שנים רבות בתור מנכ"ל קופת חולים לאומית ובתור חבר הוועד הפועל של הסתדרות העובדים הלאומית. במפעלו האישי והציבורי הגשים את השילוב הלאומי שבין שני המוסדות שקמו לאור חזונו של ראש בית"ר. בשנת 1996, כשנה לאחר מותו, הוציאה העיר רמת-גן ספר לזכרו.

נספחים

נספח א: תאריכון העובד הלאומי

נספח ב: רשימת קיצורים

נספח ג: חברי המועצה הארצית ה-20
של ההסתדרות הלאומית

נספח ד: חברי בית הדין של ההסתדרות הלאומית
שנבחרו בוועידה ה-20

נספח ה: תמונות מהווי ההסתדרות הלאומית

נספח א: תאריכון העובד הלאומי

י"ט בטבת תרפ"ד (27 בדצמבר 1923) - ברית הנוער העברי על-שם יוסף טרומפלדור (בית"ר) נוסדה בריגא, בירת לטביה.

ינואר 1925 - המרד בנחלת יהודה. סכסוך שפרץ בין מושב נחלת יהודה לבין המרכז החקלאי של ההסתדרות הכללית, על רקע מסירת שטחי קרקעות שנמסרו למשק הפועלות ולא למתיישבים.

י"ב-י"ג בטבת תרפ"ה (8-9 בינואר 1925) - הקמת הסתדרות הציונים העמלנים.

כ"ט בניסן תרפ"ה (23 באפריל 1925) - גרעין ההכשרה הראשון של בית"ר בסטוקי שבלטביה.

א'-ו' באייר תרפ"ה (25-30 באפריל 1925) - נערכה ועידת היסוד של הסתדרות הציונים הרוויזיוניסטים (הצה"ר) בפריז. היו"ר: זאב ז'בוטינסקי.

ל' בסיוון תרפ"ו (12 ביוני 1926) - הקמת קבוצת מנורה.

י"א באלול תרפ"ו (21 באוגוסט 1926) - מפגש 11 חברי מנורה בפתח-תקווה. ההחלטות שנתקבלו: שירות בן שנה לפחות בקבוצה לעבודות חקלאיות, שייכות בברית הצה"ר ובהסתדרות הכללית של העובדים בארץ-ישראל.

ד'-ה' בתשרי תרפ"ז (12-13 בספטמבר 1926) - כינוס המועצה הארצית השנייה של הסתדרות הציונים העמלנים.

ינואר 1927 - הסתדרות הציונים "העמלנים" הצטרפה למפלגה הרוויזיוניסטית (הצה"ר).

י"ז באדר א' תרפ"ז (19 בפברואר 1927) - ועידת פועלים רוויזיוניסטים בנס ציונה. 15 נציגים, מן היישובים תל אביב, פתח תקווה, נס ציונה, רחובות ומקווה ישראל, החליטו לארגן את הפועלים הרוויזיוניסטים בחטיבות ענפיות ("סקציות") במסגרת מפלגת הצה"ר, להקים בפתח תקווה מזכירות ארצית של הפועלים הרוויזיוניסטים. החלטה נוספת שנתקבלה הייתה להתמודד ברשימה נפרדת בבחירות לוועידה הארצית השלישית של ההסתדרות הכללית.

כ"ב בניסן תרפ"ז (24 באפריל 1927) - יום ייסודה של בית"ר בארץ-ישראל.

יוני 1927 - חברי מנורה עברו לבנימינה, והחלו לעבוד בייבוש ביצות כברה ובמשקי האיכרים.

י"ט-כ' בשבט תרפ"ח (10-11 בפברואר 1928) - נוסד ארגון העובדים הרוויזיוניסטים. כינוס הייסוד של הארגון התקיים במושבה נחלת יהודה שלידי ראשון-לציון, בהשתתפות 14 צירים משמונה סניפים.

בכינוס השתתפו גם שלושה אישים שפרשו מהפעול הצעיר: ההיסטוריון והוגה הדעות ד"ר אב"א אחימאיר, הרופא והסופר ד"ר יהושע השל ייבין והמשורר אורי צבי גרינברג (אצ"ג). משתתפי הכינוס דנו בהקמת איגוד מקצועי עצמאי ובהמשך הקשר עם ההסתדרות הכללית, והחליטו לאמץ את עקרונות בוררות החובה ולשכות עבודה ניטרליות. הוועידה החליטה להישאר במסגרת ההסתדרות הכללית, אך קבעה כי לכל חבר תישאר הזכות לחפש עבודה באופן עצמאי. כן נבחרו חברים למזכירות ולוועד המרכזי. ארגון העובדים הרוויזיוניסטים פעל במסגרת ההסתדרות הכללית עד 31 במאי 1930.

נובמבר 1928 - חברי קבוצת מנורה החליטו לפרוש מתנועת בית"ר-ארץ-ישראל ולהישאר חלק מבית"ר העולמית. כן החליטו להקים את דרגת העובדים, לטיפול בעלייתם של חברי בית"ר לארץ. להחלטתם, דרגת העובדים תענה למרותה של בית"ר העולמית.

כ"ז בסיוון תרפ"ט (5 ביולי 1929) - ז'בוטינסקי נפגש עם חברי קבוצת מנורה בבנימינה. ז'בוטינסקי התנגד לדרישותיהם להקים קומונות בארץ-ישראל ולהינתק ממרות בית"ר-ארץ-ישראל, כן התנגד לרעיונות הסוציאליסטים שהשמיעו לפניו.

ז' בתשרי תר"ץ (11 באוקטובר 1929) - נפתח משא ומתן בין חברי קבוצת מנורה בבנימינה לבין בית"ר-ארץ-ישראל. הוחלט שחברי מנורה יקבלו את מרות הסניף בארץ, אך שתינתן להם אוטונומיה לניהול חייהם המשותפים. כן הוחלט שבית"ר תקים מחלקה לטפל בענייני עלייה והתיישבות ותקים סניף בבנימינה.

ינואר 1930 - עולי בית"ר במושבה רחובות הקימו גדוד עבודה על שם המנהיג הציוני זאב טיומקין, ממייסדי התנועה הרוויזיוניסטית וממנהיגיה.

כ"א באדר תר"ץ (21 במרס 1930) - פועלים חברי בית"ר החלו לעבוד בפרדסי כפר-סבא.

ד' בסיוון תר"ץ (31 במאי 1930) - ועידת עובדי הצה"ר ובית"ר התכנסה בתל-אביב. במעמד 40 צירים החליטה מליאת הוועידה על פרישה מההסתדרות הכללית ועל הקמת המסגרת העצמאית "ארגון עובדי הצה"ר ובית"ר". כל העובדים חברי הצה"ר ובית"ר נקראו להצטרף לארגון זה. ההחלטה העיקרית שנתקבלה באותו כינוס הייתה שארגון העובדים הרוויזיוניסטיים יישאר מחוץ להסתדרות העובדים ובלתי תלוי בה. ראוי לציין כי הוועידה העולמית הרביעית של הצה"ר לא אישרה את ההחלטה בדבר הפרישה מההסתדרות הכללית.

כ"ג בניסן תרצ"א (10 באפריל 1931) - הקמת הגנה ב (ארגון ב, הגנה לאומית), ולימים: הארגון הצבאי הלאומי בארץ-ישראל (אצ"ל), בפיקודו של אברהם תהומי ("גדעון").

י"ד-ט"ו בשבט תרצ"ב (22-23 בינואר 1932) - בכינוס המועצה הארצית שלה החליטה המועצה הארצית של עובדי הצה"ר ובית"ר להיערך לקראת הקמת הסתדרות עובדים לאומית וקופת חולים עצמאית.

כ' באדר א' תרצ"ב (27 בפברואר 1932) החלה שביתה בענף הבניין בפתח תקווה, ובית"רים יצאו לעבוד בבניינים שההסתדרות הכללית השביתה את עבודת הבניין שלהם.

פברואר 1932 - הוקמה הנהלה לפלוגות העבודה של בית"ר. חבר בית"ר גרשון שץ נבחר ליו"ר ההנהלה.

כ' בתמוז תרצ"ב (24 ביולי 1932) - תאריך זה נקבע בידי ארגון עובדי הצה"ר ובית"ר כיום השבתון לעובד הלאומי. מאז מציין העובד הלאומי את כ' בתמוז, יום השנה לפטירתו של ד"ר בנימין זאב (תיאודור) הרצל, כיום הזדהות עם ערכי העבודה שקודשו במורשת העם היהודי לדורותיו ובמשנתם החברתית של הרצל וז'בוטינסקי.

ז' בתשרי תרצ"ג (7 באוקטובר 1932) - סכסוך עבודה בבית החרושת לביסקוויטים פרומין בירושלים. מועצת פועלי ירושלים דרשה להעסיק עובדים למפעל אך ורק דרך לשכת העבודה של ההסתדרות הכללי. בעל בית החרושת דחה את התביעה, ומועצת פועלי ירושלים הכריזה על שביתה. בתגובה הזמין הבעלים עובדים בית"רים, ואלה נענו לבקשתו. לדידם, מכיוון שהשביתה הייתה פוליטית ולא פרצה לשם שיפור תנאי שכר או תנאי עבודה, לא הייתה בעבודתם במפעל משום שבירת שביתה אלא חובה לאומית. בשל עבודתם סבלו העובדים ממעשי אלימות וממאבקי כוח של ההסתדרות הכללית ובעלי בית החרושת. השבתת המפעל נמשכה לסירוגין כארבעה חודשים, ורק בפברואר 1933 נחתם הסכם חדש בין בעלי בית החרושת פרומין לבין נציגי ההסתדרות הכללית. לפי הסכם זה, 20 אחוזים מהעובדים יתקבלו לעבודה שלא באמצעות לשכת העבודה ההסתדרותית.

ה' במרחשוון תרצ"ג (4 בנובמבר 1932) - פורסם מאמרו של ז'בוטינסקי, **כן, לשבור!** (המקור ביידיש, 'אָ, ברעכען', פורסם בעיתון **היינט**). במאמרו מתח ז'בוטינסקי ביקורת נוקבת על התנהלות ההסתדרות הכללית, וקרא לשבור המונופול שלה ביחסי עבודה ולהקים הסתדרות עובדים חדשה. ז'בוטינסקי קרא לאחוזה לאומית במקום זו המעמדית.

י"ב במרחשוון תרצ"ג (11 בנובמבר 1932) - עיתון **חזית העם** הפך לביטאון ארגון עובדי הצה"ר ובית"ר.

1932 - הוקם בנק אוצר העמל. הבנק נועד לסייע לחברי בית"ר, לחברי ארגון עובדי הצה"ר ובית"ר ולחברי פלוגות העבודה של בית"ר. הבנק הוקם על בסיס מסחרי, ואחד מיעדיו היה לתמוך בבניית בתים ובהתיישבות בארץ-ישראל.

כ"ג בטבת תרצ"ג (21 בינואר 1933) - אסיפה כללית של המועצה הארצית לארגון עובדי הצה"ר ובית"ר התקיימה בתל-אביב.

ב' באדר תרצ"ג (28 בפברואר 1933) - קטטות באתרי בנייה בפתח תקווה. לאחר שההסתדרות הכללית הכריזה על שביתה, פועלים מחבריה מונעים באלימות את עבודת חברי בית"ר באתרי בנייה במושבה.

ה'ו' בניסן תרצ"ג (1-2 באפריל 1933) - נציגי פלוגות העבודה של בית"ר נפגשים בתל אביב לדין בהמשך פעילותן של הפלוגות. במפגש נדונה הקמתו של גוש פלוגות אחד, שישווה את התנאים בכל הפלוגות.

כ"א-כ"ב במרחשוון תרצ"ד (10-11 בנובמבר 1933) - המועצה הארצית השישית של ארגון עובדי הצה"ר ובית"ר החליטה על ההכנות המעשיות לקראת הקמת הסתדרות העובדים הלאומית. כן נתקבלה החלטה להקים את קרן העובד הלאומי.

כ"ו במרחשוון תרצ"ד (15 בנובמבר 1933) - הוקמה קופת חולים לעובדים לאומיים (קופת חולים לאומית). מוסד רפואי זה החל את צעדיו הראשונים במטבח ביתו של הרופא ד"ר יעקב וינשל, ברחוב אלנבי בתל-אביב. ד"ר יוסף פעמוני נתמנה למנהלה הראשון.

ח'ט' באדר תרצ"ד (23-24 בפברואר 1934) - במהלך הכינוס השלישי למגויסי בית"ר התחייבו באי הכינוס, בין השאר, לתמוך בהקמת הסתדרות עובדים לאומית. כן התחייבו לסייע בהקמת בנק עובדים.

כ"ו באדר תרצ"ד (13 במרס 1934) - הוועד הלאומי דן בשאלת יחסי העבודה בארץ-ישראל, ונציג הסיעה הרוויזיוניסטית נדרש לצאת מהשיבה בשל ביטוי פוגע, כביכול, באחד מחברי ההנהלה.

כ"ד בניסן תרצ"ד (9 באפריל 1934) - נוסדה הסתדרות העובדים הלאומית בארץ-ישראל באולם הקולנוע עדן בירושלים.

להלן ארבעת עקרונותיה:

א. מדינה עברית בארץ-ישראל היא הפתרון לשאלת היהודים

ב. סידור לשכות עבודה ניטרליות

ג. בורות חובה לאומית בסכסוכי עבודה

ד. עבודה עברית במשק העברי.

ממקום שבתו בפריז שלח ז'בוטינסקי את ברכתו לאירוע היסטורי זה, ודבריו הוקראו בידי הסופר והמתרגם בן-ציון ידידיה (גוטליב). עקיבא ברוך, המזכיר הכללי הראשון של הסתדרות העובדים הלאומית, נשא נאום פתיחה חגיגי; ויצחק גוריון הקריא את עקרונות הארגון. חברי הוועד הפועל הראשון שנבחרו היו עקיבא ברוך, משה גילוני, יצחק הלמן, דב הר-לב, נחום צארום, יעקב יעקובי, דוד ליברמן (ארידור), משה פיינברון (דותן), צבי זהבי.

יוני 1934 - הקמת ועדה פריטטית של הנהלת פלוגות הגיוס של בית"ר והסתדרות העובדים הלאומית, לצורך סידור עבודה למגויסי הפלוגות וטיפול בקליטת העלייה. הסתדרות העובדים הלאומית תהיה הנציגה הרשמית של מגויסי הפלוגות והעולים בהתקשרותם עם הסוכנות היהודית לארץ-ישראל.

י"ז-י"ח באב תרצ"ד (29-30 ביולי 1934) - המועצה הראשונה של הסתדרות העובדים הלאומית בארץ-ישראל התכנסה בתל-אביב, לקביעת היסודות הארגוניים של המוסד. זיקה בלעדית נקבעה בין הסתדרות העובדים הלאומית לבין המפלגה הרוויזיוניסטית (ברית הצה"ר) ותנועת הנוער של בית"ר.

י"ז במרחשוון תרצ"ה (26 באוקטובר 1934) - זאב ז'בוטינסקי ודוד בן-גוריון חתמו בפגישתם בלונדון על הסכם מניעת אלימות בין המפלגות בארץ ובגולה.

כ"ט במרחשוון תרצ"ה (7 בנובמבר 1934) - נציגי הסתדרות העובדים הלאומית, מרכז הצה"ר ובית"ר דוחים את טיוטת הסכם העבודה שניסחו בן-גוריון וז'בוטינסקי בלונדון (26 באוקטובר 1934). הנימוק: הוויתור על עקרון לשכת העבודה הניטרלית.

ד' בכסלו תרצ"ה (11 בנובמבר 1934) - בן-גוריון וז'בוטינסקי חתמו בלונדון על הסכם העבודה, ונקבע "מודוס ויונדי" בין הסתדרות העובדים הכללית לבין ההסתדרות הלאומית. ההסכם קבע דרכים ליישוב שביטות ובוררות חובה בין מעבידים לעובדים. סעיפיו של ההסכם עסקו, בין השאר, גם בנושאים כגון אי פגיעה בזכויות ובמעמד הסוכנות היהודית לארץ-ישראל, הפסקת החרם של חברי הצה"ר על הקרנות הלאומיות והענקת זכות רישיונות עלייה לחברי בית"ר בהתאם למכסות העלייה שקבע משרד המושבות. ההסכם היה טעון אישורם של שני הצדדים.

ט"ו בכסלו תרצ"ה (22 בנובמבר 1934) - הסתדרות העובדים הלאומית אישרה את הסכם העבודה מיום 11 בנובמבר 1934.

ט"ז באדר א' תרצ"ה (19 בפברואר 1935) - מפלגת המדינה העברית דחתה הסכם בינה לבין הסתדרות העובדים הלאומית, בדבר הצטרפות עובדי מפלגתה להסתדרות העובדים הלאומית.

י"ט באדר ב' תרצ"ה (1 במרס 1935) - משאל בקרב חברי הסתדרות העובדים הכללית דחה את הסכם העבודה שנחתם בלונדון בין בן-גוריון לבין ז'בוטינסקי.

כ"א באדר ב' (26 במרס 1935) - בן-גוריון עדכן את ז'בוטינסקי במברק על תוצאות המשאל שנערך בקרב חברי הסתדרות העובדים הכללית. דב הוז, מראשי תנועת העבודה, פנה להנהלת ההסתדרות הלאומית בדרישה לחתום על הסכם עבודה חלופי, שיסדיר חלוקת עבודה צודקת בארץ-ישראל.

א' בניסן תרצ"ה (4 באפריל 1935) - הסתדרות העובדים הלאומית הסכימה לנהל דיון על הסדרת מערכת יחסי העבודה בארץ-ישראל.

י"ז-י"ט בניסן תרצ"ה (20-22 באפריל 1935) - הוועידה הארצית השנייה של הסתדרות העובדים הלאומית התקיימה בתל-אביב, בהשתתפות 130 צירים. הוועידה נערכה לאחר כישלון שיחותיהם של בן-גוריון וז'בוטינסקי בלונדון, ולאחר פרישת המפלגה הרוויזיוניסטית מההסתדרות הציונית. הסתדרות העובדים הלאומית פעלה לכיבוש העבודה העברית מידי הפועל הערבי ולהגנה על העובד הלאומי מפני אלימות מפלגות השמאל וניסיונותיהן לדחוק את רגליו ממקומות העבודה. בין ההחלטות שנתקבלו היו חיוב כל חבר להשתייך לקופת חולים של העובדים הלאומיים, והקמת מחלקת תרבות ומחלקה לשיכון עירוני.

1935 - הסתדרות העובדים הלאומית נטלה תחת חסותה את ארגון בעלי מלאכה (בע"מ) והעובדים, שנוסד בוורשה. חברי הארגון ביקשו לעלות ארצה באמצעות אישורי עלייה מיוחדים של עובדים, ולא של חלוצים.

א' באב תרצ"ו (20 ביולי 1936) - הוקם גוש אחדות היישוב, גוש מאוחד בין הסתדרות העובדים הלאומית לבין ארגון הציונים הכלליים, ארגון עובדים מזרחיים, הפועל המזרחי, ארגון בעלי מלאכה וארגון העובדים המדינתיים. המטרה בהקמת הגוש הייתה ללכד את כל הארגונים לפעולה משותפת ולשמירה על זכויות התושבים בעלייתם, בעבודה ובהתיישבות.

כ"ג באב תרצ"ו (11 באוגוסט 1936) - נחנכה בתל אביב המכבסה הקואופרטיבית תכלת-לבן. המכבסה הוקמה ביזמת הסתדרות העובדים הלאומית וברית נשים לאומיות.

כ"ד-כ"ו באב תרצ"ו (12-14 באוגוסט 1936) - נציגי הסתדרות העובדים הלאומית השתתפו בכינוס מועצת פלוגות הגיוס של בית"ר בתל אביב. המפגש נועד לדון בתכנית העבודה של פלוגות הגיוס.

1936 (קיץ) - הסתדרות עובדים לאומית ארגנה מחנה בציר ענבים במושבה זכרון יעקב, פעילות לכיבוש העבודה העברית.

י' בשבט תרצ"ז (22 בינואר 1937) - סכסוך עבודה בין חברי ההסתדרות הכללית לבין חברי ההסתדרות הלאומית על מקומות עבודה בבניין בתל אביב.

י"ז באייר תרצ"ז (28 באפריל 1937) – הוועידה הארצית השלישית של הסתדרות העובדים הלאומית. בכינוס הוועידה באולם בית העם בתל-אביב הוחלט להקים את ארגון הנוער העובד הלאומי, ואת מרכז העבודה וחברת הביטוח הסלע. הוועידה הביעה תמיכה ברעיון של בורות חובה לאומית.

כ"ח באייר תרצ"ז (9 במאי 1937) – נחתם הסכם על הקמת לשכה משותפת להסתדרות העובדים הכללית ולהסתדרות העובדים הלאומית, לענפי הבניין ועבודות ציבוריות. ההסכם חל על תל אביב, אך שימש דגם לייצוב יחסי העבודה בין שני ארגוני העובדים. לפי ההסכם תפעל לשכת עבודה אחת, כללית, על בסיס רישום אישי של מחוסרי עבודה, והעבודה תחולק לפי מפתח בין-ארגוני.

כ' בטבת תרצ"ח (24 בדצמבר 1937) – גיליון של העיתון **במערכות העובד הלאומי** של ההסתדרות הלאומית יצא לאור בהוצאה חד-פעמית, בעריכת אליעזר שוסטק.

כ"ח בשבט תרצ"ח (30 בינואר 1938) – הונחה אבן היסוד לקופת עמל, קופה שתשמש בסיס לעזרה לחבר מחוסר עבודה ואמצעים.

ג' באדר א' תרצ"ח (4 בפברואר 1938) – נפתחה בירושלים המסעדה בית בלילוס, מסעדה של העובד הלאומי. מטבח כשר, מזון טרי, מחירים עממיים.

י' באדר ב' תרצ"ח (15 במרס 1938) – בפגישה בין נציגי הסתדרות העובדים הלאומית לבין נציגי סיעת העובדים המדינתיים, דנו באפשרות צירופם של העובדים המדינתיים להסתדרות הלאומית. למצטרפים הובטחה שמירה על אי-מפלגתיות ועל חופש פעולה.

כ"ב בסיוון תרצ"ח (21 ביוני 1938) – ארגון העובדים המדינתיים הצטרף להסתדרות העובדים הלאומית.

ט' באב תרצ"ט (25 ביולי 1939) – בנתניה נערכה הוועידה הארצית הרביעית של הסתדרות העובדים הלאומית. על רקע פעולות התגובה של אצ"ל הייתה האווירה מתוחה, שכן בשורות אצ"ל פעלו רבים מחברי הסתדרות העובדים הלאומית, והם נרדפו בשל כך בידי הממסד הציוני ושלטונות המנדט. רבים מחברי ההסתדרות הלאומית נעצרו בחשד כי הם שייכים למחתרת הלוחמת.

1 בספטמבר 1939 – צבאות גרמניה הנאצית פלשו לפולין ומלחמת העולם השנייה פרצה.

כ"ט בתמוז ת"ש (4 באוגוסט 1940) – נפטר זאב ז'בוטינסקי, ראש בית"ר, יו"ר המפלגה הרוויזיוניסטית, מצביא אצ"ל ונשיא ההסתדרות הציונית החדשה. ז'בוטינסקי הוא שהגה את רעיון הקמת הסתדרות העובדים הלאומית, ואף חיבר את מגילת היסוד שלה.

אוקטובר 1941 – בית"ר והסתדרות העובדים הלאומית הקימו ועדה להתיישבות ולחקלאות.

ו'ז' בטבת תש"ב (26-27 בדצמבר 1941) - בתל-אביב התקיים כינוס העובד הלאומי, בהשתתפות 111 נציגים מ-13 סניפים של ההסתדרות הלאומית.

ט"ז בניסן תש"ב (3 באפריל 1942) - בירושלים נערכה הוועידה הארצית החמישית של הסתדרות העובדים הלאומית, בהשתתפות 96 צירים מ-25 סניפים. אליעזר שוסטק הופיע כמזכיר הכללי של הארגון. הוועידה נערכה באווירה קודרת, לאור מלחמת העולם השנייה, מותו הפתאומי של ז'בוטינסקי, פילוג בשורות אצ"ל והקמת אצ"ל בישראל (לח"י) - וסכנת פלישה של צבאות גרמניה לארץ-ישראל מצפון אפריקה. שינויים רבים חלו בתנועה הלאומית: פלוגות הגיוס של בית"ר התפרקו, וחברים רבים התנדבו לשורות הצבא הבריטי למלחמה במעצמות הציר, גרמניה ואיטליה. בין החלטות הוועידה עלתה דרישה להקים הנהגה לאומית ליישוב העברי, והובעה תמיכה בהצעת החוק הממשלתית לאסור שביתות בעת מלחמה.

ז' בסיוון תש"ב (23 במאי 1942) - חזית פועלים לאומית (חפ"ל), אשר השתייכו להסתדרות העובדים הלאומית, הצטרפו להסתדרות העובדים הכללית.

(8 במאי 1945) - הסתיימה מלחמת העולם השנייה באירופה, בכניעתה ללא תנאי של גרמניה.

י"ב-י"ד בסיוון תש"ה (24-26 במאי 1945) - בנתניה נערכה הוועידה הארצית השישית של הסתדרות העובדים הלאומית, בהשתתפות 58 צירים מ-13 סניפים. הוועידה, שנערכה לאחר תבוסת גרמניה במלחמת העולם השנייה ולאור הידיעות על שואת היהודים, דנה בבעיות הכרוכות במעבר ממשק לשעת חירום למשק לתקופת שלום. בין הנושאים שנידונו היו קליטת חיילים משוחררים ויצירת מקומות עבודה ויחידות דיור. בארץ הייתה המערכה של ארגוני אצ"ל ולח"י נגד שלטונות המנדט בעיצומה, ואלו נרדפו בידי היישוב המאורגן ("הסזון"). הוחלט גם על הקמת קופת העובד הלאומי, שהייתה אמורה להיות המוסד הכספי של הסתדרות העובדים הלאומית.

כ"א בכסלו תש"ז (14 בדצמבר 1946) - במטוויות בפתח תקווה התלקחו סכסוכי עבודה אלימים בין עובדים שובתים לבין עובדי הסתדרות העובדים הלאומית. הסכסוכים נפסקו רק בחודש פברואר (1947), בסיוע שני חברי הנהלת הסוכנות היהודית שעמלו למציאת הסדר מקובל על שני הצדדים.

כ' באדר א' תש"ח (1 במרס 1948) - הסתדרות העובדים הלאומית הצטרפה ללשכות העבודה הכלליות.

מרס 1948 - בנתניה נוסדה קופת העובד הלאומי לאשראי וחסכון. מנהלה הראשון היה פאול לנדור.

ה' באייר תש"ח (14 במאי 1948) – הקמת מדינת ישראל

כ"ד בטבת תש"ט (25 בינואר 1949) – הבחירות לאסיפה המכוננת (הכנסת הראשונה). בבחירות אלה מתייצבים נציגי הסתדרות העובדים הלאומית ברשימת ברית הציונים הרוויזיוניסטים, בנפרד מתנועת החרות מיסודו של הארגון הצבאי הלאומי. רשימת ברית הציונים הרוויזיוניסטים אינה עוברת את אחוז החסימה.

כ' בניסן, ה' דחוו"מ, תש"ט (19 באפריל 1949) – נחתם הסכם ראשון בין הסתדרות העובדים הלאומית לבין ההסתדרות הכללית, להבטחת זכויות פנסיה לפועלי בניין חברי ההסתדרות הלאומית.

ג' בתמוז תש"ט (30 ביוני 1949) – ועידת היסוד של תנועת החרות מיסודו של הארגון הצבאי הלאומי.

י"ב באלול תש"ט (6 בספטמבר 1949) – הורחב ההסכם הפנסיוני שבין שתי ההסתדרויות, והוא הוחל גם על פועלים חקלאיים חברי הסתדרות העובדים הלאומית.

כ"ג בניסן תש"י (10 באפריל 1950) – הוועידה הארצית השביעית של הסתדרות העובדים הלאומית נערכה בהשתתפות 73 צירים בירושלים, בירת מדינת ישראל.

כ"ו בתמוז תשי"א (30 ביולי 1951) – הבחירות הכלליות לכנסת השנייה. נציגי הסתדרות העובדים הלאומית הופיעו ברשימת תנועת החרות – וספגו מפלה. התנועה ירדה מ-14 מנדטים ל-8 מנדטים.

ה' בכסלו תשט"ו (30 בנובמבר 1954) – בעכו נערכה הוועידה הארצית השמינית של הסתדרות העובדים הלאומית, בהשתתפות 79 צירים. בוועידה צוינו 20 שנים להקמת הארגון, ולראשונה הופיע בה יו"ר תנועת החרות מנחם בגין, ונשא את ברכת תנועתו לוועידה.

כ"ט בשבט תשי"ז (31 בינואר 1957) – דיון ראשון במרכז תנועת החרות על הקמת סיעה לאומית בהסתדרות הכללית.

כ"ב באדר ב' תשי"ט (1 באפריל 1959) – לשכות העבודה של ההסתדרות הכללית הפכו לשירות ממלכתי.

י"ח-כ' בניסן תשי"ט (26-28 באפריל 1959) – הסתדרות העובדים הלאומית ציינה חצי יובל להקמתה בוועידה הארצית התשיעית. הוועידה נערכה בהשתתפות 130 צירים מ-40 סניפים, באולם בית העם בבאר שבע, והגיע אליה גם שר העבודה מרדכי נמיר. עצם הופעתו בוועידה הארצית היה בו כדי להעיד על הכרה ממשלתית בקיומה של הסתדרות העובדים הלאומית.

ו' בתשרי תשכ"א (27 בספטמבר 1960) – הוקמה מועצת הנוער העובד והלומד הלאומי. הוחלט לצרף לתנועה גם תלמידי בתי ספר, ובתוך ארבע שנים הוקמו גרעינים וסניפים ב-50 נקודות יישוב בארץ.

כ"ו בטבת תשכ"ג (22 בינואר 1963) - הוועידה הארצית השביעית של תנועת החרות החליטה על הקמת סיעת תכלת-לבן בהסתדרות הכללית.

כ"ט בתמוז תשכ"ד (9 ביולי 1964) - עצמותיהם של ראש בית"ר זאב ז'בוטינסקי ורעייתו יוהנה הועלו לקבורה בהר-הרצל בירושלים, בטקס ממלכתי, בהתאם לצוואתו ובהחלטת ממשלת ישראל.

אדר א' תשכ"ה (מרס 1965) - הוקמה מועצה ארצית של פועלי התעשייה חברי הסתדרות העובדים הלאומית. כינוס היסוד נערך בבית העובד הלאומי בתל-אביב, בהשתתפות נציגים מ-60 נקודות יישוב. אלו ייצגו כ-700 מפעלי תעשייה בארץ. מטרת המועצה: לשפר את תנאי השכר והעבודה של פועלי התעשייה, לדאוג להשתלמות מקצועית של הפועלים ולחזק את השפעתם בחתימת הסכמי עבודה עם מפעלי התעשייה לענפיהם השונים.

י"ח בניסן תשכ"ה (20 באפריל 1965) - בהרצליה נערך הכינוס הארצי השני של הנוער העובד והלומד הלאומי, בהשתתפות 100 צירים מסניפי התנועה בארץ. פתח את הכינוס אריה גלזמן, המזכיר הכללי של התנועה.

כ"ג בניסן תשכ"ה (25 באפריל 1965) - הוקמה סיעת גח"ל בהסתדרות הכללית.

י"ב באייר תשכ"ה (14 במאי 1965) - נפטר עקיבא ברון, שכינה כמזכיר הכללי הראשון של הסתדרות העובדים הלאומית בשנים 1934-1939.

ט"ו בניסן תשכ"ה (15 ביוני 1965) - נאמני המלאכה בישראל הצטרפו למוסדות הסתדרות העובדים הלאומית. כינוסם הראשון נערך בתל-אביב.

כ"ה בתמוז תשכ"ה (25 ביולי 1965) - הוקמה סיעת גח"ל בכנסת.

י"ב באב תשכ"ה (10 באוגוסט 1965) - בטבריה נערכה הוועידה הארצית העשירית של הסתדרות העובדים הלאומית, בהשתתפות 177 צירים, נציגיהם של 81,000 חברים. הוועידה עמדה בסימן החלטת הוועידה השביעית של תנועת החרות (1963), על הקמת סיעת תכלת-לבן בהסתדרות העובדים הכללית.

י' באדר א' תשכ"ז (20 בפברואר 1967) - נערכה ועידת היסוד של מפלגת המרכז החופשי בראשות ח"כ שמואל תמיר וח"כ אליעזר שוסטק. חברי הגוש החופשי בתנועת החרות פרשו מהתנועה, בעקבות פסק דין של בית המשפט הפנימי של תנועת החרות נגד שמואל תמיר.

כ"ו באייר תשכ"ז (5 ביוני 1967) - פרצה מלחמת ששת הימים.

כ"ח באייר תשכ"ז (7 ביוני 1967) - יום שחרור ירושלים, העיר שאוחדה לה יחדיו.

מרחשוון תשכ"ח (דצמבר 1967) - הקמת גרעין נח"ל גולן א' במסגרת הנוער העובד והלומד הלאומי. היה זה גרעין הנוער הראשון להתיישב ברמת הגולן במסגרת הנוער העובד והלומד הלאומי.

א' באדר תשכ"ח (1 במרס 1968) - יצא לאור הגיליון ה-100 של חזית העובד: ביטאון העובד הלאומי, בהוצאת הסתדרות העובדים הלאומית. על מאמר המערכת חתם דוד יוטן.

ד' בתשרי תשל"ל (16 בספטמבר 1969) - לראשונה מאז איחודה של ירושלים, נערכה בה הוועידה הארצית ה-11 של הסתדרות העובדים הלאומית, בהשתתפות 201 צירים. במעמד הסתדרות העובדים חל שינוי, והיא תמכה במתפלגים מתנועת החרות (גח"ל) שהקימו את המרכז החופשי בהנהגת ח"כ שמואל תמיר. מזכ"ל הסתדרות העובדים הלאומית ח"כ שוסטק הגדיר את המצב הפנים מפלגתי כך:

בשבועות האחרונים הייתה סכנה שגם הע"ל תיהפך לזירה במאבק המפלגתי. 35 שנה אנו קיימים כהסתדרות עובדים. נמצאים בינינו חברים המשתייכים למפלגות שונות. גם בפילוגים שהיו לא פעם בעבר בתוך תנועת ז'בוטינסקי מצאו כל הפלגים את משכנם תחת גג אחד משותף, בבית הסתדרות העובדים הלאומית.⁽¹⁾

בהתאם לשינוי הגדול שחל במדינה ובחברה הישראלית בעקבות מלחמת ששת הימים, אחת ההחלטות שנתקבלו הייתה לדאוג לקבלת נקודות התיישבות לגרעיני הנח"ל של תנועת הנוער העובד והלומד הלאומי.

א' באב תשל"ג (30 ביולי 1973) - תנועת החרות החליטה על הקמת הליכוד, בהשתתפות גח"ל (גוש תנועת החרות), המפלגה הליברלית בישראל, המרכז החופשי, הרשימה הממלכתית והתנועה למען ארץ-ישראל השלמה. לאחר נתק של שש שנים שוב חזרו נציגי הסתדרות העובדים הלאומית לפעילות תנועתית משותפת עם תנועת החרות.

ד' בתשרי תשל"ד (30 בספטמבר 1973) - באשקלון נערכה הוועידה הארצית ה-12 של הסתדרות העובדים הלאומית, בהשתתפות 212 צירים. הוועידה נערכה שישה ימים לפני מלחמת יום הכיפורים. המציאות הכלכלית הייתה, לכאורה, יציבה - וכך גם המדינית. בין ההחלטות שנתקבלו היו קידום שכר העובד לפי יכולת הענף (מדיניות שכר סלקטיבית) והבטחת שכר מינימום לעובד, בשיעור 60 אחוזים מן השכר הממוצע במשק.

י' בתשרי תשל"ד, יום כיפור (6 באוקטובר 1973) - פרצה מלחמת יום הכיפורים.

ט"ז בשבט תשל"ה (28 בינואר 1975) - פילוג בשורות המרכז החופשי, חטיבה ברשימת הליכוד לכנסת השמינית. ח"כ שוסטק וח"כ אולמרט הודיעו במסיבת עיתונאים על הקמת המרכז העצמאי. הפילוג נעשה גם לפי השיוך ההסתדרותי. ח"כ תמיר וח"כ נוף, שהיו חברים בהסתדרות הכללית, נותרו במרכז החופשי. הנהגת הסתדרות העובדים הלאומית תמכה בעמדותיו של ח"כ שוסטק.

(1) בתוך: חזית העובד: ביטאון העובד הלאומי, מס' 119, מרחשוון תשל"ל - אוקטובר 1969, עמ' 5-6.

מרס 1976 - המרכז העצמאי, הרשימה הממלכתית והתנועה למען ארץ-ישראל השלמה הקימו את תנועת לעם, כחטיבה ברשימת הליכוד.

כ"ט באייר תשל"ז (17 במאי 1977) - הליכוד זכה בניצחון סוחף בבחירות הכלליות לכנסת התשיעית ("מהפך"), והיה למפלגה הגדולה ביותר בכנסת. לראשונה מאז הקמת המדינה הקים יו"ר הליכוד מנחם בגין ממשלה בראשותו, ללא נציגי מפלגות הפועלים (העבודה ומפ"ם).

ט"ז באייר תשל"ח (23 במאי 1978) - בירושלים נערכה הוועידה הארצית ה-13 של הסתדרות העובדים הלאומית, בהשתתפות 221 צירים מ-60 סניפים. זוהי הוועידה הראשונה לאחר המהפך המדיני של ניצחון הליכוד בבחירות ב-17 במאי 1977. בפתחת הוועידה אמר המזכ"ל החדש שלום כהן כי הממשלה נבחרה בעיקר בידי פועלים, וכי מן הסיבה הזאת היא מתבקשת להפנות את פניה לציבור העובדים. הציור מאיר האוס מנתניה הציע להקים הסתדרות עובדים על-מפלגתית המבוססת על איגודים מקצועיים בלבד, שייבחרו בבחירות אישיות במקומות העבודה.

1981 - הוקם ארגון האשה הלאומית, ארגון המאגד עובדות ועקרות-בית. בין יעדי הארגון הוגדרה הפעלת האשה הלאומית במסגרת קהילתית. נשות הארגון מפעילות מועדוני פנסיונרים, מקיימות פעילות חברתית ותרבותית, מארגנות טיולים, מסיבות והרצאות ועוד.

כ"ג באייר תשמ"ב (16 במאי 1982) - בעכו נערכה הוועידה הארצית ה-14. בוועידה יוצגו יותר מ-130 אלף חברים מאורגנים. המזכ"ל שלום כהן קרא ללחימה בתופעת האינפלציה, ודרש מן הממשלה לעשות כל מאמץ אפשרי לבלום את האינפלציה, למען יקבל העובד את מלוא הפיצוי על ההתייקרויות⁽²⁾ בוועידה קראו, בין השאר, להנהגת שבוע עבודה בן חמישה ימים, לפיזור חברת העובדים של ההסתדרות הכללית ולהעברת הבעלות על המפעלים לידי העובדים. הצעות אלו אכן יושמו בתוך שנים ספורות.

י' באלול תשמ"ג (19 באוגוסט 1983) - הוקמה העמותה ניל"י (נוער יהודי למען ישראל). מטרת העמותה: להקים מעונות יום, מעונות נוער ופנימיות, לקליטת נוער וחניוכו; לעודד עליית נוער יהודי מהתפוצות ולפעול למען קליטתו המלאה.

י"א-י"ד באייר תשמ"ו (20-23 במאי 1986) - באשקלון נערכה הוועידה הארצית ה-15 של הסתדרות העובדים הלאומית, בהשתתפות 251 צירים שנבחרו ב-42 סניפים. בוועידה השתתף גם נשיא המדינה חיים הרצוג. בהרכב הוועד הפועל חלו שינויים היסטוריים: לראשונה נבחרו לוועד אישה, נציגת האישה הלאומית, ונציג המיעוטים. מזכ"ל הסתדרות העובדים הלאומית שלום כהן דרש בנאום הפתיחה שלו כי התכנית הכלכלית המוצעת של הממשלה לא תפגע בעובד השכיר. "הוא נתן חלקו ואף למעלה מזה. אין לשחוק את שכרו, באשר הוא כבר שחוק למדי. אין לפגוע בתוספת היוקר. יש לחוקק מיד חוק

(2) הוועידה הארצית ה-י"ד, עכו, 16 במאי 1982, ישיבת הפתיחה, עמ' 16 - פרוטוקול, מ"ז ד 2 / 32 / 36.

שיבטיח שכר מינימום; יש להנהיג ביטוח בריאות ממלכתי; יש להבטיח חלוקה צודקת יותר של העול והנטל; יש ליצור תעסוקה מלאה לדורשיה ולהבטיח קיום הוגן לשכבות המצוקה".

ח' בניסן תש"ן (3 באפריל 1990) – בטבריה נערכה הוועידה הארצית ה-16, בהשתתפות 251 צירים. כ"א בטבת תשנ"ד (3-4 בינואר 1994) – בעין בוקק נערכה הוועידה הארצית ה-17 של הסתדרות העובדים הלאומית וקופת חולים לאומית.

כ"ט בטבת תשנ"ה (1 בינואר 1995) – חוק ביטוח בריאות ממלכתי נכנס לתוקף, ולכל קופות החולים נקבע סל בריאות אחיד. החוק סימל מהפכה בזכויות תושבי ישראל לקבלת שירותי בריאות, בדרכי המימון של שירותים אלו ובתכולתם. החוק נחקק כארבע שנים לאחר שהוגשו לממשלה המלצות ועדת השופטת שושנה נתניהו.

1996 – במהלך השנה הצטרפו להסתדרות העובדים הלאומית 51,000 עובדים חדשים.

י' באייר תשנ"ט (26 באפריל 1999) – בתל אביב נערכה הוועידה הארצית ה-18 של הסתדרות העובדים הלאומית, בהשתתפות 251 צירים.

א' באלול תשס"א (20 באוגוסט 2001) – נפטר אליעזר שוסטק, שכיהן כמזכיר הכללי השני של הסתדרות העובדים הלאומית בשנים 1941-1977. שוסטק היה ח"כ מהכנסת השנייה ועד ה-11, מטעם תנועת החרות, גח"ל, המרכז החופשי והליכוד, כן היה שר הבריאות בממשלות ישראל בשנים 1977-1984 וסגן יו"ר הכנסת ה-11.

כ"ג בשבט תשס"ד (15 בפברואר 2004) – נציגי הסתדרות העובדים הלאומית ונציגי הסתדרות הכללית חתמו במשותף על הסכם קיבוצי בענף חברות כוח האדם. ההסכם מקנה לעובדים זכאות לפנסיה מלאה, לקרן השתלמות, לתוספות תשלום תמורת עבודה במשמרות, להשתלמויות ועוד.

י"א באלול תשס"ו (4 בספטמבר 2006) – נפטר שלום כהן, שכיהן כיו"ר הסתדרות העובדים הלאומית בשנים 1977-1995.

כ"ז בשבט תשס"ז (15 בפברואר 2007) – בתל אביב נערך המושב הראשון של הוועידה הארצית ה-19 של הסתדרות העובדים הלאומית. המושב הסתיים בתום מסירת דוחות ראשי המחוזות, בהיעדר הסכמה על סדר היום.

ז' באדר תשס"ז (22 בפברואר 2007) - בתל אביב נערך המושב השני של הוועידה הארצית ה-19 של הסתדרות העובדים הלאומית. בוועידה זו נבחרו יואב שמחי ליו"ר הסתדרות העובדים הלאומית ויאיר שלם למנכ"ל. כן נבחרו נשיאות, ועדת ביקורת, חברי המועצה, בית הדין העליון, אב בית הדין.

כ"א באלול תשע"ד (16 בספטמבר 2014) - בירושלים נערכה הוועידה הארצית ה-20 של ההסתדרות הלאומית, במעמד 191 צירים. יואב שמחי נבחר מחדש ליו"ר ההסתדרות הלאומית, ויאיר שלם נבחר מחדש למנכ"ל ולראשונה לכהונת ממלא מקום יו"ר הסתדרות הלאומית. כן נבחרו מוסדות ההסתדרות הלאומית: מועצה ארצית, בית הדין ונשיאות בית-הדין.

נספח ב: רשימת קיצורים

אצ"ל - ארגון צבאי לאומי בארץ-ישראל. הארגון נוסד ביום כ"ג בניסן תרצ"א (10 באפריל 1931), בפרישתם של אברהם תהומי ("גדעון") וחבריו מארגון ההגנה. ביום כ"א בכסלו תרצ"ז (5 בדצמבר 1936), נחתם בפריז הסכם חשאי בין אברהם תהומי, מפקד הארגון (אצ"ל), לבין נשיא הצ"ח (זאב ז'בוטינסקי). בהסכם נכתב כי תהומי קיבל את תפקידו כמפקד הארגון מידי נשיא הצ"ח, וכי ברוח הוראותיו ינהל את הארגון. מכאן, מקור הסמכות באצ"ל היה ז'בוטינסקי (מצביא אצ"ל).

בית"ר - תנועת נוער, ברית הנוער האקטיביסטי על שם יוסף טרומפלדור (טרומפלדור). על הקמת התנועה העולמית הוחלט בריגא, לטביה, ביום י"ט בטבת תרפ"ד (27 בדצמבר 1923), במועדון אגודת הסטודנטים חשמונאי, וקן בית"ר בתל אביב הוקם בתאריך ט"ז באדר א' תרפ"ז (18 בפברואר 1927). על ייסוד בית"ר ארץ-ישראל הוחלט כחודשיים לאחר מכן, ביום י"א בניסן תרפ"ז (13 באפריל 1927). לנציב בית"ר בארץ-ישראל מונה מנחם ארבר. ז'בוטינסקי נשא בתואר "ראש בית"ר" החל מהפגישה העולמית הראשונה של מפקדי בית"ר בוורשה, שנערכה בתאריך י"ט בטבת תרפ"ט (1 בינואר 1929).

הע"ל - הסתדרות עובדים לאומית בארץ-ישראל. היום: ההסתדרות הלאומית. ועידת היסוד התקיימה ביום כ"ד בניסן תרצ"ד (9 באפריל 1934), באולם קולנוע עדן בירושלים.

הצה"ר - הסתדרות הציונים הרוויזיוניסטים (לעתים נקראת גם "ברית הצה"ר"). ועידת היסוד שלה נערכה בפריז בימים א'-ו' באייר תרפ"ה (25-30 באפריל 1925), ובראשה עמד זאב ז'בוטינסקי. בין החלטותיה: מטרת הציונות היא הפיכתה ההדרגתית של ארץ-ישראל ועבר הירדן בכללה למדינה יהודית ("קומונוולת").

הצ"ח - הסתדרות ציונית חדשה. קונגרס היסוד נערך בווינה בימים ט'-י"ד באלול תרצ"ה (7-12 בספטמבר 1935). במעמד זה נבחר זאב ז'בוטינסקי לנשיא הצ"ח.

חפ"ל - חזית פועלים לאומית. קבוצת עובדים שהיו חברי הסתדרות העובדים הלאומית. הקבוצה דגלה ברעיון שגאולת העם קודמת לגאולה החברתית, שללה מלחמות מעמדות והייתה קבוצה לעומתית להנהגת הסתדרות העובדים הלאומית. בהתאם להחלטת המועצה הארצית שלהם הצטרפו ביום ז' בסיוון תש"ב (23 במאי 1942) להסתדרות הכללית.

לח"י - לוחמי חירות ישראל. אברהם שטרן ("יאיר") וקבוצת מפקדים שפרשו מן אצ"ל ביום י"א בתמוז ת"ש (17 ביולי 1940), הקימו ארגון מחתרתי חדש וכינוהו "האצ"ל בישראל". לימים שונה שמו ל"לוחמי חירות ישראל".

מ"ז - מכון ז'בוטינסקי בישראל. ראשיתו כמוזאון בית"ר. במכתב ששיגר ז'בוטינסקי ביום ד' בטבת תרצ"ב (14 בדצמבר 1931) מינה את יוסף פעמוני למנהלו. מאז 1942 שוכן מכון ז'בוטינסקי בבית

ז'בוטינסקי (מצודת זאב), ברחוב המלך ג'ורג' 38 בתל אביב, ובו אצור גם ארכיון הסתדרות העובדים הלאומית.

קח"ל - קופת חולים לאומית (או קופת חולים לעובדים לאומיים), מ-2 במאי 2010 נקראת "לאומית שירותי בריאות". נוסדה ביום כ"ו במרחשוון תרצ"ד (15 בנובמבר 1933), וד"ר יוסף פעמוני נתמנה למנהלה הראשון. הקופה אושרה רשמית ביום 9 בינואר 1934. מאז ינואר 1995, עם החלת החוק לביטוח בריאות ממלכתי, חלה הפרדה בינה לבין ההסתדרות הלאומית.

נספח ג: חברי המועצה הארצית ה-20 של ההסתדרות הלאומית

קוזלוביץ זהבית	כיוף נלסון	בן עיון חיים	היו"ר: שמחי יואב
קוזלוביץ מלכה	לוי איתמר	בן צבי פני	
קטש דניאל	לוי דקלה	גבאי בתיה	חברי המועצה
קקון אברהם	לוי יוסף	ג'ברין אחמד	אוחיון פנינה
קקון אורן	ליפוביץקי עידית	דואניס חווה	אילוח אליהו
קריספין יוני	לנקרי עירית	דורני אילנה	איליה שאול
רוזנטל משה	מאהר סבאק	דיין גיל	אלון סימה
רוטנברג דלית	מהצרי רונן	דיין משה	אליאב רותי
שבת יעקב	מזרחי איציק	וסלזם משה	אנג'ל אסתר
שבתאי איתן	מטרסו גבי	זבולון אילן	אסרף שמעון
שדה אבי	מלכה אילנה	זילכה ראובן	אקדם שמואל
שדה ששון	מנור אהוד	זיתון יוסי	באזוב רומן
שוורץ יעקב	נגר רן	זמורסקי אורנה	בוקובזה דוד
שייבה אביבה	נורני רויטל	חג'בי אהרון	בוקשפן ישראל
שיק אלה	סייף אוסאמה	חוגי הרצל	ביטון אביבה
שלו עמוס	סלים נאזל	חכמון אלי	ביטון שולי
שלם יאיר	סעד ברכה	חכמון הילדה	בכר מרדכי
שלם ניסים	סעד יואב	חננאל אילנה	בן דב אדרי עדי
שמחייב עדנה	פביין בוריס	כהן זבולון	בן דוד גבריאל
שמעוני אבי	פדידה שמעון	כהן יעקב	בן נאים אלי
שרוני איתמר	פרוויז יוסף	כהן מרים	בן סימון איציק
	צפריר דוד	כהן ספיר	בן עיון אודט

נספח ד: חברי בית הדין של ההסתדרות הלאומית שנבחרו בוועידה ה-20

נשיאת בית הדין: עו"ד פריש שרה, שופטת בית משפט השלום בדימוס

חברי בית הדין

ד"ר ליפא מאיר

ד"ר עמרן נתנאל

עו"ד יצהרי עזריה

עו"ד חמדי הלוי יואב

כהנא משה

עו"ד דוד יואב

עו"ד חפץ צבי

**נספח ה: תמונות מהווי ההסתדרות הלאומית
בעשור האחרון**

- אברהם אקסלרוד, **משנתו הסוציאלית של זאב ז'בוטינסקי**, הוצאת הוועד הפועל של הסתדרות העובדים הלאומית, תשכ"ב.
- גרשון אברמוביץ', **תמיד ירושלמי**, מירי ליטווק (עורכת), הוצאת קווים אישיים, 2010.
- דוד ישי, **בין תכול-לבן - ואדום: לתולדות תנועות העבודה הלא-סוציאליסטיות**, הוצאת סיעת תכלת-לבן בהסתדרות הכללית, 1980.
- דוד ניב, **מערכות הארגון הצבאי הלאומי** (6 כרכים), הוצאת מוסד קלוזנר, 1965-1980.
- זאב ז'בוטינסקי, **למהותה של הדמוקרטיה: משנתו הליברלית והדמוקרטית של זאב ז'בוטינסקי**, הוצאת מסדר ז'בוטינסקי, תשס"ב - 2001.
- זאב ז'בוטינסקי, **לתיקונו של עולם: משנתו החברתית והכלכלית של זאב ז'בוטינסקי**, הוצאת מסדר ז'בוטינסקי, תשס"א - 2001.
- זאב ז'בוטינסקי, **איגרות**, כרכים ה-יג, הוצאת מכון ז'בוטינסקי בישראל - הספרייה הציונית - ההסתדרות הציונית העולמית, תשנ"ב-תשע"ה.
- זאב ז'בוטינסקי, **עקרונות מנחים לבעיות השעה**, יוסף נדבה (עורך), הוצאת מכון ז'בוטינסקי בישראל, תשמ"ב - 1981.
- זאב ז'בוטינסקי, **כתבים** (18 כרכים), הוצאת ערי ז'בוטינסקי, תש"ז-תשי"ג.
- ח' בן-ירוחם, **ספר בית"ר: קורות ומקורות**, כרך א: מן העם, הוועד להוצאת ספר בית"ר, תשכ"ט - 1969.
- ח' בן-ירוחם, **ספר בית"ר: קורות ומקורות**, כרך ב: אל העם, חלק ראשון, הוועד להוצאת הספר בית"ר, תשל"ג - 1973.
- ח' בן-ירוחם, **ספר בית"ר: קורות ומקורות**, כרך ב: אל העם, חלק שני, הוועד להוצאת ספר בית"ר, תשל"ו - 1975.
- יהודה גוטהלף, **תנועת העבודה: יריביה ובעלי בריתה**, הוצאת עם עובד - תרבות וחינוך, 1981.
- יהושע אופיר, **ספר העובד הלאומי: תולדות תנועת העבודה הלאומית בארץ-ישראל**, חלק ראשון, הוצאת הוועד הפועל של הסתדרות העובדים הלאומית, תשי"ט - 1959.
- יהושע אופיר, **ספר העובד הלאומי: שנות המדינה**, חלק שני, הוצאת הוועד הפועל של הסתדרות העובדים הלאומית, תשמ"ג.

היושע אופיר, ראשוני אצ"ל 1931-1940, הוצאת העמותה ע"ש חנניה ואלגה יקותיאלי ליד ראשוני אצ"ל, תשס"ב - 2002.

יוסף ב' שכטמן, זאב ז'בוטינסקי: פרשת חיוו (3 כרכים), הוצאת קרני, תשט"ז - 1956.

יוסף קיסטר, 80' שנה לייסוד הע"ל: המעבדה ליישום הצדק החברתי, בתוך: יוסי אחימאירי (עורך), האומה: במה למחשבה לאומית, לתייעוד ולספרות (רבעון בהוצאת המסדר ע"ש זאב ז'בוטינסקי), גיליון 194, שנה נ"ב, קיץ תשע"ד - מאי 2014.

יוסף קיסטר, האצ"ל: הארגון הצבאי הלאומי בארץ-ישראל, הוצאת משרד הביטחון, יחידת המוזאונים, 2005.

יוסף קיסטר (עורך), ביום גיוס: פלוגות הגיוס של בית"ר, הוצאת משרד החינוך והתרבות, אגף הנוער, תשמ"ג.

מינה גראור (עורכת), ימי הצה"ר: כרונולוגיה של התנועה הרביזיוניסטית, הוצאת מכון ז'בוטינסקי בישראל, תשע"ג - 2013.

משה בן-שחר, פרקים אוטוביוגרפיים: לאור דרכם של אבות הציונות הלאומית, כרך ב, אלי מייזליש (עורך), הוצאת הירדן, תשע"ג - 2012.

משה שטיין, ביום שירות: מרשמיו של בוגר הפלוגות לתולדות פלוגות הגיוס לבית"ר, יוסף כרוסט ויוסף קיסטר (עורכים), הוצאת הוועד לבוגרי פלוגות הגיוס לבית"ר בישראל והמכללה לחינוך ע"ש אריה בן-אליעזר, תשמ"ו - 1986.

שבתי נדיב, באש יוקדת: זאב ז'בוטינסקי מורה דורות לוחמים ובונים, יוסף קיסטר (עורך), הוצאת המרכז למורשת ירושלים ע"ש זאב ז'בוטינסקי ועמותת חוות הנוער של בית"ר, תשנ"ב - 1991.

שמואל כץ, ז'בו: ביוגרפיה של זאב ז'בוטינסקי (2 כרכים), הוצאת דביר, תשנ"ג - 1993.

ארכיון מכון ז'בוטינסקי בישראל

הע"ל, ועידת היסוד, קטעי עיתונים 1934, מ"ז - סימול ד 2 / 4 / 2 [38]

ארכיון הסתדרות העובדים הלאומית - מכון ז'בוטינסקי בישראל

עבודות מחקר בנושא הסתדרות העובדים הלאומית

עיתונים: חזית העם, המשקיף, חרות, היום, הירחון בארץ ישראל, רבעון האומה

עיתוני הסתדרות העובדים הלאומית: 'חזית העובד', 'לפיד'

בעשור האחרון עלתה שוב ההסתדרות הלאומית על הדרך שהתוו מקימה לפני יותר משמונה עשורים. הספר **ההסתדרות הלאומית: חזרה לשורשים** מגולל את סיפורה של ההסתדרות העובדים הלאומית מיום הקמתה בירושלים, בכ"ד בניסן תרצ"ד (9 באפריל 1934). זהו סיפורו של ארגון המיישם על כל צעד ושעל את מורשתו הלאומית והחברתית של זאב ז'בוטינסקי - אדם שראה בגאולת עמנו מבוא לתיקונו של עולם. עיקר הספר, ובכך גם ייחודו, נעוץ בהצגת פועלו של הארגון ובניתוח האוטנטי של האירועים המשמעותיים בהיסטוריה שלו - אירועים שתרמו לנסיקת מעמדה של ההסתדרות הלאומית בתחום יחסי העבודה בישראל.

ההסתדרות הלאומית: חזרה לשורשים הוא סיפורו של ארגון המחדש ימיו כקדם, ומיישם את מורשתו החברתית של אביו הרוחני: זאב ז'בוטינסקי. ספר שכל כולו הערכה לעובדים המסורים שלנו, שיחד מחדשים את ימיה של ההסתדרות הלאומית כקדם.

בהוצאת ההסתדרות העובדים הלאומית | חלק שלישי | תשע"ו 2016